

Consiliul Național Pentru Studierea Arhivelor Securității

**PSEUDOMEMORIILE
UNUI GENERAL DE
SECURITATE**

HUMANITAS

Cristina Anisescu este consilier superior al Direcției Cercetare din cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Este licențiată în psihosociologie a Universității București (1996), master în „Psihoterapie Psihanalitică” (2006), master „Strengthening European Psychotherapy through Innovative Methods and Unification of Standards” (DEEP), sub patronajul Universității Sheffield, UK și Federației Române de Psihoterapie (2006); cursurile „Gaining Confidence” organizate de Stonebridge Associated College, UK (2006); doctorand în psihologie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

Ediție îngrijită: „Nicolae Mărgineanu – un psiholog în temnițele comuniste”, Editura Polirom, Iași, 2006. **Studii și articole publicate:** „Activitatea colaboratorilor din mediul presă în dosarul problemă întocmit de fostele organe de securitate – Rețeaua informativă, sarcinile colaboratorilor și tipologia delațiunilor” (Studii I, București, C.N.S.A.S., 2001); „Psihologul George Bontilă – completare la destin. Fragment biografic” (Arhivele Securității, Editura Pro Historia, București, 2002); „Dinamica de structură și rol a rețelei informative în perioada 1948-1989” (Arhivele Securității, Editura Pro Historia, București, 2002); „În intimitatea relației cu Securitatea” (Buletin C.N.S.A.S., Nr. 1, 2002; Dosarele istoriei, octombrie 2002); „Analiza tranzacției cu Securitatea. Dosarul informatorului” (Dosarele istoriei, aprilie 2003); „Partiturile Securității – Limbajul textelor din «casa de fier»” (Dosarele istoriei, iulie 2003); „Profilul colaboratorului în documentele întocmite de Securitate. Aplicația Modelului Big Five în descrierea și analiza personalității informatorilor fostei Securități” (Arhivele Securității nr. 1, Editura Nemira, București, 2004); „Comunismul în acting-out. Transferul intergenerațional al traumei. Cazul Beatrice” (Arhivele Securității nr. 2, Editura Nemira, București, 2006); „Noica – o instituție a mentoratului supravegheat de Securitate” (Rost, octombrie 2006) etc.

Traduceri: Nicki Stanton, *Comunicarea*, Editura Știință & Tehnică, București, 1996; Mike Savedra, *Supervizarea*, Editura Știință & Tehnică, București, 1996; Tim Wren, *Seducția – arta de a cuceri*, Editura Știință & Tehnică, București, 1997.

Silviu B. Moldovan (născut la Reghin, 1971). Licențiat în istorie (1997), studii aprofundate în istorie (1998), studii postuniversitare în drept inter-național umanitar (2003), doctor în istorie (2006). În prezent, consilier în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Coordonator al volumului *Problema iugoslavă. Studii și marginalii* (1998), îngrijitor al edițiilor *Testis Dacicus* (George Manu), *În spatele Cortinei de Fier. România sub ocupație rusească* (2004) și *Mircea Chirițoiu, Între David și Goliath. România și Iugoslavia în balanța războiului rece* (2005). A mai editat, sub egida C.N.S.A.S., trei volume de documente: „Bande, bandiți și eroi”. *Grupurile de rezistență și Securitatea, 1948-1968* (2003, în colaborare cu Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Elis Neagoe și Liviu Țăranu); *Trupele de Securitate, 1949-1989* (2004, în colaborare cu Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică și Liviu Țăranu); *Nicu Steinhardt în dosarele Securității, 1959-1989* (2005, în colaborare cu Clara Cosmineanu).

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU STUDIAREA
ARHIVELOR SECURITĂȚII

PSEUDOMEMORIILE UNUI GENERAL DE SECURITATE

Documente selectate și editate,
studii introductive și note de
CRISTINA ANISESCU
și
SILVIU B. MOLDOVAN

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta de
IONUȚ BROȘTIANU

351
P92

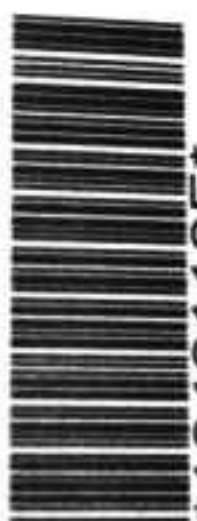
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Pseudomemoriile unui general de securitate: documente selectate
și editate / Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității;
studiu introductiv și note de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan. -
București: Humanitas, 2007
ISBN 978-973-50-1617-3

- I. Anisescu, Cristina (pref.)
- II. Moldovan, Silviu B. (pref.)
- III. Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
(București)

351.746.1(498)

© HUMANITAS, 2007, pentru prezenta ediție
EDITURA HUMANITAS
Piata Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. - CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

1048110F

Studii introductive

I
Interpretarea unui text-document
din perspectiva psihanalizei aplicate

Cristina Anisescu

Puterea de uniformizare a limbii care se arată în modul cel mai deplin în vocabular și care face posibil ca timpul să fie personificat, ceea ce nu este mai puțin ciudat decât ar fi dacă am avea zeități ale constantelor logice.¹

1. Introducere

Documentele Securității și importanța
radicalului uman – un preambul hermeneutic

Definită, odată cu epoca modernă, ca un ansamblu metodologic de reguli necesare interpretării simbolurilor culturale, ca procedeu de decodificare a sensurilor acestora, hermeneutica actuală își lărgeste mult preocupările tinzând să devină un domeniu al intersubiectivității. Din această perspectivă apreciem că dialogul între psihanaliză și hermeneutică devine firesc și fertil pentru analiza complexității praxis-ului uman.

Așadar, alegerea unui demers psihanalitic aplicativ ar putea a dezvălui fondul acestui „discurs autobiografic scris”, prin intermediul limbii, noi concentrându-ne asupra celui care vorbește, reliefând treptat o serie de aspecte invizibile-implicite, la fel de importante ca și cele explicite, cum ar fi: structura motivațiilor subiectului-creator al documentului; mecanismele ce stau la baza dinamicii aparatului psihic al acestuia; modalitatea de a opera cu dimensiunile realității (persoane, instituții, obiecte, concepte), cu cele ale dimensiunii imaginare și simbolice;

¹ Ludwig Wittgenstein, *Însemnări postume. 1914-1951*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 52.

mecanismele de apărare angajate; modalitățile de comunicare și interacțiune cu ceilalți semenii.

Documentul de arhivă la care facem referire, ca orice altă scriere, va rămâne „deschis oricui știe să citească: el nu are un destinatar desemnat”², iar mărturiile pe care le conține sunt „desprinse” de creatorul lui, făcând posibilă interogarea și procesarea în limitele contextului istoric în care a fost scris. În acest mod, autorul textului avea „posibilitatea să vorbească”, iar noi am fi puși în postura de a înțelege mai ușor.

Așadar, cuvântul și textualitatea documentului ne vor incita să adoptăm un alt mod de decodificare a semnificațiilor, ne vor conduce spre o altă posibilitate de operaționalizare, incluzând riscul de a fi îngroziți de prezentările imaginare care coexistă în planul ascuns al realității istorice. Acest imaginar secundar, parțial lizibil, este uneori mai important ca realitatea³. În sprijinul acestei idei vine și critica lui M. Foucault care, în analizele sale, confirma repetitiv că „vizibilul și dicibilul sunt lise manifestă”⁴, iar la nivelul enunțului, realul și realitatea devin manifeste, pentru că „nu contează decât ceea ce a fost efectiv formulat într-un anumit loc și într-un anumit moment”⁵, însă în strânsă legătură de acumulările cu sens ale epocii.

² Paul Ricœur, *De la text la acțiune. Eseuri de hermeneutică*, vol. II, traducere de Ion Pop, Editura Echinoc, Cluj, 1999, p. 204.

³ În concepția lui M. Foucault, realitatea coincide cu condiția de cunoscut, iar cunoscutul, propriul, ni se oferă sub cele două tipuri de formalizare, vizibil și dicibil – vezi Michel Foucault, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*, Editura Eurosong & Book, București, 1999.

⁴ Michel Foucault, în Vianu Mureșan, *Între arhivă și diagramă sau cunoașterea ca practică a puterii*, în „Jurnal for the Study of Religions & Ideologies” nr. 10, editat de S.C.R.I. & SACRI, 2005, p. 151.

⁵ *Ibidem*, p. 152.

Prezenta analiză nu urmărește să demonstreze și să argumenteze vinovăția și cruzimea unui sistem blocat în a „absorbi, exhiba, anula, în demonstrații simbolice de suveranitate, enormitatea crimei”⁶, ci să interpreteze, „dincolo de cuvântul rostit”, mecanismele, funcționalitatea și raportarea insului la cerințele lui. Cercetarea hermeneutică a documentelor întocmite de Securitate devine astfel mai mult decât o necesitate, nu numai pentru reformularea istorică în direcția recuperării trecutului prin studiul „realităților”, ci mai ales pentru decodificarea enunțurilor aferente, ca produse ale gândirii individuale și colective. De aceea, cercetătorul are misiunea de a căuta dincolo de limitele vizibile, exprimate, depășind granițele realității contextului istorico-politic; lui îi va reveni responsabilitatea investigării evenimentelor, faptelor, structurilor instituționale prin asumarea sarcinii de a „lupta cu documentul”, examinându-i sursele, conținutul și semnificația. Cine se încumetă la un atare demers va trebui să-și antreneze nu numai capacitatea de înțelegere, ci „să înfrunte ezitarea, reticența, neliniștea, scepticismul alimentat de profesioniștii domeniului, adesea refractari”⁷ la discursul ego-istoric.

În aceste coordonate, analiza unui text ar trebui privită în termeni dialectici, făcând apel la raportul indisolubil obiectiv-subiectiv de cunoaștere a unei realități. Subiectivitatea invocată în acest caz nu ar trebui considerată drept „o carență, un handicap, ci o însușire ce se cuvine luată ca un dat ontologic. Recunoașterea acestui fapt trebuie socotită ca un câștig și când e vorba de istoriografie”⁸.

⁶ Michel Foucault, *Anormalii. Cursuri ținute la College de France 1974-1975*, Editura Univers, București, 2003, p. 97.

⁷ Alexandru Zub, *Discurs istoric și ego-istoric. Discurs rostit la 27 ianuarie 2006 în ședința publică a Academiei Române*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 11.

⁸ Cf. Neagu Djuvara, *ibidem*, p. 7.

Textul „memoriilor” generalului de Securitate Evghenie [A] Tănase păstrează memoria unui timp al reprimării și de aceea astăzi suntem tentați în a-l valorifica nu doar ca pe un document-raport de activitate, ci ca pe o modalitate de a sublinia importanța mărturiei, a exercitiului autobiografic.

Din punct de vedere hermeneutic, „memoriile” generalului Evghenie legitimează acțiunile grupului dominant reprezentat de nomenclatura partidului, de ofițerii Securității și milițieni, de anchetatori, de procurori, la limita inferioară situându-se informatorii⁹. El a aparținut acestui grup al *dominatorilor*, a pus în aplicare mecanismele puterii concentrate în „brațul” partidului comunist, distribuite controlat la nivelul instituțiilor polițienești și administrative ale statului cu scopul „lichidării” și „supravegherii” și pedepsirii „dușmanului de clasă”.

Cercetarea textuală sau lingvistica textului, alături de celelalte metode, este „un domeniu autonom al sferei științei limbajului”¹⁰.

Textul-document, odată pus în relație cu limba (ca sistem de semne), va deveni un mijloc de manifestare vie a acesteia. El va fi redat celui care citește, care interpretează sau operează cu semnul, într-o formă de „manifestare concretă a limbajului”¹¹, ca pe o „urmare înregistrată”¹² a unui mod-act de comunicare întotdeauna dependent de condițiile (contextul) comunicării și de emitentul său – ca subiect uman. Cu aceste rațiuni, documentele ar trebui analizate sub toate aspectele lor, vizibile (explicite) sau ascunse (implicite), intrinseci și extrinseci, fiindcă ele „se des-

⁹ Sanda Golopenția, *Textele detenției*, în „Analele Sighet” nr. 9, (Anii 1961-1972: Tărilor Europei de Est între speranțele reformei și realitatea stagnării), Fundația Academia Civică, 2001, pp. 291-306.

¹⁰ Carmen Vlad, *Textul aisberg*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2000, p. 7.

¹¹ *Ibidem*, p. 12.

¹² *Ibidem*, p. 13.

fășoară și se mișcă într-un spațiu ce poate fi conceput ca exterior (circumstanțele, întâmplările, istoria, evenimentul) și totodată interior (umanitatea care-l asumă)”¹³.

Textul, ca și ființa umană, deține o dinamică internă, în care se întâlnesc și interacționează semnul, obiectul-subiectul și interpretantul său, indisolubil legate.

Dinamica internă devine suport și mediu de manifestare. Prin procesul de proiecție externă se dă curs *travaliului textului*, într-un mod foarte asemănător cu ceea ce există și se manifestă în cadrul curei psihanalitice. Această similitudine ne angajează în a reconsidera calitatea textului-document nu numai ca obiect de analiză și studiu, ci și pe cea a subiectului-enunțator, creator al textului. Hermeneutica „are sarcina să reconstruiască acest dublu travaliu al textului”¹⁴.

Întâietatea cuvântului, în orice aplicație psihanalitică, cu deosebire în experiența și travaliul analitic, identifică și definește modul particular de *prezentificare* a inconștientului¹⁵. Cuvântul, creația și expresia subiectului devin intermediarii acestui travaliu. Conform poziției lacaniene, limbajul asigură astfel suportul, emanația sau produsul inconștientului, prin el se descriu stări, temeri, prin el inconștientul comunică.

Interpretările psihanalitice devin suport pentru a înțelege și decodifica „ceea ce poate determina un subiect, ceea ce îl produce, cauza: istoria sa și mai precis, pe istoria unei spuse, aceea care exista încă înainte de nașterea sa în discursul părinților, spusa care de la nașterea sa nu încetează să-l însoțească și să-i orienteze viața într-un «tu ești asta» fără porțiță de scăpare”¹⁶.

¹³ *Ibidem*, p. 15.

¹⁴ *Ibidem*, p. 16.

¹⁵ Sigmund Freud sublinia acest lucru în lucrarea sa *Tăgăda* (*Die Verneinung*), 1925.

¹⁶ *Dicționar de psihanaliză*. Larousse (sub direcția lui Roland Chemama), Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 90.

2. Limitele analizei sau inventarul posibilităților

a) Textul „memoriilor” permite atât analiza caracterelor sale lingvistice, cât și a celor ale contextului social în care se produce. La interfața celor două dimensiuni de analiză, în punctul de întâlnire a acestor coordonate, se regăsește subiectul care își enunță „discursul” scris, ca pe o modalitate de reprezentare socială.

Documentul redactat de generalul Tănase Evghenie primește parametrii unui enunț cu sensul de eveniment, „pe care nici limba și nici sensul nu pot să-l epuizeze în totalitate”¹⁷, tocmai pentru că el „survine într-o epocă, este legat de scriere ori rostire, se oferă memoriei, repetării, reactivării, depinde de situații și contexte care-l declanșează, se pune în relație cu enunțuri anterioare și posterioare, creează serii”¹⁸. Parametrii contextuali vizați s-au limitat la cadrul referențial al comunicării, la caracteristicile duratei istorice a primilor 20 de ani după instalarea regimului comunist în România.

b) În virtutea principiului comunicativ ce definește textualitatea, orice text își încorporează, grație intersubiectivității limbajului său și *alterității* incluse, valori atât la scară (inter)individuală, cât și la scară socio-istorică sau culturală¹⁹.

c) Cuvintele sau expresiile în mod repetat angrenate în procesul comunicării pot declanșa un șir de asociații individuale/personale, prin indicarea unui „obiect” sau a relației cu „obiecte”, asociații care aparțin nu numai enunțatorului, ci și celui care analizează și interpretează. Ele se află sub efectul de *halou* specific rezonanței simbolice pe care o poate avea un mesaj pentru actorii comunicării.

¹⁷ Vianu Mureșan, *op.cit.*, p. 153.

¹⁸ M. Foucault, *apud*, *ibidem*.

¹⁹ Conform sublinierilor lui Eugen Coșeriu cu privire la textualitate. Carmen Vlad, *op.cit.*, p. 15.

d) Enunțurile și organizarea lor pot fi analizate pe trei paliere: lexical, sintactic și semantic. Ne limităm interpretarea doar la nivelul semantic al comunicării, luând în considerare termenii relativi ai subiectivității enunțatorului (Tănase Evghenie), fără a ignora vreun moment conjugarea receptorului cu propria subiectivitate.

Analiza textului presupune de la bun început o serie de limite:

– în limbajul conținut de text au fost reținute acele caracteristici ale distinctivității, caracteristici ce pot fi asociate unor trăsături sau funcții ale subiectului comunicării și care au avut suficientă semnificație pentru a fi codate și reținute în limbajul natural (*cf.* Saucier și Goldberg, 1996);

– ceea ce se evidențiază prin ipoteza lexicală, presupune că toate diferențele individuale semnificative vor fi reprezentate în limbajul obișnuit²⁰. Această ipoteză a fost confirmată de studiile de specialitate privind psihologia personalității. După Frank Fujita, „cea mai bună taxonomie a trăsăturilor de personalitate... care descrie doar acele caracteristici sociale relevante ale personalității este encodată în limbaj”²¹.

Identificarea și conturarea profilului de personalitate din perspectiva dinamicii psihice devin posibile prin *actualizarea* sensului cuvintelor sau expresiilor care prezintă relevanță (adjective, verbe, substantive). Verbele și propozițiile cu centrul pe sensul verbului indică „ce face” persoana, descriu acțiunea, sensul, intensitatea și direcția ei

²⁰ L.R. Goldberg, W.K.B. Hoftee, B. De Raad, *Integration of the Big Five and Circumplex approaches to Trait Structure*, „Journal of Personality and Social Psychology”, n. 63, 1992, pp. 143-163 și Mihaela Minulescu, *Chestionarele de Personalitate în evaluarea psihologică*, Garell Publishing House, București, 1996.

²¹ Frank Fujita, *The Big Five Taxonomy, Based on a Qualifying Exam Answer*, 1996.

și oferă informații cu privire la tematica comportamentului; adjectivele singulare și propozițiile adjectivale indică proprietățile, calitățile autonome ale persoanei; substantivele întăresc și explică trăsăturile/calitățile indicate prin adjective. Acțiunile, relațiile subiectului cu alți actori (persoane, instituții etc.) identificați în textul analizat ne furnizează informații privitoare la dinamica conținutului textului. De exemplu, verbele sau expresiile cu centrul pe sensul verbului, cu evoluție centripetă în direcția acumulării, centrării, focalizării, demonstrează esența cunoașterii și a puterii, așa cum apare în gândirea lui M. Foucault când se referă la semnificația lui „arhiva și a diagramatiza”²².

e) Majoritatea psihologilor sunt de acord că memoria noastră individuală stochează, reproduce sau permite elaborarea datelor în funcție de o serie de factori interni (afecțiune, motivații, trebuințe, frustrări, atenție, disfuncții ale proceselor cognitive etc.) sau externi (evenimente, circumstanțe, presiunea timpului, presiunea interogărilor, tipul de interogare etc.). Odată cu trecerea timpului, memoria, ca orice proces, nu este infailibilă: uităm multe detalii ale evenimentelor sau chiar evenimentele la care am participat; integrăm anumite informații eronate, false sau parțiale în arhivele mnezice și acest fapt ar putea face ca relatările noastre să nu fie autentice. Cercetările cu privire la impactul schemelor și al interferenței retroactive în memorie, precum și cele care privesc efectul „inducerii în eroare” sau de „monitorizare a sursei” converg spre concluzia că *amintirile sunt susceptibile de eroare*.

Cadrul autobiografic inclus în raportul de activitate al generalului Evghenie reflectă limitele de „amintit”, fără a se distanța vreun moment de datoria lui de ofițer. Relatarea evenimentelor s-a desfășurat în limitele coordo-

²² Vianu Mureșan, *op.cit.*, p. 156.

natelor somației de a-și aminti („trebuie să-ți amintești!”), configurând procesualitatea *memoriei obligate*, formulate ca „o invitație adresată memoriei de a scurtcircuita trăsăturile istoriei”²³. În acest sens, nu de puține ori, se suprasimplifică importanța *motivațiilor actorilor* participanți la evenimente sau se supraestimează alte categorii intricate evenimentului (descrieri, raportări temporale, etapele de desfășurare, contextul, precursorii evenimentului etc.).

Cercetările psihologice au subliniat că memoria individuală este, în mod esențial, determinată de factorul social (contextul social al grupului de referință/de apartenență) și participă la construcția memoriei sociale (colective). Interacțiunea cu mediul social ne furnizează o serie de instrumente de decodificare și de interpretare a realității prin intermediul operatorilor conceptuali și ai limbajului, asigurând în acest mod schimbul /transferul de informații și cadrele de interacțiune, valorile de referință sau de raportare la norme și reguli sociale²⁴.

3. Interpretarea documentului prin raportare la context

Pseudomemoriile nu pot fi separate de contextul istoric în care au fost concepute, redactate și arhivate. În aceste condiții, nu poate fi ignorată interpretarea documentelor întocmite de instituția reprezentativă a puterii comuniste – Securitatea –, pentru că ele înregistrează și valorifică

²³ Paul Ricœur, *op.cit.*, p. 109.

²⁴ O abordare științifică a temei privind memoria și reperele ei sociale se regăsește în studiile realizate de Ticu Constantin și Adrian Neculau, lucrări publicate în numerele revistei de „Psihologie socială. Buletinul Laboratorului Psihologia câmpului social”, Editura Polirom și în *Manual de Psihologie socială* (coord. Adrian Neculau), Editura Polirom, Iași, 2003.

„pentru memoria posterității imaginarul politic și instituțional al acelei birocratii și al guvernanților ei”²⁵.

Locutorul nostru nu face nici un efort de formulare, el doar oferă limbii de lemn prilejul de a intra în act, oscilând între semnificațiile puterii și cele ale supunerii / obedienței, adeseori confuz și ambivalent în ceea ce privește investițiile afectiv-emoționale.

Analiza câmpului textual al documentelor *strict secret*, cu regim de păstrare în „casa de fier”, reflectă modalitatea de comunicare utilizată de Securitate pentru a întări și aplica subliminal mesajul „ascultării”, supunerii și trecerii la acțiune prin constrângeri normative, prin utilizarea „rutinelor”, cu intenția de a crea imaginea stabilității regimului. În acest sens, reținem „multitudinea de enunțuri, ca tot atâtea evenimente regulate, ca tot atâtea lucruri oferite prelucrării și manipulării”²⁶.

Documentul prezentat poartă semnificația unui timp al terorii și al rușinii, al minciunii și al ruperii de civilizația autentică europeană. Conținutul documentului reflectă o dată în plus obiectivul construcției „lumii noi” în plan individual și social, o lume fictivă, diformă prin omogenitate, fundamentată pe instrumentalizarea violenței, pe o schemă neproprie de asimilare și de „îndrăgostire” de o ideologie morbidă. Este vorba de perioada 1945-1968.

Semnatarul documentului se identifică integral cu perioada, pentru că ea coincide cu intervalul în care a deținut un status-rol activ în aparatul puterii. Într-o primă etapă s-a aflat pe poziția martorului și simpatizantului comunist, apoi, devenind participant și supervisor în sta-

²⁵ Zoe Petre, „Scriș și oral în istoria recentă în Europa – Obiecte de studiu, surse, metode”, în *Lucrările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă, București, 7-8 aprilie, 2000*, p. 206.

²⁶ Michel Foucault, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*, Editura Eurosong & Book, București, 1999, p. 171.

diul implementării articulațiilor terorii în România. Chiar dacă rolul și implicarea personală au fost doar parțial recunoscute în declarațiile lui sau negate cu vehemență, acest fapt nu ne poate îndepărta de conținutul documentelor. Tocmai ele sunt cele care adevăresc și susțin funcția și rolul lui Tănase Evghenie în coordonarea unor unități și direcții operative importante ale Securității, precum și angrenarea lui în motorul propagandistic și de control al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc, ulterior, Comunist Român.

*Nota cu memorii de la gen. lt. Evghenie Tănase*²⁷ se prezintă ca un raport de activitate înaintat conducerii Securității, raport ce îndeplinea cerințele procesului de restructurare și de reorganizare a Ministerului Afacerilor Interne în conformitate cu Decretul 710 din 22 iulie 1967, cu Decretul nr. 295 din 3 aprilie 1968²⁸, precum și cu documentele prezentate în Plenara C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968²⁹. Acest corpus de acte oficiale viza reorganizări structurale și funcționale, măsuri de sancționare și de epurare din aparatul de Securitate a celor vinovați de represiune extremă, crime și intervenții abuzive.

Conform Ordinului nr. 6 din 16 februarie 1968, emis de președintele C.S.S. Ion Stănescu, precum și a legii privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii

²⁷ Vezi *Nota cu memorii de la gen. lt. Evghenie Tănase* (doc. nr. 1 din prezentul volum).

²⁸ Consiliul Securității Statului era subordonat conducerii Partidului Comunist și guvernului, având „misiunea de a preveni, descoperi și lichida uneltirile și acțiunile dușmănoase îndreptate împotriva orânduirii sociale și de stat” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 123, vol. 4, ff. 40-48).

²⁹ Dezbaterile Plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968 în cadrul aparatului de Securitate au fost amplu reprezentate în *Stenograma convocării din 3-4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968 a Consiliului Securității Statului* (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 87).

Socialiste România prin care s-a revenit la împărțirea țării în județe, direcțiile regionale de Securitate și organele raionale-orășenești își încetau activitatea, constituindu-se în inspectorate de Securitate județene. Aparatul de Securitate fiind restructurat, un anumit număr de ofițeri au fost trecuți în rezervă.

Operațiunea de reducere a numărului de cadre („purificare”) s-a desfășurat pe tot parcursul anului 1968. În acest interval au fost trecute în rezervă un număr de aproximativ 840 de cadre³⁰, fiind vizate în primul rând persoanele care urmau să fie pensionate la limită de vârstă sau pe motiv de boală, cele care au solicitat să fie trecute în rezervă, care nu corespundeau muncii de securitate și, nu în ultimul rând, ofițerii care au comis abateri grave.

Evghenie Tănase a făcut parte din grupul ofițerilor scoși din sistem, fără a primi vreo sancțiune explicită, fiind pensionat la numai 45 de ani și trecut în rezervă. Din aceste rațiuni, din ordinul Consiliului Securității Statului, el se găsește pe lista celor 15 ofițeri care au fost „invitați” să-și scrie „memoriile despre activitatea pe care au desfășurat-o”, în termenii *cultului confesiunii și exemplului*³¹.

Noile cadre din conducerea Consiliului Securității Statului au fost nemulțumite de modalitatea în care generalul Evghenie și-a prezentat activitatea de ofițer în „vechea” structură, procedând la o evaluare critică a conținutului acestor „memorii” într-o *Notă sinteză* întocmită la 8 martie 1969³², din care am selectat următoarele aspecte:

³⁰ Cf. Nota cuprinzând propuneri de constituire a organelor teritoriale de Securitate în funcție de noua împărțire administrativă a țării (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar 14/1968, f. 101).

³¹ Cf. Nota cu ofițerii din rezerva Consiliului Securității Statului propuși să fie solicitați să scrie memorii despre activitatea pe care au desfășurat-o în aparatul de Securitate, întocmită la 8 martie 1969.

³² Vezi Nota întocmită pe data de 8 martie 1969.

– aprecierea rolului pozitiv al consilierilor sovietici în misiunea pe care au avut-o în instruirea cadrelor partidului și ale Securității, în stratagemele de represiune și cele legislative în România comunistă;

– insuficienta obiectivitate în relatarea evenimentelor și acțiunilor în care gen. Evghenie a fost implicat executiv sau decizional;

– caracterul „negativist” al acestui memoriu de activitate;

– prezentarea unei imagini „incomplete” și „deformate” privind rolul Securității;

– prezența elementelor cu caracter persecutor și de prejudiciere – „autorul apare ca omul persecutat de fosta conducere a MAI pentru atitudinea sa combativă”;

– minimalizarea rolului generalului Evghenie Tănase privind prevenirea și raportarea unor deficiențe în sistem;

– tendința de a-și justifica „faptele pentru care a fost criticat, de a se dezvinovăți”.

Concluziile „noii conduceri” a Securității cu privire la raportul generalului Evghenie subliniază minimalizarea întregii activități a acestuia: „în această formă [raportul] nu ajută la instruirea și educarea ofițerilor și ca atare nu este oportună multiplicarea și difuzarea ei”³³. Afirmatia poate fi asociată cu semnificația unei alte forme de sancționare și scoaterea lui de pe lista „eroilor” sau profesioniștilor care merită să devină exemple pentru următoarele generații de ofițeri ai Securității.

Generalul Evghenie a resimțit dramatic subevaluarea și devalorizarea exprimată de cei care, cândva, i-au fost subordonați sau colegi. Tocmai acest moment al „despărțirii”, după cum îl denumea subiectul nostru, se va supune interpretării ca un act al „amintirii forțate” sau ca o traducere în act a „cultului confesiunii”, preexistent în ritualul autobiografic și autocritic de propovăduire a

³³ Ibidem.

cerinței de puritate³⁴ în momentul înscrierii în partid sau în cel al demasculării sau autoanalizei, experimentat în laboratoarele reducărilor.

Apelul la datele memoriei, la descrierea evenimentelor în cei 17 ani petrecuți în Securitate, este resimțit de la bun început dureros și tensionant – deseori memoria fiind invadată de dialoguri re trăite *hic et nunc* și care au fost readuse în prezent cu o forță a detaliului impresionantă.

Eroul nostru pare să-și contureze un statut de disident sau revoluționar într-un sistem care oricum nu i-ar fi permis acest lucru – coexistând într-o convergență rară și amenințătoare, oscilând critic între ideologie și experiență trăită. Subiectul nostru găsește loc pentru amândouă în propria subiectivitate cu scopul de a escamota prezentul, lăsându-se înghițit de momentul schimbării, care nu-i dă răgaz.

Textul documentului răspunde contextualizării și prin evocarea unor momente biografice atașate strict de evoluția carierei politico-administrative și militare.

Evghenie a debutat în rândurile partidului la vârsta de 18 ani și va avea o ascensiune rapidă după 23 august 1944, inițial în activul județenei U.T.C. Ilfov, apoi în diverse funcții în aparatul de partid al Comitetului orașenesc București, ajungând, în primăvara anului 1950, șeful Secției Administrativ-Politice a C.C. al P.M.R. Acest „organism”, alături de Secția Propagandă, Secția Externă, Direcția Superioară Politică a Armatei, Direcția Superioară Politică a M.A.I. și Secția Cadrelor Exterioare, era subordonat direct Biroului Politic al C.C. al P.M.R., condusă de I. Chișinevschi³⁵.

În 1952, Secția Administrativ-Politică era condusă de Mureșanu Alexandru, Demeter Alexandru, Marin Con-

³⁴ Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”*, Editura Nemira, București, 1999, p. 21.

³⁵ *Stenograma ședinței Biroului Politic al CC al PMR, din 29 mai 1952* (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie, dosar 44/1952, f. 2).

stantin, Tănase Evghenie, Iani Nicolae, Beram Carol, Ti-riachiu Vasile și aveau sub control două grupuri de ministere: a) Ministerele Justiției, Cultelor, Sănătății etc., cu aceleași atribuții ca și celelalte secții, adică de control al activității și de selecționare de cadre în nomenclatura C.C. din aceste ministere; b) Ministerul Forțelor Armate și Ministerul Afacerilor Interne, „în care atribuțiile secției se limitau doar la studierea cadrelor și a vieții de partid din cele două ministere. Activitatea acestor ministere putea fi urmărită numai cu aprobarea specială a Secretariatului C.C.”³⁶.

Membru component al acestei importante secții a Biroului Politic al C.C. al P.M.R., tânărul activist de partid Evghenie s-a făcut remarcat prin abilitățile dobândite încă din perioada „luptei” ilegalistilor comuniști. Activitatea în clandestinitate, atașamentul ideologic și „puritatea dosarului” i-au asigurat o ascensiune rapidă în ierarhia partidului. Astfel că, din postura unui muncitor necalificat, fiu de proletar „cinstit”, aparent lipsit de vreo abilitate specială, Tănase Evghenie a fost investit cu încredere de Chișinevschi, acesta considerându-l „capabil” să învețe „meseria de securist”, cu sprijinul consilierilor sovietici. În această perioadă a beneficiat de un stagiul de pregătire la școala sovietică.

Format într-un astfel de climat social și politic, cu astfel de scheme cognitiv-comportamentale, Evghenie și-a apropiat tehnicile de disimulare și defensă, ceea ce a generat și identificarea cu modelul încurajat de putere.

Caracteristica perioadei în care a deținut rolul de activist al partidului este marcată de dominanța aderării ideologice, de „iubirea nesfârșită” tradusă în act prin exercitarea funcției de control, el lăsându-se impregnat de necesitatea exercitării puterii.

³⁶ Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României, Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, Editura All, București, 2005, p. 234.

Subordonat direct lui Alexandru Drăghici³⁷, contactul și modalitățile de lucru cu acesta au fost evaluate ca extrem de dificile, mai ales în momentul în care în septembrie 1952 s-a luat măsura desființării aparatului politic din Securitate și a înființării Ministerului Securității Statului. Evghenie a pledat cu insistență la acea vreme în favoarea menținerii controlului special al aparatului politic în Securitate, ceea ce însemna ca viața de partid din Securitate să treacă sub îndrumarea și controlul direct al organelor teritoriale de partid.

În octombrie 1953, prin hotărârea Secretariatului C.C., Evghenie a fost eliberat din funcția de șef al Secției Administrative-Politice a C.C. al P.M.R., fiind numit în funcția de adjunct al ministrului Afacerilor Interne³⁸, prilej cu care a fost avansat la gradul de general – la 30 de ani. A deținut această funcție până la mijlocul anului 1957, ulterior primind funcția de conducere a Direcției Regionale a Securității Capitalei. În perioada 1958-1963 a condus Direcția a IV-a (contrasabotaj). În ultimii ani ai carierei de ofițer superior de Securitate a fost șeful Direcției a III-a (1963-1967)³⁹.

³⁷ Alexandru Drăghici a fost ministru de Interne (din luna mai 1952), iar câteva luni mai târziu a fost numit ca ministru al Securității Statului (20 sept. 1952 – sept. 1953). De asemenea, a mai deținut funcțiile de șef al Departamentului Securității Statului (sept. 1953 – 28 mar. 1957), ministru al Afacerilor Interne (28 mar. 1957 – 27 iulie 1965), membru al Prezidiului M.A.N. (21 aug. 1965 până la 26 apr. 1968) – L.M. Bejenaru, C. Cosmineanu-Mareș, M. Grigore, A. Ilincă, O. Ionel, N. Ionescu-Gură, E. Neagoe-Pleșa, L. Pleșa, coordonator Florica Dobre, *Membrii C.C. al P.C.R. Dicționar, 1945-1989*, București Editura Enciclopedică, 2004, p. 231.

³⁸ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 19, vol. 4, f. 81 (Tabel cu toțărâșii) care au coordonat activitatea sectoarelor tehnice ale M.A.I.-ului).

³⁹ În 1967, Tănase Evghenie a fost numit „în funcția de șef al Direcției Securității orașului București” (A.N.I.C., fond Cancelaria C.C. al P.C.R., dosar 110/1967, ff. 4, 44).

La începutul anului 1968, Tănase Evghenie a fost trecut în rezervă și pensionat.

Traseul biografic descris ne indică un lucru cert – faptul că a fost participant și a deținut un rol de autoritate decizională în cadrul vastului program de anihilare a libertății de gândire și de exprimare, de control punitiv și de pedepsire a cetățeanului, a fost copărtăș și a decis destinul atâtor români. Tănase Evghenie a acceptat și a aderat în cunoștință de cauză la modelul sovietic, pe care l-a asimilat și învățat prin exercițiu și aplicare continuă. Ușurința integrării și configurării propriei cariere este indicul unei compatibilități între sistemul constructelor personale, al credințelor, valorilor, atitudinilor și reprezentărilor cu cel prescris de sistemul ideologic comunist – rigid, dirijat și nerealist, „destinat să controleze individul, prin generarea fricii, stimularea delațiunii, ritualizarea și birocratizarea personalității lui”⁴⁰.

În acești parametri, Evghenie se pare că a fost determinat să introiecteze satisfăcător principiile staliniste, exprimabile într-un limbaj imitativ. Modalitatea de a-și escamota revolta, ostilitatea și agresivitatea față de semenii, de a o asuma ca pe o trebuință-tendință atitudinal-comportamentală la nivel decizional, este remarcată chiar și numai din tonul respectuos, solemn, aproape senin, lipsit de orice urmă a culpabilizării personale.

Documentul pe care el ni-l pune la dispoziție marchează tocmai momentul ieșirii din agregatul instrumentalizat al puterii, moment considerat ca unul de „bilanț”.

⁴⁰ Adrian Neculau, „Contexte social, idéologie et pratique sociale. Etude de caz”, revista *Psihologia socială. Buletinul Laboratorului Psihologia câmpului social*, nr. 14/2004, Universitatea „Al. I. Cuza”, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 156.

Raportul lui Evghenie conține cerința implicită a noii conduceri a Securității de a valorifica activitatea lui și de a o face cunoscută ca model pentru alți ofițeri aflați în formare. Termenul de „bilanț” sugerează că enunțătorul textului se subscrie datoriei imperative de autoevaluare.

4. Mizele comunicării într-un discurs de „lemn”

Pseudomemoriile generalului Evghenie reușesc să transmită o idee importantă, chiar dacă ea este subtil articulată sau semnificată, anume: mecanismul de bază al transformării ideologiei în tehnică de convingere sau cum reușește enunțătorul „să-și prezinte politica drept o necesitate făcută rațiunii, în vreme ce ea este în fond ideologie pură și extremă”⁴¹, transferată persuasiv sau constrângător subiectului uman și colectivităților, fundamentată pe o cultură a secretului și conspirației, cu rolul de a lărgi dimensiunea nesiguranței și temerilor.

Textul pare la prima vedere grotesc – grotescul primind sensul enunțat de M. Foucault, „de a deține prin statut efecte de putere pe care calitățile lor intrinseci nu le justifică și de aceea ar trebui să le fie interzise”⁴². „Discursul” lui nu se îndepărtează de marca codului secret și nici de cea a înlemnirii în stereotipii și îndemnuri pentru a traduce în act schema ideologică comunistă, invocând o liniștitoare obiectivitate a faptelor și evenimentelor. El ar putea deveni un subiect al pragmaticii și semanticii discursului stăpânului.

Cu aceste caracteristici, textul reflectă interiorizarea limbii de lemn, fără a se depărta cu nimic de retorica luptei

⁴¹ Françoise Thom, *Limba de lemn*, Editura Humanitas, București, 2005, p. 222.

⁴² Michel Foucault, *Anormalii. Cursuri ținute la College de France 1974-1975*, Editura Univers, 2003, București, p. 23.

de clasă impregnată cu valorile idealului permanenței și perfecțiunii, operând cu o strategie punitivă. Încă de la primele fraze se pune în prim-plan atât necesitatea construcției unei aure mistice în jurul grupului conducător, al acțiunilor și concepțiilor lui, cât și a atașamentului morbid față de această imagine, demonstrând cât era de important dezideratul formării „omului nou” prin „reeducare” continuă și propagandă manipulatorie.

Stilul specific autorului transmite sens, iar sensul reprezintă explicația fundamentală a „schizofreniei constitutive pentru imaginarul comunist, care se crede deopotrivă etern și amenințat în fiecare clipă de o răsturnare completă a situației”⁴³.

În cazul textului supus analizei, proprietățile formale ale limbajului indică nu numai o înțepenire a elementelor lingvistice prin: deculpabilizări, descrieri evenimentiale, afirmarea unor premise, a unor deducții sau raționamente simpliste, rigide, supuse raportării continue la setul de constrângeri ale normelor și instrucțiunilor.

Așadar, dacă ne situăm pe poziția unui observator-interpretant al acestui text, nu putem ignora modalitatea în care enunțătorul a interiorizat diagramele de forțe ale puterii totalitare sau a tradus ideologic propriile roluri în raport cu instituțiile și persoanele care au reprezentat autoritatea. Chiar dacă aceste forțe nu sunt vizibile sau dicibile în textul analizat, ele sunt impregnate în fragmentele textuale – expresii ale tensiunii, reacții adverse, efecte ale unor decizii, conflicte sau dialoguri explicative.

Materialul este util și pentru studiul tipologiei textuale, narațiunea și descrierea manifestându-se aici în forme pure și specifice. În micronarațiunile lui Evghenie se poate urmări modul de rezumare și de selecție a informației.

⁴³ Zoe Petre, „Scriș și oral în istoria recentă în Europa”, metode, *Lucrările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă*, București, 7-8 aprilie, 2000, p. 209.

El apelează cu predilecție la funcțiile informative ale limbajului, cu rolul de a masca sau de a ascunde replicile cu încărcătură emoțională negativă.

Pseudomemoriile generalului Evghenie indică doar un sens al evenimentelor, fără explicitări cauzale, fără indicații precise ale participării personale și fără a creiona consecințele faptelor descrise, rezumându-se la schematizări și simplificări ale enunțurilor. Din acest motiv, *discursul* scris nu-și mai îndeplinește funcția de a clarifica, atât timp cât se respectă principiul conspirativității chiar și al raportărilor sumare față de superiorii săi. Și, odată ce claritatea textului nu mai este asigurată – stilul devine non-stil.

Autorul nu renunță la supraîncărcarea cu expresii critice și autocritice. Ele reprezintă în plan simbolic manifestările necesității de a fi remarcat, promovând autoculpabilizarea pentru a-i fi minimalizate imperfecțiunile sau inabilitățile operativ-decizionale. Nu este altceva decât o expresie a pervertirii, ca și în cazul minciunii. Din acest motiv se poate afirma că studiul vocabularului pune în evidență mișcări artificiale, antagonisme imaginare, elemente prezente în dinamica limbii de lemn, ferindu-se de „contingentele dubioase ale lumii sensibile”⁴⁴.

Lexicul ne propune o viziune imagistică „războinică” – dialoguri contradictorii cu Alexandru Drăghici, Gheorghe Pintilie sau Gheorghe Gheorghiu-Dej, conflicte de idei sau de decizii, invitațiile la luptă și rezistență, evocări descriptive ale unor operațiuni de urmărire sau de „lichidare” a „dușmanului”. Din aceste confruntări expuse pe parcursul raportului, el rămâne aproape întotdeauna rănit sau neapreciat, umilit și neînțeles – o victimă a șefilor lui. Această imagine pe care ne lasă să o traducem din text se află în contradicție cu cea pe care ne-o

⁴⁴ Françoise Thom, *op.cit.*, p. 47.

relevă în expunerea din timpul ședinței din 17 noiembrie 1964⁴⁵, unde ne vorbește în termeni de control, verificare, de „intensificare a muncii informative”, de combativitate și realizări. Informările asupra unor acțiuni și persoane evocate în document, precum și cele „în vederea cunoașterii stărilor de spirit” deviază în mod constant de la real prin interpretări forțat ameliorative, pozitive excesiv sau negativate în aceeași măsură. În acest mod, Evghenie se descoperă cititorului ca practicant al unei *inteligențe* diabolice, atotpătrunzătoare, elaborând scenarii perfecte și controlându-le riguros confirmarea.

Cu excepția părții introductive a enunțului, construcțiile sunt formulate la diateza pasivă și sunt impersonale – „s-a făcut”, „s-a decis”, „s-a discutat”, „au fost date ordine” etc. Absența pronomelui „eu” și a angrenajului subiectiv în dinamica textului sunt indiciul impersonalizării, aderării la uniformizare și depersonalizare, mecanisme specifice dezideratului formării „omului nou”. „Eul” este înlocuit de „noi” și orice formă de expresie a individualității se află atașată de cea a colectivității. Și, dacă nu mai există „eu”, nici acțiunea lui nu mai are vreun specific, un *proprium*, optându-se pentru echivocul atemporalității și al unei rezultante acționale colective. În aceste coordonate, nu ne rămâne decât să constatăm o mișcare imanentă a lucrurilor în spiritul *limbii de lemn* – ceea ce face ca verbele să fie sacrificate în favoarea substantivului, întărind și formalizând tonul invincibilității și statorniciei sistemului.

În sprijinul acestor afirmații vin și prezența stereotipilor de limbaj, repetițiile, impersonalizarea, abstractizarea, predominanța nominală, cu rolul de a-i întări discursul prin generarea unui cadru al persistenței, al fidelității și

⁴⁵ Extras din Stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964, ținută la minister cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional M.A.I. (doc. nr. 5 din prezentul volum).

al constanței – semnificație a unor „deprinderi” sau automatisme deja instalate.

Dacă ne referim doar la stereotipia lamentativă, vom observa că ea devine nu numai suportul repetițiilor, ci și al fixației pe un obiect (persoană, acțiune, idee etc.), al stagnării la nivelul unui stadiu de dezvoltare personală. De aceea timpul în care ne „vorbește” autorul documentului primește echivalente supradimensionate și direcționate pre-dilect către trecut – „cei 17 ani” ca angajat al Securității devin durată trăită ca „foarte mult în viața unui om”.

Momentul trecerii în rezervă (pensionarea) este reflectat într-un *acum* – „momentul crucial în viața unui om” – trăit ambivalent ca act purificator sau ca o pedeapsă resimțită plener. Acest *acum* „crucial” invocat de autorul textului în „vâltoarea evenimentelor” – pare să de-vină indiciul unui *act de trezire*, prin care este permisă separarea „binelui” de „rău”. *Acum*-ul „crucial” îl inițiază și-l însoțește pe autorul acestor rânduri înspre *atunci*, spre trecutul său. Separarea de Securitate ar fi putut fi primul pas către autonomie, primul pas către reformularea realității în noi cerințe, în care cele proprii să fie re-considerate și satisfăcute. De aceea Evghenie a preferat să-și înceapă efortarea mnezică cu „sfârșitul” – „voi începe cu sfârșitul”, *ca și cum* doar prin momentul *acum* ar fi făcut priză cu realitatea.

Dimensiunea realității este invocată, de asemenea, ambivalent: „vremea primăvărată”, prin care se marchează debutul unor construcții și reformulări clarificatoare este asociată *trebuinței de a ieși din...*, *a trebuinței de evacuare* din realitatea „amăgitoare în luna gerurilor”, într-o strânsă corelare cu trecutul și cu sentimentul trăit al abandonului, al regretului când „amintirile... au început să se ordoneze, să se sistematizeze”.

Tot ce este exprimat de individ face parte din comunicarea sa, este parte a propriului real, raportată la con-

textul socio-istoric. Conform tezei dezvoltate de Alex Mucchielli⁴⁶, comunicarea este „țesută” dintr-un ansamblu complex de mize: informativă, de poziționare, de mobilizare, relațională și normativă. De aceea stilul propriu de comunicare al unei persoane va fi dat de modul în care realizează combinatorica acestor mize, de modul în care va utiliza și va valorifica cuvântul și emoția din spatele lui. Altfel spus, propria subiectivitate se definește doar atunci când se raportează la *celălalt* și la context.

Discursul lui Tănase Evghenie poate fi conceput ca expresie a modului în care se angajează și răspunde la ceea ce percepe ca fiind mizele situației – trecerea în rezervă și separarea de sistemul căruia i-a aparținut.

Miza informativă a textului-document transmite informații despre identitatea personală și socială a locutorului, despre structura și funcționalitatea sa în grupul de apartenență, în cadrul instituției în care a activat ca ofițer, despre elementele descriptive ale unor momente istorice, precum și ale modalităților de intervenție represive ale Securității.

Imaginea pe care subiectul enunțului o face transparentă în acest text este dominată de conflictul dintre partea reprezentată de Eul intim și cealaltă parte, a Eului declarat – public. Momentul trecerii în rezervă ca ofițer a pus în lumină mai bine acest conflict, atât timp cât imaginea de sine pe care a oferit-o colegilor și superiorilor s-a racordat dominant construcției Eului public – comportamentele sale fiind dictate de imaginea de sine pe care dorea să o prezinte celorlalți. Cu toate acestea, la finalul „mandatului” de ofițer activ încă nădăjduia ca acest „bilanț” să devină un contraargument suficient de puternic pentru a anihila o veche imagine și a o înlocui cu

⁴⁶ Alex Mucchielli, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2005 și *Les situations de communication. Approche formelle*, Eyrolles, Paris, 1991.

alta. În spatele acestei construcții domnea frica – angoasa de abandon.

Miza de poziționare afirmă în primul rând identitatea și poziționarea față de ceilalți colegi, subordonați și superiori precum și modalitatea prin care se afirmă maniera de creare a identității pentru celălalt într-un act relațional. În conformitate cu studiile și cercetările lui Goffman⁴⁷, în orice situație de comunicare interumană, fiecare actor interpretează un rol menit să-i asigure în final controlul situației sau capacitatea de a se face recunoscut, observabil și înțeles în rolul său. Poziționarea generalului Tănase Evghenie corespunde unei raportări parțiale la celălalt, printr-o identitate creată ideologic de instituția partidului și Securității, falsificată și acceptată voluntar de cel în cauză.

În acest sens, elocvente ar fi câteva aspecte:

- deplasarea, cu predilecție, a criticilor sau a stărilor conflictuale și de nemulțumire către superiorii săi – Alexandru Drăghici, Teohari Georgescu și Chișinevschi, funcționând în plan simbolic ca autorități de control și ordine;
- raportarea anxioasă față de autorități (superiori) și față de sarcini;
- prezența „sentimentului de reținere și de îngrijorare” față de activitățile specifice muncii de Securitate, poziționându-l în situația de victimă a sistemului;
- invocarea frecventă a verbului *a trebui*, cu semnificația obligativității și conformării la regulile Securității.

Consemnul militar, care este un ordin nemotivat, ce nu admitea replică sau nesupunere, primește din partea lui Evghenie întotdeauna sensul lui *trebuie pentru că trebuie* – un imperativ categoric al ordinelor primite de la superiorii săi. Reactivitatea imediată și obediență la cerințele autorității, ne indică natura instinctivă a calității

lui *trebuie* și care mai degrabă ținea de un gen de *somnambulism* (aspect identificat și în cazul altor ofițeri ai Securității).

Miza de mobilizare în discursul generalului Evghenie pune în evidență tentativa sa de influențare a celuilalt. În noțiunea de *celălalt* sunt incluși reprezentanții noii conduceri a Securității și liderii partidului comunist. Ei sunt miza mobilizării. De altfel, tot ei îi propun abandonul prin trecerea în rezervă.

Prin extensie, purtând aceeași semnificație, în noțiunea lui *celălalt* introducem și pe cei care ar fi trebuit, conform regulilor, să se instruiască și să cunoască trecutul Securității.

Nu putem ignora însă cititorii textului creat de generalul Evghenie, istorici, sociologi, politologi, lingviști, psihologi sau antropologi, cu alte cuvinte, cei care dincolo de momentul „prezentului” am fost incluși pe lista receptorilor săi.

Suntem așadar îndreptățiți a afirma că orice enunț poartă în sine o miză a influențării, o tentativă de alienare a unuia de către celălalt sau o cale „de a impune o lume posibilă care să-i asigure unuia sau celuilalt controlul asupra mizelor”⁴⁸. În virtutea acestui fenomen, Tănase Evghenie se „deschide” către noi, cu intenția unui demers de influențare și, astfel, ajunge să fie prins în chinurile *celuilalt*, nemaivorindu-și autonomia. El a făcut eforturi „dureroase” de a „mărturisi” cu intenția vădită de a convinge, de a deține încă controlul vechilor poziționări.

Miza relațională în textul-document este relevată de fenomenele de simpatie-antipatie față de alte persoane, față de anumite idei sau decizii, față de situații, evenimente. În fapt, este o reflectare atitudinală concretizată prin polarizare, în directă concordanță cu miza de poziționare, punând în evidență consistența relațiilor interpersonale,

⁴⁷ E. Goffman, *Les rites d'interaction*, Minuit, Paris, 1974.

⁴⁸ R. Ghiglione, *apud* Alex Mucchielli, *op.cit.*, p. 82.

a raportării față de autoritate și față de subordonați, în termenii ce determină relaționarea cu obiectul „bun” sau „rău”. De remarcat că în textul analizat lipsesc determinanții necesari pentru a reconstitui o situație sau o relație.

O sumară analiză a datelor relatate de Tănase Evghenie în acest document-raport reflectă dominanța fenomenelor de antipatie față de superiori și colegi, chiar o poziționare contradictorie față de conducerea Securității de dinainte de 1967. Simpatia este angajată în relația cu noua instanță a autorității, în termeni seductivi și slugarnici.

Miza normativă a „discursului” angajat de Tănase Evghenie reafirmă cadrul comunicării, un cadru strict, impus de reguli, norme și atitudini asociate lor, descris printr-o etică dură și asimetrică, în strânsă legătură cu un set de practici la care s-a conformat, le-a asimilat, până când au devenit parte din propria subiectivitate. Impregnat de aceste scheme cognitiv-comportamentale, Tănase Evghenie nu le-a mai putut înlătura atunci când s-a aflat în situația de a-i subordona pe alții, de a da verdicte sau de a lua măsuri represive asupra celor „vinovați” sau nevinovați. Prin introiectarea acestui cadru normativ, el nu a mai putut fi absolvit de implicarea directă în construirea diagramei puterii represive.

O astfel de miză ne relevă gradul de structurare și importanța Eului și Supraeului. Poziția de ofițer nu l-a pus niciodată în situația de a *mentaliza*⁴⁹ sau de a-l *experimenta* pe celălalt. Cele două procese ne pun în contact cu noțiunea de empatie, pe care abia o remarcăm în textul analizat. Modelele achiziționate pe parcursul conjugării cu

⁴⁹ Conceptul de *mentalizare* desemnând „abilitatea cuiva de a-și percepe stările sale mintale conștiente și inconștiente, precum și pe cele ale altora...”; este o capacitate a unei persoane de a recunoaște și de accepta „localizarea” și apartenența unor conținuturi psihice la mintea unui „subiect” (Eugen Papadima, *Psihanaliză și Psihoterapie psihanalitică*, Editura Jurnalul Literar, București, 2002, pp. 107-108).

sistemul rigid și normativ-restrictiv al Securității au fost încorporate și prelucrate preponderent în regimul afecțelor dure, în parametri defensivi.

Capacitatea de a-l *experimenta pe celălalt* în relațiile concurențiale sau de subordonare în care s-a angajat Tănase Evghenie viza două direcții: cea a culpabilizării și anihilării „grupului dominat”, al „vinovaților”, „dușmanilor”, atașați simbolic obiectelor „rele”, și direcția experimentării puterii și conformismului în relația cu grupul dominator (dominant).

În condițiile slabei capacități empatice, la care se adaugă modalitatea eșuată de *experimentare a celuilalt*, ne confruntăm cu negarea subiectivității, ne găsim în fața unui Eu fals, cu o identitate falsă.

5. Analiza axei de relaționare obiect-subiect în dinamica textului-document

Din punct de vedere semiotic, textul este mai mult decât un obiect de schimb între destinatar și expeditor (receptor și emițător). Cele două elemente ale comunicării ar trebui să fie reconsiderate, atribuindu-le funcții de producere de sens, iar acest lucru poate fi posibil prin asocierea textului, în calitate de obiect al cunoașterii, cu producerea sensului. Așadar, sarcina noastră nu se rezumă la a înțelege și interpreta textul generalului Evghenie, ci mai ales la a procesa lucrul prezentat de text, de a păstra sensul original al experienței împărtășite de subiect. Doar în acest mod aplicația de față va lua sensul unui verb, pentru a nu oferi o „stare finită” și categorică. Obiectivul propus este cel al operaționalizării datelor infra și intertextuale⁵⁰, cu scopul de a iniția un proces de prelucrare a dinamicii lui în termenii de obiect și subiect.

⁵⁰ Interacțiunea textuală din Nota cu memorii de la gen. lt. Evghenie Tănase și corpusul celorlalte documente incluse în această lucrare.

5.1. „Obiectele” practicii psihanalitice în dinamica textuală

Orice text, oricât de arid ar fi și aparent lipsit de „nou” sau de sensuri ontologice, ar putea deveni purtătorul sau expresia unor „adâncimi sau înălțimi” ale istoriei personale. Produsul creat de generalul Evghenie poate fi comparabil cu cel al unui subiect aflat într-un travaliu psihanalitic. Asocierea are o fundamentare simplă: subiectul este o ființă dependentă de limbaj, devine un semnificant aflat într-un cadru de reprezentare a unor alți semnificanți⁵¹. Aplicația noastră nu consideră cuvintele drept date primare ale psihanalizei, ci afectele care stau „în spatele” lor, pentru că obiectul și metoda psihanalizei indică un dincolo de dimensiunea rațională. Cuvântul (discursul) analizantului devine obiectul practicii psihanalitice. În aceeași măsură și cuvântul scris (textul) deține o dinamică comparabilă, fiind interpretat și procesat prin intermediul acelorași principii.

Evghenie se identifică cu produsul scrierilor sale, se pierde în propriile cuvinte până la invizibilitate, se auto-exclude din propriul „discurs”, raportându-se la Sine ca la un obiect în relație cu alte obiecte.

Prin noțiunea de *obiect* ne referim la trei aspecte:

– persoană, lucru (obiect real), obiect parțial sau fantasmatic, în sensul corelativ al gradului de satisfacere a unei dorințe, a unei pulsiiuni⁵²;

⁵¹ J.M. Lacan sublinia în prelegerile sale că nu există adevăr și semnificație în afara câmpului vorbirii (a limbajului), fapt pentru care, orice expresie verbală sau scrisă are o adresă, iar „funcția limbajului nu este aceea de a informa, ci de a evoca pentru că ceea ce se caută în vorbire (în orice act de comunicare) este răspunsul celuilalt” – J. Lacan, *Funcția și câmpul vorbirii și limbajului în psihanaliză*, Editura Univers, București, 2000, p. 115.

⁵² Obiectul nu este legat de impulsie în mod original, ci se servește de ea pentru a o satisface, pentru că ceea ce este vizat de subiect în orice acțiune semnificantă este obiectul.

– investiție afectivă (iubire sau ură);
– obiect al cunoașterii filozofice sau psihologice, purtând semnificația și caracteristica unui subiect care percepe, înțelege, cunoaște, din care se extrage sensul calitativ de obiectiv / obiectivitate⁵³.

În concepția lui Ogden⁵⁴ și a altor reprezentanți ai teoriei relațiilor de obiect, conceptul de obiect este formulat în sensuri diferite, uneori indicând obiectele interne kleiniene, alteori desemnând un simplu lucru. Termenul de obiect ar putea fi utilizat ca un component structural al activității. El este identificabil în relațiile cu alți constituenți, cu anumite elemente ale unei activități, de aceea nu trebuie confundat cu obiectul intern din teoria relațiilor de obiect și nici nu ar trebui redus la a indica un lucru.

În acest cadru al delimitărilor noționale, Tănase Evghenie operează, introiectează, se identifică, proiectează și investește în obiectele sale. Propriul text este cel mai apropiat obiect în care investește, cu scopul de a-și reformula atașamentul față de instituția care l-a „creat”, „l-a hrănit”⁵⁵, l-a „înălțat” și, la final, l-a abandonat.

Discursul are de la bun început în el un radical uman, ceea ce și demonstrează angrenajul afectelor de iubire și

⁵³ J. Laplanche și J.-B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei* (sub coordonarea lui D. Lagache), Editura Humanitas, București, 1994, p. 262.

⁵⁴ Thomas H. Ogden, „The analytic third: an overview, «fort da»”, în *Psyche Matters* no. 5(1), Northern California Society for Psychoanalytic Psychology, 1999.

⁵⁵ Conform lui W. Bion, personalitatea se hrănește din datele experienței senzoriale și emoționale și „crește” în măsura în care ajunge să asimileze aceste date, apoi în măsura în care reușește să stabilească „legături” psihice cu obiectele concrete ce o înconjoară, cu celelalte personalități din jur și cu ea însăși. Aceste legături sunt în număr de trei: legăturile de iubire (I), de ură (U) și de cunoaștere (C), ultima fiind implicată mai ales în activitatea și aparatul de gândire, capabile să integreze și să elaboreze datele experienței în ansambluri tot mai coerente.

ură investite în obiectele specifice travaliului ancorării pe o perioadă de 20 de ani în diagrama puterii represive, dar și în cele ale separării de „organul-mamă” – Securitatea și „tată” – partidul-stat.

Pentru a asculta sensul semantic al textului lui Evghenie, ne punem în poziția unei co-interpretări a cuvântului scris și a sensului infralimbajului atașat discret și indicibil lui, deci în postura unei *ascultări maternale* – pentru că mama ne aduce sensul.

În acest fel, funcția maternă poate fi atribuită instituției Securității, ceea ce indică și genul substantivului, prezfigurându-se în cazul analizei de față rolurile ei: de conținător, castrator⁵⁶ și potențator al agresivității. În primii ani ca ofițer de Securitate, sprijinul pe instituție a fost primordial, Evghenie primind proprietățile ei conținătoare și protective ca pe un beneficiu de creștere.

Securitatea a funcționat ca o „mamă”, fără ca el să fie conștient, i-a furnizat primele repere de identificare și de asimilare a unui cadru, i-a mobilizat investițiile, resursele și reprezentările într-un ansamblu de obiecte care purtau semnificația răului sau a pericolului permanent. Etapa de conținere, de formare ca ofițer de Securitate a fost la scurt timp urmată de cea a cerințelor, trebuinței de conformare și de stabilire a unui contract de continuitate.

În baza acestor noi roluri, Securitatea începuse deja să funcționeze asemenea unui *obiect persecutor*, fiind responsabilă de producerea angoasei pe care subiectul a experimentat-o timp de mai bine de 17 ani. Durata temporală indică o anumită procesualitate a echivalenței⁵⁷, pe care

⁵⁶ Castrarea nu se referă la o mutilare reală și nici nu trebuie confundată cu reprezentările fantasmatiche de dezmembrare, de emasculare sau de tăiere-spințecare.

⁵⁷ Echivalența subiectivă subliniată de Klüver „poate fi folosită nu doar referitor la constanța obiectului – deci la identificarea obiectelor – ci și referitor la timp. [...] Noțiunea descrie coeziunea și distincțiile între subiect și obiect, între Eu și non-Eu, care pot dispărea sau

Klüver o subliniază când face referire la *constanța obiectului*. Noțiunea se referă de obicei la aglutinarea unor imagini parțial-conflictuale (de exemplu, împreunarea imaginilor mamei gratificante „bune” și a mamei frustrante, „rea”, într-o singură reprezentare internă a figurii materne). În 1971, Anna Freud, la Congresul Internațional de Psihanaliză de la Viena, menționa același sens, anume capacitatea de a menține constanța obiectului, ca o capacitate de a iubi obiectul frustrant⁵⁸.

Generalul Evghenie a resimțit castrator funcția interdictivă și normativă a Securității atunci când i-a fost amenințată poziția sau când a fost rejectat din sistem. O explicație ne este oferită de experiențele micului Hans, prin care Freud configura mecanismele producerii complexului de castrare⁵⁹, întotdeauna însoțite de teamă și revoltă. Complexul castrării se înscrie cel mai bine în sentimentele de inferioritate trăite pe tot parcursul carierei ca ofițer. Autoritatea instituției represive a actualizat repetitiv *complexul castrării*, adeseori întărit prin amenințări directe sau indirecte de a fi pedepsit dacă nu se conformează cerințelor, ca în final, în momentul trecerii în rezervă (al pensionării) el să se concretizeze.

Agentul castrării (Securitatea) a funcționat în concurență cu *celălalt obiect al dorinței mamei* (partidul comunist) – prin funcția unui „tată” omnipotent și ocrotitor. Ca și

se pot estompa pe fundal din cauza echivalenței subiective dintre unele reprezentări de la sine fragmentate și unele reprezentări fragmentate ale celorlalți” (W. Mertens, *Introducere în terapia psihanalitică*, vol. 2, Editura Trei, București, 2003, p. 43).

⁵⁸ John S. Kafka, *Realități multiple în psihanaliză*, Editura Trei, 1999, București, p. 71.

⁵⁹ Noțiunea de castrare ar trebui angajată în acest context-text în dimensiunea temerilor-angoase, reflectate în construcțiile lingvistice ale interdicției și cenzurii, fundamentată pe mecanismul psihic care „constituie câmpul simbolic și orice ființă ce se înscrie în el” (Julia Kristeva, *Noile maladii ale sufletului*, Editura Trei, 2005, p. 224).

în cazul analizei extremei drepte reflectată de Jean Louis Maisonneuve⁶⁰, instituția Securității a făcut deseori dovada unei obsesii permanente: cea a prezenței și controlului de partid (primind semnificația simbolică a „tatălui”).

Funcția paternă concentrează în ea relații imaginare și reale, fiind reprezentată de partidul-stat – articulat în dinamica subiectului ca *tată simbolic* „la care trimite legea, interdicția, proferată în *Numele-Tatălui*”⁶¹. J. Lacan rezuma definirea noțiunii *Numele-Tatălui* la obligația unui obiect al dorinței până la automatismul de repetiție. *Numele-Tatălui* vine să simbolizeze *falusul*, ca pe un produs al metaforei paterne formalizată în teoria lacaniană într-un „joc de substituție” în doi timpi pe traseul unei cure analitice al cărui corespondent îl regăsim și în cazul de față, primul realizându-se prin eliziunea dorinței „mamei” de a se substitui funcției „tatălui”, prin aceea că ea conduce, prin invocarea numelui său, la identificarea cu tatăl (conform S. Freud) și scoaterea subiectului în afara dorinței mamei. Același „joc” al substituțiilor îl regăsim în dinamica subiectului nostru atunci când acceptă și colaborează cu Securitatea cu dorința de a accede, de a menține și de a satisface ordinul partidului.

În cel de al doilea timp, *Numele-Tatălui*, ca semnificant, dublează locul *Celui alt* inconștient – „dorința omului este dorința Celui alt”⁶² (genetic, obiectiv și subiectiv), iar această dorință este în fapt prescrisă Celui alt. Corespondentul acestei etape coincide cu etapa în care generalul Evghenie ajunge să-și dorească, conștient și inconștient,

⁶⁰ Jean Louis Maisonneuve, *Extrema dreaptă pe divan. Psihanaliza unei familii politice*, Editura Polirom, Iași, 2002.

⁶¹ *Dictionar de psihanaliză*, Larousse (sub direcția lui Roland Chemama), Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 347.

⁶² *Ibidem*, p. 245.

ceea ce partidul și Securitatea doreau, acceptând castrarea simbolică ca pe o favoare făcută „tatălui” (partid).

Generalul Evghenie și-a angajat o mare parte de energie libidinală în căutarea protecției și consolidării poziției față de orice formă încarnată a figurii simbolice a „tatălui”, de la care aștepta iertarea pentru „vina imaginată și mijloacele pentru a restabili în sine și apoi în viața socială (sau invers) ordinea perturbată de conflictul interior”⁶³. În *Psihologia maselor și analiza eului* (publicată în 1921), Sigmund Freud sublinia ideea că tatăl este cel care este recunoscut ca făcător de obstacole în calea satisfacerii dorințelor, iar fiul este obligat de a distruge simbolul autorității.

Explicația psihosociologică pe care Adrian Neculau o precizează într-unul din studiile sale ia în considerare faptul că „presiunea normelor, a credințelor și cutumelor unei colectivități închise pune pe actorii sociali să se conformeze regulilor și cutumelor acestei comunități. În comunitățile închise, cel care stabilește normele și relațiile, practicile interacțiunilor, este cel care generează, construiește și formează ierarhiile și regulile destinate pentru a permite supraviețuirea sau la fel de bine ascensiunea”⁶⁴.

Formulele „tatălui” vor fi identificate în imaginile legii, normelor și constrângerilor instituționale, în cele ale autorităților superioare ierarhic. Statul ia locul părintelui – un stat – părinte care „este nu numai atotputernic, ci și atotștiutor”⁶⁵.

Securitatea și partidul comunist devin obiectele identificării. O primă identificare ar fi cea cu „tatăl”, prin care

⁶³ Jean Louis Maisonneuve, *op.cit.*, p. 127.

⁶⁴ Adrian Neculau, *Du sacrifice rituel des fondateurs*, în „Psihologie socială. Buletinul Laboratorului Psihologia câmpului social”, nr. 15/2005, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 248.

⁶⁵ Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui (Psihanaliză și comunism)*, Editura Cartea Românească, București, 1994, p. 244.

se schițează Idealul de Eu și face posibilă îndrăgostirea – în stare erotică „obiectul ia locul Idealului de Eu”. Conform lui Freud, Eu împrumută obiectul erotic pentru a se identifica cu el printr-un simptom; în acest caz, „identificarea ia locul alegerii de obiect, iar alegerea de obiect regresează până la identificare”⁶⁶, pentru că identificarea este forma cea mai precoce și cea mai originară a legăturii afective cu o altă persoană.

Procesul de identificare va contribui prin proiecție-în-troiecție la clivarea obiectelor în obiecte bune și rele, în obiect ideal, obiect persecutor, obiecte bizare în conformitate cu studiile întreprinse de Melanie Klein. Pentru un copil, represiunea timpurie este asociată cu identificarea cu imaginea paternă. Într-un anumit sens, acest lucru va prefigura mai târziu identificarea la vârsta adolescenței cu autoritatea, cu „firma” sau cu statul și par-tidul. Evghenie a fost *sedus* și a beneficiat de recompense și de semnale de iubire din partea instituției care l-a „în-grijit”; Securitatea a funcționat ca un obiect „bun” sursă de satisfacere a dorinței de a fi protejat, valorizat, făcându-l capabil de idealizare. Momentul crucial al separării de „mama” care „l-a hrănit și iubit”, coincide cu o răsturnare a afectelor investite – „bunul” devine „rău”, generator de frustrări, de sentimente de inutilitate, aducător al urii și al distrugerii.

Sentimentul de a nu fi dorit de noua conducere a Securității (1967) este tradus ca respingere (nimeni nu mă vrea, nu mă apreciază). Acest context asigură condițiile de analiză a ceea ce înseamnă un obiect pierdut. Generalul Evghenie recunoaște pierderea obiectului extern, pe care-l internalizase, timp de mai bine de 20 de ani, ca

⁶⁶ S. Freud, *Psihologia maselor și analiza Eului*, 1921 – apud *Dictionar de psihanaliză*, Larousse (sub direcția lui Roland Chemama), Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 249.

membru într-o structură formatoare dominantă. El a trebuit să săvârșească un anumit travaliu, încercând cu resentiment, dar și cu speranță să se detașeze de amintirile lui. Prin această latură a sa, *travaliul doliului* poate fi apropiat de travaliul amintirii. Trecerea în rezervă a fost resimțită ca un moment „crucial”, și generalul Evghenie o evocă ca pe un „eveniment” care a introdus sfârșitul activității și „pasiunii”.

Resentimentele sale se regăsesc în spatele formulărilor dicibile de fiecare dată când reflectă interacțiunea cu autoritatea și au ca fundament o „autointoxicație psihică produsă de acumularea unor sentimente negative”⁶⁷, cum ar fi: criticile excesive adresate colegilor sau șefilor din aparatul Securității, sentimentul de neputință, dorința de revanșă ascunsă (indirect formulată) etc.

Tânase Evghenie a servit timp de mai bine de 17 ani Securitatea și partidul comunist și nu mai poate nega, oricât de vehement pare să fie în text, că s-ar fi împotrivit sau ar fi încălcat ordinul șefilor săi. O dată în plus, tonul și stilul ne indică, printr-o serie de marcări, respectul ceremonios, afecțiunea și atașamentul față de regimul totalitar, până în ultimul moment, cu speranța de a rămâne atașat lui – „oricând voi fi solicitat, voi îndeplini orice sarcină ce mi se va încredința” (declara Evghenie).

Nevoile sale de afecțiune și apartenență, nevoile de afiliere, care nu-și mai găsesc modalitatea de fi împlinite în momentul în care este „abandonat” vor fi satisfăcute prin angrenarea mecanismelor de respingere, de distrugere (autodistrugere) direcționate către cei care nu-l mai doresc.

Ieșirea din sistem este trăită ca un abandon, cu durere, presupune eforturi tensionate de prelucrare a culpabili-

⁶⁷ Vasile Dem. Zamfirescu, *op.cit.*, p. 226.

tăților și frustrărilor acumulate. Pe scurt Eul se identifica cu obiectul pierdut (puterea, apartenența la grupul dominant, rolul și funcția dobândite în acest grup), trăiește sentimentul de pierdere și abandon, ceea ce determină un anumit tip de distanțare, până la respingerea sa ca subiect. Acest mecanism explică ceea ce anterior am identificat în pragmatica textuală: dispariția Eului și impersonalizarea enunțării.

Logica noastră nu se îndepărtează de ceea ce Freud afirma în lucrările sale: *doliul* reprezintă întotdeauna o reacție la pierderea unei persoane dragi sau a unei abstracțiuni ridicate la rangul de substitut al acestei persoane, cum ar fi patrie, libertate, ideal⁶⁸. Din momentul în care obiectul iubit a încetat să existe, întregul libido va fi somat să renunțe la legătura ce îl unește cu acest obiect.

5.2. Generalul Evghenie și funcția-subiect în relația cu instanțele puterii

În aceste condiții de interpretare și în conformitate cu principiile oricărui act de comunicare, devin necesare interogările de tipul:

- cine este [A]Tănase Evghenie;
- care este obiectivul lui sau ce dorește el să transmită;
- ce dorește să ne dezvăluie și să demonstreze;
- cât de mult dorește să recupereze obiectul pierdut;
- cum se articulează ca subiectivitate în textul analizat;
- ce mecanisme inconștiente interpune în relația cu puterea pentru a-și apăra Eul?

Generalul Tănase Evghenie a ocupat timp de 20 de ani funcția de gardian de conștiință, a fost parte a grupului

dominant în a cărui structură s-a antrenat în învățarea unor scheme cognitiv-comportamentale inflexibile, rigide, care i-au modelat întreaga biografie, pentru ca, în final, să devină un „prizonier” al propriului sistem, al propriei condiționări, riscând la a fi redus la un „dosar” sau o „filă de memorie” în istoria Securității.

Misiunea noastră este cea de a reconsidera în analiza hermeneutică prezența și dinamica subiectului uman, de a-i valoriza sensul și greutatea în relația cu evenimentul sau contextul interpretat. Doar în acest mod documentul istoric sau personal va ieși din anonim, se va însufleți, va genera alte interogări, alte asocieri de sens, iar noi vom dobândi capacitatea de operaționalizare a textului.

Din tradiția fenomenologică, textul „semiotic” a reținut noțiunea de forță constructivă a interpretării prin care cel care a „produs textul” și-a pus în joc toată subiectivitatea, în baza „angajării sale în procesul de construcție a contextului, în concordanță cu funcțiile textuale”. Îndemnul lui Paul Ricœur devine, astfel, indispensabil: „a înțelege înseamnă a te înțelege în fața textului”, pentru că în acest mod vom avea posibilitatea de a „primi de la el un sine mai larg”⁶⁹.

Oricât de vid ar părea discursul-text al lui Tănase Evghenie sau oricât de rațional și elocvent ar fi, el are indiciile unei dinamici subtile, purtătoare de semnificații apropiate de adevăr, chiar dacă sunt invizibile, nedelicate sau aparente. Același lucru ni-l subliniază și Mallarmé atunci când sugerează că „vorbirea, chiar într-o stare de uzură, păstrează o valoare de schimb”⁷⁰, utilizând parabola monedei: „uzul comun al limbajului cu circulația unei monede ale cărei avers și revers nu mai

⁶⁸ Paul Ricœur, *op.cit.*, p. 93.

⁶⁹ Paul Ricœur, *op.cit.*, p. 110.

⁷⁰ J. Lacan, *op.cit.*, p. 47

arată decât chipuri șterse și care trece din mână în mână „pe tăcute”⁷¹.

În consecință, subiectul seamănă din ce în ce mai mult cu cel din psihanaliză, pentru că el nu știe ce spune și nici măcar că o spune⁷². Tânase Evghenie ne relatează doar ceea ce a dorit să spună, iar realitatea formulată în text relevă în mod inconștient întocmai ceea ce nu ar fi dorit să spună.

Interpretarea psihanalistilor se concentrează pe aceste producții verbale ale subiectului, comparându-le cu mesaje cifrate ce trebuie decodificate pe parcursul analizei. Acest lucru presupune, în viziunea lui Freud, că ele au o structură omogenă cu limbajul uman, dovedind existența unui alt loc de unde se exprimă subiectul unei dorințe în așteptare sau în suferință. De asemenea, nu trebuie neglijat faptul că subiectul nostru are valoare funcțională, indiferent de modul cum se exprimă, pentru că oricum există „un terț ivit între limita a ceea ce se vede și a ceea ce se spune”⁷³. De aceea confesiunea scrisă a ofițerului de Securitate devine un fapt psihic complex care nu se reduce doar la dimensiunea simbolică, anume la cea a categoriilor gramaticale și la combinatorica lor.

El include o modalitate semiotică, o modalitate prin intermediul căreia „se desfășoară reprezentanții psihici ai afectelor și, odată cu ei, dramaturgia dorințelor, a temerilor și depresiilor”⁷⁴ care dau sens. Nu putem trece cu vederea insistența subiectului de a *demonstra* implicațiile profunde ale abandonului în momentul trecerii sale în rezervă, relevând o serie de itemi specifici unei sin-

⁷¹ Ibidem.

⁷² *Dictionar de psihanaliză, Larousse* (sub direcția lui Roland Chemama), Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 338.

⁷³ Vianu Mureșan, *op.cit.*, p. 161.

⁷⁴ Julia Kristeva, *op.cit.*, p. 119

dramatici depresive: „o succesiune de simțăminte care de care mai antagonice în rândul cărora primează cele de amărăciune”; „locul încercărilor de împăcare cu soarta este luat de aceeași grea amărăciune care se amplifică mereu”; „parcă ești naufragiat, singur în imensitatea oceanului, în față cu certitudinea incertitudinii viitorului”; „apăsătoare stare sufletească... făcând din mine un om invalid”; „parcă ți s-au rupt toate legăturile cu viața, cu societatea”.

Subiectul nostru se transformă după primele pasaje din actor în martor-observator – pentru că nu mai enunță doar ceea ce a simțit, a trăit, nici nu indică implicările în evenimente sau decizii, ci mai degrabă se concentrează pe ceea ce se gândește în afara lui, fiind prins între „ființa” puterii, vizibilă, și cea a limbii, dicibilă. În această conjunctură, subiectul nostru devine funcție-subiect.

Pornind de la constatarea că *el pare exclus din limbă*, după cum am menționat anterior în studiul nostru, acest lucru deschide un alt orizont de interpretare. Într-un astfel de montaj al „discursului”, generalul Evghenie se instituie ca subiect prin propriul limbaj. El este cel care susține interpretarea, el devine materialul analitic prin care interacționăm cu subiectul nostru.

De la bun început trebuie să facem distincție între subiectul enunțului sau al discursului, subiectul gramatical legat de prestanță, care raționează, dar nu gândește, și subiectul enunțării. Teoria psihanalitică arată că subiectul din inconștient este în mod fundamental lipsit de voce. În acest mod, subiectul este redus la situația de a nu mai fi decât un semnificant, prin același demers în care el este chemat să vorbească. Subiectul nu are ființă, el există în limbaj și prin el interacționează în munca analitică, mai corect, prin semnificanții capabili să se combine sau să se substituie pentru a produce efecte de semnificație.

5.3. Tratarea realității în termenii „adevărului absolut”

Odată exprimate, cuvintele capătă un alt rost, o altă reprezentare prin efecte polivalente – ele fac vizibile psihologia enunțatorului, articulațiile subconștiente ale acestuia. Cadrele adevărului sunt invocate de Tănase Evghenie în termenii „sincerității absolute” și, cu cât sunt reafirmate, cu atât se descrie în spatele lor o stare de suspiciozitate față de cele declarate. El nu face altceva decât să prelungească schemele cognitive impregnate ideologic cu fiecare accentuare sau exagerare a valorilor de „adevăr” enunțate.

În rândurile „de lemn” ale textului ne-am trezit în aceeași minciună generalizată a sistemului din care proveneau oameni ca Tănase Evghenie. Invocarea repetată a expresiei „purul adevăr” sau „adevărul absolut” sterge și spălăcește atât importanța adevărului, cât și pe cea a sincerității⁷⁵. El apelează frecvent la o operaționalizare automată a realității, adeseori falsificând-o sau ocolind-o cu teama de pedeapsă, aducând în joc mecanismele dedublării.

Decelarea adevărului în textul raportat de Evghenie ne obligă să implicăm în registrul enunțării lui pe Celălalt, pentru că în el se află dimensiunea adevărului. Mai mult de atât, este necesar a ști că locul de unde ne vin cuvintele pe care le articulăm coincide cu cel al semnificațiilor lor, al marelui Celălalt, ceea ce l-a determinat pe Lacan să întărească supoziția că dorința este un efect al limbajului, iar dorințele exprimate în cuvânt nu sunt trebuințe care se cer a fi satisfăcute, ci sunt deja recunoscute.

De aceea intervenția noastră nu vizează ceea ce afirmă generalul, ci cum afirmă, ce accente semantice utilizează, focalizându-ne pe subiectul enunțării.

⁷⁵ István Király V., *Fenomenologia existențială a secretului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 35.

Instituția Securității a uzat în mod abuziv de noțiunea de conspirativitate și secret în „acțiuni acoperite”; nici între subordonat și superiorul ierarhic nu exista o transparentă completă și tocmai din acest motiv decodificarea textelor emaneate este dificilă pentru cei care se angajează într-un astfel de demers.

Prelungirea importanței acestei instituții a fost întreținută de mitul conspirativității, chiar dacă valoarea informațiilor stocate și prelucrate ca secrete era nulă, iar mecanismul bazal de menținere la putere a fost posibil doar prin manipulare și înfricoșare. Articulațiile de inducere a fricii se fundamentau pe cenzura adevărului, astfel încât el să poată fi denaturat, procesat în interesul puterii și folosit manipulativ în detrimentul dominațiilor.

De aceea confruntarea cu inconstientul cere abandonarea autoamăgirilor și renunțarea la asigurările raționalizante. Evghenie nu-și găsește decât temporar libertatea de a fi singurul alegător al cuvintelor, iar când o face, are consistența unei lamentații: expresie a dispariției sale ca subiect creator al cuvântului și a confirmării sale ca obiect într-un angrenaj obiectal. El se autoevacuează din discurs, inclusiv ca identitate. Deghizarea în cuvinte a neputinței de a fi făcut „tot posibilul”, a neputinței de a renunța sau de a fi pus în postura de a renunța sau în cea de a fi respins din organismul instituțional.

Discursul îmbibat ideologic al generalului conține o realitate fabricată și cenzurată. Conform concepției lui Althusser⁷⁶, fiecare formă de discurs produce un subiect prin interpretarea sa (subiectul ideologic este prezent în persoană în timpul discursului), iar subiectul⁷⁷ discursului inconstientului este „reprezentat în lanțul semnificanților

⁷⁶ Louis Althusser, „Trois notes sur la théorie des discours”, în *Ecrits sur la psychanalyse*, Editions Stock-Imec, 1993, pp. 131-149.

⁷⁷ L. Althusser sublinia că „noțiunea de subiect pare a ține numai de discursul ideologic, căruia îi este constitutivă” (*ibidem*, p. 165).

printr-un semnificant care îi ține locul, printr-un „locotenent”⁷⁸.

Discursul comunist nu a dat niciodată înapoi în fața repetiției. La fel, subiectul nostru „se poate reproduce după dorință”⁷⁹, creionând o stare hipnotică în care se pierde sentimentul realului. Repetiția devine astfel un procedeu pedagogic, sugerând invincibilitatea ideii, a omnipotenței autorității suverane, cuvântul repetat golind sensul și semnificația, până la „paralizarea rațiunii”.

În text se remarcă „străduința” (efortul, tensiunea) care „nu au fost puține și nici ușoare”), locutorul fiind angajat emoțional ca un observator al propriei subiectivități, apelând la tonul „critic” și cu „totul obiectiv” și asigurându-ne de corespondentul „adevărului absolut”, „adevărului incontestabil” – e „animat de necesitatea scrierii acestor memorii” care „obligă pe orice membru de partid, lucrător în aparatul de Securitate”.

Începe ca un om, ca o ființă bătută de remușcări, nostalgii și speranțe și sfârșește în limba de lemn pe care a învățat-o cu atâta ușurință, pe care a asimilat-o la fel de ușor, astfel că s-ar putea crede că din „dragoste” și din „dorința” de a fi precum „tatăl” și în „Numele-Tatălui” ar fi ales un astfel de drum.

Evghenie apelează la repetiție pentru a sublinia nota de „adevăr” în special atunci când ne vorbește de rolul și funcția deținute în Securitate ca reprezentant decizional, de coordonare și de control al aparatului reprezentat simbolic drept „stăpânul” omnipotent și autosuficient.

Nostalgia pentru trecutul său ca ofițer înrolat în sistemul dominanților explică ambivalența trăirii în momentul abandonului.

⁷⁸ Ibidem, pp. 131-132.

⁷⁹ Ibidem, p. 105.

Realitatea percepută de Evghenie se află în strânsă legătură cu amplasamentul social de care a beneficiat timp de 17 ani, iar momentul trecerii în rezervă este momentul în care și-a permis să prelucreze cognitiv și emoțional diferit propriul traseu biografic. Realitățile externe și interne descrise de autorul acestor memorii nu au avut ocazia să fie decât parțial formulate față în față cu autoritățile noii conduceri a Securității; cu aceeași prudență și cenzură, Evghenie le-a redat în scris în contextul ieșirii din sistem, vehiculând o realitate reformulată, realitate în care autorul-subiect se declară o victimă a acestei „realități”.

5.4. Mecanisme de apărare ale Eului

Conform studiilor lui R. Kaes (1980) și A. Mucchielli (1981), producerea unei ideologii de către un grup conține o serie de funcții defensive: protejarea identității grupului și a membrilor lui împotriva disonanței istorice sau politice; eliminarea incertitudinii, „îndulcind” percepția asupra evenimentelor istorice sau politice deranjante; consolidarea în permanență a sentimentului de luciditate al grupului; evitarea evenimentelor îngrijorătoare-anxiogene, reprezentând o justificare a viziunii asupra lumii; deculpabilizarea în fața violenței și agresivității și, în fine, introducerea unui filtru care să permită distingerea a doar două tipuri de valori: *bun* și *rău*.

Privită astfel, ideologia se suprapune mai multor mecanisme clasice, dintre care Mucchielli citează: *refularea* (în virtutea faptului că ideologia îi obligă pe membrii grupului să adopte atitudini, moduri de gândire și interdicții similare, înăbușind astfel conflictele interne din cadrul grupului) și *proiecția* (prin desemnarea dușmanilor, pe seama cărora sunt puse toate pulsuniile), *anularea* (prin transformarea unei stări de fapt într-o alta și solicitarea

adoptării unor conduite total diferite), sublimarea (se sublimază, de exemplu, sentimentul de inferioritate într-un discurs despre organizarea puterii)⁸⁰.

Apărările sunt mecanisme psihice inconștiente care se activează datorită anxietății legate de reprezentarea unui conflict generat de un pericol intern sau extern și care au funcția de reducere a anxietății printr-o deformare a acestei reprezentări.

Din perspectivă psihanalitică, mecanismele de apărare desemnează tipurile de operații psihice destinate „protejării” Eului. În condițiile propuse de analiza textuală, apărările sunt metafore utilizate în descrierea diferitelor stiluri cognitive și a modalităților de remanierare a realităților interne și externe (Vaillant și Drake, 1985), cu scopul de protejare a sistemului personal sau ideologic de funcționare prin:

- scotomizare – eliminarea informațiilor incomode, care de fapt sunt negate, escamotate sau filtrate selectiv. Generalul Evghenie a prezentat evenimentele, situațiile și implicările personale, relatând doar informațiile convenabile, neutre sau inofensive;

- interpretarea defensivă a mecanismului prin care Evghenie a prezentat informațiile legate de implicarea lui în cazurile Calmanovici, în procesul de „reeducare”, în actele decizionale privind aplicarea și ridicarea ordinelor de restricție domiciliară sau în cele de urmărire prin mijloace de tehnică operativă. Exemplele pot fi lesne regăsite în documentele prezentate în această lucrare. A preferat să le comunice într-o lumină diferită decât cea reală, însă în conformitate cu ceea ce ar fi dorit să cunoască receptorii mesajului său.

⁸⁰ Șerban Ionescu, Marie-Madeleine Jacquet, Claude Lhote, *Mecanismele de apărare. Teorie și aspecte clinice*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 112.

Setul mecanismelor de apărare implicate în această situație de comunicare (analiza unui text) a funcționat pentru generalul Evghenie ca o a doua piele (*second skin formation*)⁸¹, ca un înveliș psihic individual, protejându-l de angoasele și conflictele intrapsihice.

a) *Angajare, degajare și afiliere*. Tânase Evghenie considera propriul produs mnezic o „depănare de amintiri”, o „minoră analiză”, evocat în spiritul rezoluțiilor celor două plenare ale C.C. al P.C.R. din 1967 și 1968 prin intermediul cărora s-au adus critici privind „lipsurile grave ce s-au manifestat în munca de Securitate”. Evghenie s-a angajat în acest travaliu de relatare a activității desfășurate în cei 17 ani de Securitate, cărora le atribuie o supradimensionare („marele număr de ani ce s-au scurs”), care i-a „îngreunat considerabil reamintirea” – ca și cum nici nu ar fi fost dorită.

Mecanismele de *degajare* (*working-off mechanisms*)⁸² sunt activate în momentul în care Evghenie este solicitat să-și facă *demascarea interioară*, să-și dea masca jos și să recunoască dorințele și apărările sale fantasmatică. Experiențele și acumulările dobândite în școala Securității l-au susținut în demersul său de a se apăra, astfel că textul, în cele din urmă, nu reflectă vreo culpă recunoscută.

Familiarizarea subiectului cu situațiile „dure” ale muncii de Securitate nu l-a ferit de conștientizarea conflictului între mediul intern (sentimente, afecte reale, reprezentări, fantasme) și cel extern (al cadrului ideologic și militar), „înlocuind ceea ce era constrâns să distrugă, prin acceptarea obedienței, a disocierilor prin integrare”⁸³.

⁸¹ Mikael Leiman, „Ogden's Matrix of Transference and the Concept of Sign”, în *British Journal of Medical Psychology*, no. 73, 2000, pp. 385-397.

⁸² Noțiune introdusă de Edward Bibring ca modalitate de explicare a compulsiilor la repetiție și modalitate de gestionare a tensiunilor de către Eu.

⁸³ Șerban Ionescu, Marie-Madeleine Jacquet, Claude Lhote, *op.cit.*, pp. 114-115.

Afilieră, ca mecanism de apărare, se descrie în cazul ofițerului de Securitate Evghenie în maniera unei solicitări de ajutor, de susținere sau compensare în relația cu instituția. Pierderea competențelor decizionale și de control, precum și refuzul superiorilor de a-l menține în sistem au purtat semnificația actului de respingere, al pedepsei generatoare de angoasă. În afilierea ca apărare se invocă direcția căutării: *a te sprijini pe altcineva*, de unde caracteristicile unei relații care se susține de nevoie, ca o compensare reciprocă – în direcția opusă situându-se „relația ținând de dorință”⁸⁴. Colaborarea cu sistemul angajat s-a fundamentat pe un principiu adaptativ care a facilitat „homeostazia psihică și adaptarea subiectului la lumea înconjurătoare”⁸⁵.

b) *Identificarea: identificarea proiectivă și identificarea proiectivă cu agresorul*

Lectura textului oferă la prima vedere un gen de capitulare masochistă, afirmată cu luciditate încă de la începutul lucrării. Expulzarea din schema Securității indică o confuzie în modalitatea de conturare a imaginii de sine. Pe axa longitudinală a ascensiunii sale în diagrama puterii putem identifica o serie de caracteristici de personalitate, indicatori ai stadiilor de integrare a acestei imagini de sine formulate:

– perioada de adolescență primește calificativele neputinței, frustrării și „sărăciei” („aveam un fizic debil”; „am trăit o viață lipsită de bucurii”);

– debutul și evoluția carierei de activist al P.M.R./P.C.R. se încadrează în reperele conformismului, obedienței, compensării sentimentului de inferioritate, cu dorința acută de „a avea”, de a se implica – expresie a activismului și a decompensării pulsionilor agresive – după

⁸⁴ Brusset (1988), *apud ibidem*, pp. 114-115.

⁸⁵ *Ibidem*.

cum ne relatează chiar subiectul enunțului analizat: „ulterior, la intrarea și primirea funcțiilor în partidul comunist... am avut fericirea de a cunoaște câțiva muncitori cu o bogată educație revoluționară care s-au ocupat de mine pentru a-mi forma o conștiință de clasă cât mai sănătoasă”; „entuziasmul revoluționar”;

– cariera de nomenclaturist al partidului și de ofițer de Securitate exprimată prin indici ca: „fond sănătos” (dosar curat), „puritate morală”, „slujirea intereselor partidului”, „mândria” de a aparține grupului dominant, „convingerea și încrederea”. „Devotat cauzei partidului”, ca mulți alți ofițeri ai aparatului de Securitate, a fost „animat de un puternic entuziasm revoluționar... punându-și toată puterea lor de muncă în slujba revoluției proletare”, ulterior devenind „sabia ascuțită a dictaturii proletariatului”.

Mecanismul identificării, din perspectivă psihanalitică, constă în asimilarea inconștientă a unui aspect, a unei proprietăți sau a unui atribut al celuilalt (obiect, persoană, instituție, proces) care generează o transformare completă sau parțială după modelul celui cu care se identifică, prin similitudine reală sau imaginară.

Generalul de Securitate Evghenie a căutat și a ales să devină asemănător cu modelul sau schema ideologică totalitară, identificându-se cu acesta, fără vreun sens defensiv la începutul carierei de ofițer, ci doar ca un mijloc de a intra în contact cu celălalt. De reținut că identificarea nu se confundă cu fenomenul de imitare; fundamentul său „este legat de o comuniune ce persistă în inconștient”⁸⁶, de un tip de relație cu lumea constitutivă a identității unei persoane.

Noțiunea de *identificare* operează cu două principii aparent contradictorii și complementare pentru logica inconștientului – cel al echivalenței și cel al distincției. Ea

⁸⁶ *Ibidem*, p. 213.

incepe cu incorporarea obiectului iubit sau care joacă rol fundamental, urmată de introiecția obiectului. Ciccone și Lhopital (1991) au delimitat rolul fiecărui principiu: introiecția „poate fi comparată cu învățarea unei limbi, în vreme ce incorporarea ar echivala doar cu achiziționarea unui dicționar”⁸⁷.

Alegerea lui Evghenie a fost cea de a aparține acestui grup autoritar și represiv și corespunde unei deducții inconștiente de apropiere datorată unei „etiologii”, a unei predispoziții identice cu a celor din grup. În acest context, mecanismul identificării poate fi interpretat și ca dorință refulată de „a fi ca”⁸⁸ și de „a face ca” cei care domină și conduc sau care dețin autoritatea „supremă”.

Cu toate acestea, trebuie menținută distincția între cele două mecanisme: identificarea este tocmai ceea ce am dori să fim, iar obiectul, ceea ce am dori să avem. Subiectul nostru, Tânase Evghenie, vorbește în scris și astăzi, avansează în lanțul enunțurilor care-i definesc marja de libertate, devenind subiectul unor acțiuni, al unor jocuri de luptă pentru putere. Introiecția simbolisticii puterii prin identificare cu obiectul iubit (instituția Securității) a încorporat calitățile și forța acestui obiect în propriul aparat psihic, ajungând să „imite” toate acele trăsături specifice unui ofițer de Securitate sau ale unui „model” de membru de partid, „ca și cum” ar fi aparținut lui însuși, de la bun început. În această dinamică, identificarea cu obiectul în care a investit afecte pozitive și negative a devenit sursa unui conflict ambivalent. S. Freud explică⁸⁹ fenomenul de identificare în

⁸⁷ Conform primei formulări a mecanismului identificării, într-o manieră descriptivă, elaborată de S. Freud în corespondența cu Wilhelm Fliess.

⁸⁸ Sigmund Freud, „Doliu și melancolie”, în *Opere*, vol. III, *Psihologia inconștientului*, Editura Trei, București, 2000.

⁸⁹ S. Freud, „Totem și Tabu”, în *Opere*, vol. I, Editura Științifică, București, 1991, *passim*.

paranoia persecutorie prin transformarea iubirii în ură, justificată prin „deplasarea reacțională a investiției”. În *Totem și Tabu*⁹⁰, S. Freud considera că identificarea se află la baza comunității formate de clan și se regăsește în istoria primitivă a omului, fiind unul dintre cele mai importante mijloace de a realiza echilibrul pulsional între megalomania narcisică și iubirea obiectală. În virtutea acestor idei, subiectul într-un grup se identifică cu șeful („hoardei”), punând bazele Idealului Eului. Evghenie a urmat calea identificării cu „tatăl” – partidul, cu modelul pe care l-a perceput și introiectat timp de mai bine de 20 de ani și nici nu a mai găsit vreun motiv de a nu fi ca El.

Relația cu Securitatea nu a mai continuat „contractul narcisic” cu partidul. El a intrat în mrejele identificării cu modelul matern – reprezentat de instituția Securității, prin intermediul căreia a identificat și trăit sursele frustrării și insatisfacției, a cunoscut un „pact denegativ”⁹¹ defensiv, constituit dintr-un ansamblu al respingerilor, negării și denegării, al închistării și angoasei. Și atunci, pentru a modera frustrările și afectele negative, pentru a tolera duritatea și încărcătura agresivă a Securității, mecanismul identificării proiective⁹² s-a sprijinit pe dinamica subiectului nostru, făcându-l capabil de noi asimilări și scheme de învățare, de un „dialog cu obiectele” lui.

Nu trebuie ignorat faptul că pe întreaga perioadă a activității sale în Securitate, liderii Securității și cei ai partidului au purtat semnificația de *tirani* – prin excesul de ordine, pedeapsă și control pe care le impuneau, Evghenie fiind în mod involuntar împins să se identifice cu „tirantul”. Mecanismul vizează „încorporarea Supraeului

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Noțiunile de „contract narcisic” și de „pact denegativ” au fost introduse de R. Kaes în lucrările sale *L'institution et les institutions* și *L'appareil psychique groupal*.

⁹² Concept introdus în 1946 de Melanie Klein.

acestui⁹³, în limitele noțiunii de *identificare proiectivă* cu agresorul. Acest mecanism, pentru Laplanche și Pontalis, desemnează faptul că un subiect, confruntat cu un pericol exterior, se *identifică* cu anumite simboluri de putere care îl caracterizează pe agresor. Complexitatea mecanismului constă în combinatorica dinamică a sensurilor: de „a identifica”; „a se identifica” și „a se exterioriza” (a proiecta, ca „răspuns elaborat împotriva angoasei”) ⁹⁴.

În textul generalului Evghenie, mecanismul capătă sensul *identificării cu agresorul* atunci când se fac referiri la tipul liderului care a funcționat ca obiect al pulsiei agresive – al șefului sadic, neiertător și dominator (reprezentat de Alexandru Drăghici, Gheorghe Pintilie sau Teohari Georgescu).

Efortul prelungit al generalului Evghenie de a conține varietatea ordinilor, a deciziilor altora, imperativul și urgența misiunilor de „lichidare” sau „anihilare” a persoanelor opozante, a contribuit la o dominație a Supraeului și o subdezvoltare a Eului, prin mecanismul conformării – fără drept de revoltă, în condițiile frustrării extreme – atingând vizibil resursele interne. Refuzul Securității de a-l mai conține, de a-l mai „iubi” și proteja a declanșat o gamă contradictorie de sentimente: de teamă sau de revoltă; de vinovăție; de inutilitate, de inferioritate sau de insuficiență – omnipotență și autosuficiență.

c) *Infantilizarea*. Mecanismul indus prin programul de indoctrinare, ideologizare și militarizare la care Evghenie a fost îndelung expus, precum și imposibilitatea de a alege sau de limitare a posibilităților de alegere, la care se adaugă constrângerile permanente la conformare și

⁹³ Jean-Claude Abrie, *op.cit.*, p. 88.

⁹⁴ Șerban Ionescu, Marie-Madeleine Jacquet, Claude Lhote, *op.cit.*, pp. 195-196.

atașarea față de autoritatea de control, au generat inducerea sentimentului *voința de putere*, construind complexul de inferioritate și cel al supracompensării, activând repetat mecanisme de apărare de tipul *identificării cu agresorul sovietic*.

Reducerea la infantilizare s-a bazat pe mecanismele frustrării. Regresia la atitudini de supunere și de ascultare s-a realizat treptat, prin inducerea simptomatologiei de *inferiorizare*. În cadrul relației cu instituția Securității nu era loc de parteneriat sau de încredere reciprocă, mai ales că interacțiunea și colaborarea se fundamentau pe șantaj, frică și grija permanentă de a nu greși sau deconspira.

d) *Idealizarea* este procesul prin care calitățile și valoarea obiectului în care subiectul a investit afecțiune și dorință sunt duse „la perfecțiune prin identificarea cu obiectul idealizat. Mecanismul funcționează defensiv și în cazul analizei noastre, contribuind la formarea și îmbogățirea instanțelor numite *ideale* ale persoanei” ⁹⁵.

Idealizarea rolului partidului și al Securității l-a determinat pe generalul Evghenie să-și trateze *obiectele iubite* ca pe propriul Eu, investind o cantitate importantă de libido narcisic. Cu o astfel de investiție, Evghenie, membru al grupului dominant represiv, și-a reformulat identitatea conform modelului „tatălui”, transformând-o într-un Ideal al Eului.

Tânase Evghenie ne induce reprezentarea unei persoane care adesea are impresia că este blamată, lamentativă și că se așteaptă de la ea realizări extraordinare – care nu sunt decât proiecții ale propriilor atitudini de autoexigență și de condamnare de sine. Supraeul se regăsește radical modificat; eforturile exacerbate, impregnate de perfecțiune,

⁹⁵ J. Laplanche și J.-B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei* (sub coordonarea lui D. Lagache), Editura Humanitas, București, 1994, p. 180.

I-au pus în această situație preț de 17 ani. În acest caz Supraeul nu mai este „o agenție specială în cadrul Eului, ci este o trebuință specială”⁹⁶ a subiectului nostru, care în mod repetat pune accentul pe moralitate și perfecțiune. Aderând la aceste standarde specifice militarului, la început străine, ulterior asimilate cu ușurință până când au reușit să se cristalizeze în propria-i structură de personalitate, Evghenie a dobândit intransigența „analogă cu corsetul care îl ajută pe individ să-și țină dreaptă coloana vertebrală vătămată”⁹⁷ și, astfel, prin *superconformismul* său la norme sau la cerințe, prin aderarea la standarde, el a dobândit un sentiment de superioritate, un tip de satisfacție „similară cu aceea adusă de autoinflație”⁹⁸.

Trăind aproape 20 de ani în condițiile obligației la perfecțiune, la vigilență și congruență cu legile unui sistem pe care-l introiecta an de an, mecanismul idealizării i-a asigurat subiectului mijloace defensive indispensabile.

e) *Afirmarea de sine prin exprimarea sentimentelor*. Fundamentele acestui mecanism de apărare evidențiate în refuzul ferm al cererilor nerezonabile ale celorlalți, în exprimarea propriilor opinii în limitele celei mai confortabile și permisibile autocenzuri a emoțiilor și a raporturilor sale față de anumite persoane reprezentative din cariera sa de ofițer – față de șefii sau colegii săi (fie ele pozitive sau negative)⁹⁹.

Generalul încă mai credea în importanța și rolul binefăcător al confesiunii, încă mai spera într-o întoarcere a „obiectului iubit”, trăind ambivalent decizia de retragere din sistem.

⁹⁶ Karen Horney, *Direcții noi în psihanaliză*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995, p. 179.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 181.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Șerban Ionescu, Marie-Madeleine Jacquet, Claude Lhote, *op.cit.*, p. 135.

Acțiunea la care trebuia să facă față, de altfel angoasantă și frustrantă, a subiectului nostru a angrenat un mecanism de *splitting* – de clivare (*spaltung*) în interiorul Eului în raport cu obiectul iubit (instituția Securității). În acest mod se răspundea nevoii lui de a-și domina angoasa și suferința prin două reacții simultane și opuse: una căutând satisfacerea ei, scrierea „pseudomemoriilor” la solicitarea „tatălui”, iar cealaltă ținând cont de realitatea frustrantă a abandonului.

De asemenea, obiectul iubit, obiectul „bun” se transformă printr-o modalitate de intervenție externă și independentă de el, într-un obiect „rău”, păstrând parte din obiectul bun în interior, iar pe cel „rău” – sursă a frustrării și a angoaselor – proiectându-l în afară. Într-o astfel de articulație se formulează idealizarea și persecuția care l-au însoțit pe toată perioada sa de activitate în Securitate¹⁰⁰.

Trăind acest conflict emoțional al părăsirii și al respingerii din sistem, Tănase Evghenie a fost „invitat” să refacă mnezic și afectiv întreg parcursul devenirii sale ca ofițer.

Acest raport de activitate solicitat de instanța superioară i-a oferit oportunitatea de a-și afirma sentimentele și atașamentul. În fapt nu i-a adus nici un alt beneficiu sau cel puțin nu deținem alte date în această direcție.

f) *Negarea*. Înlăturarea din sistem a fost reflectată în textul analizei ca o respingere a propriilor probleme, trăiri, afecte sau experiențe. Registrul afectiv-emoțional pare să-i fi dat cele mai mari neliniști – mecanismul înlăturării trăirilor angoasante, dureroase și frustrante constă în înlăturarea deliberată din minte a acelor amintiri neplăcute, fără ca acest efort să producă un clivaj al psihismului.

¹⁰⁰ Ceea ce Melanie Klein dezvoltă în teoria relațiilor de obiect (1946-1980), ca prelungire a cercetărilor freudiene.

Generalul Evghenie și-a început raportul cu „sfârșitul”, ca și cum începutul n-ar fi avut suficientă consistență sau importanță. Finalul, reflectat ca un moment „crucial”, poartă semnificația angoasei de separare de „mama”-Securitate. În acest „sfârșit”, generalul Evghenie și-a angajat cele mai puternice afecte, generându-i stare de confuzie a cărei încărcătură stătea sub semnul ambivalenței. Repertoriul faptelor evocate are un caracter informativ general, construit astfel cu intenția de a ascunde sub masca „nevinovăției”.

Ce neagă generalul Evghenie? Neagă rolul administrativ și politic¹⁰¹ cu care fusese investit de partid în primii ani de la înființarea Securității, alături de consilierii sovietici, pentru a coordona și superviza măsurile represive din penitenciarele comuniste – „metodele tari” de reeducare aplicate în Penitenciarele Pitești și Gherla, anchetele în cazul lui Alexandru Tănase și Ioan Golea sau anchetele polițiștilor și „demnitarilor burghezi”.

În fiecare din aceste cazuri, pledoaria lui Evghenie a avut un caracter duplicitar: pe de o parte acuză instanțele de reținerea fără condamnare, timp de ani de zile, în beciurile Securității sau în diferite penitenciare, a deținuților arestați pentru „activitate represivă împotriva mișcării revoluționare și a clasei muncitoare din România”, pe de altă parte, invocă „războinic” necesitatea „unei mari operativități și a unei conspirativități mai sigure a anchetelor, precum și a proceselor acelor cetățeni care se făceau vinovați de infracțiuni cu caracter antirevoluționar.

¹⁰¹ Tănase Evghenie a fost îndrumătorul și coordonatorul Secției Administrativ-Politice a C.C. al P.M.R., al direcțiilor de anchete, al celei care asigura securitatea transportului, al direcției ce asigura securitatea personală a conducerii de partid, al serviciilor independente de tehnică operativă, contrainformații radio, serviciului „D” (ce viza munca informativă în penitenciare) și al serviciului „C” (care viza exploatarea arhivei informative și evidența).

Singurul „punct întunecat” din activitatea lui, de altfel recunoscut, a fost intervenția sa în cazul Calmanovici prin falsificarea corespondenței. Însă aceste sentimente de vinovăție care apar atât de lesne și doar în situația eliminării din sistem ne sunt prezentate în text ca virtuți, „dovedindu-i individului înalta sa sensibilitate față de cerințele morale”¹⁰².

Cu un Supraeu hipermoral și sensibil la cenzură, Evghenie nu se putea simți mai vinovat decât alții. De altfel, ori de câte ori evocă un eveniment, faptă, situație pentru care se simțea culpabil, se plasează pe poziția unui observator rece și absent, îndreptându-ne atenția spre acțiunile altor colegi ofițeri. Evghenie neagă faptul că vinovăția sa ar fi totală și invocă circumstanțe atenuante pentru a-și minimaliza contribuția. Și atunci când recurge la autocritică (însă fără o consistență a obiectivării) o face de frica reproșurilor și eventualelor critici pe care le-ar putea primi, în fapt împiedicându-și superiorii să recurgă la o astfel de argumentație. Planul defensiv includea o serie de mecanisme subtile ale negării în raport cu autoritatea „tatălui”: exigența față de ceilalți, exigențele înalte privind modul în care și-a finalizat sarcinile primite, dependența de sistem, de valorile inflative ale instituțiilor în care a „crescut”, sentimentul unui tratament injust sau resentimentele față de această situație, compensările sentimentului de inferioritate prin conformare, obediență sau exacerbarea spiritului moral și critic, precum și a dorinței de a acționa/de a fi activ etc. Sentimentele negative acumulate prin acest joc dinamic multiplu explică resentimentele încă active în fenomenul de negare a participării la actul de represiune.

Deși implicat direct sau purtând responsabilitățile de control al unor acțiuni operative ale Securității, Evghenie

¹⁰² Karen Horney, *op.cit.*, p. 181.

își neagă în mod repetat rolul, sperând într-o autodecubilizare, și acest lucru este vizibil ori de câte ori folosește pronumele „noi”. Acest lucru ar putea fi reprezentarea unei tensiuni dintre cele două instanțe Eu și Supraeu, vizibilă în text prin instalarea nevrozei de eșec.

Un element al mecanismului negării îl regăsim și în maniera în care se invocă tensiunea existentă în relația Securitate – partid atunci când se pune problema controlului „absolut”. Figura simbolică a „tatălui”-partid este pentru Evghenie cea mai la îndemână apărare în condițiile posibile de eșec.

5.5. Atașament și conformism în relația cu Securitatea și partidul comunist

Avansarea în status-rolurile de decizie și de control a fost asimilată acumulării unor avantaje imediate – era un mod de a recompensa fidelitatea și implicarea ideologică. Atașarea de sistem avea la bază mecanismele recompenselor, proiecțiilor duplicitare, foarte asemănătoare cu cele ale îndrăgostiților, la care se adaugă complicitățile de rol-status (complicitatea la săvârșirea răului sau în comiterea unor abuzuri). O parte a acestor complicități a servit și a acționat ca un liant, ca o legătură implicită în cadrul grupului dominant.

Dependența de sistem, de logica și normele lui, de mâna „care l-a hrănit și l-a îngrijit” poate fi asociată unui proces simbiotic, din care generalul Evghenie nu ar mai fi ieșit. Modalitatea de a alege și de a căuta grupul aflat la putere, la care se adaugă plăcerea de a aparține lui, ne conduce la noțiunea de grupism¹⁰³, prin care Evghenie și-a compensat „debilitatea” (după cum ne este relatat

¹⁰³ Șerban Ionescu, Marie-Madeleine Jacquet, Claude Lhote, *op.cit.*, p. 110.

și de autor) sau inferioritatea cu dobândirea unei poziții de conducere.

Odată cu trecerea sa în rezervă el trăiește un conflict cognitiv – o contradicție între propria percepție și cea a grupului de apartenență, și care, mai târziu, l-a respins. Menținerea în structura de conducere s-a realizat în virtutea principiului conformismului, în faza inițială, ulterior a conformismului superior de putere, ca mai târziu să se nască sentimentul de apartenență simbiotică în articulațiile diagramei de putere. În schimbul acestui sentiment de comunitate, structură și sens, instituția Securității și partidul (care funcționa în „Numele-Tatălui”) pretindeau sacrificarea oarbă a Eului, promovând exaltarea potențialului instinctual prin dilatarea egocentrică a personalității.

În toată această perioadă de colaborare directă cu regimul polițienesc, s-a supus influențelor grupului dominant și autoritar, generând o dependență normativă prin conformare și „presiune la uniformitate” (conform teoriilor lui J.P. Leyens, 1979), grupul dominant funcționând ca un referent social. Conținutul textului scris de Evghenie reprezintă un indiciu expresiv al conformismului, chiar dacă uneori pare să fie „spus doar în vârful buzelor”: „mă consider un ostaș devotat al cauzei partidului și al instituției”.

În cercetările efectuate de Milgram (1956, 1974) având ca obiectiv subordonarea față de grup și autoritate, s-a demonstrat că influența unui grup (în cazul nostru, grupul dominant reprezentat de conducătorii partidului și cei ai Securității) poate antrena modificări comportamentale într-o situație de implicare puternică, într-o strânsă legătură cu problemele de conștiință și de judecată morală, astfel ca cerințele grupului dominant să creeze dependență și presiune înspre conformism. Dependența constă în căutarea susținerii din partea unui lider, din

nevoia de ajutor și siguranță – liderul fiind cel capabil să asigure satisfacerea acestei nevoi.

Conformarea la norme și interdicții pare să fi fost o alegere deliberată pentru Tănase Evghenie, el fiind primit în partidul comunist la 18 ani, ulterior avansând cu multă abilitate, asemenea unui actor cu roluri din ce în ce mai „hotărâte” și „angajante” în promovarea ideologiei comuniste bolșevice. Și-a ales această carieră de propagandist și performer pe scena puterii, fiind salvat de „puritatea” dosarului, probabil de rezonanța numelui și din dorința de a aparține structurii de putere.

Alegerea, după cum ne relatează chiar autorul textului, a fost mai degrabă trasată și impusă, căzând pradă ulterior, cu fiecare an, „conformismului superior de sine”, explicat psihologic prin „efectul P.I.P.” sau *Primus Inter Pares* – primul dintre egali (Codol, 1975). Acest mecanism poate fi sintetizat în următoarea afirmație: „Pentru un ansamblu definit de indivizi, există în general o tendință a fiecăruia de a afirma că el, personal, este mai conform cu normele în vigoare în acest ansamblu decât ceilalți participanți. Această tendință este cu atât mai ridicată cu cât gradul de normativitate a acestor norme este mai ridicat”¹⁰⁴. Ceea ce afirma repetat Evghenie în raportul către superiorii săi este întocmai această caracteristică a conformismului la normele restrictive și conspirative ale muncii de Securitate, într-un stadiu de „mai conform la norme decât alții”, exprimat prin efectul P.I.P. ca „intervenie a unui conflict între doi termeni: dorința de a plăcea, care duce la un anume conformism social, și voința de salvare a Eului, care duce la o anume voință de diferențiere socială”¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Willem Doise, Jean-Claude Deschamp, Gabriel Mugny, *Psihologie socială experimentală*, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 151.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

Evghenie nu ar fi putut accede la funcțiile decizionale în cadrul „aparaturii” de Securitate dacă nu ar fi respectat îndelung și atent normele instituționale și ideologice prin mecanismele complezenței, prin procesul de identificare cu modelul grupului dominant al puterii, prin procesul de interiorizare-introiecție (încorporare). Însă conformismul față de putere și obediența față de autoritatea cuplului Partid-Securitate nu constituie singurele răspunsuri adaptative și structurale.

Generalul Evghenie a intricat conștient și fantasmatic cadrul instituțional, ierarhia impusă (acceptată necritic), condițiile de „maximă conspirativitate”, montajul agresiv, ca regulă a supraviețuirii. S-ar putea vorbi de o încorporare-înghițire în structură. Consecințele acestei funcționalități s-au instalat imediat: frustrarea și dependența prelungită la nivel subconștient de imaginea autorității „tatălui” care trebuie să pedepsească atunci când se încalcă normele stabilite de către acesta. Pericolul acestor procesualități inconștiente îl constituie faptul că ele se reproduc, inițial, în interiorul grupului dominant și ulterior în proximitatea socială de contact, întreținând conflictualitatea și dorința de răzbunare, subminând echilibrul fundamental al arhitecturii personalității umane.

La data redactării, Tănase Evghenie se lupta cu dorința de a nu fi exclus din sistem. În perioada celor 17 ani, el a fost supus direct și indirect unui tip de influență informațional-ideologică, a primit prin instrucție reflexul de a asimila și de a opera cu norme, reguli, conduite, seturi comportamentale. O astfel de dimensiune-cadru a generat o stare de schizoidie, i-a încastrat frica, i-a încătușat conștiința, astfel încât omul Evghenie să nu-și mai găsească împăcare cu Sinele: „nu am dreptul să abdic de la obligațiile mele sociale, familiale și mai ales de la cele de comunist”, declara Tănase Evghenie.

Ideologia comunistă a sedus doar pe cei care s-au lasat sedusi de himera puterii. Evghenie nu a fost scutit de un astfel de act seductiv: „slabul nivel de cultură a făcut cu timpul și pe nesimțite, din acești oameni niște executanți docili ai ordinilor primite... în mod inconștient părtași la toate cele petrecute.”

6. În loc de concluzii...

Demersul urmărit pe tot parcursul acestui efort de analiză a textului-document s-a dorit a reprezenta un mod de actualizare și de reconsiderare a subiectivității în cercetarea trecutului.

Analiza documentului din perspectiva aplicației psihanalitice deschide un orizont de interpretare într-o direcție integrativă. Documentul devine astfel un capitol de ego-istorie, având posibilitatea de a-și integra „vocea” proprie în contextul timpului istoric căruia i-a aparținut, dar și de a co-crea o dimensiune-liant între trecut și prezent.

Pseudomemoriile generalului Evghenie ne pun în situația nu numai să „auzim”, să „vedem”, să „simțim”, ci și să recurgem la evaluări-obiectivări în înțelegerea trecutului comunist.

II

România între tentația titoismului și reflexul restaurării

Silviu B. Moldovan

Anul 1968 a ridicat noi probleme în fața serviciului de informații al României comuniste. Nu am în vedere, aici, creșterea pericolului extern (în contextul intervenției militare din Cehoslovacia), ci evoluțiile din plan intern. În special efectele politice și simbolice ale plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968, când s-a vorbit despre crimele Securității din perioada anterioară, iar fostul ministru de Interne¹, Alexandru Drăghici, și-a pierdut toate funcțiile oficiale pe care le deținea². De asemenea, la Plenara din aprilie 1968 au avut loc unele reabilitări politice (în primul rând a lui Lucrețiu Pătrășcanu, dar și a altor militanți comuniști³).

¹ Până în 1965, Alexandru Drăghici a deținut această demnitate în două rânduri (mai-septembrie 1952 și martie 1957-iulie 1965). În funcție de diferitele reorganizări ale organelor represive, acesta a mai deținut funcțiile de ministru al Securității Statului (septembrie 1952-septembrie 1953) și șef al Departamentului Securității Statului (septembrie 1953-martie 1957). Pentru alte amănunte legate de cariera politică a lui Alexandru Drăghici, vezi Florica Dobre, coordonator, Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mareș, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, *Membrii C.C. al P.C.R., 1945-1989. Dicționar, studiu introductiv* de Nicoleta Ionescu-Gură, Ed. Enciclopedică, București, 2004, p. 231.

² Înaintea Plenarei, Alexandru Drăghici era membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. și al Prezidiului Permanent al C.C., precum și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Ulterior (în noiembrie 1968), acesta este chiar degradat și trecut în rezervă.

³ Victimele necomuniste ale represiunilor politice comuniste au fost exceptate de la reabilitare, iar evoluțiile ulterioare nu au mai fost

Aceste evoluții promițătoare începuseră după Congresul al IX-lea al P.C.R. (19-24 iulie 1965), când s-a promovat ancheta „abuzurilor și ilegalităților săvârșite în

favorabile lărgirii „bazei de lucru” pentru reabilitări. De altfel, însuși titlul principalului document adoptat de Plenară era unul grăitor pentru caracterul parțial al ideii de reabilitare: *Hotărârea Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la reabilitarea unor activiști de partid* (publicată la 26 aprilie 1968) – Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, din 22-25 aprilie 1968, Ed. Politică, București, 1968, pp. 63-78. Încă din anii '70, Victor Frunză sintetiza caracterul pernicios al acestei practici a dublului standard (Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, Ed. Humanitas, București, p. 409, 433). O senzațională luare de poziție pe aceeași temă a avut-o, încă de la 30 aprilie 1968, un fost militant ilegalist cu greutate, Gheorghe Apostol. Acesta, arătând că „adevărații inspiratori ai politicii de asasinat a lui Foriș și Pătrășcanu au fost tovarășii sovietici”, analizează cu excepțională clarviziune limitele hotărârilor adoptate: „Să vedem acum ce garanție există că asemenea acte nu se vor mai repeta. Cu regret pot spune că nu există nici o garanție. Ca să ne dăm seama de aceasta să citim cuvântarea tov. Ceaușescu din 27 aprilie 1968 ca să vedem câte greșeli conține, fiind făcută foarte în pripă, și ce erori susține sus și tare. Iată, Legea este una pentru membrii de partid și alta pentru nemembri. Cât timp va fi așa este clar că arbitrariul va domni în voie. Un mare membru de partid va putea năpăstui un nemembru dar legea nu va putea acționa împotriva lui până ce colegii lui nu o vor permite. Alta, că hotărârea de partid este la fel cu legea. Dacă ar fi așa la noi ne-am conduce după ziare și nu după constituție, coduri etc. Legea este ce apare în Buletinul Oficial după ce a votat M.A.N. Hotărârea de partid este o indicație pentru elaborarea unei legi, dar nu-ți ține locul și nu poate fi premergătoare legii. Se confundă încă rolul partidului cu al statului. Partidul nu este statul și nu trebuie să aibă acces oriunde” (Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Ed. Polirom, Iași, 2002, pp. 377-378). Cadrul limitat, pe motive ideologice, al reabilitărilor este clar dovedit și de sumedenia de eufemisme pe care le utilizează însuși Grigore Răduică, atunci când expune lucrările Plenarei: „Analizând cauzele care au făcut posibile măsurile represive împotriva lui L. Pătrășcanu și a altor activiști ai partidului, Plenara subliniază că pe atunci în C.C. al P.M.R., în organele sale de conducere nu se respectau normele democrației interne de partid, principiile conducerii și muncii colective. Măsuri de importanță deosebită pen-

activitatea Ministerului Afacerilor Interne”⁴. Mai precis, s-a trecut la formarea unor colective restrânse, care aveau însărcinarea specială de a cerceta împrejurările în care s-au produs anumite „abuzuri” din partea fostei conduceri de partid (a se citi Gheorghe Gheorghiu-Dej) și a organelor de Securitate. În fapt, mandatul acestor colective se va dovedi unul restrâns. Împrejurările respective sunt relatate în memoriile unuia din membri, poate cel mai important, generalul (de Securitate) Grigore Răduică⁵.

Astfel, „prin primăvara ori vara lui 1966, Vasile Patilineț, care în calitate de secretar al C.C. al partidului coordona și activitatea secției conduse de mine⁶, m-a chemat și mi-a adus la cunoștință faptul că Nicolae Ceaușescu

tru viața social-politică a țării erau luate fără o analiză temeinică și fără o dezbateră colectivă în organele de conducere ale partidului. Era întreținută o stare de suspiciune și neîncredere față de membrii ai Comitetului Central, față de cadre de conducere ale partidului și statului. Aveau loc încălcări ale legalității, abuzuri împotriva unor activiști de partid și de stat, arestări și procese fără vreo bază juridică. Plenara consideră de o deosebită gravitate că problemele cu caracter politic, divergențele de păreri asupra liniei politice sau activității partidului erau privite ca motiv pentru anchetarea penală a cadrelor de partid – în loc să fie rezolvate prin metode politice, dezbătute și soluționate în cadrul organelor sau organizațiilor statutare ale partidului. Aceasta a provocat mari daune activității partidului, a dus la excluderea din partid și la condamnarea unor activiști care nu au săvârșit fapte penale” (Grigore Răduică, *Crime în lupta pentru putere. 1966-1968: Ancheta cazului Pătrășcanu*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 1999, p. 216).

⁴ În cadrul Congresului al IX-lea al P.C.R. se aprobase o propunere a Comisiei de apeluri conform căreia noul Comitet Central care urma să fie ales, „să ia măsuri pentru rezolvarea, în conformitate cu statutul P.C.R., a cererilor înaintate congresului de un număr de persoane pentru reexaminarea situației lor de partid” (Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19-24 iulie 1965, Ed. Politică, București, 1966, p. 733).

⁵ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 222.

⁶ Este vorba de Secția Militară și de Justiție, la conducerea căreia Răduică fusese numit în august 1965.

a decis să constituie un colectiv la secția mea, colectiv pe care să-l conduc eu și care să se ocupe de lămurirea celor petrecute în legătură cu cazul Lucrețiu Pătrășcanu, adică să se documenteze temeinic pentru a afla ce a fost adevărat și ce n-a fost adevărat din ceea ce s-a spus la timpul respectiv în legătură cu acel caz⁷. Executarea acestei sarcini urma să fie prioritară față de orice alte probleme. Din colectivul format mai făceau parte Teodor Vasiliu (adjunct al lui Răduică la Secția Militară și de Justiție), Ion Medrea (adjunct al președintelui Colegiului Central de partid), Buru Lefter (adjunct al procurorului general) și generalul Tănase Evghenie⁸, din partea Ministerului Afacerilor Interne⁹. Grigore Răduică¹⁰ consideră greșite

⁷ *Ibidem*, p. 12.

⁸ Evghenie este numele de familie al acestui ofițer. În unele documente, prenumele apare ca Atanase (vezi doc. 5). Probabil ofițerul și-a schimbat prenumele, însă nu avem de-a face cu unul din cazurile (numeroase, este adevărat) de „românizare” a numelor ofițerilor de Securitate, Tănase Evghenie fiind de naționalitate română (nici măcar macedoromână, rudele sale din Macedonia grecească fiind, de fapt, emigrate din România – vezi doc. 5).

⁹ *Ibidem*, p. 13.

¹⁰ Spectaculos, din punct de vedere factologic, este că referatul prin care Secția de Cadre din cadrul Comitetului Central aviza negativ propunerea de numire a colonelului Grigore Răduică (n. 1926) în cadrul Grupului de Instructori pentru controlul muncii de partid în M.F.A. – M.A.I. din Direcția Organizatorică a C.C. este semnat de trei persoane implicate în ancheta abuzurilor: Ion Stănescu, Cornel Onescu și Ionel Gal. În plus, motivul invocat este surprinzător, având în vedere activitatea desfășurată, curând după aceea, în colectivul de anchetare a abuzurilor: „Deși Răduică Grigore este bine pregătit politic și profesional, Secția de cadre a C.C. al P.M.R. consideră că datorită lipsei de exigență și fermitate în susținerea și rezolvarea unor probleme, nu este indicat în funcția propusă” (*Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode*, vol. I, 1948-1967, documente editate de Florica Dobre – coordonator, Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, Ed. Enciclopedică, București, 2006, p. 233). De remarcat că Ion Silaghi (semnatar al fișei de cadre a lui Tănase Evghenie – doc. nr. 5) este aceeași persoană cu Ion Stănescu. La începutul anilor '60, acesta încă semna cu numele Silaghi.

afirmațiile făcute la Plenara din aprilie 1968, referitoare la începerea cercetărilor din noiembrie 1965, deoarece colectivul condus de el s-a format abia în primăvara – vara anului următor. Totuși, este cert că încă la 27 octombrie 1965 fusese întocmită *Nota privind pe Lucrețiu Pătrășcanu*, o sinteză referitoare la ancheta și procesul lotului Pătrășcanu¹¹. Probabil că aceasta a fost rezultatul unor indicații secrete (documentul era clasat oricum ca strict secret) care precedase constituirea colectivului M.A.I.¹² și despre care Grigore Răduică nu avea cunoștință¹³.

În 1967, Nicolae Ceaușescu „a considerat¹⁴ necesar ca rezultatul verificărilor făcute în acest caz [Pătrășcanu] să fie prezentat conducerii partidului, în general, de către un colectiv cu mai mare greutate în partid, respectiv de oameni cu un stagiu cât mai îndelungat în rândurile partidului și care să aibă cel puțin calitatea de membru al Comitetului Central (noi, cei din colectivul care ne ocupăm de caz timp de aproape doi ani, nu aveam nici unul calitatea de membru al C.C.)”¹⁵. Prin urmare, în noiembrie 1967 se constituia o „comisie de partid”, care prelua materialele elaborate de „colectivul” condus de Răduică, păstrându-l însă pe acesta și folosind după necesități, pentru încă un timp, serviciile celorlalți membri ai

¹¹ Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist*, ediția a II-a adăugită, Ed. Curtea Veche, 2006, București, p. 441.

¹² Marius Oprea reține și el luna noiembrie a anului 1965 ca moment de debut al „colectivului de anchetă constituit la nivelul Comitetului Central”, pe baza hotărârii Secretariatului C.C. al P.C.R., arătând însă compoziția comisiei de partid, și nu pe cea a colectivului de la M.A.I. (*op.cit.*, p. 332).

¹³ Deși această sinteză ar fi trebuit să se afle la dispoziția colectivului.

¹⁴ Problema cercetării „abuzurilor” fusese abordată la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1967, care a prefigurat astfel dezbaterile de la Plenara desfășurată în anul următor.

¹⁵ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 22.

„colectivului”. Din comisia de partid făceau parte Gheorghe Stoica (membru supleant al Comitetului Politic Executiv), Vasile Patilineț (secretar al Comitetului Central), Ion Popescu-Puțuri (membru al C.C. și directorul Institutului de Istorie al Partidului), Nicolae Guina (membru C.C.) și Ion Stănescu (membru C.C., dar și președintele Consiliului Securității Statului)¹⁶. Generalul Răduică pune momentul formării comisiei superioare în legătură cu faptul că Ceaușescu căpătase atunci convingerea fermă (anterior avusese unele dubii) privind nevinovăția lui Lucrețiu Pătrășcanu¹⁷. Constituirea acesteia reprezenta o garanție a publicării rezultatelor la care s-a ajuns. Ulterior, „cercetările au fost extinse și asupra altor abuzuri și ilegalități, fiind antrenate în acțiune și secția de cadre a C.C. al P.C.R. (Ionel Gal¹⁸), precum și Colegiul central de partid (Ion Medrea)¹⁹”.

Din punct de vedere cantitativ, Grigore Răduică susține că, „până la sfârșitul anului 1967, au fost strânse și studiate peste 100.000 (una sută mii) file de dosare diverse”, toate privind procesul Pătrășcanu și anchetele ce l-au precedat, însă cifra include și o serie de dubluri, cel puțin („Este adevărat că aceste materiale erau multiplicat în mai multe exemplare, dar în dosare erau puse dispart, aruncate fiecare exemplar în alt dosar fără nici o ordine, fără nici o logică, astfel ca nimeni să nu se poată descurca sau să se descurce foarte greu în studierea lor²⁰”).

¹⁶ *Ibidem*, pp. 22-23.

¹⁷ *Ibidem*, p. 31.

¹⁸ Vezi referatul Secției de Cadre din 24 noiembrie 1966, redactat cu ocazia propunerii lui Ion (Ionel) Gal pentru funcția de adjunct al șefului Direcției pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. și Justiție a C.C. al P.C.R. (*Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode*, vol. I, pp. 258-260).

¹⁹ Ionel Gal, *Rățiune și represiune în Ministerul de Interne, 1965-1989*, vol. I, Ed. Do-MinoR, Iași, 2001, p. 23.

²⁰ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 18.

Aceste dificultăți au făcut, poate, ca în aprilie 1968 Nicolae Ceaușescu să anunțe că membrii comisiei au studiat (doar) „peste cincizeci de mii de file” de documente²¹. Dosarul penal întocmit grupului Pătrășcanu, păstrat în arhiva Securității²² și aflat actualmente în Arhiva C.N.S.A.S.²³, conține 70 000 – 80 000 file²⁴. Cercetarea documentară a fost însoțită de audierea în fața comisiei a unor participanți la evenimente (atât din rândul victimelor, cât și a persecutorilor²⁵). De notat că Tănase Evghenie era cel care, în cadrul colectivului format în 1966, „lua în primire treptat de la M.A.I. ori de la alte arhive dosarele și alte materiale referitoare la caz²⁶”. Rezultatul a fost crearea unei arhive a comisiei, totalizând peste 40 000 de volume²⁷.

„Pe măsură ce înaintam în studiul materialelor, scria generalul Răduică, ne convingeam tot mai mult că acest caz a fost o înscenare premeditată de la început până la sfârșit.”²⁸ Concluzia de ordin general, inevitabilă, a fost aceea că „la noi, în sânul Partidului Comunist, încă din timpul războiului, s-a dus o luptă acerbă pentru putere mergându-se până la cele mai odioase crime²⁹”. Trecând, apoi, la analiza instrumentelor cu ajutorul cărora această

²¹ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 489.

²² Sub cota P 40.002.

²³ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Penal, dosar nr. 218, 208 vol.

²⁴ Aproximarea aparține Laviniei Betea (*op.cit.*, p. 9).

²⁵ O listă sumară a celor audiați (care cuprinde nume foarte grele ale Securității dejiste), în Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 20. Audierea acestora se făcea în cadrul restrâns (fie de către generalul Răduică, fie, în cazul celor „socotiți ca fiind mai importanți”, de Vasile Patilineț împreună cu Răduică).

²⁶ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 14.

²⁷ Marius Oprea, *op.cit.*, p. 334.

²⁸ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 17.

²⁹ *Ibidem*, p. 7.

luptă pentru supremație a putut lua forme atât de violente (aparatul Securității), Grigore Răduică nu-și va putut reține o exclamație plină de năduf³⁰, dar francă. Faptul că existau îndoieli în privința nevinovăției lui Pătrășcanu s-a reflectat și în caracterul secret al primei lor investigații. Chiar în momentul constituirii colectivului de cercetare a abuzurilor, Vasile Patilineț a dezinforma prin omisiune, deoarece șefilor compartimentelor desemnate să colaboreze „nu le-a spus motivul real al preocupărilor colectivului, acela de a se ocupa de elucidarea cazului Pătrășcanu, ci le-a spus că acesta urmează să facă unele sinteze în legătură cu cele mai importante materiale existente în arhiva partidului, în arhiva Securității precum și în alte arhive, deoarece Ceaușescu dorește să se documenteze asupra a tot ce e mai deosebit în aceste arhive”³¹. Nicolae Ceaușescu însuși transmisese dispoziția ca cercetarea documentelor să se efectueze într-un „secret strict”³², inclusiv în privința constatărilor ce urmau a fi făcute, acestea neputând fi comunicate nici șefilor direcțiilor membrilor colectivului, singurul membru al conducătorii partidului informat în legătură cu obiectul activității colectivului fiind ministrul de interne, Cornel Onescu³³.

³⁰ „A fost o mare tragedie pentru poporul nostru faptul că oameni de seamă ai țării – și aici e vorba nu numai de Lucrețiu Pătrășcanu, ci de întreaga elită a științei, culturii și politicii românești din acea perioadă – au ajuns pe mâinile unor asemenea cretini și asasini” (*ibidem*, p. 29).

³¹ „Exclamația” are un remarcabil caracter de generalitate, deplângând soarta tuturor victimelor Securității, indiferent de apartenența politică (fiind vorba de întreaga elită). Din păcate, astfel de judecăți lipsite de prejudecăți nu-și găseau locul și în documentele oficiale ale perioadei.

³² Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 13.

³³ Aceeași formulă („strict secret”) apare și în memoriile lui Ionel Gal (*op.cit.*, p. 23).

³⁴ Cornel Onescu (1920-1993), membru al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1960-1984), și al comisiei Controlului de Partid (1960-1965), ministru al Afacerilor Interne (1965-1972) – Florica Dobre și colab., *op.cit.*, pp. 440-441.

deoarece acesta „trebuie să ia măsuri să se scoată din arhive și să se pună la dispoziție dosarele și toate materialele existente în arhiva M.A.I. cu privire la Pătrășcanu”³⁵. Chiar și solicitarea, de către Grigore Răduică, a unui ajutor din partea adjunctului său de la M.A.I., Constantin Stoica, a fost întâmpinată cu furie de către Vasile Patilineț³⁶.

Aceleași reguli de „conspirativitate” au rămas valabile și în cazul comisiei superioare de partid care a succedat colectivului. În aprilie 1968, când Gheorghe Stoica și Vasile Patilineț i-au prezentat lui Nicolae Ceaușescu forma definitivă a raportului, acesta a dispus ca documentul să fie adus la cunoștința fiecărui membru al Prezidiului Permanent al Comitetului Politic Executiv doar înaintea ședinței ce a avut loc la 18 aprilie (când s-a și luat decizia reabilitării politice a lui Pătrășcanu). Cu aceea ocazie, Ceaușescu a încercat chiar să lase impresia că ia abia atunci cunoștință de concluziile comisiei³⁷.

O explicație alternativă a acestei veritabile secretomanii ar putea fi aceea că „Ceaușescu a dispus să se păstreze secretul cercetărilor pe această linie pentru a nu se da posibilitatea – lui Alexandru Drăghici și altora care se știau implicați în comiterea abuzurilor și ilegalităților

³⁵ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 14.

³⁶ *Ibidem*, p. 15.

³⁷ *Ibidem*, p. 27. În cadrul ședinței Prezidiului Permanent, Ceaușescu afirma că a amânat cu bună știință luarea la cunoștință a raportului: „Dacă aș putea să-mi fac un reproș, este că am refuzat să iau cunoștință de lucrările acesteia [ale comisiei]. Am amânat, materialul este gata de 4-5 luni, am spus: țineți-l la voi, îl vom discuta în Prezidiul Permanent și vom vedea” (Marius Oprea, *op.cit.*, p. 367). Discursul lui Ceaușescu în cadrul acestei ședințe (*ibidem*, pp. 365-376) a fost unul extrem de abil, prin care a încercat liniștirea temerilor lui Drăghici de eventuale represalii. În schimb, peste numai o săptămână, în cadrul Plenarei, același Ceaușescu „a dezlănțuit un atac furibund la adresa fostului ministru de interne, isterizându-i pe toți cei prezenți în sală, care au cerut chiar excluderea acestuia din urmă din partid” (*ibidem*, p. 365).

respective – să afle prea devreme despre aceste preocupări și să-și ia măsuri³⁸.

Se pare că această teamă nu era lipsită de sens, cel puțin dacă luăm în considerare unele evenimente neclare produse în acea perioadă. La indicația lui Petre Goncea, comisia de anchetă a discutat cu un anume Filipescu³⁹, fost inspector în S.S.I., creditat ca personajul care ar fi obținut probe ale intenției lui Lucrețiu Pătrășcanu de a părăsi România. Audiat în 1967, acesta a evitat să-și consemneze mărturia în scris, solicitând un nou termen. Înaintea acestuia însă, Filipescu a decedat, aparent în urma unui accident de automobil, chiar membrii comisiei emitând ipoteza că a fost vorba despre un asasinat⁴⁰. Dacă lucrurile ar sta astfel, ar putea avea semnificații mult mai profunde, având în vedere biografia cu totul aparte a lui Filipescu: fost legionar, acesta este trimis pe frontul de Est în 1941, fiind capturat de sovietici și, ulterior, recrutat de aceștia. În anul următor, este parașutat în România, desfășurând acțiuni speciale, implicându-se inclusiv în înlăturarea lui Ștefan Foriș de la conducerea partidului comunist⁴¹. În această situație, miza tăcerii lui Filipescu putea fi mult mai mare decât reabilitarea lui Pătrășcanu, sovieticii fiind cu siguranță interesați să-și acopere

³⁸ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 16.

³⁹ Este vorba despre Gheorghe Filipescu, fost director în cadrul Serviciului Special de Informații. Audierea acestuia, în 1967, a fost totuși consemnată de către comisia de partid. Cu aceea ocazie, Filipescu a exprimat mari rezerve față de nevinovăția lui Pătrășcanu. Oprea nu consideră, se pare, valide informațiile furnizate de Răduică despre decesul lui Filipescu: „Nu cunoaștem alte date în legătură cu Gheorghe Filipescu. Probabil a avut aceeași soartă ca a celorlalți foști agenți sovietici în anii național-comunismului lui Ceaușescu: o bătrânețe altfel lipsită de griji materiale, dar în care amintirile gloriei de odinioară făceau casă bună cu alcoolul și singurătatea” (*op.cit.*, p. 555).

⁴⁰ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 75.

⁴¹ Marius Oprea, *op.cit.*, p. 555.

acțiunile speciale din timpul războiului și din anii imediat următori⁴².

Despre un alt deces provocat, direct, de reabilitarea lui Pătrășcanu scrie generalul Ion Mihai Pacepa. Acesta susține că șeful direcției consulare din Ministerul Afacerilor Externe, Iosif Moldoveanu (colonel acoperit al D.I.E.), și-a ucis întreaga familie și, apoi, s-a sinucis, din cauza remușcărilor de a-l fi asasinat pe Pătrășcanu în 1954, când lucra la Direcția de Cercetări Penale a Securității⁴³. Unii autori consideră acest episod ca o ficțiune a lui Pacepa, cel puțin în ceea ce privește existența unui anchetator cu numele Iosif Moldoveanu, în speța Pătrășcanu⁴⁴.

Cert este însă că s-a încercat „acoperirea urmelor”, în paralel cu activitatea comisiei. S-a mers până acolo în această tentativă, încât filmul realizat cu ocazia procesului Pătrășcanu, păstrat inițial la Arhiva Națională de Filme, „a fost făcut dispărut”, după toate probabilitățile de către cei interesați să-și ascundă implicarea⁴⁵. Astfel, s-a parcurs în sens invers drumul propagandei de tip stalinist: întâi, procesele politice au fost valorificate pentru

⁴² Cu atât mai de înțeles era teama liderilor comuniști români de o intervenție directă a Moscovei.

⁴³ Ion Mihai Pacepa, *Moștenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare*, Ed. Venus, București, 1993, pp. 125-126.

⁴⁴ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 453.

⁴⁵ „Deoarece din ascultarea înregistrării sonore a desfășurării procesului se auzea și zgomotul caracteristic al funcționării unui aparat de filmat, am tras concluzia că la procesul Pătrășcanu s-au făcut și filmări. De aceea, s-au luat măsuri pentru a se găsi acest film. Dar, cu toate căutările, nu a fost găsit. S-a găsit, la Arhiva Națională de Filme, o casetă de film pe care scria: «Procesul Pătrășcanu», dar caseta era goală. Este clar că filmul a fost făcut dispărut de către cei care aveau interesul să nu li se vadă imaginea lor pe acest film, să nu se vadă din cine era format «publicul asistent», respectiv care activiști de partid și cadre de Securitate, oameni de cea mai mare încredere, au fost prezenți la acea mascaradă de proces” (Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 163).

marele public, sub formă de cărți și jurnale cinematografice, pentru ca la sfârșit probele să dispară. În cazul personal al lui Pătrășcanu însă, valorificarea secvențelor de proces a fost de la bun început problematică, din cauza refuzului obstinat al acestuia de a-și recunoaște vreo vină.

În orice caz, în cadrul dezbaterii de la Plenară, Alexandru Drăghici a avut o poziție câtuși de puțin umilă, negându-și responsabilitatea⁴⁶ și plasând chiar o replică plină de efect: „am fost condamnat și am făcut închisoare în timpul burgheziei, de ce nu aș face și în timpul comunistilor?”⁴⁷. Replica, foarte dură prin implicațiile ei, era urmarea unei amenințări cu trimiterea sa în justiție. Alexandru Drăghici era, după toate probabilitățile, conștient nu doar de faptul că responsabilitatea majoră pentru ansamblul măsurilor de represiune politică din anii '50 era difuz distribuită la nivelul conducerii superioare de partid⁴⁸, aceasta

⁴⁶ O Notă strict secretă din 21 mai 1968 releva faptul că „Drăghici Alexandru – cu ocazia dezbaterii raportului Comisiei de partid constituită în vederea clarificării situației lui Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Foriș și alți activiști – a avut o atitudine necorespunzătoare, în fața organelor de conducere a partidului, căutând să se sustragă de la răspunderea ce îi revenea, cât și de la lămuririle concrete pe care le dădora. Poziția sa a fost cu totul necorectă, contradictorie și neprincipială. Pe de o parte, atunci când i s-au cerut explicații concrete, a încercat să se apere cu afirmații generale și stereotipe, în sensul că este cinstit și corect; pe de altă parte, cu diferite prilejuri, atât el cât și membrii familiei sale au susținut că nu [li] s-a dat posibilitatea să se apere și să demonstreze că nu este vinovat. Netemeinicia și chiar reaua sa credință este evidentă” (*Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete: 1944-1989*, vol. II, ediție îngrijită de Gh. Buzatu și Mircea Chirioiu, Ed. Paideia, București, 1998, p. 94).

⁴⁷ Ionel Gal, *op.cit.*, p. 26.

⁴⁸ În 1956, abilul Drăghici repurta, cu ajutorul lui Dej, o victorie categorică împotriva lui Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi, după ce aceștia încercaseră să-l biameze pentru „abuzurile” comise de Securitate, demonstrându-le că, în calitate de fruntași ai P.M.R., știuseră de existența practicilor pe care le condamnau. Pe aceleași considerente

neputând fi rezultatul activității unui singur om, fie el și ministru de Interne, dar și de urmările pe care le putea avea informația că „militanți comuniști de frunte” sunt trimiși în închisoare în România. Nu era greu de imaginat reacția Moscovei față de asemenea evoluții (în timpul conflictului dintre Cominform și regimul titoist de la Belgrad, una din acuzațiile cele mai des folosite de Moscova și aliații ei – între care și România – era aceea că în Iugoslavia „comuniștii” erau terorizați).

Speranțele de liberalizare păreau să fie confirmate cu ocazia Plenarei C.C. al P.C.R. din aprilie 1968, când s-a vorbit despre crimele Securității din perioada dejistă, iar Alexandru Drăghici a fost complet marginalizat. Nu vom insista în cele de față asupra culiselor Plenarei, sau a amănuntelor factologice, deoarece nu dorim decât să creionăm contextul politic în care a apărut un document (cel pe care-l introducem în circuit, prin prezentul volum), nespectaculos în esența lui dar, credem noi, revelator pentru situația generală a României (atât pe plan intern, cât și extern) la sfârșitul anilor '60. La fel cum se proceda de

s-a bazat, în aprilie 1968, și „șantajul exercitat asupra foștilor membri ai Biroului Politic al lui Dej” de către Drăghici (Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, Ed. Eminescu, București, 1992, p. 86). Într-adevăr, în cadrul ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 2 septembrie 1953, însuși Dej le explica celorlalți membri, relatând refuzul total al lui Pătrășcanu de a „recunoaște” așa-zisele lui crime (recunoscând deci, implicit, că nu existau dovezi clare împotriva lui), cum s-ar putea ieși din impas: „Nu putem să stăm până la Calendele grecești cu această bandă din cauză că Pătrășcanu are această atitudine. Tovarășii de la Interne propun ca să aibă loc o convorbire între Drăghici și unul din membrii Biroului Politic în legătură cu unele lucruri. Propun pe tov. Părvulescu. Să încerce a-l determina să recunoască. Sigur, trebuie întocmit un plan, întrebări, pentru a preciza mai bine lucrurile. Să mai facem o încercare. Eventual să fie doar tov. Drăghici” (vezi, pe larg, despre acest episod, în *Analele Sighet*, 7, Anii 1949-1953: *Mecanismele terorii*, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 1999, pp. 281-292).

obicei în asemenea împrejurări, hotărârile Plenarei au fost popularizate în cadrul unor adunări ale membrilor de partid (cea mai importantă dintre acestea desfășurându-se la București, la 28 aprilie 1968). Chiar și în cadrul Securității s-au organizat asemenea adunări, în care s-au discutat nu arareori lucruri lipsite de conținut sau cu un conținut deloc încurajator, precum apologia unui pretins purism moral, contrar libertății individuale⁴⁹.

Perspectiva triumfalistă asupra efectelor avute de plenara din aprilie 1968 asupra liberalizării vieții interne⁵⁰

⁴⁹ De exemplu: „După cum cunoaștem, fiica lui Gheorghiu-Dej a plecat de zeci de ori în străinătate, dacă nu de sute de ori, și-a făcut rochii fistiche, s-a făcut actriță, a ținut mai mulți bărbați care au fost făcuți și miniștri” (Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 490). Trebuie însă remarcat că cuvântarea din care am citat (ținută de colonelul Ervin Holțier, la ședința Direcției a X-a a Securității) conține și aprecieri de substanță, unele chiar spectaculoase, precum cele legate de necesitatea schimbării periodice a „șefilor”, chiar și a „șefului statului” (!) – *ibidem*.

⁵⁰ Iată un exemplu de viziune triumfalistă: „Dezvăluirea abuzurilor a început încă din 1965 și a continuat timp de câțiva ani. Deci sunt nereale și lipsite de temei afirmațiile unor lideri politici sau ale unor așa-zisi reprezentanți ai societății civile care-și arogă meritele dezvăluirii „pentru prima dată” a abuzurilor comise în ultimii „cinci-zeci de ani”. Actul justițiar al lui N. Ceaușescu, care, în esență, i-a consolidat puterea politică, s-a extins și asupra legislației penale, precum și a orientării organelor de securitate. Doctrina și teoria luptei de clasă, criteriile de apreciere a dușmanului au fost abandonate. Enormă bază operativă a Securității, formată din zeci de mii de conducători sau membri ai diferitelor partide și organizații politice, asociații fasciste sau pro-fasciste, reprezentanți ai aristocrației interbelice, armatei și aparatului represiv ș.a. a fost triată și redusă la o cifră nesemnificativă.

Orientarea dată Securității de a nu confunda pe nemulțumit cu adversarul politic, pe cetățeanul ce înjură regimul politic cu elementul activ sau terorist a creat o stare de spirit defetistă, apreciată de mulți ca «spiritul Genevei» sau al coexistenței pașnice. Rețeaua informativă, moștenită sau creată a suferit și ea modificări substanțiale. S-a redus enorm prin abandonare sau conservare. Concomitent s-a diminuat «puterea magică» a dosarelor de cadre și a sistemului de referințe. Asupra Ministerului de Interne și în special a Securității s-a instituit

este mult exagerată. Chiar dacă metodele violente nu mai erau, într-adevăr, utilizate sistematic, accentul major căzând pe prevenirea „infracțiunilor la securitatea statului” (cu toate mecanismele de poliție a gândirii implicate de ideea de prevenție), acestea au mai apărut ocazional, în „raporturile” pe care Securitatea și le stabilea cu disidenții sau protestatarii, în special cu cei care nu se bucurau de notorietate⁵¹. Totuși, percepția schimbărilor a fost, în epocă, foarte favorabilă chiar în cazul foștilor deținuți politici. Un mare număr dintre aceștia au interiorizat, încă de la începutul anilor '60, raționamentul după care „a te opune politicii lui Dej însemna a te situa pe pozițiile de partizanat cu Moscova”, pe când „a-l susține pe Dej însemna a face disidență politicii Kremlinului”⁵². După 1965 (când Drăghici a fost schimbat din fruntea Ministerului de Interne) și, cu atât mai mult, după 1968, aceste percepții au devenit și mai acute, sens în care „decisive s-au dovedit rezultatele comisiei de anchetă, care și-a desfășurat activitatea între anii 1965-1968”⁵³.

un control periodic ce includea aproape întreaga activitate, adică mai puțin munca informativ-operativă care rămânea astfel un domeniu intangibil. Respectarea legilor a fost transformată într-un cult solicitându-se tuturor exigență și fermitate în aplicarea prevederilor legale” (Ionel Gal, *op.cit.*, p. 9).

⁵¹ Dennis Deletant, *Studiu introductiv*, în Marius Oprea, *op.cit.*, pp. 38-39. Autorul oferă exemplele cunoscute de reprimare violentă petrecute după 1970 (Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Gheorghe Ursu) pentru a ilustra resurgența unor practici, chiar în condițiile în care „neîndurătorii anchetatori «cu capete pătrate» și cu accent slav au făcut loc românilor veritabili, care rareori făceau uz de violență fizică” (fragmentul reia unele idei emise de Paul Goma, prin compararea anchetelor la care fusese el însuși supus, atât în deceniul al șaselea, cât și în cel de-al optulea).

⁵² Cristian Troncotă, *Duplicării. O istorie a Serviciilor de Informații și Securitate ale regimului comunist din România, 1965-1989*, Ed. Elion, București, 2003, p. 14.

⁵³ *Ibidem*, p. 34.

La Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, în cadrul căreia s-a luat în discuție și activitatea organelor de Securitate, s-au auzit voci care au reproșat tocmai lipsei de „fermitate” în combaterea manifestărilor zise dușmanoase. Unul dintre vorbitori (primul secretar al Comitetului regional de partid Oltenia) arăta, astfel: „Organele de Securitate să nu se rezume numai la avertizări, așa cum se petrec în prezent lucrurile și care și acestea se fac într-un cadru restrâns – numai 3-4 persoane. Ceea ce este mai grav și aș dori să informez plenara, avem cazuri și în regiunea noastră de elemente, șefi de garnizoană legionară⁵⁴, avertizați de două și de trei ori, eliberați din închisoare⁵⁵, care continuă să aibă manifestări, și noi mai ne purtăm cu ei în duhul blândeții, tot îi avertizăm. Aș crede că Ministerul de Interne și organele respective să fie mai ferme, pentru că cu asemenea elemente nu avem ce să facem, nu să-l avertizăm, ci să luăm măsuri mai ferme [...] de ce conducerea M.A.I. nu dă mai multă latitudine direcțiilor regionale în a face demascări fără a mai fi nevoie de toate aprobările și toate acareturile care se fac în prezent, care de multe ori durează foarte mult, își pierd efectul scontat⁵⁶. Vorbitorul era nimeni altul decât Ion Stănescu, cel care va fi numit, în același an, președinte al Consiliului Securității Statului și, tot în același an, membru al comisiei de partid pentru anchetarea abuzurilor.

Aprehensiunile tot mai vizibile de a continua procesul de liberalizare au dus pe termen scurt la „înmormântarea”

⁵⁴ Aceștia se înscriseră în registrul „suspecților teoretici”, din moment ce nu reiese din text vreo acuzație concretă la adresa lor.

⁵⁵ Din formulare reiese fie faptul că fosta calitate de deținut politic rămânea o „pată” la dosar (ceea ce demonstrează ipocrizia grațierilor din 1964), fie regretul că eliberarea din detenție s-a produs.

⁵⁶ Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, „Studiu introductiv” în *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. II, 1967-1989, documente editate de Florica Dobre (coordonator), Elis Neagoe Pleșa și Liviu Pleșa, Ed. Enciclopedică, București, 2006, p. VII.

problemei abuzurilor, în anii următori (în special după 1971-1972) polemicile de la vârful partidului cantonându-se tot mai mult pe problemele căilor dezvoltării economice, și nu pe limitele liberalizării politice⁵⁷. Poate că și aceste aprehensiuni au contribuit mult la faptul că cercetarea așa-zisei „perioade liberale” a comunismului românesc este încă departe de epuizare.

Pasionat de istoria umană și bibliografică a generației revizioniste a marxismului european, Vladimir Tismăneanu analizează cu atenție și manifestările incipient reformiste

⁵⁷ Un exemplu în acest sens, la Gheorghe Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 2000, p. 196 (divergențele cu Ceaușescu în problema prețurilor). Și în privința perioadei Dej, memoria lui Gheorghe Gaston Marin stăruie asupra realizărilor economice, trecând cu ușurință peste problema sistemului represiv și concentraționar (chiar și în cazul uciderii lui Pătrășcanu, autorul recurge la fel de fel de eufemisme, menite, în fond, să minimalizeze reprimarea necomuniștilor – *ibidem*, p. 115). Foarte interesant este episodul înlăturării sale din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, în 1969. Destituirea a fost una „de catifea” (prin trecerea, foarte curând, în fruntea Comitetului de Stat pentru Prețuri), însă motivația invocată confirmă teama guvernanților de la București de prezența la vârf a „oamenilor Moscovei”, dar și faptul că aceștia încercau o desprindere reală, și nu una simulată, de hegemonia U.R.S.S.: „Eliminarea mea, avută în vedere încă înainte ca Ceaușescu să fi preluat conducerea, a continuat în 1969, când Maurer mi-a spus că, datorită pasivității mele din anul precedent, atunci când rușii au ocupat Cehoslovacia eu n-am manifestat nici o îngrijorare, mi-am văzut în continuare de treabă cu problemele ministerelor pe care le coordonam și cu cele tehnice și economice și, în consecință, nu mai pot rămâne în guvern și nu mai pot ocupa o funcție de răspundere. «Să vedem ce vor mai face rușii, dar, deocamdată, vei lucra cu mine în calitate de consilier, vei face, de fapt, munca mea și cred că totul va fi bine». La obiecțiunile mele asupra motivelor invocate, Maurer a răspuns: «Îmi dau seama că ești mahnit pentru măsura pe care o consideri nedreaptă, ținând cont de ce știi tu despre poziția ta; vei munci cu mine și lucrurile se vor limpezi, crezi că pentru mine a fost ușor să fiu de acord să mă despart de tine după mai bine de 20 de ani?»” (*ibidem*, p. 232).

din țările în care nu au existat gânditori revizionisti de amploare. Conform politologului american, „trebuie să admitem de la bun început că exista o bază puternică pentru o dezvoltare semititoistă a României, mai ales după 1963-1964”⁵⁸. Dificultatea provenea din faptul că, deși Nicolae Ceaușescu „a moștenit de la Gheorghiu-Dej o țară semiautonomă”, în vremea predecesorului său „nu avusese loc nici un fel de destalinizare autentică, dar, din acest punct de vedere, România se aseamăna cu Iugoslavia în primii ani de după Cominformul din 1948 și Hărțile din 1949”⁵⁹. Totuși, „desprinderea fățișă de Moscova în aprilie 1964 [...] a deschis o ușă unei noi abordări atât a politicii externe, cât și a aceleia interne”⁶⁰. Astfel, „nu e exagerat de susținut că autohtonismul ambivalent românesc ar fi putut să permită o sporită cooperare politică între România și Iugoslavia. Dar pentru ca acest lucru să se întâmple, partidul comunist trebuia să-și reconstruiască trecutul, să se delimiteze de logica stalinismului și să evolueze treptat spre un autoritarism oligarhic, în loc să protejeze structurile totalitare depășite”⁶¹.

Astfel, „la moartea lui Dej, în martie 1965, Ceaușescu i-a moștenit nu numai coroana, ci și o platformă politică în care existau, potențial, atât o viitoare albanizare (cu accentul pe naționalismul stalinist), cât și o viitoare iugoslavizare (cu accentul pe antistalinism și cu un regim autoritar-paternalistic)”⁶². La începutul deceniului al șap-

⁵⁸ Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, prefată de Mircea Mihăieș, traduceri de Mircea Mihăieș, Alina Ghimpu, Ioana Ploesceanu, Diana Roșcu, Laura Sion, Ed. Univers, București, 1995, p. 23.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 23-24. Este vorba despre decizia Cominformului din iunie 1948, prin care Iugoslavia titoistă era anatemitată și „expulzată” din lagărul socialist. Un an mai târziu, această decizie era întărită, în cadrul unei noi reuniuni a Cominformului.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 24.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, p. 95. Într-un alt loc, Vladimir Tismăneanu spune că „dacă Dej nu ar fi încetat din viață la 19 martie 1965, este probabil că el s-ar

telea, „atrași de acest miraj al renașterii naționale românești, mulți observatori din Vest nu au ezitat să definească experimentul de la București drept o variantă sui generis de titoism”, anticipând chiar o viitoare evoluție neutralistă a României⁶³. Faptul era cu atât mai remarcabil, cu cât „în 1965, politica externă și internă a dictatorului român era angajată pe o direcție nouă, autonomistă, foarte diferită de calea pe care mergeau celelalte țări est-europene (subl. S.B.-M.)”⁶⁴, cu excepția Iugoslaviei, bineînțeles. Iugoslavizarea (mai corect spus, titoizarea) evidentă a deceniului șapte a lăsat loc, treptat, albanizării, în special după 1980. Explicația acestei cotituri dramatice pentru poporul român nu este încă, în opinia noastră, una satisfăcătoare, dacă acceptăm realitatea schimbării comportamentului politic la sfârșitul anilor '60. Dramatismul deciziei de restalinizare (ale cărui culise rămân încă în penumbră) este dat și de faptul că în acest fel s-a pus capăt unei evoluții care pe termen mediu ar fi generat acea pătură de ideologi (în sensul rafinat și liberal al termenului) de care partidul comunist român a dus totdeauna lipsă (spre deosebire de surorile lui est-europene). „Dacă este adevărat că Gheorghiu-Dej și grupul lui și-au jucat rolul – destul de ambiguu – și fără să și-l asume pe deplin, adoptând o poziție fermă într-un mod aproape zadarnic, utilizând un minimum de reacție verbală, și dacă, de asemenea, e adevărat că ei au profitat de acest conflict pentru a menține și consolida linia lor naționalist-dogmatică, efectele cumulative asupra unei generații noi și mai puțin inhibate

fi orientat spre o formulă politică apropiată mai degrabă de Tito decât de Enver Hodja sau Kim Ir Sen” (*Arheologia terorii*, Ed. Eminescu, București, 1992, pp. 119-121), iar în altul, că „linia care se configura era aceea a unui titoism românesc, în care tandemul Dej-Maurer putea impune o cale diferită de aceea din anii '50” (*Irepetabilul trecut*, Ed. Albatros, București, 1994, p. 200).

⁶³ Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, ed. cit., p. 265.

⁶⁴ Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, ediția a III-a, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 271.

pot fi profunde într-un regim care a preferat el însuși să slăbească strânsele lui legături cu Uniunea Sovietică și să pună capăt imitației servile.⁶⁵

Condamnat în anul 1948, în celebrul proces al Mișcării Naționale de Rezistență, eliberat în 1964 de la penitenciarul Aiud, Nicolae Petrașcu⁶⁶ a decedat în 1968, aparent sinucigându-se. În mediile legionare, s-a cultivat intens ipoteza asasinării acestuia de către Securitate. Gheorghe Jijie având chiar o explicație insolită pentru un asemenea gest: „În 1968, când se produsese luarea de posesie a României, contra invadării Cehoslovaciei, prin discursul lui N. Ceaușescu, sub influența părții proamericane a Securității, a produs reacția violentă a părții prosovietice. Această reacție s-ar putea să fie cauza uciderii lui Nicolae Petrașcu, pentru că era o persoană cu foarte multă influență latentă, care, într-un moment de criză politică a regimului, putea deveni activă de partea americanilor, ceea ce nu convenea comuniștilor prosovietici, sau pur și simplu a fost făcută pentru timorarea preventivă a legionarilor”.⁶⁷ În opinia noastră, această ipoteză supraevaluează mult condiția de atunci a lui Petrașcu. De altfel, pericolul principal pentru regimul comunist (dacă acesta s-ar fi simțit într-adevăr amenințat, fapt total incert, având în vedere restabilirea de către regimul comunist a relațiilor amiabile cu Occidentul, pe baza convergenței de interese⁶⁸) nu putea veni atunci din partea Legiunii. Iar dacă lucrurile ar

⁶⁵ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, traducere de Ion Stanciu, Ed. Litera, București, 1994, pp. 387-388.

⁶⁶ Fost secretar general al Mișcării Legionare, apropiat al lui Horia Sima.

⁶⁷ Nicolae Petrașcu se născuse în anul 1907, la Sâmbăta de Sus.

⁶⁸ Gheorghe Jijie, *Un dac cult: Nicolae Petrașcu*, Ed. Elisavaroș, București, 2005, p. 456.

⁶⁹ În acel moment, pericolul la adresa Bucureștilor venea nu din partea Occidentului („americanii”), ci, din contră, de la Moscova, o eventuală invazie sovietică nepunând însă în pericol regimul comunist, ci doar conducerea acestuia și, implicit, politica externă a României.

fi stat, totuși, așa, s-ar fi dovedit, o dată în plus, eșecul conduitei inconsecvente a lui Petrașcu, gruparea lui pierzând, definitiv, dreptul de a fi reprezentanta „purității” și „puterii de sacrificiu” (miturile fondatoare ale Mișcării).

Ceea ce este de reținut din interpretarea de mai sus e ideea existenței unei „părți proamericane (?) a Securității”⁷⁰, din care derivă, în mod logic, cea a unei părți prosovietice, aflată în conflict inevitabil cu cea dintâi. Fără a expune argumente de substanță referitor la existența „părților” antagonice ale Securității, relatarea lui Gheorghe Jijie este relevantă pentru atmosfera creată la sfârșitul anilor '60, la care participau chiar exponenții mediilor radical anticomuniste, în mod disonant cu interpretările actuale, care le atribuie o rezistență absolută în fața „oricăror” idei sau grupări comuniste.

Judecând după unele mărturii, unele grupuscule moderate (care trebuie să fi avut conexiuni înalte în sfera puterii politice de la București) par a fi încercat să acționeze mult mai de timpuriu. De pildă, în 1956, lui Augustin Vișa⁷¹ i s-au făcut, de către un misterios anchetator de Securitate, propuneri aluzive de eliberare, în urma unei discuții în care a încercat o convergență pe baza ideilor patriotice. Episodul se petrecea cu câteva luni înaintea revoluției anticomuniste din Ungaria, care pare a fi fost cauza pentru care propunerile nu s-au mai finalizat⁷². Cu numai

⁷⁰ Prin această expresie trebuie să se înțeleagă o „parte” a Securității favorabilă deschiderii către Occident sau, altfel spus, conform reprezentărilor dominante din memorialistica foștilor ofițeri, partea „patriotică” aflată în opoziție cu cea „cominternistă”, prosovietică. Nici una dintre facțiuni nu avea în vedere abolirea regimului comunist.

⁷¹ Augustin Vișa (1904-1989), membru al P.N.T., a fost arestat, condamnat și deportat în Uniunea Sovietică în anul 1948, sub acuzația (greșită) de spionaj. Retrimis în România, în 1956, este deținut în închisorile din țară încă doi ani.

⁷² „Nu știu și nu-mi pot explica de ce promisiunea anchetatorului nu s-a realizat, dar, spre marea mea bucurie, nu l-am mai văzut

un an înainte (1955)⁷³, un alt ofițer, aproape la fel de misterios, încerca să-l capaciteze pe George Tomaziu⁷⁴ să accepte grațierea, în schimbul unei atitudini cel puțin binevoitoare față de regimul la putere⁷⁵. Interesant în această afacere este faptul că reprezentantul Securității încerca să calmeze aprehensiunile lui Tomaziu prin introducerea unei dihotomii clare între acesta și toți ceilalți condamnați pentru delictе similare, a căror vină ar fi fost reală („Sunt cu dumneavoastră e altceva, vă cunoașteți patrioismul și atașamentul față de ideile umanitare... de asta am venit să vă scot din acest putregai și să vă ajut să vă refaceți viața”⁷⁶). Descrierea sentimentelor lui Tomaziu era realistă⁷⁷, însă cvasitotalitatea condamnaților pentru înaltă trădare, în epocă, erau de fapt la fel de devotați ideilor patriotice și chiar umanitare. În orice caz,

niciodată pe acest securist misterios și pomădat. Poate și mișcarea revoluționară din Ungaria să-i fi schimbat planurile” (Augustin Vișe, *Din închisorile fasciste în cele comuniste din U.R.S.S. și România*, cu o prefață de Gabriel Tepelea și un cuvânt de încheiere de Corneliu Coposu, f.l., Colecția „Problemele Timpului”, 1997, pp. 411-412).

⁷³ În urma negocierilor Est-Vest de la Geneva, în România au fost amnistiați, în 1955, deținuții cu pedepse mici. Nu era cazul lui Tomaziu.

⁷⁴ Implicat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial într-o rețea de spionaj în favoarea Aliatilor occidentali, pictorul George Tomaziu este arestat în 1949 și condamnat, anul următor, la 15 ani muncă silnică, pentru înaltă trădare.

⁷⁵ Vezi George Tomaziu, *Jurnalul unui figurant, 1939-1964*, traducere de Mariana și Gabriel Mandare, prefață și postfață de Gabriel Mandare, Ed. Univers, București, 1995, pp. 230-235.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 232.

⁷⁷ Tomaziu (membru al rețelei conduse de istoricul belgian Alexandre Eck) și-a îndreptat acțiunile de spionaj doar împotriva trupelor germane, încercând astfel (cu un succes totuși discutabil, având în vedere cobeligeranța germano-română și pericolul sovietizării României, pe care nu l-a înțeles la timp) să protejeze interesele românești. De altfel, după încheierea războiului, a refuzat să-și continue activitatea informativă.

asemenea episoade, identificabile în literatura memorialistică, sugerează încercarea timidă de a recupera, la mijlocul anilor '50, ceva din valorile interbelice, presupuse a fi încadrabile în noua ordine sau cel puțin compatibile cu aceasta, pe criterii patriotice. Într-adevăr, în 1955 începuse să se observe o oarecare liberalizare a vieții artistice din România⁷⁸, proces căruia i s-a pus capăt, brutal, după înfrângerea revoluției de la Budapesta de către armata sovietică. Acesta ar putea fi un argument în favoarea ideii că factorul intern (gradul de liberalizare) și cel extern (echivalent în special al gradului de autonomie față de Moscova) se aflau într-o interdependență absolută, mai mare decât erau dispuși să recunoască atât cei ce se considerau, mai mult sau mai puțin, reprezentanți ai tendinței „național-comuniste”, cât și oponenții regimului⁷⁹. În

⁷⁸ „Presa de la București, iunie/iulie 1956, inserează mai multe articole despre prezența Teatrului Național la Paris în cadrul festivalului internațional «Teatrul Națiunilor». Era pentru prima dată când o trupă de teatru din România ieșea dincolo de Cortina de Fier. [...] Pentru prima dată participarea românilor din diaspora la reprezentații este amintită, fără obișnuitele epitete «trădători», «fasciști». Dimpotrivă, toate articolele le subliniază prezența. [...] Decizia guvernului român de a permite acest turneu este în legătură cu «spiritul Conferinței de la Geneva», când miniștrii de externe ai marilor puteri au semnat un acord care a dus la o relaxare temporară a climatului politic internațional. Destinderea va înceta odată cu intervenția tancurilor sovietice la Budapesta și a trupelor aeropurtate anglo-franceze în Suez, un an mai târziu” (Stelian Tănase, *Anatomia mistificării, 1944-1989*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 65).

⁷⁹ Prin considerațiile de mai sus avem în vedere faptul că forța hegemoniei sovietice era, în anii '50, una cu adevărat implacabilă (generând mult mai mult decât un simplu raport asimetric), astfel încât orice tendințe autonomiste care depășeau cadrul admisibil ar fi fost reprimată cu consecințe mult mai grave decât evenimentele anilor '45-'50. Realismul acestei poziții a fost în mod trist confirmat de soarta revoluției maghiare, față de zdrobirea căreia Occidentul democrat a adoptat o poziție de pasivitate mai mult decât evidentă. În asemenea condiții, era necesară pregătirea minuțioasă atât a liberalizării interne,

acest fel se poate explica faptul, doar aparent paradoxal, că momentul când prestigiul lui Nicolae Ceaușescu în chiar al Partidului Comunist Român atinge apogeul pe plan intern, ajungând chiar în pragul reconcilierii cu poporul, „a coincis cu momentul în care interludiul liberal din România a luat sfârșit. Aparatul propagandistic al P.C.R. a început să atragă atenția asupra necesității creării unui front național monolitic în jurul secretarului general – singurul, aproape providențialul garant al neatărnării țării. Potrivit acestei noi orientări, rămânând o singură cale prin care românii puteau evita o soartă asemănătoare Cehoslovaciei: aceea de a pune pe locul dor speranțele legate de democratizarea țării”⁸⁰.

Pe de altă parte, pe lângă „inspirația” din lucrările editate, introducerea în circuitul științific al unor noi documente (provenind nu numai de la victimele sistemului represiv, cât și de la exponenții notabili ai acestuia) va impulsiona în egală măsură viitoarele cercetări. Acesta este, de fapt, motivul pentru care ne-am decis să publicăm documentele care formează acest volum. Cel mai important dintre acestea (un amplu raport de activitate al unui general de Securitate din „vechea gardă”, Tănase Evghenie) datează din perioada „de vârf” a liberalizării și, deopotrivă, al frondei față de Moscova, după Plenara din aprilie 1968 și, respectiv, condamnarea agresiunii țărilor Tratatului de la Varșovia împotriva Cehoslovaciei socialiste, dar reformiste, condamnare însoțită, chiar, de îndemnuri voalate la rezistența armată împotriva Armatei Roșii și aliaților acesteia (august 1968).

cât și a desprinderii de Moscova (nu este lipsit de sens faptul că aceste procese au coincis, la mijlocul anilor '60). Nu dorim să sugerăm prin aceasta că anumiți fruntași comuniști ar fi elaborat un plan etapizat, a cărui realizare au urmărit-o timp de două decenii, deoarece nu credem că putem idealiza nici o parte a clasei politice comuniste.

⁸⁰ Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, ed. cit., p. 158.

O opinie destul de răspândită (deloc lipsită de argumente valide) este că persoana lui Nicolae Ceaușescu era nepotrivită pentru aprofundarea tendințelor liberale care au caracterizat sfârșitul regimului Gheorghiu-Dej. Ca un argument în favoarea acestei teze, se invocă poziția în problemele economice, presupusă a fi cheia diferențierii între reformiști și (neo)staliști. Astfel, după unii analiști, chiar la sfârșitul anilor '60, „Ceaușescu n-a cruțat nici un efort în denunțarea apărătorilor socialismului de piață și a rămas atașat cu credință tocitelor principii staliniste ale planificării”⁸¹. În realitate, lucrurile sunt mai complicate: „Caracterul liberal, de destindere internă, a fost imediat și de unele măsuri menite a încuraja inițiativa particulară și a modifica, într-un fel, rigidul raport stalinist dintre stat și individ; astfel, partidul a îngăduit în iulie 1967 deschiderea de prăvălii, restaurante și pensiuni particulare; în numai șase luni s-au deschis 183 de restaurante particulare”⁸². Deși conflictul dintre Ceaușescu și Alexandru Bârlădeanu (perceput ca principalul promotor al liberalizării economice) datează de la sfârșitul anilor '60, restalinizarea economiei a început numai după anul 1970.

La sfârșitul anilor '60, Nicolae Ceaușescu a convocat activul poliției secrete, cadru în care „a promis că va asigura respectarea în totalitate de către organele de partid și de stat a legalității socialiste”⁸³. Paralel cu faptul că „partidul a încurajat, în decursul perioadei următoare, destalinizarea intelectualilor și a renunțat temporar la aplicarea metodelor administrativ-birocratice în probleme de cultură”⁸⁴, însuși Ceaușescu, în cadrul unor ședințe cu reprezentanții uniunilor de creație, „a făcut cunoscut dreptul

⁸¹ *Ibidem*, p. 50.

⁸² Vlad Georgescu, *op.cit.*, p. 276.

⁸³ Vladimir Tismăneanu, *op.cit.*, p. 155.

⁸⁴ *Ibidem*.

la divergența opiniilor în domeniul cultural⁸⁵, iar în domeniul extrem de sensibil al relațiilor universitare avea o prestație la fel de spectaculoasă, îndemnând studenții să nu se mai teamă⁸⁶.

Judecând lucrurile retrospectiv, impulsul zăgăzuit al tendințelor de liberalizare trebuie să fi apărut în momentul în care Nicolae Ceaușescu a conștientizat pericolul ca schimbările să amenințe monopolul politic al partidului comunist, idee la care nu era dispus să renunțe, din motive nu numai pragmatice, ci și teleologice: „Ceaușescu nu vedea în P.C.R. o avangardă politică autoinstalată la putere și ruptă de societate, ci tocmai „centrul nervos al vieții întregii națiuni. Din perspectiva unei astfel de concepții, mandatul politic al partidului a fost îndeplinit și confirmat totodată de istorie. Mai mult, conform filozofiei staliniste, Ceaușescu considera că doar instalarea unei personalități puternice la cârma partidului poate asigura punerea în practică a grandiosului program de transformare a României într-o țară industrială dezvoltată. Această combinație de naționalism înflăcărat și stalinism pragmatic a constituit principala bază ideologică a regimului ceaușist. Pentru a nu înțelege într-un mod prea simplist lucrurile, trebuie subliniat că, pentru o scurtă perioadă de timp, după 1965, Ceaușescu a experimentat calea unei liberalizări interne. Treptat însă a înțeles că o astfel de politică ar duce în cele din urmă la subminarea stabilității regimului. Urmarea liniei staliniste cu și mai multă îndârjire trebuie deci înțeleasă din perspectiva necesității elitei de la putere de a-și menține privilegiile și de a împiedica coagularea unor concepții separatiste neortodoxe și a unor activități disidente.”⁸⁷

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Christian Duplan, Vincent Giret, *Viața în roșu. Varșovia, Praga, Budapesta, București*, Ed. Nemira, București, vol. II, p. 385.

⁸⁷ Vladimir Tismăneanu, *op.cit.*, p. 156.

Unii comentatori sunt tentați să accepte chiar ideea că „în felul său original, Nicolae Ceaușescu a anticipat strategia gorbaciovistă a reformelor „de sus”⁸⁸, refulul acestora fiind provocat, în primul rând, de teama dezmembrării sistemului⁸⁹.

Într-adevăr, se pare că tocmai anul 1968 a fost momentul în care, contrar aparențelor, reformismul marxist (care a constituit discursul hegemonic al „comuniștilor buni” din anii '50) a intrat într-un impas major. Impasul a fost generat de pierderea speranțelor în reformabilitatea sistemului politic est-european (nu numai ca urmare a noii idei conform căreia, după o expresie actuală, „nu poți reforma nereformabilul”, ci și ca urmare a imposibilității practice de a pune în discuție bazele sistemului, în condițiile aplicării concrete a „doctrinei Brejnev” privind suveranitatea limitată). Ambele explicații generau tendințe de a depăși cadrul admisibil al reformismului marxist, astfel încât, fatalmente, reformismul liberal conducea pe termen mediu la disoluția regimului comunist. Nikita Hrușciiov pare a fi avut un astfel de presentiment (probabil mai devreme decât era cazul) încă din 1956, când a recurs, în curajoasa sa acțiune de condamnare a crimelor lui Stalin, la eufemisme asemănătoare discursului despre „abuzuri” promovat și în România, după 1965. Hrușciiov a asimilat crimele în masă ale regimului stalinist „cultului personalității”. Încă din 1956, după Congresul al XX-lea

⁸⁸ Această idee, stângaci formulată, a fost un lait-motiv al discursurilor ținute de Nicolae Ceaușescu în perioada 1988-1989, când se raporta mai mult decât critic la reformele declanșate de Mihail Gorbaciov în Uniunea Sovietică, catalogându-le drept periculoase pentru „orânduirea socialistă”. Pretenția de prioritate a liderului de la București, la acea oră de departe cel mai conservator și intratabil, din punct de vedere ideologic, din lagărul socialist, părea într-adevăr ridicolă în acele momente, opinia publică uitând deja, în foarte mare măsură, evoluțiile de la sfârșitul anilor '60.

⁸⁹ Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, p. 269.

al PC.U.S.⁹⁰, liderul comunist italian, Palmiro Togliatti, refuza să accepte explicațiile ridicole oferite de comiterea sovietică pentru crimele staliniste, pretinzând o interpretare în termeni de structură și sistem, iar exclamații furibund-moraliste⁹¹.

În ceea ce ne privește, credem însă că acest sentiment al inevitabilei disoluții a sistemului politic a fost dublat (dacă nu chiar depășit ca importanță) de un sentiment mai concret al unei amenințări extrem de puternice din exteriorul țării (nu și din exteriorul sistemului comunist internațional). Mai precis, amenințarea (politico-militară) sovietică; aceasta nu pare a fi fost o simplă „inventie demagogică sau manipulativă, deși a existat și sub această formă (ca pretext utilizat, după 1970, de reprezentanții regimului ceaușist pentru a scuza lipsa „lărgirii cadrului democratic” sau chiar revenirea progresivă la metode mai nedemocratice).

Nu este în intenția noastră să insistăm în acest text asupra solidității probelor privind posibilitatea unei invazii sovietice în România⁹². Ne mulțumim să constatăm faptul că înșuși generalul Ion Mihai Pacepa, condamnat la moarte, în 1978, pentru înaltă trădare⁹³, confirmă în

⁹⁰ Vezi *Crimele lui Stalin. Raportul secret al lui Hrușciiov la Congresul al XX-lea al PC.U.S.*, ediție îngrijită de Radu-Dan Vlad, studiu introductiv, note și glosar de Vladimir Zodian și Gheorghe Neacșu, cuvânt înainte de Gheorghe Buzatu, Ed. Majadahonda, București, 1990, p. 108.

⁹¹ Vladimir Tismăneanu, *op.cit.*, p. 20.

⁹² Conform celor cunoscute până astăzi, sovieticii au luat în calcul o asemenea variantă în perioada 1968-1973. Unii autori susțin că o intervenție sovietică „mascată” s-ar fi produs în decembrie 1989 paralel cu mișcarea populară anticeaușistă. Din acest punct de vedere mărturiile directe și documentele publicate până acum își așteaptă încă exegeții.

⁹³ Fost adjunct al șefului Direcției Generale de Informații Externe (Nicolae Doicaru), generalul Pacepa a solicitat, în 1978, azil politic în Statele Unite ale Americii.

lucrările sale mai recente⁹⁴ existența unui așa-numit Plan „Dnestr”⁹⁵, conceput de sovietici cu scopul de a instaura, prin lovituri de stat planificate în exterior, conduceri fidèle în țările comuniste din Estul Europei. Planul prevedea și posibilitatea de a se găsi un „pretext pentru o intervenție militară sovietică, ce trebuia să aibă loc în cazul când succesul loviturii de stat ar fi fost primejduit”⁹⁶. În opinia lui Pacepa, chiar revoluția din decembrie 1989 a „apărut ca o inexorabilă punere în practică a planului sovietic Dnestr”⁹⁷, iar executarea (în urma unui proces trucat) a fostului dictator Nicolae Ceaușescu și a soției acestuia s-a datorat tentativei de a-l „împiedica să dezvăluie „planul Dnestr”, pe care îl cunoștea”⁹⁸ în cele mai mici detalii”⁹⁹.

În urma activității comisiei de anchetă, se începuse un proces promițător de reevaluare a activității Securității; pe lângă anatemizarea lui Alexandru Drăghici, unor ofițeri li se retrăseseră decorațiile sau au fost trecuți în rezervă. La un moment dat, s-a ajuns până acolo, încât în fața comisiei de anchetă a abuzurilor, unii ofițeri audiați propuneau audierea sau chiar anchetarea foștilor lor su-

⁹⁴ Avem în vedere diferențele ușor de sesizat între interpretările din prima carte publicată de Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi roșii. Amintirile unui general de Securitate* (în românește de Horia Gănescu și Aurel Ștefănescu, Ed. Venus, București, 1992, p. 512; prima ediție a apărut în S.U.A. în 1987), și cele expuse ulterior în volumul *Moștenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare* (Ed. Venus, București, 1993, p. 528).

⁹⁵ „Nistru” (lb. rusă).

⁹⁶ Ion Mihai Pacepa, *op.cit.*, p. 452.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 451.

⁹⁸ În perioada regimului condus de Nicolae Ceaușescu, Securitatea a dispus de o unitate specială destinată exclusiv operațiunilor privind serviciile secrete sovietice și est-europene. Unitatea era bine acoperită, în condițiile în care statele est-europene erau aliate, nu numai datorită regimului politic comun, ci, în special, în condițiile existenței Tratatului de la Varșovia.

⁹⁹ *Ibidem*, pp. 453-454.

periori¹⁰⁰. Acest proces a fost însă curând oprit. Chiar înaintea „refluxului”¹⁰¹ tendințelor liberaloide, se remarcă faptul că, odată cu membrii lotului Pătrășcanu, a existat tendința reabilitării unor reprezentanți total compromiși ai sistemului represiv, dintre care unii fuseseră epurați la rândul lor, pe diferite considerente¹⁰². La un moment dat, „se pare că însuși Ceaușescu a avut muștrări de conștiință pentru cuvintele dure”¹⁰³ pe care le folosisese în 1968 împotriva celebrului Gheorghe Pintilie (zis „Pantiușa”)¹⁰⁴, personaj care fusese audiat și de comisia de anchetare a

¹⁰⁰ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 429. O astfel de propunere a făcut locotenent-colonelul Aurel Fleancu, referitor la generalul Neagu Cosma, motivul fiind favorizarea, de către acesta, a emigrării baronului Ioan Mocsony-Stircea.

¹⁰¹ Ne-am inspirat, pentru folosirea acestui termen, din titlul sub care au fost reunite comunicările susținute la Simpozionul de la Sighetu Marmăției din 2-4 iulie 2000: *Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului*, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2000, p. 1006. Titlul pare a fi fost inspirat de comunicarea Micaelei Ghițescu („O viață de tânăr între fluxurile și refluxurile istoriei” – *ibidem*, pp. 344-347).

¹⁰² În unele cazuri, acest lucru s-a petrecut cu bine-venite rezerve. Astfel, în *Nota privind arestarea și anchetarea lui Teohari Georgescu* (reabilitarea fostului ministru de interne, apropiat al Anei Pauker, fiind mereu citată ca o dovadă a inconsecvenței politicii liberale din primii ani ai conducerii ceaușiste) se remarcă ambivalența activității acestuia: „Ancheta efectuată cu privire la Teohari Georgescu a stabilit că acesta nu a fost informator al Siguranței burgheze, dar în funcția de ministru al Afacerilor Interne a comis grave abateri și abuzuri, pentru care trebuia tras la răspundere” (*Agresiunea comunismului în România*, vol. II, p. 114).

¹⁰³ Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, p. 91.

¹⁰⁴ Gheorghe Pintilie (1902-1985, nume real Pantelei Bodnarenko), fusese directorul general al Direcției Generale a Securității Poporului, de la formarea acesteia (30 august 1948). A fost una din cele mai antipatizate figuri ale poliției politice dejiste, „beneficiind” în acest sens și de aura sa de spion sovietic, în perioada interbelică (după 1928). Cunoscut, în special în mediile foștilor deținuți politici anticomuniști, cu numele „Pantiușa”.

„abuzurilor”¹⁰⁵. În 1971, acestuia i-a fost atribuit ordinul „Tudor Vladimirescu”, clasa a doua, recunoscându-i-se astfel meritele în instaurarea și menținerea puterii politice comuniste. În același timp, soția lui Pintilie, Ana Toma, devenea „Erou al Muncii Socialiste”. Credem că, în acest fel, se repeta oarecum situația în care Gheorghiu-Dej, în al cărui anturaj spionii sovietici au deținut mai mereu un rol de seamă¹⁰⁶, „s-a folosit de Pantiușa tocmai pentru a adormi suspiciunile sovietice”¹⁰⁷. Un alt caz demn de remarcat este cel al Tatianei Bulan, emigrată după iunie 1940 în U.R.S.S. și care a fost parașutată ulterior în România beligerantă de aviația sovietică, în tentativa (eșuată) de a organiza o mișcare de partizani prosovietici. Aceasta a primit, de asemenea în 1971, titlul de „Erou al Muncii Socialiste”¹⁰⁸. Simion Bughici, identificat de comisie ca personajul care (sub numele Cohn) l-a determinat pe Remus Koffler să declare că grupul condus de Pătrășcanu, din care el însuși făcea parte, era o agen-tură de spionaj anglo-americană¹⁰⁹, a fost numit, în 1969, ministrul Industriei Alimentare¹¹⁰. Acuzația în cauză, nefondată, fusese direct inspirată de Moscova, prin rezoluția Biroului Informativ din iunie 1948, prezentată de Gheorghiu-Dej, „rechizitoriul” ideologic cel mai important al titoismului. Una din dificultățile provocate de

¹⁰⁵ Vezi textul audierii lui Pintilie, din data de 19 octombrie 1967, în *Agresiunea comunismului în România*, vol. I, pp. 165-170. În același volum, stenogramele „discuțiilor” cu Alexandru Drăghici, din 13 aprilie, 20 mai, 25 mai, 3 iunie și 30 octombrie (!) 1968, pp. 184-232.

¹⁰⁶ În lucrările publicate până acum, s-a insistat prea mult pe apartenența lui Bodnarenko/Pintilie la serviciile secrete sovietice pentru a mai insista aici asupra acestui aspect. Alți agenți sovietici prezenți în anturajul lui Gheorghiu-Dej erau Nikolski, Nikonov, Bucikov sau Goncharuk.

¹⁰⁷ Vladimir Tismăneanu, *op.cit.*, p. 93.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 97.

¹⁰⁹ Grigore Răduică, *op.cit.*, pp. 91-93.

¹¹⁰ Florica Dobre și colab., *op.cit.*, p. 117.

ancheta cazului Pătrășcanu a fost documentarea rolului absolut esențial jucat, chiar de conivență cu Gheorghe Dej, de consilierii sovietici, atât în anchetarea grupului Pătrășcanu, cât și în regizarea procesului¹¹¹. Acest aspect a fost trecut sub tăcere la Plenara din aprilie, chiar la indemnul făcut anterior de Ceaușescu¹¹². Pe baza mărturiilor culese, comisia a tras concluzia că „nemulțumirea sovietică față de Pătrășcanu s-a declanșat chiar în septembrie 1944”, cu ocazia tratativelor de armistițiu. Elementele acestei nemulțumiri, așa cum au fost prezentate în fața comisiei de către Elena Pătrășcanu, inclusiv fața de pretenția Armatei Roșii de a fi eliberat Bucureștii de sub ocupația germană¹¹³, sunt reale și pot fi coroborate cu unele surse externe¹¹⁴.

¹¹¹ Numeroase amănunte în acest sens, în Grigore Răduică, *op.cit.*, pp. 54, 61-63.

¹¹² Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 458.

¹¹³ La ședința Prezidiului Permanent al C.C. din 18 aprilie 1966, liderul P.C.R. se exprima cât se poate de clar în acest sens: „Eu cunosc din practică, pentru că m-am ocupat de Ministerul Afacerilor Interne după 1956. Consilierii sovietici au condus acest minister, ei au condus anchetele, rog să nu se supere tovarășul Drăghici, dar asta a fost situația. Așa s-a întâmplat un anumit timp până când am început să intrăm în conflict cu ei. Eu sunt de acord ca să remarcăm acest lucru, dar aș considera că nu este bine din punct de vedere politic. Pentru noi este bine să cunoaștem, dar nu este bine s-o spunem public, deși aceasta a fost realitatea” (Marius Oprea, *op.cit.*, p. 371).

¹¹⁴ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 57.

¹¹⁵ Spre sfârșitul acestei perioade de așteptare, văzând că, intru-na din seri, la Moscova, s-au tras salve de artilerie și focuri de artificii, Pătrășcanu a întrebat pe ruși cu ce ocazie s-a făcut aceasta și i s-a răspuns că s-a salutat în felul acesta eliberarea Bucureștiului de către Armata Roșie, la care Pătrășcanu a replicat imediat că Bucureștiul a fost eliberat încă din 23-24 august de către armata română, iar Armata Roșie a intrat într-un oraș care era eliberat” (Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 57). Delegației române ce se afla la Moscova pentru încheierea armistițiului și pentru a aștepta „eliberarea” Capitalei de către trupele sovietice, un argument folosit pentru înlăturarea condițiilor de armistițiu.

¹¹⁶ „La 12 septembrie, la Moscova, clopotele din Kremlin bat intens. Deasupra Moscovei se trage o salvă de artilerie. Pătrășcanu iese

Totuși, rolul consilierilor sovietici nu a fost singurul aspect trecut sub tăcere. Cel mai spectaculos element de acest gen este faptul că, în documentele publicate în urma plenarei, numele lui Ion Stănescu nu a fost menționat ca membru al comisiei de anchetă. Generalul Răduică este de părere că, „probabil, s-a omis în mod special numele lui pentru ca marele public să nu înțeleagă că tot cei de la Securitate care s-au ocupat de anchetarea lui Pătrășcanu – tot ei, ulterior, s-au ocupat de pregătirea reabilitării lui”¹¹⁷. În dezbaterile publice cu activul organizațiilor de partid, s-a afirmat că membrilor Biroului Politic li se „prezentau rapoarte și informații în care faptele se prezentau denaturat” în perioada anchetării grupului Pătrășcanu¹¹⁸, ceea ce constituia o jumătate de adevăr, menită să-i protejeze pe acei dintre membrii fostului Birou Politic care dețineau încă funcții importante la sfârșitul anilor '60. De altfel, atât colectivul M.A.I. cât și comisia de partid au evitat să ia în considerare elementele ce sugerau implicarea în afacerea Pătrășcanu a lui Emil Bodnăraș, care era în acel moment un element-cheie în ascensiunea și susținerea lui Nicolae Ceaușescu¹¹⁹.

Încă din 1967, Ceaușescu aprecia că era „necesar să luăm noi măsuri pentru a stăpâni mai bine Securitatea înainte de a trece la dezvăluiri”¹²⁰. Episodul confirmă suspiciunile

din camera sa și îi întreabă pe gardieni: „De ce s-a tras această salvă?”. „Este o nouă victorie a Armatei Roșii. Mareșalii noștri au eliberat Bucureștiul”. „Dar știam că acest oraș a fost deja eliberat la 24 august”. „Nu, așa este oficial, înțelegeți?” (Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. II, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 243).

¹¹⁷ Grigore Răduică, *op.cit.*, pp. 23-24.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 30.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 78. Răduică numește această reținere „reflecție temătoare”.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 21. Cuvintele secretarului general fuseseră transmise de Vasile Patilineț, însă nu avem motive să suspectăm că acestea nu reflectau convingerile din acel moment ale lui Nicolae Ceaușescu.

liderului comunist față de loialitatea Securității, suspu-
ciuni care au determinat, se pare, desprinderea Securi-
tății de Ministerul de Interne, cu puțin timp înainte
Plenarei dedicate reabilitării lui Pătrășcanu¹²¹. Într-un
anumit sens, Securitatea era pe cale să devină o „grupare
de interese” mai degrabă decât un serviciu național de in-
formații. Conform unor surse implicate, chiar în 1968, „pe
frontul luptei împotriva spionajului străin lucrurile nu
stăteau prea bine, lipsa de informații și de măsuri ope-
rative fiind evidentă”¹²². Chiar Ion Stănescu remarcă, la
o convocare cu ofițerii din contraspionaj, din 1 iulie 1968,
că „multe din secretele noastre militare și de apărare, din
păcate, au ajuns în posesia serviciilor de spionaj”¹²³.

¹²¹ Astfel, la 3 aprilie 1968, se constituia, prin Decretul nr. 295/1968,
al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Consiliul Se-
curității Statului. În expunerea de motive a Decretului nr. 295 se sub-
linia: „Pentru aducerea la îndeplinire a hotărârilor Comitetului Central
al Partidului Comunist Român s-a propus înființarea Consiliului Se-
curității Statului ca organ central al administrației de stat, având sar-
cina îndeplinirii politicii partidului și statului în domeniul apărării
securității statului. Înființarea Consiliului Securității Statului ca or-
gan central al administrației de stat va avea drept rezultat întărirea
răspunderii acestui consiliu față de conducerea partidului și guver-
nului” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 123, vol. 4, f. 32). Gri-
gore Răduică este de părere că și trecerea sa la Securitate, în martie
1968, ca vicepreședinte al C.S.S., a fost în legătură cu efortul de a con-
trola mai bine Securitatea (Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 25). Și tot ne-
cesitatea de a-și „îndeplini sarcinile de securitate” a fost invocată de
același Ceaușescu (ce „acționa ca Securitatea să revină la vechile prac-
tici”) cu scopul de a-l abate pe Răduică de la preocupările de cercetare
și a altor „abuzuri” comise în perioada de față (*ibidem*, p. 192). În 1968,
ulterior Plenarei din aprilie, generalul Răduică fusese însărcinat de
Ion Stănescu să investigheze orice sesizări „în legătură cu alte fapte
abuzive”, secretarul general al P.C.R. aprobând, pentru un timp, această
inițiativă (*ibidem*, p. 175).

¹²² Ionel Gal, *op.cit.*, p. 79.

¹²³ Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode, vol. II, p. 320.

Nutrind convingerea că „întreaga națiune era mobi-
lizată și hotărâtă să-și apere independența și glia străbu-
nă”, generalul Ionel Gal crede că „versiunea apărută în
unele ziare și cărți după 1989 că în acele clipe militari spu-
neau «nu ne punem noi cu rușii» sunt ficțiuni lipsite de
orice temei, speculații pentru a compromite sau denigra
armata și forțele ei cooperante. Comparatia cu evenimen-
tele din 1940 făcută de unii scriitori este deplasată pen-
tru că elementele ecuației evenimentelor erau altele”¹²⁴.

În ceea ce ne privește, credem că, deși majoritatea ab-
solută a națiunii române (inclusiv cei din armată) mani-
festau (cu toate aprehensiunile datorate forței colosale a
Armatei Roșii, care nu fusese conștientizată din timp în
cel de-Al Doilea Război Mondial) dorința de a rezista,
ideea cu care polemizează Ionel Gal nu era doar simplă
speculație. Au existat cu siguranță și defecțiuni, și persoane
dispușe să se pună la dispoziția (viitorului) ocupant so-
vietic. Drama consta în faptul că aceștia nu erau simpli
cetățeni, ci membri ai aparatului de partid, armatei și, nu
în ultimul rând, ai Securității. În acest fel, grupul condu-
cător nu avea siguranța exercitării în bune condiții a co-
mandei și nici certitudinea rezistenței pe termen lung.
Această crudă realitate fusese evidentă încă din vremea
lui Gheorghiu-Dej și ea nu reflecta numai rivalitățile ex-
trem de dure din vârful P.M.R., ci își avea originile chiar
în caracterul nelegitim al instaurării regimului comunist
în România. Acest „păcat originar” va apăsa chiar și în
momentele în care anumite acțiuni politice ar fi avut sus-
ținerea populației. Astfel, „Tito își putea permite să sfi-
deze tutela stalinistă: mareșalul iugoslav avea de partea
lui armata de foști partizani, tradiția rezistenței antifas-
ciste, sprijinul unui partid de masă. În ceea ce-l privea
pe Dej, el nu avea decât protecția sovietică”¹²⁵. Mai mult,

¹²⁴ *Ibidem*, p. 54.

¹²⁵ Vladimir Tismăneanu, *Irepetabilul trecut*, pp. 182-183.

credem că liderii P.C.R. nici nu cunoșteau dimensiunile reale ale colaboraționismului filosovietic din cadrul propriului aparat, deoarece, după retragerea trupelor (1958) și a consilierilor săi (1964), U.R.S.S. și-a păstrat o influență „ocultă”¹²⁶ asupra sistemului politic și informativ românesc. În asemenea condiții, reacția lui Nicolae Ceaușescu care la începutul anilor '70 îi admonesta pe șefii Interne-lor, întrebându-i chiar, direct, dacă l-au vândut „rușilor sau americanilor”, nu mai pare expresia unei devianțe de tip paranoic. Izbucnirea sa fusese provocată de descoperirea faptului că organele Securității îi... întocmiseră secretarul general al P.C.R. un dosar personal, în care figurau inclusiv date despre situația lui medicală¹²⁷. De altfel, încă la audierile din 1967 se stabilise faptul că aceeași Securitate îi „plantase” lui Gheorghiu-Dej microfoane atât la birou, cât și la domiciliu, la indemnul sovieticilor, care aveau dubii vechi în privința liderului P.M.R.¹²⁸

În orice caz, semne dacă nu ale trădării, cel puțin ale fricii de reacția sovieticilor fuseseră detectate de aparat cu câțiva ani înaintea acestor evenimente. În *Stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964*, ținută la M.A.I. cu toate că drele de conducere din aparatul central și regional, există un fragment edificator din acest punct de vedere. Astfel, colonelul Nicolae Dumitrescu (reprezentant al Direcției Regionale Ploiești) releva impactul avut de Declarația Plenarei C.C. al P.M.R. din aprilie 1964 (așa-numita „Declarație de independență față de Moscova”¹²⁹) asupra in-

¹²⁶ Termenul (deși surprinzător, acesta este inspirat, în opinia noastră) e utilizat repetitiv de Cristian Troncotă, în *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuză la Ceaușescu*, Editura Ion Cristoiu, București 1999, *passim*.

¹²⁷ Vezi Florian Banu, „Din paradoxurile «Epocii de aur», Ceaușescu versus Securitatea”, în *Dosarele istoriei*, an VIII, nr. 7(83), 2003, pp. 36-40. Acest episod îl va costa pe Ion Stănescu postul de ministru de interne.

¹²⁸ Marius Oprea, *op.cit.*, p. 564.

¹²⁹ Nu putem să nu remarcăm, în treacăt, excepționala lucrare *Aprilie 1964 – „Primătura de la București”. Cum s-a adoptat „Declarația de*

formatorilor, însă într-un sens cât se poate de nedorit de către conducerea țării: „Am avut o ședință unde tovarășii spuneau că agenții¹³⁰ nu mai lucrează, că datorită situației ivite în ultimul timp, cu publicarea și dezbateră Declarației Plenarei C.C. al P.M.R. din aprilie [curent], agenților le-ar fi «frică». Eu am combătut toată această situație, arătând că vinovați sunt lucrătorii noștri, care nu se preocupă în mod sistematic de educarea agenturii. [...] Eu nu mai vreau să scot în evidență importanța acestui document. Acest document, prin importanța sa, a ajuns la urechea unor oameni așa cum a ajuns cum că am fi rupt relațiile cu U.R.S.S. și că mergem cu americanii. Unii, de care lucrătorii noștri nu s-au prea ocupat, au prins toate acestea și au început să spună că au lucrat cât au lucrat dar că acum ne roagă să-i scoatem din agen-tură. Aceasta este vina noastră, a conducerii regiunii și a lucrătorilor operativi, care n-au dezvoltat la ei simțul acesta patriotic, dragostea față de munca informativă pe care o desfășoară. Eu spun, că așa cum am trecut prin ei o singură dată, am găsit 446 inși ca fiind necorespunzători. Dacă o să mai facem încă o verificare, știu eu câți o să mai găsim?”¹³¹. De remarcat atitudinea moderată¹³²

independență” a României, Ed. Enciclopedică, București, 2004, p. 298. Amplul studiu introductiv al volumului (pp. VII-C) relevă toate etapele consumate până la formularea poziției așa-numit independentiste din 1964, după tactica „un pas înainte, doi înapoi”.

¹³⁰ Aici, termenul „agent” este folosit în sensul de „informator”.

¹³¹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 102, f. 7.

¹³² Ne referim strict la moderația în raport cu hegemonia moscovită asupra P.M.R., în sensul în care cei ce-și păstraseră devotamentul necondiționat pentru U.R.S.S. ar fi fost „radicali” (Drăghici se întreba retoric „cu ce este vinovată Declarația?” în situațiile semnificate de colonelul Dumitrescu – *ibidem*). În raport cu informatorii deveniți recalcitranti, Drăghici se arăta destul de radical, fiind tentat să arunce o parte din vină asupra lucrătorilor operativi ce-i aveau pe aceștia în legătură, arătând, totodată, că „trebuie apreciat ca ceva condamnabil pentru un agent de a ascunde anumite lucruri cunoscute

avută de Alexandru Drăghici față de această problemă (cu numai un an înaintea înlocuirii sale din fruntea Ministerului Afacerilor Interne). Conducerea M.A.I. încercase, încă din 1964, să atenueze șocul produs de poziția adoptată la Plenara din 1964; chiar Tănase Evghenie este menționat printre participanții la adunările cu activul de partid din Direcțiile Regionale care aveau ca scop prelucrarea „Declarației de independență”¹³³.

Credem că, în ceea ce privește consecințele interne ale liberalizării, cea mai corectă interpretare a evenimentelor este cea schițată de Vladimir Tismăneanu în *Arheologia terorii*: „Extrem de dinamic și preocupat de schimbări urgente, noul conducător se grăbea să-și întemeieze autoritatea ca restaurator al legalității socialiste. În mai 1965, plenara C.C. al P.M.R. anula rezoluția plenarei din iunie 1958 privitoare la organizarea unei masive epurări a partidului. Întrucât reabilitările nu-i afectau propriul statut în partid, Ceaușescu promitea o oarecare relaxare politică și condamna abuzurile de putere din anii '50. Ceea ce se năștea astfel era ideologia obsedantului deceniu, parte esențială a actualei ideologii politice și culturale din România. Istoria de după 23 august 1944 era divizată în două etape: prima, marcată de abuzuri și crime, cea de-a doua, de după 1965, fiind o eră de deschideri, inovații și respect pentru demnitatea umană. În primii ani ai domniei sale, Ceaușescu părea să năzuiaască spre o sinteză originală de desatelizare și desovietizare. Pentru a-și asigura

de el, după cum este tot atât de condamnat de a inventa lucruri ireale” (*ibidem*, f. 8). Expunerea este însă împetrită cu invectivele consacrate Securității („bandii”, „dușman”). În opinia noastră, Drăghici demonstra că se putea „adapta” la o variantă de comunism naționalizat, la fel cum se adaptase la hegemonia internaționalistă. Pericolul pentru „noua direcție” venea, probabil, mai mult din partea cadrelor cu funcții medii.

¹³³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 197, f. 145.

triumful, el a cerut și a primit sprijinul total al cadrelor medii din aparatul de partid, un grup social aspirând să înlocuiască compromisele personalități ale erei staliniste”¹³⁴.

Deși cu prilejul plenarei din aprilie 1968, Nicolae Ceaușescu a profitat pentru a-și consolida puterea personală, iar reabilitările au fost parțiale, prin tendința de a ignora suferințele celor situați „de partea cealaltă a baricadei” politice, Securitatea s-a simțit obligată să replice, iar acest lucru nu-l putea face, evident, decât indirect. Evitând polemica deschisă cu partidul, intenția era de a demonstra utilitatea instituției și meritele ei în instaurarea și apărarea orânduirii socialiste.

Astfel, având în vedere că, la 30 august același an (1968), Securitatea împlinea 20 de ani de la înființare, președintele Consiliului Securității Statului, Ion Stănescu¹³⁵, a ordonat direcțiilor centrale și inspectoratelor județene să identifice în propriile arhive „figuri de eroi ai Securității căzuți la datorie, precum și ale altor ofițeri și subofițeri care s-au distins în mod deosebit în lupta cu dușmanul pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului”¹³⁶. Rezultatul inițiativei lui Ion Stănescu a fost un bilanț centralizat (deși întârziat și destul de aproximativ) al confruntărilor cu partizanii anticomuniști în anii '40-'50. Ce anume a determinat redescoperirea bruscă, de către Securitate, a „problemei bande”? Impresia creată de lectura documentelor este că dincolo de motivația aniversară, bilanțul s-a dorit și un răspuns discret la acuzațiile aduse Securității la pomenita plenară și o subliniere (în metatext) a faptului că „abuzurile” reclamate s-au produs

¹³⁴ Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, ed.cit., pp. 266-267.

¹³⁵ Ion Stănescu (n. 1929), președintele C.S.S. (1968-1972), ministru de interne (1972-1973). A mai deținut diferite funcții guvernamentale și de partid (Florica Dobre și colab., *op.cit.*, pp. 544-545).

¹³⁶ Arhiva Ministerului de Interne (A.M.I.), fond Direcția Management Resurse Umane (D.M.R.U.), inv. nr. 7389, dosar nr. 34, f. 11.

ca urmare a „înfăptuirii politicii Partidului Comunist Român și a statului nostru socialist de apărare a cuceririlor revoluționare a[le] poporului român” (expresia aparține aceluiași Ion Stănescu¹³⁷). Din nefericire, această manevră politică n-a inclus gestul necesar al repudierii sau, măcar, al delimitării de istoria sângeroasă a instituției ei, din contră, s-a încercat (re)valorizarea pozitivă a cât mai multe din „succesele” epocii ante-1964. În opinia noastră, acest fenomen nu s-a datorat unui interes subtil al instituției pentru istorie (fie ea și istorie proprie), ci unei nevoi de a reacționa împotriva concluziilor plenarei P.C.R. din aprilie 1968.

Dintr-o Notă a Direcției Personal din Consiliul Securității Statului, din 28 august 1968, aflăm că manifestările dedicate celor douăzeci de ani de la înființarea Securității au fost mai largi; se vorbește și despre o expoziție dedicată eroilor Securității¹³⁸. Lectura documentelor întărește impresia că bilanțul din 1968 a fost realizat, în mare măsură, ca o replică la incriminările aduse Securității la Plenara P.C.R. din aprilie 1968. Într-o sinteză din 6 august 1968, se spune chiar, explicit: „Din datele prezentate de unități se desprinde totodată concluzia că nu a existat suficientă preocupare pentru cunoașterea și aprofundarea faptelor și aspectelor pozitive deosebite din activitatea desfășurată de cadrele din subordine în decursul anilor, neexistând o evidență clară nici a celor care și-au pierdut viața în timpul executării diferitelor misiuni”¹³⁹.

Ulterior, politica de valorizare pozitivă a vizat Ministerul de Interne în ansamblul său, dar și toate componen-

¹³⁷ Vezi *Ordinul președintelui C.S.S. nr. 55 din 25 august 1968* (*ibidem*, ff. 1-3).

¹³⁸ Vezi „*Bande, bandiți și eroi*”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*, documente editate de Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silvia B. Moldovan, Elis Neagoe, Liviu Țăranu, Ed. Enciclopedică, București, 2003, pp. 538-540.

tele cu activitate specifică în domeniul securității naționale în parte. Comandamentul Trupelor de Securitate a accentuat și el importanța „valorificării tradițiilor de luptă”, direcționând această activitate mai mult înspre propriile cadre. Vom exemplifica, în cele ce urmează, această activitate, la nivelul anului 1972 (în contextul pregătirii aniversării a 25 de ani de la înființarea Securității).

Trupele de Securitate au luat ființă, oficial, în 1949¹⁴⁰, înlocuindu-i pe jandarmi, categorie de trupe considerată de autoritățile comuniste ca reprezentative pentru regimul așa-zis burghezo-moșieresc¹⁴¹. Misiunea lor principală a fost tocmai de a lupta împotriva „rămășițelor” vechiului regim. Totuși, încă înaintea schimbării denumirii oficiale, trupele Ministerului de Interne (controlate deja de partidul comunist) erau destinate acestei misiuni, după cum se poate citi și în *Registrul Istoric al Comandamentului Trupelor de Securitate*: „Ministerul Afacerilor Interne a privit și privește trupele sale, jandarmi, grăniceri și pompieri, ca trupe care prin misiunea lor au un rol covârșitor în opera de guvernare democratică a Republicii

¹³⁹ *Ibidem*, p. 500.

¹⁴⁰ Trupele de Securitate s-au constituit la 7 februarie 1949, prin Decretul nr. 110, fiind plasate sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne (Cristian Troncotă, *op.cit.*, p. 323). Denumirea de „trupe de securitate” fusese folosită însă, ocazional, și anterior, chiar în absența unei legi de înființare. Pe de altă parte, denumirea „jandarmi” apare în unele relatări ale evenimentelor petrecute după 1949, mai ales în mediul rural.

¹⁴¹ În cadrul ședinței de la M.A.I. în care s-a discutat raportul Secretariatului General pentru Trupe privind înființarea trupelor de securitate, colonelul N. Dobre, șeful de stat major al Secretariatului General pentru Trupe, a subliniat: „De la 6 martie 1945, Ministerul Afacerilor Interne a trebuit să-și îndeplinească sarcinile cu unitățile de jandarmi existente la acea dată, unități încadrate cu elemente dușmănoase. La scurt timp s-au luat măsuri puternice pentru a începe opera de democratizare a jandarmeriei” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 76, f.19).

Populare Române. Aceste trupe sunt acelea ce se găseau tot timpul, zi la zi, oră la oră, în veghe și în luptă contra dușmanilor Republicii Populare Române: reacționari, sabotori, instigatori, alarmiști, defecționiști, teroriști, contrabandiști, incendiatori și distrugători de bunuri, speculanți și afaceriști, criminali și călcători de legi, propagandiști ai obscurantismului, unelte ale imperialismului înrobitor, rămășițe fasciste, complotiști în contra regimului democratic, urzitori de discordie între naționalități, defăimători ai statelor democrate prietene și aliate etc. Grănicerii și jandarmii sunt primii ce vor lupta, cu sacrificiul vieții lor în contra încercărilor dușmanilor dinăuntru și din afara țării de a înrobi din nou poporul român. De aceea aceste trupe trebuie să fie de „elită”, în adevăratul sens al cuvântului și în toate compartimentele activității lor: educație politică, instrucție, disciplină, încadrare, dotare, cazare, hrană etc.”¹⁴² Educația politică figura, deloc întâmplător, pe prima poziție. Regimul comunist a depus eforturi considerabile pentru a consolida „conștiința de clasă” a militarilor și pentru a-i feri de influența opiniilor considerate revizioniste. Totuși, se pare că mulți din „dușmanii Republicii Populare” nu i-au perceput niciodată pe militarii din trupele de securitate ca pe inamici reali, la fel ca pe cadrele Securității. Diferența de percepție depășea deseori simpla distincție cadru angajat/militar în termen, care era oricum evidentă. La fel de spectaculos, simpatia față de militari e declarată de unii foști membri ai grupărilor din rezistența armată, care se numără printre puținii opozanți ce s-au confruntat în mod direct cu trupele de securitate. Lucreția Jurj, fostă membră a grupului Teodor Șuşman, și-a cunoscut, după eliberarea din cei 10 ani de detenție politică, cumnatul într-un

¹⁴² Arhiva Comandamentului Național al Jandarmeriei (A.C.N.J.), Registrul Istoric al Trupelor de Securitate (însemnare din 18 februarie 1948).

mod surprinzător: „A doua zi am scris acasă, la mama, să-mi trimită certificatu’ de naștere, să-mi pot face buletin. Atunci o venit fetele lu’ Iosif, Lucica și Letiția, și mi-o adus certificatu’. Da’ ele o venit și din cauză că o vrut să-și vadă mătușa, că nu mă cunoșteau. Sora mea din Turda era măritată. Pe bărbatu-său îl chema Vana Ion și nici el nu mă cunoștea. El făcuse armata la Securitate și o fost după mine pă munți. Mi-o povestit el dup-aia cum ne-o căutat Securitatea pă munte, cum vorbeau de noi și că aveau tăți poza mea. Aveau ordin că dacă mă prind să nu mă bată. El, săracu’, era militar în termen (subl. S.B.-M.), o fost obligat să meargă, n-o avut ce face. No, și după ce o terminat cu armata o cunoscut-o pă soră-mea, pă Samfira. Și n-o avut ce face și i-o spus: «Io am fost după soră-ta pă munte». Era să-l coste scump, că pentru asta ea n-o vrut să mărite cu el. Îi era ciudă pă el că de ce-o fost după mine pe-acolo, pă munți. Greu o convins-o să accepte să mărite cu el. Io nu am avut nimic cu el pentru asta... că el n-o fost securist (subl. S.B.-M.) și nici membru de partid. Nu i-am reproșat niciodată nimic, că nu era el vinovat de nimic”¹⁴³. Începând cu anii ’60, imaginea publică a trupelor de Securitate s-a îmbunătățit considerabil, tot mai mulți fiind cei care le considerau o simplă componentă a forțelor armate. Evoluția a fost înlesnită de noile condiții politice (dispariția rezistenței armate, ca și a lagărelor pentru deținuții politici), dar și de noile atribuții ale trupelor (folosirea lor tot mai intensă pe șantiere și-n agricultură – aspect subliniat și-n documentul de mai jos). În plus, militari din trupe s-au distinși în acțiuni de salvare a unor cetățeni și a bunurilor acestora, cu ocazia diferitelor incendii și, în special, a inundațiilor catastrofale din 1970, fapt de asemenea semnalat

¹⁴³ Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, „Suferința nu se dă la frați...”. Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 239.

de general-maior Mleşniță, și ușor de reconstituit din documentele create în timp de Comandamentul Trupelor

Un document ca cel semnat la 14 august 1972 de generalul Constantin Mleşniță¹⁴⁴, secretarul Consiliului Politic al Trupelor de Securitate, intitulat *Valorificarea tradițiilor de luptă ale trupelor de securitate în scopul educării patriotice și ostășești a întregului efectiv*¹⁴⁵, nu conține, în sine, nimic spectaculos. Un aspect al activității forțelor armate este în întreaga lume, pe lângă pregătirea propriu-zisă de luptă, și propaganda vizând crearea sau întreținerea unei imagini convenabile pe plan intern și extern. Totuși din lectura lui se pot vedea modalitățile concrete în care propaganda își propunea să „valorifice tradițiile de luptă ale trupelor de securitate”. Cu atât mai mult cu cât în ultimii ani s-a vorbit și s-a scris foarte mult despre propaganda regimului comunist și a Securității, insistându-se în special asupra componentei de dezinformare. Documentul poate/trebuie citit și prin prisma raportului informare/dezinformare, pornind de la ceea ce se știe deja despre pomenitele tradiții de luptă. El este, de fapt, un plan de acțiune politico-ideologică, semnat de secretarul Consiliului Politic al Comandamentului Trupelor de Securitate (organism asimilat cu un comitet județean de partid și subordonat direct C.C. al P.C.R.), general-maior Constantin Mleşniță, pune din start semnul egalității între trupele de securitate și organele securității statului, împreună cu care „au dus o luptă neobosită împotriva dușmanilor orânduirii și construcției socialismului, a celor care au încercat să oprească sau să împie-

¹⁴⁴ Într-un referat de cadre datat 1965, despre Constantin Mleşniță se susține că „studiază cu profunzime problemele, sesizează principalul și ajută organele de partid la îmbunătățirea muncii” (*Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode*, vol. I, 1948-1967, p. 248).

¹⁴⁵ A.C.N.J., fond Comandamentul Trupelor de Securitate, dosar nr. 63, partea a II-a/1972, ff. 459-467.

dice făurirea viitorului liber și luminos al patriei noastre”. De altfel, în text apare explicit ca an de înființare a trupelor 1948, și nu 1949, și se subliniază că sfertul de veac de existență se va împlini la 30 august 1973. Așadar, se considera că trupele s-au înființat simultan cu Direcțiunea Generală a Securității Poporului.

Deși anul 1972 era unul deosebit din punct de vedere organizatoric, dacă avem în vedere efectele Decretului nr. 130 din 19 aprilie 1972, privind înființarea, organizarea și funcționarea Ministerului de Interne (prin fuzionarea Consiliului Securității Statului cu Ministerul Afacerilor Interne), nu putem constata, din cele cunoscute până acum, o sporire considerabilă a rolului și modalităților propagandei de partid în cadrul Internelor. Planul de măsuri de mai jos reia, în mare, teme mai vechi, prezentându-le însă într-o formă mai sistematică și cu finalitate temporară precisă. Rolul și importanța activității ideologice a crescut însă, substanțial, și, într-un fel, paradoxal, pe măsura apariției și agravării problemelor interne (începând din 1975). Cu cât situația internă se deteriora (prin scăderea nivelului de trai, dar și prin apariția unor tulburări cu caracter politic și sindical), cu atât ideologizarea era chemată să rezolve, aidoma unui panaceu, toate problemele. Situația va deveni cu adevărat dramatică în anii '80.

Ultima parte a deceniului opt va consacra rolul crescând al controlului de partid prin înființarea Consiliului Politic al Ministerului de Interne (prin Hotărârea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R. nr. 4690/IV din 20 septembrie 1977). În raportul prin care solicita președintelui Nicolae Ceaușescu aprobarea pentru proiectul de *Regulament* al viitorului Consiliu Politic, ministrul de Interne Teodor Coman avea grijă să sublinieze: „Regulamentul a fost elaborat pe baza indicațiilor dumneavoastră privind constituirea la Ministerul de Interne a unui organ de partid care să răspundă

în fața conducerii partidului de organizarea și desfășurarea într-o concepție unitară a întregii munci politico-deologice de educare a cadrelor de securitate și miliție a trupelor și a celorlalte categorii de personal¹⁴⁶. Rolul atribuit noului Consiliu era clar definit în *Regulament* și servea radicalismului ideologic tot mai pronunțat al regimului de la București. Așa cum pe bună dreptate s-a scris, „Pe lângă reafirmarea dorinței partidului și, implicit, a liderului său de a domina toate sferele activității M.L., se poate observa și faptul că realizarea politicii și programului P.C.R. avea prioritate față de punerea în practică a politicii și legilor statului, fără a fi uitate, desigur, „prețioasele ordine și indicații” ale lui Ceaușescu¹⁴⁷.”

Ar mai fi de menționat că la 12 aprilie 1978, Secretariatul C.C. al P.C.R. aprobă componența Biroului Consiliului Politic al Ministerului de Interne, printre membrii acestuia aflându-se și general major Constantin Mleşniță¹⁴⁸. În acest fel, Consiliul Politic al Comandamentului Trupelor de Securitate își încheia activitatea, prin înglobarea sa în noua structură. Se poate spune că ideile și direcția de acțiune indicată de generalul Mleşniță în documentul din 1972 au fost preluate și asumate, în anii ce-au urmat, de noul organism.

Astfel, campania propagandistică ce începuse, într-un fel, ca o reacție de apărare a Securității față de anchetele de partid din anii 1967-1968 a avut ca punct final preluarea controlului absolut de către partid, tocmai prin exploatarea factorului ideologic ca instrument al supremației politice. Faptul era totuși previzibil, dintr-un motiv foarte simplu: însuși bilanțul faptelor de arme întocmit

¹⁴⁶ Liviu Pleșa, *Crearea Consiliului Politic al Ministerului de Interne (1977-1978)*, în *Arhivele Securității*, 1, Editura Pro Historia, București, 2002, p. 54.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 56.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 59.

de Securitate în 1968 a fost unul hiperideologizat, conștient apărării regimului comunist și „cuceririlor revoluționare” o prioritate absolută față de apărarea statului.

Se pare însă că au fost avute în vedere și alte posibilități de valorizare (atât în acte interne, cât și publică) a activității organelor de Securitate. De pildă, prin comanda, adresată unor foști ofițeri de rang superior, de a-și redacta un fel de memorii profesionale, de fapt rapoarte de serviciu care puteau fi folosite, în anumite condiții, public, sub controlul direct al Securității. Există, în acest sens, dovada că la sfârșitul anilor '60 au fost solicitate și obținute astfel de descrieri de la o serie de ofițeri în rezervă (vezi doc. nr. 1). Ne-am oprit, în volumul de față, asupra raportului (*Nota cu memorii*) redactat de generalul Tănase Evghenie. Cazul este foarte interesant fie și dacă avem în vedere faptul că Evghenie fusese cu puțin înainte colaborator în cadrul acțiunii de documentare a „abuzurilor”.

Există și o altă interpretare posibilă a comenzilor pentru redactarea „memoriilor”. Este posibil ca, acțiunea de cercetare a „abuzurilor” continuând un timp și după Plenara din aprilie 1968, să fi fost vizați cu precădere foști ofițeri superiori suspectați pe comiterea abuzurilor. Desigur că cele două motivații puteau coexista și credem, de fapt, că ambele au stat la baza comenzii menționate. Un posibil argument în favoarea celei de-a doua ipoteze (cel puțin pentru cazul de care ne ocupăm) poate este identificabil în memoriile lui Grigore Răduică: „Colectivul a fost unanim în constatări și aprecieri, toți participând activ la discuții pentru sublinierea celor rezultate din studiu și scoaterea în evidență a ilegalităților și abuzurilor care rezultă că s-au comis, precum și evidențierea lipsei de fundament real a materialelor acuzatoare obținute de anchetă, ori în răstălmăcirea fără o bază documentară chiar și formală a celor declarate de Pătrășcanu. O notă

oarecum aparte, în cadrul colectivului, a făcut-o generalul Evghenie Tănase – reprezentantul M.A.I., nu în sensul că n-ar fi fost de acord cu aprecierile la care ajunsese restul colectivului, ci în sensul că era mai puțin activ în discuții pe caz, nu venea cu sesizări proprii în legătură cu anomaliile constatate de el din cele studiate, deși – repet – era de acord cu toate aprecierile la care ajunsese colectivul. Am considerat atunci că această atitudine a lui era determinată de faptul că el, venind din partea ministerului care a fost direct implicat în comiterea a ceea ce s-a comis, avea bunul-simț să lase pe alții în primul rând să spună ce au de spus. Ulterior însă, după încheierea acestei acțiuni, am aflat că el a fost implicat într-o anumită măsură în cazul Pătrășcanu. Astfel, am aflat că la sfârșitul anului 1953 și în anul 1954, până la procesul Pătrășcanu el a îndeplinit funcția de șef al Secției administrativ-politice de la C.C. al partidului, secția care a fost precursora viitoarei Secții Militare și de Justiție. În această calitate, a cunoscut tot ce s-a făcut pentru pregătirea procesului și chiar a participat la aceste pregătiri. El ar fi putut să ne dezvăluie cum anume s-a organizat și pregătit practic desfășurarea procesului. Ne-ar fi ajutat mult, ușurându-ne acțiunea de documentare în legătură cu procesul, dar n-a făcut-o, iar noi n-am știut ce să-l întrebăm. Mai mult, am aflat că ulterior procesului a fost numit în funcția de adjunct al ministrului Afacerilor Interne și că, în această calitate, a participat la organizarea acțiunilor de izolare și supraveghere strictă în penitenciar a celor condamnați în procesul Pătrășcanu și a acționat în vederea anihilării tuturor încercărilor unor condamnați (este vorba de Emil Calmanovici, Nicolae Betea și alții) de a-și face auzit în exterior strigătul de nevinovăție și disperarea lor pentru nedreptatea care li s-a făcut¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Grigore Răduică, *op.cit.*, pp. 17-18.

În ceea ce-l privește pe inginerul Calmanovici, Tănase Evghenie se referă la cazul acestuia, mai precis la faptul că „În vara anului 1955, am primit ordin ca deținutul Emil Calmanovici¹⁵⁰ – ce fusese condamnat în procesul Lucrețiu Pătrășcanu – să fie adus de la penitenciarul Aiud, unde își executa pedeapsa, la o vilă a Gospodăriei de par-tid a C.C. al P.C.R., situată pe șoseaua București-Ploiești¹⁵¹, în scopul de a se discuta cu el unele probleme legate de procesul respectiv”. Discuția a avut, de fapt, ca unică consecință măsliuirea de către Securitate a corespondenței dintre deținut și fiul său și concluzia trasă în urma acesteia, în sensul că Emil Calmanovici a rămas pe poziții „dușmănoase”.

De fapt, Calmanovici se afla departe de o asemenea categorisire, acesta scriind și anterior, în închisoare, o mulțime de memorii, șapte dintre acestea adresate Comitetului

¹⁵⁰ În întregul text original, Colmonovici.

¹⁵¹ În cadrul audierii lui Alexandru Drăghici, din data de 20 mai 1968, Vasile Patilineț afirma că „avem declarația lui Tănase, în care arată că fost chemat la Gheorghiu-Dej”, unde, în prezența ministrului de interne, „i s-a dat dispoziție că va veni Calmanovici”. Drăghici a contestat însă această versiune, sub motiv că „Dej nu obișnuia să stea de vorbă cu Tănase”. Mai mult, relatează pe scurt un episod (fără a-l data în timp) în urma căruia Dej i-ar fi reproșat că Tănase „fusese ridicat prea repede” (în funcție) și că n-ar corespunde cerințelor postului de la minister. Episodul succeda „singurei discuții” pe care Dej ar fi avut-o cu Evghenie, în care acesta ridicase o problemă cu metodele de muncă liberaliste” (*Agresiunea comunismului în România*, vol. I, p. 201). În raportul său din 1969, Evghenie (după cum se vede, atât Patilineț, cât și Drăghici utilizau prenumele Tănase ca nume de familie) nu face referiri nici la controversa lui principială cu Dej (ceea ce sugerează, în opinia noastră, dubiile avute de reprezentanții sistemului represiv în legătură cu intențiile conducerii de atunci și, implicit, incertitudinea în legătură cu limita până la care mărturisirile lor ar fi „oportune”), nici la persoana care i-a dat dispoziția să-l scoată pe Calmanovici din penitenciar (formularea fiind una impersonală – „am primit ordin”).

Central al Partidului Muncitoresc Român. În acestea, Calmanovici asigura oficialitățile nu numai de absoluta lui fidelitate politică („Jur pe fericirea fiului meu că pentru Partid eram gata oricând să-mi dau viața”), ci și de totala lui discreție în privința abuzurilor la care fusese supus („Sunt convins că dacă mâine m-aș plimba liber pe străzile Bucureștiului, nimeni nu mă va întreba, ani și ani, nimic. Și aș putea eu să am alt răspuns decât acela că în afară de ceea ce a scris *Săntea* nu am nimic de spus?”).¹⁵² În pseudomemoriile sale, Evghenie susține că, în scrisoarea adresată fiului său, Calmanovici cerea ca, dacă misiva lui, ce urma să fie distribuită și de acea dată conducerii de partid, „nu va avea efectul scontat, să trimită câte un exemplar partidelor comuniste și social-democrate din Europa apuseană, cu rugămintea ca acestea să intervină pentru rezolvarea situației lui”. Acesta a fost momentul deciziei de a se renunța la „discuțiile” cu inginerul Calmanovici (dacă acest plan fusese realmente avut în vedere).¹⁵³

În urma acestei înscenări, Evghenie a fost cel căruia i s-a ordonat „să-l trimit[ă] pe Emil Calmanovici înapoi la penitenciarul Aiud pentru a-și executa pedeapsa”. Nu a fost însă o simplă decizie birocratică, deoarece Calmanovici (o persoană condamnată, în cadrul lotului Pătrășcanu, absolut fără nici o vină¹⁵⁴) a ajuns, în acel moment, la com-

¹⁵² Lavinia Betea, *op.cit.*, pp. 430-431.

¹⁵³ În timpul detenției, și Nicolae Betea „a făcut mai multe cereri în care solicita să i se dea posibilitatea ca, însoțit de unele persoane imparțiale, să meargă într-un anumit loc unde va putea să prezinte probele nevinovăției sale” (Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 72). Demersurile lui au rămas fără rezultat, „singura măsură verificabilă care a fost luată a fost punerea lor [a cererilor] la dosarul de penitenciar al lui Betea” (*ibidem*, p. 73).

¹⁵⁴ Născut în 1896, inginerul Emil Calmanovici fusese unul dintre cei mai devotați militanți ai partidului comunist din ilegalitate, deși era un om bogat. Conform fostului ministru de interne (între

plăta disperare, cu consecințe extreme, fapt remarcat și de Tânase Evghenie: „Trimiterea sa înapoi la penitenciar a fost pentru el o confirmare a faptului că și-a văzut definitiv pierdută ultima șansă de a[-și] mai vedea recăpătarea libertatea – înainte de ispășirea integrală a pedepsei pe care o avea – ceea ce, într-un moment de disperare l-a determinat să ia hotărârea de a declara greva foamei în urma căreia s-a îmbolnăvit grav și a murit.” Aprecierile sale autocritice (de neevitat, având în vedere reabilitarea membrilor lotului Pătrășcanu) sunt însă moderate: „Tânasea mea cu această problemă a lui Emil Calmanovici o consider ca singurul meu punct mai întunecat din activitatea desfășurată în Securitate, dar pe care, cu toate eforturile ce le fac, nici astăzi nu văd cum aș fi putut să-l evit”. Există și alte confirmări documentare ale rolului jucat de Evghenie în această afacere sordidă, însă cu unele diferențe, în funcție de persoana care relatează. Astfel, dacă Evghenie susține, pe un ton neutru, că „paza vilei și implicat a lui Emil Calmanovici a fost încredințată unui colectiv de ofițeri ai direcției ce se ocupa cu asigurarea securității conducerii de partid și de stat și se afla sub comanda col. Buciov Valeriu”, acesta din urmă declara, în fața comisiei de anchetă a abuzurilor (în 1967) că, „în 1955, generalul Evghenie Tânase i-a cerut să caute o vilă unde putea fi deținut cineva în strict secret”¹⁵⁵.

Generalul Evghenie nu a fost singurul personaj implicat în „abuzurile” cercetate și cooptat, în același timp, în cercetarea lor. Chiar și în comisia superioară de partid, a

1945-1952) Teohari Georgescu, „a fost suficient ca într-o declarație să apară numele lui Calmanovici, ca mijlocitor al unei întrevederi între inginerul Alexandru Ștefănescu și Pătrășcanu, ca Gheorghiu-Dej să scrie pe marginea hârtiei «să fie arestat»”. În timpul detenției lui Gheorghiu-Dej la Doftana, „Calmanovici îi trimisese un cojoc să-l protejeze de frig” (Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 293).

¹⁵⁵ *ibidem*, p. 431.

foarte remarcată prezența lui Ion Popescu-Puțuri¹⁵⁶, care fusese, în cadrul procesului Pătrășcanu, martor al acuzației, ocazie cu care l-a acuzat pe fostul ministru al Justiției, că ar fi fost agent al Siguranței antonesciene. În ciuda prezenței sale în comisie, Puțuri nu și-a reevaluat niciodată poziția de atunci¹⁵⁷, concluzia firească fiind aceea că „avea și interesul propriu de a nu săpa prea mult în căutarea adevărului conținut de documentele de arhivă unde se aflau propriile sale declarații de acuzare a lui Pătrășcanu în timpul anchetei”¹⁵⁸. Aceste constatări contravin judecății lui Ionel Gal, conform căruia „colectivele angajate în aceste cercetări au avut autoritatea moral-politică pentru a investiga și dezvălui aceste probleme, întrucât nici unul nu fusese implicat în astfel de situații”¹⁵⁹. Este limpede cât de fragil putea fi, în epocă, demersul asumării critice a crimelor politice, din moment ce însăși comisia însărcinată cu „anchetarea” acestora era „împănată” cu persoane implicate în comiterea lor, direct sau indirect.

Pornind de la aceste considerații, prezintă un interes sporit lectura contextuală a „memoriilor” generalului Evghenie, mai ales că acestea nu constituiau un exercițiu stilistic, ci o misiune trasată de ierarhia militară, menită să valorizeze pozitiv activitatea depusă în cadrul Securității.

Câteva elemente din cadrul *pseudomemoriilor* (credem că în acest fel trebuie numite paginile reunite sub titlul

¹⁵⁶ Fost ilegalist, Ion Popescu-Puțuri (1906-1993) era în acel moment deputat (ales, în 1965, în circumscripția Castranova, regiunea Oltenia) și membru (tot din 1965) al Consiliului de Stat (Florica Dobrescu și colab., *op.cit.*, pp. 484-485).

¹⁵⁷ Grigore Răduică, *op.cit.*, pp. 32-33.

¹⁵⁸ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 474. Popescu-Puțuri (căruia Pătrășcanu îi era legătura superioară de partid) îl acuza, în același timp, pe Pătrășcanu că îl acuzase de colaborare cu Siguranța (*ibidem*, pp. 35-36).

¹⁵⁹ Ionel Gal, *op.cit.*, pp. 23-24.

Notă cu memorii de la gen. lt. Evghenie Tănase) sunt de natură să atragă atenția de la bun început. De pildă, interpretarea dată de Evghenie fenomenului de reeducare din penitenciarul Pitești este, realmente, una halucinantă:

„Din anchetă a reieșit că un grup de legionari aflați în Penitenciarul Pitești, începând cu anul 1949, au speculat concepția unor factori de conducere din Securitate – care îi pusese să întreprindă măsuri de reeducare a legionarilor aflați în penitenciare – oferindu-se «să sprijine» această acțiune cu anumite «metode tari» deoarece susțineau că legionarii sunt greu de convinși.

Speculația a constat din aceea că a reușit să convingă că nu-i suficient să se facă muncă de reeducare, ci să se recurgă la «autodemascări» care, spuneau ei, constituie o dovadă concretă că deținuții se debarasează de fanatismul legionar.

Promițând că, în plus, din aceste «autodemascări», ei vor obține o serie de materiale pe care organele de anchetă, precum și instanțele de judecată nu reușiseră să le afle.

Propunerea lor a fost acceptată, deși aceste «autodemascări» se făceau cu prețul unor constrângeri fizice și psihice, care au atins gradul unor adevărate atrocități, mergând până la omorârea unor deținuți.

Deși în urma verificărilor făcute de organele de Securitate rezulta că aproape totalitatea acestor «materiale» obținute din demascări erau lipsite de adevăr, totuși se accepta continuarea «autodemascărilor», închizându-se ochii față de metodele inumane ce se foloseau. Mai mult, această acțiune a fost extinsă în luna aprilie 1951 și la penitenciarul Gherla.

La un moment dat, din anchetă a rezultat că adevăratul scop urmărit de inițiatorii «autodemascărilor» era acela [de a] inform[a] comandamentul legionar cu cele recunoscute în anchete de către legionarii condamnați,

dar mai ales cu aceea ce nu spusese în anchetă și care, aflate de Securitate, puteau duce la arestarea celor vizati.

Un alt aspect declarat de inițiatori era acela că acel deținut care în urma bătailor le-a vorbit ceea ce nu spusese în anchetă trebuia să fie omorât deoarece îl considerau periculos pentru ei, putând oricând să spună și Securității ceea ce le spusese lor.

Ajunși într-un asemenea stadiu, ancheta devenea foarte grea, la aceasta concurând două elemente: legea tăcerii, pe care o adoptaseră cei anchetați, precum și lipsa totală de experiență în materie de anchetă, ce handicapa colectivul de activiști însărcinat cu această misiune.

În acest stadiu, ancheta a fost preluată în principal de ofițeri[i] de Securitate care au dus-o până la proces.

Ulterior am aflat că nici în final lucrurile nu s-au elucidat complet.

Un lucru a rămas pentru mine cert, și anume că din cele petrecute în penitenciarele Pitești și Gherla, organele de Securitate au fost serios compromise și prin acțiunea lor – ceea ce a fost mai dureros – s-a aruncat o lumină urâtă asupra politicii partidului nostru.”

Din păcate, chiar și în memoriile celui ce ar putea fi considerat ca cel mai liberal membru al comisiei de anchetă a „abuzurilor” dejiste, Grigore Răduică, se regăsește aceeași versiune asupra atrocităților de la Pitești ca în pseudomemoriile lui Evghenie (pe care Răduică îl suspecta de colaborare la comiterea „abuzurilor”):

„Am primit și semnalări din care rezultă că într-o anumită perioadă, în unele penitenciare și colonii de muncă, s-au comis multe crime și multiple acte de maltratare și schilodire a deținuților de către ofițeri și subofițeri de pază, cu sprijinul unora dintre cele mai înrăite și decăzute elemente din rândul deținuților (îndeosebi legionari), care s-au lăsat asmuțite contra celorlalți în schimbul unui tratament preferențial.

Trecând la verificarea acestor semnalări, am constatat că faptele acestea criminale au fost cercetate de către Procuratură la scurtă vreme după comiterea lor, iar făptașii au fost trimiși în judecată. Ei au fost condamnați la pedepse mai mult simbolice, iar apoi, aproape imediat după condamnare, la propunerea lui Alexandru Drăghici, ofițerii și subofițerii condamnați în aceste cazuri au fost grațiați prin decret special. În această situație, existând autoritatea de caz judecat și grațiat, nu s-a mai putut realiza retrimiteră în judecată a acestor criminali.”¹⁶⁰

Generalul Răduică amestecă în acest fragment reeducarea de la Pitești cu tratamentul, nu mai puțin violent, administrat deținuților din unele colonii de muncă (în special Salcia), care fuseseră anchetate cam în același timp. Imprecizia are însă un final pozitiv, deoarece autorul recunoaște rolul conducător al cadrelor din penitenciarul Pitești, deținuții fiind, într-adevăr, doar „sprijinitori” ai acestora și nicidecum inițiatori, cum îi prezintă Tănase Evghenie (al cărui rol în dezvoltarea atrocităților de la Pitești, în urma soluționării unui memoriu, nu pare a-i fi fost cunoscut lui Răduică). Dincolo de „conservatorismul” modului în care Răduică prezintă afacerea Pitești, fragmentul citat dă încă o dată și măsura ratării obiectivului care trebuia să fie al comisiei de anchetă a abuzurilor. Chiar dacă anumite procese nu mai puteau fi reluate, mult mai important ar fi fost, poate, să fie restabilit adevărul istoric în legătură cu principalele episoade sângeroase ale istoriei comunismului din România. Tocmai acest lucru nu s-a realizat, dezideratul fiind amânat *sine die*, până când evenimentele (Revoluția din decembrie 1989, în particular) au făcut-o posibilă.

În acest sens, precizăm că nu suntem de acord cu criticele dure adresate editurii românești care, în 1995, a publicat o bine-venită selecție a documentelor anchetei despre

¹⁶⁰ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 179.

Pitești¹⁶¹. Este adevărat că documentele, create de Securitate, falsificau realitatea, convingător atestată de martorii în viață, însă adevărații „beneficiari” ai acuzațiilor de falsificare a realității ar fi trebuit să fie tocmai creatorii documentelor, și nu cei care le-au introdus în circuitul științific, într-o perioadă când aceasta era o nevoie reală pentru istoriografia românească.

Siguranța memorialiștilor Securității este mai mare în cazul crimelor de la Penitenciarul Pitești decât în cazul oricăror altor probleme și asta din cauză că, de la bun început, Securitatea a fost preocupată să-și asigure succesul pe două planuri: prezentul (prin garantarea succesului proceselor politice) și viitorul (zădărnicierea eventualelor tentative de reabilitare sau de „rescriere a istoriei”, din cauza absenței probelor nevinovăției). Anchetatorii își clamau sentimentul infaibilității încă din anii '40, față de anchetați de toate „culorile” politice. Cel mai flagrant caz este, probabil, legat de anchetele preliminare reeducării din închisoarea Pitești, căreia i-au căzut victimă în special studenții legionari. Conform mărturiei lui Octavian Voinea, unora dintre anchetați li s-a făcut o descriere fără ocoliș a ingineriei psihosociale pe care comunismul, într-adevăr, a experimentat-o: „Noi vom ara țara în lung și în lat ca niciodată mugurii legionarismului să nu mai îmbobocească pe suprafața ei. Vom schimba mentalitatea mulțimilor, vom modifica direcția de gândire a intelectualilor, vom modifica și istoria în care voi credeți atât de mult că e neiertătoare și că aceasta vă va scoate cândva la suprafață.”¹⁶² Între reeducarea prin tortură de la Pitești

¹⁶¹ Vezi *Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla*, colectiv de redacție, Silvia Colfescu, Nicolae Henegariu, Angela Dumitriu, Cristina Cantacuzino, Ed. Vremea, București, 1995, p. 926.

¹⁶² Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, mărturii redactate de Gheorghe Andreica, Editura Majadahonda, București, 1996, p. 69.

(1948-1952) și cea nonviolentă de la Aiud (începutul anilor '60) a existat și o înscenare judiciară, în urma căreia au fost condamnați reeducații din grupul lui Eugen Țurcanu, explicându-se întregul fenomen ca pe o încercare de compromitere a regimului comunist de către un grup de deținuți legionari, acționând la ordinul lui Horia Sima și al serviciului secret american, fără știrea autorităților, plicăți în pregătirea procesului „reeducării” îi destăinuia lui Octavian Voinea pe ce se baza teleologia comunistă: „Trebuie să-ți între în cap – Voinea – că viu din mâinile noastre nu vei scăpa, mai ales tu pe care te considerăm șef. Vom face din voi ceea ce vrem noi, nu ceea ce doriți voi.

Nu veți fi eroi așa cum vă sunt principiile. Veți fi niște ticăloși mascați, departe de orice virtute. Nu veți muri decât atunci când vrem noi. Întâi vă vom transforma în monștri... Apoi vă vom obliga – prin metodele noastre – să declarați numai ce vrem noi. Aceste declarații smulse cu cleștele roșit în foc le vom păstra ca mărturii, ca acte pentru arhivă, după care se va scrie istoria [subl. orig.].

Vom păstra dosarele până ce veți pieri. Vom muri și noi. Istoria se va scrie pentru generațiile viitoare după aceste documente.

Astfel cercetătorii vor scrie cum vrem noi, nu cum este realitatea. Noi creăm istoria așa cum ne place. Așa cum ne convine.

Proștii de azi – care sunteți voi – o veți scrie cu mâinile voastre așa cum vrem noi. Tâmpii de mâine o vor confirma așa cum noi am imaginat-o în dosarele ticluite de noi.

Avem experiența Piteștiului pe care noi l-am imaginat cu mult înainte de arestarea voastră și a ieșit exact cum noi am dorit. Ca la comandă și fără retușuri.

¹⁶³ Vezi, în acest sens, Arhiva Ministerului Justiției, Direcția Instanțelor Militare (A.M.J., D.I.M.), fond Penal, dosar nr. 26.979, vol. 24.

Am avut noi grijă să ne asigurăm cu mult înainte de conspirativitatea descoperirii acestei acțiuni.

Acum punem la punct regizarea ultimului act al acestei piese. Ce-ți închipui că va ieși altfel de cum dorim noi?

Întreaga „operațiune Pitești” se va termina cu acest proces pe care acum îl „punem în scenă”. Cu asta vom demonstra că toate atrocitățile petrecute la Pitești au fost concepute de Mișcarea Legionară care este în slujba C.I.A.-ului american contra unor mari sume de bani.

Vom face legătura și analogia cu toate crimele săvârșite de voi începând cu asasinarea lui Manciu și culminând cu Piteștiul... Vom demonstra că voi sunteți cei care ați extins metodele Piteștiului la Canalul Dunăre - Marea Neagră, la Gherla, la Ocnele Mari și Târgu Ocna...

Cu asta vom înmormânta Mișcarea Legionară și nu se va mai auzi de ea. Dacă totuși se va auzi, se va cunoaște numai varianta ticluită de noi.

Ție, Voinea, trebuie să-ți intre în cap că ești legionar la a doua generație și ai credibilitate în fața opiniei publice, ba chiar și în fața istoriei. De aceea vei mărturisi numai ce noi vrem, indiferent dacă îți convine au nu.

Vei susține că este minciună? Numai noi suntem cei în măsură a aprecia ce-i adevărat și ce nu-i adevărat.

Clasa muncitoare are puterea în mână. Așa că noi facem istoria așa cum ne convine. Și clasele exploatare au făcut-o până acum așa cum le-a convenit lor.

Îți repet: ești în mâinile noastre. Nu vei scăpa până nu îți însușești punctul nostru de vedere. În caz că vei refuza, vei fi atâta torturat și readus din nou la viață, până când tot ca noi vei zice. Vei fi atunci ca curva, „și bătută și f... și cu banii luați”.¹⁶⁴

În consecință, toți autorii proveniți din rândurile Securității respectă parcă un consemn secret: atunci când vine

¹⁶⁴ Octavian Voinea, *op.cit.*, pp. 119-120.

vorba despre „fenomenul Pitești”, cuvintele pe care aceștia le folosesc sunt foarte asemănătoare. Totuși, s-au păstrat unele documente de partid care dovedesc, fără putință de tăgadă, faptul că crimele din cadrul procesului reeducării au fost planificate de către Securitate și făptuite sub controlul ei total¹⁶⁵.

Generalul Evghenie nu putea însă, nici la sfârșitul anilor '60, să ofere o altă versiune asupra reeducării decât cea popularizată la începutul deceniului precedent. În alte situații, „memorialistul” este mai dispus să asume caracterul realmente criminal al anchetelor penale desfășurate de Securitate, într-un limbaj, evident, mai moderat decât al celor ce reclamau acest caracter de după „cealaltă parte a baricadei politice”. Este adevărat că în cazul Calmanovici se recunoaște „samavolnicia anchetei și simulacrul de proces”, însă în acest caz, în condițiile de atunci, autorul nu mai avea alternativă. Se poate chiar bănui că această recunoaștere se datorează tocmai faptului că, anterior, partidul stabilise, oficial, samavolniciile săvârșite împotriva lui Calmanovici și a colegilor săi de lot. De altfel, cum s-a văzut, însuși Tănase Evghenie fusese implicat în ancheta acelor „samavolnicii” (anchetă pe baza căreia partidul restabilise adevărul), astfel încât n-avea cum să dea înapoi.

În unele situații, „memorialistul” atinge chiar un umor involuntar, precum în relatarea situației ofițerilor de Securitate „trimiși în oraș după anumite cumpărături - să găsească elastic de culoare roz pentru chiloți de damă”. Sugestia discretă că „lipsurile” din activitatea organelor de Securitate s-ar fi datorat unui tratament degradant aplicat de superiori este însă falsă, deoarece Securitatea a beneficiat de suficientă autonomie. Se pot cita cazuri

¹⁶⁵ Astfel de documente univoce au fost recent descoperite de către istoricul Virgiliu Târău.

inverse, de tratament degradant aplicat de Securitate unor reprezentanți ai partidului, fără ca acest lucru să fie o suficiență scuză pentru abuzurile comise pe linie de partid. Începutul „memoriilor” lui Tănase Evghenie are o puternică notă sentimentală, detectabilă chiar din primele fraze a textului: „În viața unui om apar momente cruciale, momente ce pot marca uneori un început, iar alteori un sfârșit al unei anumite activități sau al unei anumite pasiuni”. Fragmentul continuă în aceeași notă, autorul prezentând contextul în care, la sfârșitul lunii februarie a anului 1968, a fost pensionat din aparatul de Securitate. Dincolo de efectul identificării lucrătorului de informații cu meseria sa (aspect în legătură cu care, sigur, autorul nu manifestă deloc ipocrizie), credem că exhibarea sentimentalismului s-a dorit și o măsură de precauție pentru prevenirea criticilor (chiar din interiorul aparatului) la adresa abuzurilor pe care, chiar și în lectura ermetică propusă, este clar că autorul le-a comis. Pe de altă parte, „momente cruciale”, momente de cumpănă au apărut și într-o manieră mult mai brutală, și în biografia celor de pe partea cealaltă a baricadei, victimele poliției politice. Pensionarea (onorifică) din aparatul de Securitate nu poate fi desigur, comparată cu efectul produs asupra miilor de victime ale anchetelor, sentințelor și detenției pe motive politice. Acest gen de cumpănă este însă ignorat de autorul *Notei cu memorii*.

Pe alocuri, se remarcă o ușoară tendință de literaturizare a *Notei cu memorii*, vizibilă în folosirea expresiei „vâltoarea vremurilor”. Generalul Evghenie se arată grijuliu în a sublinia (acesta este și sensul real al expresiei) condițiile („vremurile”) dificile în care și-a desfășurat activitatea, sugerând, metatextual, că posibilele „erori”, dacă au existat (este probabil că autorul „memoriilor” se aștepta la reproșuri de acest gen din partea comanditarilor), s-au datorat tocmai acestor dificultăți „obiective”, fiind, așa-

dat, simple „erori de parcurs”. Explicația avea toate șansele să fie convingătoare, deoarece se plia perfect pe mentalitatea tipic comunistă, conform căreia revoluția „sparge ouăle”, victimele represiunii politice brutale și lipsite de justificare fiind catalogate ca „victime colaterale” inevitabile și lipsite de importanță în raport cu „giganticul progres social” realizat sub conducerea partidului și prin aportul (ce se considera neprețuit) al organelor de Securitate. Într-un asemenea context, autorii crimelor și violențelor considerate lipsite de importanță dobândeau impunitate.

Importanța acestor pseudomemorii nu este însă una de ordin literar; nivelul estetic superior nu pare a fi fost nici în intenția autorului, nici în cea a „comanditarilor”. Ele sunt importante din punctul de vedere al stabilirii unor fapte petrecute în intimitatea sistemului represiv și al procesului decizional existent în cadrul acestuia și sunt importante (chiar în mai mare măsură decât al stabilirii faptelor) sub aspectul posibilităților pe care le oferă pentru stabilirea poziției pe care nu numai autorul, ci sistemul în ansamblul lui o avea în raport cu propria activitate, desfășurată timp de două decenii încheiate.

De altfel, și comentariul redactat de Tănase „în loc de încheiere” statuează caracterul de „adevăr absolut” al celor relatate: „După depănarea acestor sumare amintiri, după descrierea și comentarea unora dintre cele mai importante momente din viața trăită de mine în Securitate, în care așa cum m-am angajat la începutul acestei scrieri m-am străduit să le privesc în mod critic și cu totul obiectiv, deși poate că în unele locuri va apărea vreo nuanță de subiectivism, asigur cu toată răspunderea că cele ce am scris corespund adevărului absolut”. Dincolo de intenția autorului de a se pune la adăpost împotriva eventualelor bănuieli de falsificare a faptelor, declarația atât

de apodictică corespundea intențiilor Securității de a elabora o versiune *absolut* adevărată a istoriei recente.

Chiar și refuzul democratizării este unul destul de clar exprimat: „Aș vrea să accentuez, pentru a-i pune de la bun început în cunoștință de cauză pe cei care vor citi aceste însemnări, că este cu totul departe de mine gândul de a încerca să înfrumusețez într-un fel sau să degenerez cumva esența evenimentelor cândva petrecute, nici să le dau o interpretare de conjunctură.”

În aceste condiții, finalul „memoriilor” se vădește o tentativă de *captatio benevolentiae*, nicidecum o evaluare critică sinceră (fie și formală) a activității depuse de „vechea” Securitate:

„Pentru mine, apar deosebit de edificatoare cele spuse de tov. Nicolae Ceaușescu la adunarea cu activul de partid din municipiul București, ținută la 26 aprilie 1968¹⁶⁶. În ședința Biroului Politic din aprilie 1956 s-a hotărât ca ministrul de interne să nu mai fie membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., ceea ce implica schimbarea lui Drăghici Al.”

Dacă o asemenea hotărâre – a cărei justete mai ales atâzi când după cele întâmplate iese și mai pregnant în evidență – ar fi executată la timpul respectiv, toate aceste fapte grave ce s-au produs în activitatea aparatului de Securitate și care au cauzat unor cadre atâta rușine și amărăciune sunt profund convins că ar fi fost cu totul evitate.

Astfel, din păcate, a trebuit să treacă mulți ani până când în 1967 – cu ocazia creării Consiliului Securității Statului – toate aceste vechi și deosebit de grave stări de lucruri, toate aceste firești deziderate, atât în materie de organizare dar mai ales în materie de orientare, care au afectat atât de negativ munca de Securitate, și-au găsit,

¹⁶⁶ Alexandru Drăghici nu mai era ministru de interne din 1965.

în sfârșit, cea mai firească și mai logică soluționare, punând cu adevărat munca acestei instituții pe făgașul ei normal, așa cum de altfel trebuia să fie încă de la înființarea ei, în conformitate cu principiile reale stabilite de partid.”

Chiar și cu aceste elemente, chiar și în urma nenumăratelor corecturi efectuate pe textul manuscris al memoriilor¹⁶⁷, superiorii nu au apreciat suficient de relevante „memoriile” generalului Tănase. Ca dovadă, *Nota*¹⁶⁸ (al cărui autor nu-l putem identifica, cel puțin deocamdată) de înaintare a pseudomemoriilor, care are un conținut negativ și se încheie cu o concluzie pe măsură:

„În ansamblul memoriilor, autorul apare ca omul persegat de fosta conducere a M.A.I. pentru atitudinea sa combativă față de lipsurile ce le-a constatat, ca omul care a intuit și propus din timp o serie de măsuri ce n-au fost înțelese la vremea respectivă de către cei în drept, dar care ulterior s-au dovedit a fi juste.”

Tendința autorului de a justifica o serie de fapte¹⁶⁹ pentru care a fost criticat, de a se dezvinovăți, constituie o altă caracteristică a memoriilor.

Având în vedere cele de mai sus, la care se adaugă și unele scăderi din considerațiile autorului asupra unor împrejurări cotidiene mărunte, apreciem că lucrarea, în această formă nu ajută la instruirea și educarea ofițerilor și ca atare nu este oportună multiplicarea și difuzarea ei. Eventual, unele aspecte pot fi publicate în revista „Securitatea”.

O altă apreciere-cheie pare a fi aceea că „În cuprinsul memoriilor, autorul apreciază ca fiind pozitiv rolul consilierilor sovietici pentru activitatea Securității statului nostru,

¹⁶⁷ În secțiunea de facsimile, am reprodus câteva pagini edificatoare nu numai pentru atenția deosebită cu care au fost citite, ci și pentru masivitatea intervențiilor pe text.

¹⁶⁸ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 107, f. 3.

¹⁶⁹ Sublinierile din citat aparțin autorului Notei.

pentru instruirea cadrelor". Credem că se poate afirma că cei care au solicitat „notele cu memorii” erau reprezentanții unor cercuri mai mult sau mai puțin antisovietice. Sublinierea de mai sus, care apare în original, arată clar interesul major al Securității pentru percepția fostilor ofițeri asupra rolului consilierilor sovietici și asupra subordonării față de Uniunea Sovietică în general. Probabil au existat și tentative de reconstituire a rolului efectiv jucat de consilierii sovietici în cadrul Securității, prin intermediul celor direct implicați în colaborarea cu aceștia, având în vedere că „la retragerea oficială a reprezentanților K.G.B. din România”¹⁷⁰, aceștia și-au pregătit pe îndelete plecarea, luând din arhiva Securității noastre – dar mai ales din cea a fostului S.S.I. – toate materialele care îi interesau într-un fel sau altul și pe ei și ștergând orice urmă care să ateste ce au luat. Este posibil ca ei să fi luat și aceste materiale cu privire la Pătrășcanu¹⁷¹.

Simultan cu generalul Evghenie, Securitatea a solicitat și altor 14 foști ofițeri superiori să-și redacteze „memoriile”¹⁷². Până în prezent, nu am identificat aceste texte, păstrate cu siguranță în arhiva fostei Securități. Se știe că unul din ofițerii implicați (Gheorghe Crăciun¹⁷³) a fost solicitat în mod asemănător și după 1989¹⁷⁴.

Raportul lui Evghenie, în întregime, pare a fi intrat într-un regim secret, fiind înghițit în anonimitatea arhivei

¹⁷⁰ Spre deosebire de trupele sovietice din România, repatriate încă din 1958, consilierii au fost retrași abia în 1964.

¹⁷¹ Grigore Răduică, *op.cit.*, p. 73.

¹⁷² A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 107, f. 4.

¹⁷³ Colonelul Crăciun și-a câștigat celebritatea mai ales în urma activității de „reeducare” nonviolentă pe care a condus-o în penitenciarul Aiud, la începutul anilor '60.

¹⁷⁴ Interviu realizat în 1995 (intitulat *Notă și nesemnăt*) a fost identificat și publicat de Cristina Anisescu (*Compulsie la repetiție. Colonelul de Securitate Gheorghe Crăciun, în Arhivele Securității*, vol. II, Ed. Nemira, București, 2006, pp. 386-429).

pe care o crea și administra Securitatea. Astfel, pe ultima filă a documentului se specifică informația că „exemplarul nr. 2 din Memorii a fost distrus la data de 18 febr. 1971”¹⁷⁵. Exemplarul nr. 1, identificat în cadrul Fondului Documentar, este cel pe care-l edităm în volumul de față.

Aceeași tendință de prescriere a memoriei istorice s-a observat și în, dacă ne putem exprima astfel, „cealaltă parate” a baricadei care părea că a apărut la sfârșitul anilor '60 (membrii „mai liberali” ai conducerii de partid). Astfel, sub impactul diferitelor documente de partid care ofereau variante apodictice de istorie a grupului politic¹⁷⁶, interpretarea unică a trecutului a fost dublată de conul de umbră în care s-au regăsit sursele memorialistice. Concordanța dintre punctele de vedere ale partidului și cele ale „brațului său armat” au dus la falsificarea durabilă a mărturiilor documentare și la „ocultarea” celor memorialistice, chiar și prin autocenzura ce și-o impuneau fostele victime ale poliției politice: „Prin beciurile Securității, zac documente esențiale, stenogramele anchetelor anilor '50, falsele confesiuni smulse sub imperiul torturii psihice și fizice, veritabile piese demne de luat în considerare atunci când se purcede la scrierea unei istorii a comunismului românesc. Tot astfel cum, în anii celui care pretinde că a restituit sensul cuvintelor adevăr, demnități, dreptate, s-a făcut tot posibilul pentru camuflarea tragediilor trecutului, pentru învăluirea atâtor suferințe în perdeaua de fum a cuvintelor poleite. Cum altfel am putea interpreta omisiunile din interviurile acordate de victime precum Elena Pătrășcanu revistei „Flacăra”, spre a nu insista asupra caracterului mai mult decât lacunar al mărturisirilor unor Hary Brauner, N. Carandino, sau asupra confiscării de către organele de securitate a memoriilor lui

¹⁷⁵ Vezi A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 107, f. 85 v.

¹⁷⁶ Momentul 1968 fiind, probabil, singurul în care un astfel de document s-a apropiat considerabil de mult de adevărul istoric.

său actual nu trădează veritabilul său profil psihologic, autenticele sale gânduri, păienjenişul de resentimente şi obsesii în care se complăce. Chipul său imobil, privirea piezişă, parcă mereu la pândă, un ciudat surâs ironic mai degrabă un rictus distrat, întreaga sa mască este pusă pentru a-l apăra de privirile pline de reproş pe care i le-ar putea arunca atâtea dintre fostele sale victime, altele încă în viaţă. Un lucru este însă cert: pensionarul cu «pensie personală», domiciliat în strada Sofia, este departe de orice chinuitoare remuşcare, îşi savurează anii buatrăneţii în tihnă şi confort, totalmente retras din vâltoarea pasiunilor politice care i-au marcat tinereţea. Şi totuşi poate că mai nutreşte cine ştie ce visuri de mărire, cine ştie ce proiecte de răzbunare, poate că-şi imaginează, în del profesiei sale de o viaţă, noi torturi şi noi anchete speciale. Toată această introducere nu a urmărit decât să arunce o lumină asupra situaţiei mai mult decât confortabile de care se bucură în România contemporană un om care a fost denunţat în chip public drept criminal şi călău, o fiinţă care s-a făcut vinovată de comiterea celor mai abominabile abuzuri ale stalinismului în România. Pentru că nu este un secret pentru nimeni că regimurile comuniste nu-şi pedepsesc servitorii devotaţi, ci mai degrabă se debarasează de ei atunci când, dintr-un motiv sau altul, încep să devină stânenitori.¹⁸⁴

În acest sens, vrednică de citat ni se pare opinia lui Petre Pandrea¹⁸⁵, unul din deţinuţii politici care au beneficiat, în penitenciarul Aiud, de posibilitatea de a-şi redacta

¹⁸⁴ Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1992, p. 81-82.

¹⁸⁵ Apărător, în perioada interbelică şi belică, al militanţilor comunişti, Petre Pandrea a cunoscut ulterior două perioade de detenţie (prima dintre ele, fără a fi fost în prealabil condamnat): 1948-1952, 1958-1964. Anterior instaurării regimului comunist (între 1940-1944) mai avusese parte de patru scurte arestări, ocazionate tot de meseria sa de avocat.

memoriile (fapt pe care l-a făcut fără a-şi falsifica în vreun fel biografia personală):

„Sistemul este unic şi nefast. Oamenii sunt buni, întocmirea şi legile sunt rele. Schimbarea nu poate purcede decât de la sistemul judiciar, de la întronarea împărţirii tripartite a puterilor în stat. Formula o cunoaştem de la Montesquieu şi programul de îndeplinit este cel de la 9 iunie 1848 al popii Radu Şapcă, Tell, Magheru, Bălcescu şi Pleşoianu.

Repet: nu-s oamenii de vină. Sistemul este nefast.

Eu n-aş cere pedepsirea aceluşi psihopat locotenent-major Ştefan care ne-a ciomăgit (cu cizme, băte şi varga de alun), nici a obscurului anchetator lihnit pentru o pită dulce, a procurorilor sau a judecătorilor antrenaţi în maşini automate judiciare şi în mascarade. Unul merită balamucul, alţii dispreţul public.

Aş cere stigmatizarea lor prin ziare şi radio, ca neruşinaţi care fac de râs noţiunea de om.”¹⁸⁶

Un început în acest sens fusese făcut în 1968, „abuzurile” fiind generic „demascate” în adunări publice. Conform datelor centralizate în 1968, la adunările activului de partid dedicate „înfierării abuzurilor” comise de Alexandru Drăghici şi Gheorghiu-Dej au participat 30 000 de membrii, dintre care 2 000 s-au înscris la discuţii (700 dintre aceştia luând cuvântul)¹⁸⁷. Pentru un timp, s-a continuat şi activitatea de documentare a abuzurilor, apărând, inevitabil, tendinţa de a aborda şi cazurile victimelor necomuniste ale Securităţii. În 1968 a fost elaborată chiar o *Sinteză privind principalele cazuri rezultate din dezbaterea documentelor Plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968, precum şi din scrisorile adresate de unii cetăţeni Comitetului Central al Partidului* (document strict

¹⁸⁶ Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud*, ediţie îngrijită de Nadia Marcu Pandrea, Ed. Vremea, Bucureşti, 2000, p. 469.

¹⁸⁷ Marius Oprea, *op.cit.*, p. 280.

secret, cu antetul Secției pentru Controlul Muncii la M.F.A., M.A.I. și Justiție)¹⁸⁸.

În ceea ce privește o eventuală procedură judiciară, suntem de părere că momentul prielnic acesteia a fost tocmai la sfârșitul anilor '60, atunci când atât victimele, cât și torționarii erau în viață, iar societatea avea o percepție mai obiectivă asupra evenimentelor. Momentul a fost ratat, din varii motive, între care cele menționate mai sus, credem că au avut un rol real. În situația dată, credem, de asemenea, că înțelegerea metodelor prin care se manifestă poliția politică (termenul astăzi în uz) constituie principalul efort deziderabil, căruia îi va fi utilă și parcurgerea documentelor pe care le publicăm în acest volum¹⁸⁹.

Aprecierea lui Vladimir Tismăneanu legată de secretele „visuri de mărire” ale lui Drăghici pare a fi fost o intuiție corectă, din moment ce, în momentele „revoluției televizate” din decembrie 1989, acesta s-a autoprezentat ca o victimă a epurărilor politice efectuate de Nicolae Ceaușescu personal, ignorând oprobriul general cu care a fost tratat în aprilie 1968¹⁹⁰.

Figura de stil a ofițerilor de Securitate pensionați care populează parcurile românești s-a banalizat prin utilizare uneori excesivă, fără ca prin aceasta să înceteze a fi des-

¹⁸⁸ *Ibidem*, pp. 379-387.

¹⁸⁹ Dintre acestea, doc. nr. 5 a mai fost publicat recent, în *Securitatea. Structuri, cadre. Obiective și metode*, vol. I, pp. 190-193.

¹⁹⁰ Tentativa lui Drăghici de revenire în actualitate nu a fost singulară. Chiar în timpul emisiei din 22 decembrie, fostul șef al D.I.E., Nicolae Doicaru, afirma, ignorându-și, de asemenea, propria biografie în cadrul Securității: „Stimați cetățeni ai patriei, sunt generalul-colonel Doicaru Nicolae, fost prim-adjunct al ministrului de interne, apoi ministrul Turismului, până acum 18 ani, când din dispozițiile lui Ceaușescu am fost arestat, deblocat și urmărit în permanență, atât eu cât și familia mea, pentru nici o altă vină decât pentru că eram împotriva principiilor lui de comandă... și de dirijare a activității” (*Revoluția Română în direct*, vol. I, București, Televiziunea Română, 1990, p. 62).

crierea unei stări (reale) de fapt. Cuvinte aproape identice cu cele ale lui Vladimir Tismăneanu încheie excelența monografie dedicată de Lavinia Betea procesului înscenat grupului Lucrețiu Pătrășcanu: „În piața străjuită de statuia lui Matei Corvin¹⁹¹, un domn cu baston, elegant și rasat, deprins să fie chemat «domnul profesor» de către concitadini, se plimba senin sub soarele amiezii de iarnă. Cine să-l bănuiască, în eleganta urbe clujeană care-l tratează cu mare respect de-o jumătate de secol, de ucigaș cu crima prescrisă? Cine să știe, privindu-l, că-n urmă cu ani își lăuda «osul de muncitor» și se autopropunea «să demaște banda de spioni și complotiști în frunte cu Pătrășcanu», apărând, vigilant, «organele Securității de mână dușmanului»? «Nu m-a recunoscut», trecând pe lângă mine¹⁹². Cum e să duci oameni la nebunie, cum e să duci la moarte oameni? Întrebarea rămâne în mintea altora. Pe Ioan Șoltuțiu, judecata semenilor ori Judecata de Apoi nu par a-l fi tulburat nici ziua, nici noaptea.”¹⁹³ În fața comisiei de partid pentru anchetarea abuzurilor din cazul Pătrășcanu, Ioan Șoltuțiu mărturisise „pe lângă faptul că erau stabilite întrebările și ce răspuns trebuie să se obțină, dar se spunea și prin ce mijloace. Aici nu era vorba de o palmă sau două, e[ra] vorba de bătaie cu bice”¹⁹⁴.

¹⁹¹ „Acțiunea” se petrece în Cluj.

¹⁹² Episodul se petrecea după o tentativă nereușită a autoarei de a-l intervieva pe fostul anchetator-șef. Șoltuțiu s-a menținut opac chiar dacă în cazul Pătrășcanu se „făcuse lumină” încă de la sfârșitul anilor '60, eventualele negări neavând nici o șansă de succes (precum în cazul altor crime, ca cele de la Pitești, unde tertipurile justificative ale foștilor torționari ai Securității au încă o oarecare audiență). Un alt paradox este creat de „marele respect” de care se bucură Șoltuțiu tocmai în Cluj, orașul în care popularitatea lui Lucrețiu Pătrășcanu este tradițional ridicată, ca urmare a pozițiilor sale patriotice exprimate în legătură cu greva studenților români din 1946.

¹⁹³ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 499.

¹⁹⁴ *Agresiunea comunismului în România*, vol. I, p. 200.

În ceea ce-l privește pe Tănase Evghenie, în arhivele Securității sunt identificabile suficiente documente emise înainte de pensionarea lui, astfel încât conținutul activității desfășurate în cadrul „brațului înarmat al partidului” poate fi documentat. Am selectat, pentru acest volum, un număr de 17 documente, referitoare atât la cariera lui Evghenie în cadrul Securității, cât și la activitățile sale concrete. Nu dorim să comentăm în plus aceste documente, unele din ele pretându-se și la o analiză contextuală (inclusiv anumite puncte de vedere exprimate de Tudor Bugnariu, care sugerează un prosovietism vizibil). O parte din documente se referă la acțiuni desfășurate împotriva unor personalități, de cele mai diferite orientări: un fost membru al mișcării de rezistență antisovietice și anticomuniste de la sfârșitul anilor '40 (Ion Vulcănescu), un filozof idealist (Constantin Noica), un comunist ilegalist (Tudor Bugnariu; acesta apare în documentele procesului Pătrășcanu, însă doar în sensul unei recomandări pentru a confirma acuzațiile de „național-șovinism” aduse lui Pătrășcanu de Pavel Apostol¹⁹⁵) și un militant de stângă, întâmplător cumnat al lui Lucrețiu Pătrășcanu (Petre Pandrea). Remarcăm doar, în treacăt, „solidaritatea de destin” dintre manuscrisele lui Pandrea și *Nota cu memorii* redactată de Evghenie. În informările elaborate ulterior Plenarei din aprilie 1968, în virtutea hotărârii acesteia, s-a cercetat și cazul lui Pandrea, comisia propunând reevaluarea, printre altele, și a acestui caz. Interesant este că, pentru reanalizarea situației acestuia, comisia de partid a utilizat și manuscrisele nepublicate ale lui Pandrea, la a căror secretizare a contribuit Evghenie¹⁹⁶. În același an, Tribunalul Suprem l-a reabilitat juridic pe Pandrea¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Lavinia Betea, *op.cit.*, p. 223.

¹⁹⁶ *Agresiunea comunismului în România*, vol. II, p. 87.

¹⁹⁷ *Ibidem*, p. 87.

Importante sunt însă și documentele pe care nu le-am inclus în volum, dar care documentează toate tipurile de activități în care, inevitabil, un ofițer cu funcțiile pe care le-a deținut generalul Evghenie, era implicat, de la aprobarea unor recrutări¹⁹⁸, dirijarea unor agenți¹⁹⁹ și aprobarea plecării lor în străinătate (cu instrucțiuni speciale)²⁰⁰, primirea unor note informative²⁰¹, până la sprijinirea direcțiilor regionale pentru „reconstituirea schemelor de organizare ale fostelor partide și încadrarea informativă cu o agentură capabilă a acțiunilor deschise”²⁰² sau chiar unele acțiuni speciale de mare finețe, precum infiltrarea „falselor bande” în cadrul rezistenței anticomuniste²⁰³. De asemenea, Evghenie a fost foarte implicat în deciziile de fixare a domiciliului obligatoriu pentru deținuții politici eliberați²⁰⁴, în unele cazuri opunându-se, în calitate de locțiitor al ministrului afacerilor interne²⁰⁵, la eliberarea înainte de termen a unor deținuți²⁰⁶.

Trebuie însă spus că nu dispunem deocamdată de date despre capitole importante din biografia generalului Evghenie. Astfel, conform unui referat al Direcției Organizatorice (Secția Cadre) din cadrul C.C. al P.M.R., elaborat

¹⁹⁸ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar 932, f. 1.

¹⁹⁹ *Idem*, dosar 652, f. 92, 94.

²⁰⁰ *Idem*, dosar 855, f. 37.

²⁰¹ *Idem*, dosar 652, f. 88, 89, 91.

²⁰² A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 202, f. 56.

²⁰³ *Idem*, dosar nr. 117, vol. 3, f. 60.

²⁰⁴ Foarte multe aprobări de acest gen se regăsesc în *Idem*, dosar nr. 53, vol. 21 (*passim*).

²⁰⁵ În această calitate, s-a „bucurat” de unele aprecieri nefavorabile, precum cea exprimată de colonelul Kiss Vasile, care era de părere că Drăghici „era înconjurat de elemente lingușitoare, de teapa lui Pascu, zis Szabo, alias Szalbert, Butica, Tănase Evghenie, Demeter și alții, care îl idolizau pe Drăghici.” (*Idem*, dosar nr. 87, f. 157).

²⁰⁶ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 776, vol. 5, f. 48.

la 6 iulie 1959, „general maior Evghenie Atanase a fost trimis în diferite misiuni în țările de democrație populară din Europa și în Republica Federativă Iugoslavie (documentul nr. 5). Interesant este că nici raportul din 1969, redactat de Evghenie, după cum s-a văzut, nu insistă deloc asupra capitolului „extern” al activității sale profesionale. Această reținere poate fi și un simptom al conspirării deosebite a acestui tip de activități, dar ar putea fi și un indiciu privind zonele reale de interes ale celor ce au solicitat *Nota cu memorii* (interes manifestat în legătură cu „abuzurile” epocii dejiste), misiunile din străinătate nefiind catalogate ca abuzive.

Dificultățile (obiective) întâmpinate în cercetarea istoriei recente sunt destul de numeroase, astfel încât „misiunea” cercetătorului actual ajunge să fie comparată în sens defavorabil cu cea a colectivelor și comisiilor de anchetă a „abuzurilor” constituite la finele deceniului de antelea al secolului trecut: „Dacă ofițerii de securitate care primiseră misiunea să documenteze abuzurile din trecut nu au putut-o îndeplini în condiții de maxim succes, beneficiind de atuuri pe care un istoric nici nu ar putea să le viseze (apropierea temporală de evenimentele anchetate, existența unor martori de primă mână, acces neîngrădit în arhivele organelor de represiune, aura de omnipotență a «securistului»), cu atât mai ingrată apare sarcina cercetătorului ce-și asumă riscul reconstituirii angrenajului legislativ ce a încercat să confere «onorabilitate» unui nesfârșit lanț de crime și abuzuri»²⁰⁷.

Cu toate acestea, nu suntem în favoarea unui scepticism istoriografic, inspirat de lipsa de acuratețe a multor izvoare. Chiar dacă scepticismul față de izvoare este parțial, și până la un punct, motivat (acesta subscriin-

²⁰⁷ Florian Banu, „Adevăr și ficțiune în documentele Securității”, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Istorie*, tomul LI, 2005, p. 391.

du-se, de fapt, spiritului critic general recomandat istoricilor și nu numai contemporaneștilor) față de perspectivele istoriografiei românești, referitor la perioada comunistă, credem că un optimism moderat²⁰⁸ este atitudinea cea mai potrivită.

²⁰⁸ Expresia „optimism moderat” este de obicei utilizată ca o porțiță de scăpare în cazul unei eventuale infirmări a „optimismului”. În ceea ce ne privește, am optat pentru formula „moale” a optimismului nu pentru a evita un viitor eșec, ci pentru a nu ignora voit nici dificultățile obiective, nici anumite aprehensiuni existente în ceea ce privește asumarea unei analize „fără ură și fără părtinire” a tuturor izvoarelor.

Nota asupra ediției

Prezentul volum reproduce, în primul rând, textul integral al *Notei cu memorii de la gen. lt. Evghenie Tănase*. Celelalte documente nu sunt reproduse în ordinea cronologică exactă a emiterii lor, deoarece am preferat să le grupăm după un criteriu tematic: documentele 2-5 reflectă cariera în Securitate a lui Tănase Evghenie, iar celelalte constituie exemple concrete ale activităților în care acesta a fost implicat.

Am adaptat textul normelor ortografice actuale, păstrând, totuși, unele exprimări specifice autorului „memoriilor”. Intervențiile noastre au fost marcate cu paranteze drepte. Am corectat tacit unele greșeli evidente de dactilografiere sau unele exprimări defectuoase, greu de marcat cu paranteze drepte.

Există și cazuri de fragmente lipsă în dactilogramă, marcate în original cu trei puncte; am sesizat situațiile de acest gen, fiecare în parte, cu note de subsol.

De asemenea, am reprodus cu italice toate sublinierile operate de lectorii Securității pe dactilograma finală (fără a mai marca acest lucru prin note), având în vedere importanța acestor sublinieri pentru „deconspirarea” problemelor considerate de interes deosebit la sfârșitul anilor '60.

Lista de abrevieri

- C.C. – Comitetul Central
- Col. – colonel
- Cpt. – căpitan
- D.G.I.E. – Direcția Generală de Informații Externe
- D.O. (d.o.) – domiciliu obligatoriu
- G.A.S. – Gospodărie Agricolă de Stat
- Gen. lt. (gl. lt.) – general-locotenent
- Gl. mr. – general-maior
- H.C.M. – Hotărâre a Consiliului de Miniștri
- Lt. col – locotenent-colonel
- M.A.I. – Ministerul Afacerilor Interne
- Mr. – maior
- P.C.R. – Partidul Comunist Român
- P.M.R. – Partidul Muncitoresc Român
- Rez. – rezervă
- R.P.R. – Republica Populară Română
- R.P.U. – Republica Populară Ungară
- T.O. – Tehnică Operativă
- Tov. – tovarăș
- U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
- U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist

Lista documentelor

1. 1969 martie 8. Notă-raport a generalului-locotenent Tănase Evghenie privind activitatea sa în cadrul Securității.
2. 1959 iunie 16. Propunere a ministrului afacerilor interne, Alexandru Drăghici, pentru numirea generalului Tănase Evghenie la conducerea Direcției a IV-a a M.A.I.
3. 1959 iulie 6. Referat de cadre privind pe generalul maior Tănase Evghenie.
4. 1959 iulie 23. Notă a Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. cu propunerea numirii generalului Tănase Evghenie la conducerea Direcției a IV-a din M.A.I.
5. [1964 noiembrie 17]. Extras din stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964, ținută la Ministerul Afacerilor Interne cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional.
6. 1956 iunie 12. Adresă prin care condamnatul politic Ion Vulcănescu este înaintat, pentru încarcerare, Penitenciarului Jilava.
7. 1957 septembrie 3. Adresă de înaintare a unor documente de urmărire informativă referitoare la Valeriu Anania.
8. 1961 februarie 11. Adresă către Direcția controlului străinilor și pașapoarte, referitoare la Nicolae Ionescu.
9. 1964 mai 26. Adresă a Direcției Generale a Penitenciarelor, referitoare la manuscrisele redactate în detenție de Petre Pandrea.

10. 1964 octombrie 8. Adresă cu rezultatele analizei efectuate la Direcția a III-a a Securității asupra manuscriselor redactate în detenție de Petre Pandrea.
11. 1964 noiembrie 9. Adresă a Direcției a III-a cu propunerea secretizării manuscriselor redactate în detenție de Petre Pandrea.
12. 1964 august 1. Referat al Direcției a III-a a Securității privitor la Constantin Noica.
13. 1965 iunie 10. Referat cu propuneri de interceptare a convorbirilor de la domiciliul lui Tudor Bugnariu.
14. 1965 august 18. Notă extras referitoare la interceptarea convorbirilor de la domiciliul lui Tudor Bugnariu.
15. 1965 octombrie 5. Notă-raport privind pe Tudor Bugnariu.
16. 1965 octombrie 11. Notă-raport privind interceptarea convorbirilor lui Tudor Bugnariu.
17. 1967 octombrie 22. Adresă de înaintare a unor note informative referitoare la Ion Vulcănescu.

Documente

1

1969 martie 8. Notă-raport a generalului-locotenent
Tănase Evghenie privind activitatea sa în cadrul Securității

M 63

10709

M (2228)

Strict secret

Nota cu memorii
de la gen. lt. Evghenie Tănase

M 228¹

Notă

În memoriile sale, tovarășul general locotenent Evghenie Tănase prezintă unele aspecte pe care le apreciază ca fiind mai importante din activitatea desfășurată în cadrul aparatului de Securitate. Pe alocuri înfățișează și anumite aspecte din munca aparatului și din activitatea fostei conduceri a M.A.I.

În cuprinsul memoriilor, autorul apreciază ca fiind pozitiv rolul consilierilor sovietici² pentru activitatea securității statului nostru, pentru instruirea cadrelor.

Autorul nu reușește să înfățișeze în mod obiectiv cele mai caracteristice aspecte ale activității aparatului din diferite perioade, ci, de regulă, enunță doar pe unele dintre ele. Sub acest aspect, lucrarea are un caracter negativist și

¹ Completare cu creion roșu.

² Toate sublinierile din această Notă, în original.

nu ajută pe un necunoscător la formarea unei imagini mai reale asupra luptei desfășurate de securitatea statului în decursul timpului. Dimpotrivă, i-ar crea o imagine completă și chiar deformată.

În ansamblul memoriilor, autorul apare ca omul persecutat de fosta conducere a M.A.I. pentru atitudinea sa combativă față de lipsurile pe care le-a constatat, ca omul care a intuit și propus din timp o serie de măsuri ce ulterior s-au dovedit a fi juste.

Tendința autorului de a justifica o serie de fapte pentru care a fost criticat, de a se dezvinovăți, constituie o altă caracteristică a memoriilor.

Având în vedere cele de mai sus, la care se adaugă și unele scăderi din considerațiile autorului asupra unor împrejurări cotidiene mărunte, apreciem că lucrarea, în această formă, nu ajută la instruirea și educarea ofițerilor și ca atare nu este oportună multiplicarea și difuzarea ei. Eventual, unele aspecte pot fi publicate în revista „Securitatea”.

Nota

cu ofițerii din rezerva Consiliului Securității Statului propuși să fie solicitați să scrie memorii despre activitatea pe care au desfășurat-o în aparatul de Securitate

1. gl. lt. în rez. Evghenie Tănase	– București (Ionțiu)
2. gl. mr. în rez. Nedelcu Mihail	– București (Geagla)
3. col. în rez. Crăciun Gheorghe ³	– București (Ionțiu)
4. col. în rez. Corin Aurel	– București
5. col. în rez. Dinescu Vasile	– București
6. col. în rez. Zambeti Hristache	– București

³ Corectat în original. Inițial, Crăciun Nicolae.

7. col. în rez. Popescu Nicolae	– București (Sablici) ⁴
8. col. în rez. Ciobanu Ion	– București
9. lt. col. în rez. Popovici Ioan	– Timișoara
10. mr. în rez. Teodorescu C-tin	– Pitești
11. col. în rez. Schnellbach Martin	– Timișoara
12. col. în rez. Moiş Aurel	– București
13. col. în rez. Kovacs Mihai	– Tg. Mureș
14. lt. col. în rez. Păcuraru Ion	– București
15. col. în rez. Todiriu Ismail	– București

3 ex.
8.03.1969

M 228

Ex. nr. 1
81 pagini

În viața unui om apar momente cruciale, momente ce pot marca uneori un început iar alteori un sfârșit al unei anumite activități sau al unei anumite pasiuni.

Pentru mine, finele lunii februarie 1968⁵ a reprezentat tocmai un asemenea moment crucial: despărțirea după peste 17 ani de muncă în aparatul de Securitate, de această activitate, de oameni cu care am trăit și am luptat împreună. O asemenea perioadă de timp care reprezintă foarte mult în viața unui om, care aș putea spune că conturează personalitatea acestuia, aportul său social, constituie – retrospectiv privind lucrurile – o sursă inepuizabilă de amintiri. Analizând lucrurile acum, când nu mai sunt în vâltoarea evenimentelor, când fiecare din momentele trăite în acești ani și-au adus contribuția la crearea experienței pe care astăzi o am, indiscutabil că pot privi fiecare

⁴ Numele dintre paranteze reprezintă adnotări. Probabil, unele dintre acestea aparțin ofițerilor activi însărcinați cu obținerea și, eventual, adaptarea memoriilor.

⁵ Toate sublinierile din acest document, în original.

moment la producerea căruia am contribuit sau în evadarea căruia m-am aflat, mult mai obiectiv decât am putut să o fac atunci când ele s-au produs.

Un cunoscut dicton spune că: Pentru om nici o experiență nu-i prea scump plătită.

Nu mă pronunț încă asupra adevărului prins în acest dicton.

Un lucru este clar: experiența unui om servește celor ce urmează.

Cu toată modestia aș vrea ca și experiența mea să servească.

Voi începe cu sfârșitul.

Sfârșit de februarie 1968. Afară, vreme primăvărată, dar cu atât mai amăgitoare cu cât apăruse în luna gerurilor.

Împreună cu ofițeri[i] cu muncă de conducere din aparatul Inspectoratului de Securitate al Municipiului București pe care-l conduceam, sunt convocat la Comitetul municipal de partid București (se afla pe b-dul Măgheru).

Știam pentru ce.

Știau și ceilalți ofițeri convocați la ședință.

Urma să ne luăm rămas bun.

Tov. Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului, anunță oficial celor prezenți trecerea mea în rezervă din motive de sănătate.

În câteva cuvinte, descrie în termeni elogioși activitatea pe care am depus-o în cadrul Securității Statului și mă asigură – ceea ce, mărturisesc, a reprezentat în acele momente o reală mângâiere pentru mine, care la numai 45 de ani mă văd nevoit să mă pensionezez – că sunt considerat în continuare un cadru de bază al Securității.

Calde cuvinte mi-a adresat în scurtul domniei sale cuvânt și tov. prim-secretar Dumitru Popa care m-a îndemnat să fac totul pentru a-mi satisface sănătatea, pentru a putea deveni din nou apt de muncă. I-am asigurat pe toți cei prezenți și, prin intermediul dumnealor, conducerea

partidului și a Consiliului Securității Statului că mă consider în continuare un ostaș devotat al cauzei partidului și al instituției, pe care am slujit-o cu capacitatea și puterile mele. Am dorit, totodată, să-i asigur și am făcut-o cu toată convingerea că, oricând voi fi solicitat, voi îndeplini orice sarcină ce mi se va încredința. Un ultim rămas-bun de la tovarășii cu care am muncit, o ultimă strângere de mână și iată-mă pensionar. Este o stare apăsătoare, deosebită, pe care nu o poate înțelege în complexitatea ei decât numai acel ce o trăiește efectiv. În primul moment nu realizezi perfect ce s-a întâmplat. Treci printr-o succesiune de simțăminte care de care mai antagonează în rândul cărora primează cele de amărăciune. Din când în când câte o încercare palidă, timidă de autoconsolare. Dar imediat locul încercărilor de împăcare cu soarta este luat de aceeași grea amărăciune care se amplifică, se amplifică mereu. Cu toate încurajările primite de la unii tovarăși, începi să te simți pe undeva un neajutorat. Parcă ți s-au rupt toate legăturile cu viața, cu societatea. Parcă ești un naufragiat singur în imensitatea oceanului, în față cu certitudinea incertitudinii viitorului.

Pe lângă această deosebit de apăsătoare stare sufletească – ca și când numai ea nu ar fi fost suficientă – vine să se mai adauge și o deplorabilă stare a sănătății, pe care în anii de zbucium și eforturi neîntrerupte, am lăsat-o pe un plan secundar, astăzi spunându-și necruțător cuvântul, făcând din mine un om de-a dreptul invalid.

Caruselul simțămintelor contradictorii continuă. Și persistă mult timp. În general, vrei să rămâi singur cu gândurile tale. Te deranjează până și apelurile la calm, la luciditate ale soției și copiilor. Apoi a venit o vreme pe care aș numi-o [a] sedimentări[i]. A început să se manifeste mai clar distincția dintre rațiune și sentiment. Am început să fiu tot mai convins că nu am dreptul să abdic de la obligațiile mele sociale, familiale și mai ales de la

cele de comunist, obligații ce-mi revin chiar și în calitate de pensionar.

Iar mai apoi au început amintirile.

Semn sigur de bătrânețe, spun unii.

Poate, aș spune eu, dorința individului de autocriticare, de bilanț al celor bune și al celor mai puțin bune din viața și activitatea sa.

Am primit apoi o dovadă – care m-a bucurat mult – că mai pot și trebuie să fiu util: am fost solicitat de către conducerea Consiliului Securității Statului să-mi împărtășesc în scris experiența – bogată, așa cum au apreciat-o cei competenți – celor care activează în continuare în aparatul de Securitate. Și amintirile, care atunci când nu se deapănă pe suportul unei utilități, poartă oarecum amănunțite.

Aș vrea să accentuez, pentru a-i pune de la început în cunoștință de cauză pe cei care vor citi aceste însemnări, că este cu totul departe de mine gândul de a încerca să înfrumusețez într-un fel sau să degeneriez cumva esența evenimentelor cândva petrecute, nici să le dau o interpretare de conjunctură.

De asemenea, așa cum am încercat în întreaga mea activitate, mă voi strădui și acum ca oamenilor cu care am venit în contact atât în calitate de subordonat sau de șef să nu le atribui calități ori defecte despre existența cărora să nu fiu convins. Singurul lucru pe care îl voi încerca va fi acela de a-mi folosi maturitatea și experiența de astăzi, dobândite mai ales după apariția documentelor de partid care au sintetizat analiza muncii de Securitate făcută în plenarele C.C. al P.C.R., pentru a putea elimina cât mai mult subiectivismul în aprecierea evenimentelor pe care le-am trăit, a oamenilor.

M-am născut în luna martie 1923, în București.

Tatăl muncitor (vânzător de pâine).

În casa părintească, alături de fratele și sora mea (am doi surori muncitori), am trăit o viață lipsită de bucurii, așa cum au trăit toți fiii de muncitori. Spun aceasta deoarece, deși îmi plăcea învățătura, am fost eliminat la sfârșitul trimestrului doi din clasa I de liceu, pentru neplata taxelor școlare; resemnându-mă, am fost nevoit să optez pentru învățarea unei meserii. Deși aveam un fizic de băiețel, am ajuns de am învățat meseria de cazangiu și paralel cu învățarea meseriei pe lângă cele 5 clase primare am urmat și cursurile școlii serale de ucenici cu o durată de trei ani.

În luna septembrie 1938 am ieșit lucrător, însă găsirea unui loc de muncă constituia o grea problemă. Voleam să lucrez într-o mare uzină, atât pentru a putea să-mi perfecționez calificarea, cât și pentru a avea asigurată – în măsura în care în acele timpuri aceasta putea constitui o asigurare – o angajare de cât mai lungă durată. Pentru aceasta, timp de o lună, zilnic am bătut drumurile la poarta uzinei Malaxa, însă mereu eram respins de la angajare datorită fizicului meu debil. Patronatul avea nevoie de muncitori cât mai solizi pentru a putea rezista condițiilor vitrege de muncă ce existau în uzină. La ieșirea muncitorilor din schimb un cunoscut îmi prezentă un șef de echipă pe care-l întreb cum aș putea face să reușesc să mă angajez în uzină. Acesta îmi spune că mă poate recomanda unui maestru care are posibilitatea de a mă ajuta la angajare – în cazul în care sunt dispus să-i cedez acestui maestru salariul ce-l voi primi pe două luni de zile. Neavând altă ieșire din situație am acceptat și așa s-a făcut că în luna octombrie 1938 am reușit să mă văd angajat în Uzina „Malaxa”, astăzi Uzinele „23 August”, maestrul respectiv luându-mi bani[i], eu doar semnând statul de plată.

În uzină am avut fericirea de a cunoaște câțiva muncitori cu o bogată educație revoluționară care s-au ocupat

de mine pentru a-mi forma o conștiință de clasă cât mai sănătoasă. Prin intermediul unuia din acești muncitori am ajuns ca, în vara anului 1941, să mi se facă legătura cu organizația revoluționară a tineretului comunist (UTC) în cadrul căreia ca secretar de celulă mi-am desfășurat activitatea până la 23 August 1944. De altfel, acest an (1941) este anul pe care partidul mi l-a recunoscut ca an al încadrării mele în P.C.R. Imediat după 23 August 1944 am fost trimis să lucrez în activul Județenei UTC. Iar apoi, în diverse funcții în aparatul de partid al Comitetului orășenesc București, ajungând în primăvara anului 1950 șef de secție M.A.I. în Secția administrativ-politică a C.C. al P.C.R.⁶

Primele mele contacte cu munca de Securitate

Prin natura atribuțiilor prevăzute în regulamentul de funcționare a Secției administrativ politice, trebuia ca împreună cu instructorii din sector să exercităm controlul de partid asupra muncii întregului aparat al M.A.I. Treptat, pe măsură ce timpul trecea, și noi ne familiarizăm cu specificul problemelor de muncă ale unor compartimente ale M.A.I., am reușit să îndeplinim atribuțiile ce ne reveneau. Excepție de la această situație o constituie organele de Securitate, unde șefi de direcții centrale – cu care căutam să discutăm probleme ale muncii lor – ne răspundeau invariabil: „Dacă primim aprobarea de la ministrul Teohari Georgescu putem să discutăm.” Or, poziția lui Teohari Georgescu⁷ față de atribuțiunile Secției C.C. al P.C.R. îmi era cunoscută din următoarea împrejurare:

⁶ Corect P.M.R. Și-a reluat numele P.C.R. la Congresul IX (1965).
⁷ Teohari Georgescu (1908-1976) membru al Partidului Comunist din 1929, cu câteva perioade de detenție politică în perioada interbelică. După ce este racolat la Moscova, de serviciul secret sovietic, este

Cpt. Dinu Stan, secretarul unei organizații de bază din Direcția Generală a Securității Statului, a criticat printr-un articol la gazeta de perete pe un ofițer.
 Generalul maior Mazuru Vladimir⁸, nefiind de acord cu conținutul articolului, ce viza pe acel subordonat al

arestat și condamnat, în 1941, la 10 ani de închisoare, fiind amnistiat la 25 august 1944. În perioada 1944-februarie 1945 a deținut funcția de subsecretar la interne, ca reprezentant al Partidului Comunist, iar după 6 martie 1945 cea de ministru de interne, funcție pe care a deținut-o până la 28 mai 1952. Este unul din principalii ctitori ai represiunii politice, adoptând metodele de lucru sovietice în cadrul aparatului de Securitate. La 26 mai 1952 însă, cu ocazia Plenarei C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952, prezidată de Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-a decis demiterea lui Teohari Georgescu din toate funcțiile de partid și de stat. Din acel moment a devenit „obiectivul” Securității și timp de trei ani (1953-1956) a fost arestat și anchetat, fără a fi însă judecat și condamnat. După eliberare este numit în funcția de director la Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”. În 1968 a fost reabilitat de Nicolae Ceaușescu, ocupând însă, între 1972 și 1974, și poziția de membru supleant al C.C. A deținut funcții foarte importante și pe linie de partid: membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945-1952), al Biroului Politic al C.C. (1945-1952), al secretariatului C.C. (1945-1952), al Biroului Organizatoric al C.C. (1950-1952) – Florica Dobre, coordonator, Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mareș, Monica Grigore, Alina Ilincă, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, *Membrii C.C. al P.C.R., 1945-1989. Dicționar*, studiu introductiv de Nicoleta Ionescu-Gură, Ed. Enciclopedică, București, 2004, p. 287.

⁸ Vladimir Mazuru (Mazurov, n. 1915). Recrutat de serviciile secrete sovietice, în 1947 a fost numit șef al Direcției de Cadre din Ministerul Afacerilor Interne, calitate în care contribuie la înființarea și organizarea Securității conform modelului sovietic. A fost înaintat la gradul de general maior și în toamna anului 1948 a devenit directorul general adjunct al Direcției Generale a Securității Poporului, devenind apoi unul dintre cei mai cunoscuți anchetatori ai acestei instituții. În 1952 eșuează în misiunea de arestare a unui grup de parașutiști. Asemenea eșecuri l-au determinat pe Alexandru Drăghici să-l sancționeze, atribuindu-i funcții mai puțin importante (deși în iulie 1953 era încă șeful Direcției a IV-a Contrainformații Militare). În iulie 1955 a fost trecut în rezervă, fiind mai târziu numit ambasador la

său, a cerut secretarului organizației de bază să scoată articolul de la gazeta de perete. Acesta refuzând, g-ral Mazuru Vladimir a scos articolul și l-a rupt.

Fiind sesizat în legătură cu acest fapt, am invitat la secțiunea pe generalul Mazuru Vladimir pentru a discuta poziția sa.

Peste câteva zile am fost chemat la Teohari Georgescu cu care m-a întrebat de ce mi-am permis să-l chem pe generalul Mazuru Vladimir, deoarece – spunea el – activiștii Secției C.C. al P.C.R. n-au dreptul să intre în problemele aparatului de Securitate.

Am răspuns că în regulamentul secției, aprobat de Biroul Politic al C.C. al P.C.R., aparatul de Securitate nu este exceptat de la controlul de partid. Enervat, Teohari Georgescu îmi spune că „atâta timp cât voi conduce această instituție nu voi permite nimănui și mai ales unor civili chiar dacă ei sunt activiști ai C.C. al P.C.R. să se amestece deosebit de secret”. Datorită acestor opreliști, familiarizarea mea cu problemele muncii de Securitate se făcea deosebit de anevoios, deși trecuse un an de zile de când conduceam sectorul M.A.I. În fața un[ei] asemenea stări de lucruri, în iunie 1951 s-a hotărât, la nivelul conducerii de partid, ca activiștii sectorului să fie încadrați ca ofițeri ai M.A.I., eu primind gradul de locotenent colonel. Cu toate acestea, lucrurile nu s-au schimbat prea mult, accesul nostru la problemele Securității limitându-se la contactul cu Direcția de cadre în probleme de numiri sau promovări a[le] unor tovarăși în diverse funcții, precum și la contactul cu aparatul po-

Varșovia, moment din care nu se mai cunosc detalii despre cariera sa (*Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode*, vol. I, 1948-1967, documente editate de Florica Dobre coordonator, Florian Banu, Teodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, Ed. Enciclopedică, București, 2006, pp. 703-704; Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Ed. Elion, București, pp. 181-182).

litic care pe atunci în ședințele organizațiilor de bază discuta aproape în exclusivitate numai probleme ale muncii de partid, problemele profesionale constituind un subiect inabordabil.

Abia la începutul verii anului 1952, când Drăghici Alexandru a fost numit ministru, activiștilor Secției C.C. al P.C.R. li s-a permis accesul la problemele aparatului de Securitate, participând pe lângă ședințele de partid și la unele ședințe de analiză anuală a muncii profesionale la care participau și șefii regiunilor de Securitate.

Așa am ajuns în situația de a cunoaște⁹ mai bine anumite principii și metode ale muncii de Securitate precum și o serie de cadre de conducere atât din aparatul central precum și [di]n cel teritorial.

Prima misiune cu caracter de Securitate

În vara anului 1952, un deținut ce se afla internat în spitalul penitenciarului Văcărești a trimis la C.C. al P.C.R. o scrisoare prin care cerea să fie trimis un activist cărui să-i spună lucruri de o importanță deosebită.

Această însărcinare mi-a fost încredințată mie.

Luând legătura cu el, acest deținut, după o îndelungată ezitare – fiindu-i teamă să nu fiu de la Securitate, în care n-avea încredere – mi-a vorbit despre o serie de fapte deosebit de grave comise în penitenciare de către unii deținuți legionari. Raportând cele aflate de la acest deținut, conducerea de partid a hotărât ca un colectiv compus din activiști de partid să înceapă o anchetă (din acest colectiv am făcut și eu parte). Șeful colectivului a fost numit Ady Ladislau¹⁰, considerat ca având oarecare

⁹ Cuvânt corectat în original. Inițial: „situația de a înțelege”. Fragmentul privind cadrele de conducere este marcat cu semnul de întrebare.

¹⁰ Ady Ladislau (n. 1911), ilegalist condamnat în lotul Anei Pauker, în 1937. În 1952, după căderea „deviatorilor de dreapta”, este numit

experiență, deoarece lucrase după 23 August 1944 în Po-
liție. Pentru începerea anchetei au fost aduși – în arestul
Regiunii de Securitate Ploiești – câțiva deținuți legionari,
indicați de cel ce sesizase problema.

Din anchetă a reieșit că un grup de legionari aflați în
Penitenciarul Pitești, începând cu anul 1949, au specu-
lat concepția unor factori de conducere din Securitate –
care își propusesese[ră] să întreprindă măsuri de reeduca-
re a legionarilor aflați în penitenciare – oferindu-se „să
sprijine” această acțiune cu anumite „metode tari” deoa-
rece susțineau ei [că] legionarii sunt greu de convingu-
ți.

Speculația a constat din aceea că a reușit să convingă
că nu-i suficient să se facă muncă de reeducare, ci să se
recurgă la „autodemascare” care, spuneau ei, constituie
o dovadă concretă că deținuții se debarasează de fanatis-
mul legionar¹¹.

Promițând că, în plus, din aceste „autodemascări”, ei
vor obține o serie de materiale pe care organele de an-
chetă, precum și instanțele de judecată nu reușise[ră] să
le afle. Propunerea lor a fost acceptată, deși aceste „au-
todemascări” se făceau cu prețul unor constrângeri fizice
și psihice, care au atins gradul unor adevărate atrocități,
mergând până la omorârea unor deținuți. Deși în urma
verificărilor făcute de organele de Securitate rezulta că
aproape totalitatea acestor „materiale” obținute din de-
mascări erau lipsite de adevăr, totuși se accepta continua-
rea „autodemascărilor”, închizându-se ochii față de metodele
inumane ce se foloseau. Mai mult, această acțiune a fost
extinsă în luna aprilie 1951 și la penitenciarul Gherla.

ministru adjunct la Interne, coordonând în această calitate Direcția
Generală a Penitenciarelor. Este scos de la conducerea acestei direc-
ții în 1955, iar în 1959 este eliminat din M.A.I. și chiar arestat, sub acu-
zația de a fi fost informator al Siguranței (Marius Oprea, *Banalitatea
răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, studiu introduc-
tiv de Dennis Deletant, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 560).

¹¹ Ultimele două paragrafe adnotate: „Mai clar și mai pe larg”.

La un moment dat, din anchetă a rezultat că adevă-
ratul scop urmărit de inițiatorii „autodemascărilor” era
acela să informeze comandamentul legionar cu cele re-
cunoscute în anchete de către legionarii condamnați, dar
mai ales cu ceea ce nu spusese[ră] în anchetă și care, afla-
te de Securitate, putea[u] duce la arestarea celor vizați.

Un alt aspect declarat de inițiatori era acela că acel de-
ținut care în urma bățăilor le-a vorbit ceea ce nu spuse-
se în anchetă trebuia să fie omorât deoarece îl considerau
periculos pentru ei, putând oricând să spună și Securi-
tății ceea ce le spusese lor.

Ajunsa într-un asemenea stadiu, ancheta devenea foarte
greă, la aceasta concurând două elemente: legea tăcerii, pe
care o adoptase[ră] cei anchetați, precum și lipsa totală
de experiență în materie de anchetă, ce handicapa colec-
tivul de activiști însărcinat cu această misiune. În acest
stadiu, ancheta a fost preluată în principal de ofițeri de
Securitate care au dus-o până la proces. Ulterior am aflat
că nici în final lucrurile nu s-au elucidat complet.

Un lucru a rămas pentru mine cert, și anume că din
cele petrecute în penitenciarele Pitești și Gherla, organe-
le de Securitate au fost serios compromise și prin acțiu-
nea lor – ceea ce a fost mai dureros – s-a aruncat o lumină
urâtă asupra politicii partidului nostru.

Martor al unor evenimente mai importante

Lucrând în continuare la Secția administrativ politi-
că a C.C. al P.C.R., am fost promovat ca adjunct al șefu-
lui secției și apoi ca șef al secției, fiind avansat în iulie
1952 la gradul de colonel. În această postură, contactul
meu cu ministrul Drăghici Alexandru a fost mai frecvent,
ajungând să cunosc „preocuparea” sa de a înlocui o mare
parte din cadrele de conducere din aparatul central de
Securitate. La întrebarea mea dacă o asemenea înlocuire
masivă de cadre nu va afecta negativ munca – deoarece

nici unul din cei vizați pentru a fi aduși nu are curaj, de perspectivă, și că aceștia vor învăța relativ repede munca, având în acest sens asigurat un sprijin relativ repetit de la consilierii sovietici¹². Așa s-a făcut că din vara anului 1952 până în vara anului 1953 au fost aduși din aparatul de partid circa 25 de tovarăși.

Este un fapt ce nu poate fi contestat de nimeni că pentru toți acești tovarăși nou veniți a trebuit un timp destul de lung până ce s-au familiarizat cu munca de Securitate, a da rezultate. Nemaivorbind de atmosfera agitată ce se crease – și nu fără motiv – în aparatul de Securitate, cum că Drăghici Alexandru aduce acest lot masiv de activiști de partid deoarece n-are încredere în cadrele ce fuseseră promovate de Teohari Georgescu și care lucraseră cu acesta.

* *

În septembrie 1952 s-a luat măsura desființării aparatului politic din Securitate. Prin această măsură se urmărea a se pune capăt unor stări de lucruri destul de negative, și anume:

Munca politică din unitățile teritoriale de Securitate era încredințată ofițerilor loțiitori politici care, de regulă, erau oameni foarte tineri, cu o slabă capacitate și mai ales ca pregătire politică. Iar în centrală era asigurată de Direcția Politică. Obiectul ședințelor de partid se limita, de regulă, la prelucrarea și apoi seminarizarea temelor sau lecțiilor trimise de Direcția Generală Politică a M.A.I.-ului, astfel că, așa cum am arătat mai înainte, aceste ședințe nu erau legate și de aspectele muncii profesionale.

În plus, existența aparatului politic în Securitate excludea indirect controlul organelor teritoriale ale parti-

¹² Adnotare: „de ce făcea acest lucru?”

ditului asupra muncii Securității Statului, ceea ce se dovedise a fi de-a dreptul anormal.

Odată cu desființarea aparatului politic, viața de partid din Securitate a trecut sub îndrumarea și controlul direct al organelor teritoriale de partid. Aceasta constituind, după mine, un moment deosebit de important ce a marcat sfârșitul unei perioade în care Securitatea era singurul organ de stat asupra căruia organele de partid nu aveau posibilitatea de a le cunoaște și controla activitatea desfășurată.

Privită în evoluția ei ulterioară, această măsură – trebuie spus – a rezolvat numai parțial dezideratul ce a impus-o, deoarece dreptul de a controla toate aspectele muncii de Securitate a fost acordat numai prim-secretarilor comitetelor regionale de partid și unui singur instructor special însărcinat cu această misiune¹³.

Pe parcurs însă, și mai ales când Drăghici Alexandru a fost ales membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.M.R. datorită acestei funcții, la care s-a adăugat și atitudinea lui de timorare a unor tovarăși prim-secretari regionali, care considerau necesar să ridice – cu diverse prilejuri – anumite probleme referitoare la unele aspecte negative din munca organelor de Securitate, controlul de partid – atât de necesar – s-a redus treptat pe parcurs, de fapt, la o simplă ficțiune, având consecințe din cele mai nefaste¹⁴.

Îmi este încă viu în minte un exemplu: după evenimentele din toamna anului 1956 din Ungaria la o ședință ținută la C.C. al P.C.R. cu tov. prim-secretari ai comitetelor regionale de partid și șefii direcțiilor regionale de Securitate, tovarășul Vaida Vasile¹⁵, prim-secretarul regiunii

¹³ Adnotare greu descifrabilă: „de scos” sau „de sus”.

¹⁴ Adnotare: „dezvoltat acest aspect”.

¹⁵ Vasile Vaida (1909-1987), membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945-1955, 1960-1974), membru supleant al C.C. (1945-1960) etc. În

Cluj a spus că, după părerea sa, Securitatea locală a arestat prea mulți cetățeni de origine maghiară.

În loc să fie lăsat să-și expună tot ce avea de spus sau explicațiile necesare, Drăghici Alexandru intervine să dea diat, întrerupe pe vorbitor, replicând: „N-au fost arestați prea mulți, ci prea puțini.” Aceasta a făcut pe vorbitor să renunțe a mai continua ceea ce avea de spus, iar alții vorbitori n-au mai ridicat în cuvântul lor – deși probabil că aveau probleme – nimic important.

Asemenea cazuri au fost mai multe și petrecute înainte de 1956, când s-a produs cazul dat mai sus, însă cu toate eforturile făcute de a mi le reaminti n-am reușit, dar am convingerea că cei ce l-au cunoscut cu adevărat pe Drăghici Alexandru pot confirma afirmațiile mele făcute mai sus¹⁶.

* * *

Un alt eveniment nu lipsit de semnificație în ceea ce privește istoricul muncii de securitate a fost următorul:

La 20 septembrie 1952 la nivelul conducerii de partid s-a apreciat și ca atare s-a hotărât ca M.A.I. să fie despărțit în Ministerul Securității Statului și Ministerul Afacerilor Interne. Această măsură considerată la vremea respectivă de toți factorii ca fiind foarte bine-venită și tot atât de utilă a avut darul pe de o parte de a descongestiona pe fostul ministru de un volum foarte mare și variat de probleme, dându-i posibilitatea [de] a se ocupa mai atent de cele ce-i reveneau după despărțire, iar pe de altă parte – și aceasta era deosebit de important – să se poată compartimenta mai riguros munca.

momentul acțiunii descrise mai sus, Vaida era prim-secretar al Comitetului regional de partid Cluj (numit în același an), dar și deputat ales în regiunea Cluj (în întregul interval 1948-1969) – Florica Dobre și colab., *Membrii C.C. al P.C.R.*, p. 603.

¹⁶ Adnotare: „și alte cazuri”.

Încă de la despărțire, Drăghici Alexandru, rămas ministru al securității statului și-a manifestat deschis nemulțumirea, afirmând că „Munca de Securitate se leagă organic de cea a miliției și a penitenciarelor” și ca atare este necesar să se revină asupra hotărârii.

De fapt, după părerea mea, consider că motivele ce l-au determinat să manifeste o asemenea poziție erau tendințele ce-l caracteriza[u] de a fi șeful unui minister cât mai mare cu putință și de a demonstra că are capacitate și pricepere în cât mai diverse probleme, începând cu munca informativă în exterior și în interior și până la obținerea de producții cât mai mari, la aur și neferoase (prin preluarea acestor mine), cereale, la creșterea animalelor și a păsărilor (prin preluarea unor G.A.S.), rezultate cu care îi plăcea să se mândrească în mod deosebit.

Așa s-a făcut că, datorită „argumentelor” pe care le-a adus, Drăghici Alexandru a reușit să „convingă” conducerea de partid să revină asupra hotărârii din 20 septembrie 1952 și să se reunifice cele două ministere sub titulatura de M.A.I., eveniment ce s-a produs la 7 septembrie 1953, deci la mai puțin de un an de zile.

Venirea mea în aparatul de Securitate

În luna octombrie 1953, Chișinevschi Iosif¹⁷, care era legătura secției cu conducerea, mi-a adus la cunoștință hotărârea Secretariatului C.C. al P.C.R. că sunt eliberat

¹⁷ Iosif Chișinevschi (Iosif Roitman, 1905-1962), membru al partidului comunist încă din 1928 (când suferă și o condamnare la închisoare, de 2 ani și 6 luni). Una din figurile emblematice ale regimului condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chișinevschi a fost membru al C.C. al P.C.d.R. (din 1931) și al C.C. al P.M.R. (1945-1960), al Biroului Politic al C.C. (1948-1957), al Secretariatului C.C. (1948-1954 și 1955-1957), vicepreședinte (1950-1954) și prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1954-1955) – vezi Florica Dobre și colab., *op.cit.*, pp. 149-150.

din funcția de șef al Secției administrativ politice a C.C. al P.C.R. și sunt numit în funcția de adjunct al ministrului afacerilor interne, cu care prilej sunt avansat la gradul de general maior.

Eram printre ultimii din lotul de activiști ai Comitetului Central care erau trimiși să lucreze în M.A.I.

În primăvara acestui an împlinisem etatea de 30 de ani. La pregătirea mea școlară, despre care am vorbit într-un capitol anterior, se adăugase, după 23 August 1944, o școală de partid de șase luni făcută în anul 1948 și apoi Universitatea serală de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.R., absolvită în anul 1953.

Atât etatea, care nu-mi permitea să am o suficientă experiență a vieții, cât și nivelul de pregătire generală, apăsătoare funcții în M.A.I. – la un nivel ce mă va face să mă descurc mai greu, m-a făcut să spun lui Chișinevski Iosif că trimiterea mea la M.A.I. îmi dă un sentiment de rețineră și chiar îngrijorare, deoarece consider că nu am pregătire și nici vocație pentru o asemenea muncă și ca atare probabil că nu voi reuși să fac față acestei sarcini. Acesta m-a contrazis, spunându-mi că mă vede capabil, ca într-un timp relativ scurt să intru în mod corespunzător în probleme și că voi avea posibilitatea să-mi fac studiile cerute de o asemenea funcție.

Prezentându-mă la Drăghici Alexandru, acesta mă întreabă de ce am manifestat rețineră de a veni la M.A.I. (deci Chișinevski îl informase).

I-am răspuns că de teamă că nu voi reuși să fac față sarcinilor. M-a asigurat că mă va ajuta să învăț cât mai repede meseria de securist și că pentru aceasta voi fi ajutat în mod substanțial mai ales de locțiitorul primului consilier sovietic.

La ora aceea, pentru orientarea muncii de securitate nu existau „Directive”, ci doar câteva ordine care reglementau unele probleme. Și astfel, posibilitatea pregăti-

ri pe baza studiului unor lucrări de specialitate tipărite era ca și inexistentă. De aceea pentru a intra în atmosferă am făcut apel la unele lucrări beletristice cu caracter de muncă informativă, editate în anii anteriori de către Direcția Generală Politică.

În primele luni de activitate îmi puneam diverse întrebări, ca de exemplu: care-i diferența dintre o casă conspirativă și una de întâlniri¹⁸, care-i diferența dintre un dosar de verificare și cel de acțiune informativă¹⁹ sau diferența dintre [un] informator calificat și cel necalificat²⁰ și ca acestea multe alte întrebări.

¹⁸ „Casa conspirativă este un apartament – la dispoziția organelor Securității – în care au loc întâlnirile lucrătorilor operativi cu informatorii. Aceste case trebuie să fie bine conspirate de vecini, sub formă de locuință, instituții sau întreprinderi”; „Casa de întâlnire este un apartament, proprietatea unei persoane particulare, o întreprindere sau instituție, care în baza unei convenții este folosită vremelnic de organele Securității Statului pentru munca informativă” (Ministerul Afacerilor Interne, *Directiva despre munca cu agentura* (uz intern), 1951, pp. 15-16).

¹⁹ Cele două tipuri de dosare aparțin, deopotrivă, categoriei dosarelor informative (de urmărire). Diferența dintre ele constă în faptul că dosarul de verificare informativă avea o durată limitată în timp (de regulă 6 luni), și conținea materiale de primă sesizare informativă, pe când cele de urmărire informativă (acțiune informativă, conform exprimării din document) erau deschise pe o perioadă nedeterminată, ca urmare a „confirmării suspiciunilor” din dosarul de verificare și ocazionau utilizarea metodelor avansate de urmărire (inclusiv filaj, interceptări de convorbiri și corespondență etc.).

²⁰ „Informatorii calificați sunt acei informatori care, prin aptitudinile, trecutul și legăturile lor, au posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive și să ducă acțiuni informative împotriva acestora. Adeseori, organele Securității Statului recrutează astfel de informatori din mijlocul elementelor străine de clasă muncitoare sau compromise prin legăturile sau activitatea lor criminală dusă împotriva Republicii Populare Române. Informatorii calificați pot fi recrutați și din rândurile elementelor patriotice, care se găsesc în mijlocul persoanelor ce au legături cu elementele subversive și pot pătrunde în mijlocul lor, având posibilitatea să ducă acțiuni informative împo-

Cât privește promisiunea de ajutor din partea ministrului mai puțin se putea vorbi, deoarece mereu era foarte ocupat.

Singura speranță îmi rămânea consilierul sovietic, despre care am vorbit mai sus și care m-a ajutat cu adevărat substanțial, deoarece de la el primeam răspuns la întrebări ca cele de mai sus; de asemenea, o bună perioadă de timp, cu sprijinul său rezolvam majoritatea problemelor și tot cu el am făcut primele mele deplasări la regiunile de Securitate, intrând în contract cu munca depasării și învățând specificul muncii [în] teritoriu.

Ulterior, prin 1954-1955, simțind mai pregnant rămânerea în urmă, împreună cu alți tovarăși din aparatul de Securitate am luat hotărârea de a ne completa studiile. Drăghici Alexandru a avut o ieșire destul de dură, afirmând: „Ce, v-a[u] intrat în cap tendințe de îmburghezire, de căpătuială, ce urmăriți prin completarea studiilor?” I-am răspuns că viața cere aceasta, că munca ne depășește. A reacționat prin a spune: „Este suficient să vrei să

triva acestora. Ei au ca acoperire o legendă studiată în mod detaliat, care îi caracterizează ca elemente străine de clasa muncitoare, ce au legături cu elementele subversive, sau duc o activitate criminală.”

„Informatorii necalificați sunt acei informatori care, din însărcinarea organelor Securității Statului, depistează persoanele suspectate de activitate dușmănoasă, clarifică starea de spirit și purtarea acestora, descoperă și comunică date în privința a tot felul de lipsuri și evenimente din cadrul obiectivelor și problemelor deservite de serviciile noastre informative (manifeste, inscripții, accidente, acțiuni cu aspect de sabotaj ș.a.m.d.), însă acești informatori necalificați, fiind lipsiți de aptitudini și posibilități contrainformative, iar câteodată și de experiență, nu au posibilitate să pătrundă în mijlocul elementelor subversive și să ducă acțiuni informative împotriva lor. De obicei, informatorii necalificați se recrutează din rândul cetățenilor patrioți.”

Definițiile de mai sus sunt preluate din Ministerul Afacerilor Interne, *Directiva despre munca cu agenții (uz intern)*, 1951, pp. 8-9. Menționăm că după 1967 se renunță la distincția dintre informatorii calificați și cei necalificați.

mănecști și atunci te poți descurca.” Această atitudine față de completarea studiilor a făcut pe mulți tovarăși să renunțe de teama unor repercusiuni, alții le-au urmat însă pe ascuns. Efectul acestei rămăneri în urmă n-a întârziat să-și arate roadele în toate sectoarele muncii de securitate.

În ceea ce mă privește, mult mai târziu, abia în 1965 și oarecum pe ascuns, am reușit să termin la fără frecvență școala medie și facultatea de drept, sacrificându-mi în acești ani tot timpul meu liber, neprimind nici o zi permisie, deoarece ministrul nu accepta acest lucru, deși exista un H.C.M. care prevedea acordarea unor asemenea permisiuni pentru susținerea examenelor. Abia după ce tov. Onescu a preluat conducerea ministerului s-a dat curs deosebit de accentuat, creându-se cu adevărat condiții pentru completarea studiilor.

Probleme și evenimente din sectoarele primite spre coordonare

La venirea mea în Securitate, în condițiile despre [care] am vorbit, mi s-a dat spre îndrumare și coordonare activitatea următoarelor unități: Direcția anchete, Direcția securitate transport, Direcția asigurării securității personale a conducerii de partid, precum și a serviciilor independente: tehnic operativ, contrainformații radio, „D” (care făcea munca informativă în penitenciare) și „C” (care se ocupa cu exploatarea arhivei informative și cu evidența). Deci, unități cu un profil foarte variat, ce mi-au pus pentru multă vreme foarte multe probleme.

Așa cum era și firesc, pentru început, am chemat pe rând conducerea acestor unități pentru ca, discutând cu ele, să mă pun la curent cu forma de organizare, obiectul muncii lor și problemele pe care le au în lucru. Începutul l-am făcut cu Direcția de anchete al cărei șef era

col. Butica²¹ Francisc²², adus cu lotul de activiști de la C.C. al P.M.R. în 1952 după arestarea col. Dulgheru Mișu²³, fostul șef al acestei direcții.

Col. Butica Fr[ancisc] m-a informat că în arest, printre cazurile mai importante se află cel[e] al[e] lui Lucrețiu Pătrășcanu, Teohari Georgescu și Vasile Luca. Întrucât eram surprins de existența acestora în arest, am întrebât ce-i cu ei, la care col. Butica mi-a răspuns că nu are voie să vorbească despre situația lor. Atunci am întrebât pe ministru, care mi-a spus că eu nu am de ce să mă amestec în aceste cazuri, deoarece ele sunt anchetate de comi-

²¹ Corect, Butyka. Am păstrat forma eronată Butica, utilizată în documentul original de către generalul Evghenie.

²² Andrei Francisc Butyka (n. 1920). După 23 august 1944, a fost cooptat în Ministerul Afacerilor Interne. „Implicat în anchetarea „petru Drăghici și este numit, în iulie 1952, în funcția de locțiitor director și, ulterior, în 16 octombrie 1952, director al Direcției a VIII-a Anchete din Securitate.” În această calitate, îl interoghează, printre alții, chiar pe Mișu Dulgheru, predecesorul său în fruntea Direcției Anchete. În 1963, la propunerea lui Vasile Negrea, este scos din funcția de șef al Direcției a VIII-a (Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode, vol. I, 1948-1967, documente editate de Florica Dobre coordonator, Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, Ed. Enciclopedică, București, 2006, pp. 696-697). Mai mult, în 1968, în legătură cu anchetarea activității lui Alexandru Drăghici, lui Butyka îi sunt retrase toate brevetele decorațiilor primite în perioada activității sale în aparatul de Securitate, acesta fiind „pentru o scurtă perioadă direct implicat în pregătirea procesului prin care Pătrășcanu a fost condamnat la moarte și executat” (Mihai Pelin, *op.cit.*, p. 71; A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 4, f. 307).

²³ Mișu Dulgheru (Dulberger, n. 1917). Între anii 1948 și 1952 a fost șeful Direcției Anchete din M.A.I., conducând în perioada 1950-vara 1952, ancheta cazului Pătrășcanu. În toamna anului 1952 „a fost arestat, împreună cu alții, pentru activitate dușmănoasă desfășurată în cadrul organelor securității statului”. În anul 1955 a fost pus în libertate, „scos din M.A.I. și trecut în rezervă cu gradul de soldat”. Ulterior, a lucrat la „I.C.A.B. în calitate de conducător al unei gospodării de canalizare” (*ibidem*, f. 98).

sii speciale ale partidului. Așa s-a făcut că eu am cunoscut situația acestor arestați abia cu ocazia procesului la care am asistat ca oricare alt invitat.

Printre celelalte cazuri mai importante aflate la ora aceea în anchetă era cel al grupului de parașutiști, arestat în vara anului 1953. În legătură cu ancheta acestui grup, un moment mai deosebit consider că merită să fie descris. Golea²⁴..., unul dintre personajele mai importante din acest grup, refuza să spună cine este șeful grupului. După arestarea lui Tănase Alexandru²⁵, ce s-a produs mai târziu, la indicația consilierului sovietic²⁶, s-a recurs la următoarea tactică: Tănase Alexandru a fost băgat într-un birou mai arătos, oferindu-i-se loc într-un fotoliu, fiind servit [servit] cu cafea și țigări. La un moment dat, ca din

²⁴ Ion Golea (n. 1922), a activat în cadrul Mișcării Legionare, în perioada 1941-1942, fiind lider al Frățiilor de Cruce din Sighișoara. În septembrie 1948 trece clandestin frontiera spre Iugoslavia, stabilindu-se la Salzburg, unde a fost recrutat și instruit de serviciile speciale americane și franceze, principala sa misiune concretizându-se prin parașutarea sa în România, în pădurea Fetea, în noiembrie 1951 de către un avion american, fără însemne de recunoaștere. În aceeași operațiune a fost însoțit de Ioan Mircea Samoilă. În august 1953, în perioada Festivalului internațional al tineretului și studenților aceștia au răspândit manifeste anticomuniste. Arestat, are aceeași soartă ca Alexandru Tănase (Mihai Pelin, *op.cit.*, pp. 133-134).

²⁵ Alexandru Tănase (n. 1915), a fost membru al Mișcării Legionare, în cadrul căreia a ajuns la gradul de comandant. A fost condamnat la 5 ani de închisoare în contumacie (în timp ce se afla pe frontul de Est) pentru participare la rebeliunea din 1941. După 1944 a părăsit clandestin țara prin Iugoslavia, înrolându-se în așa-numita Armată Națională de Eliberare, creată de Horia Sima. Recrutat de americani în timpul prizonieratului aliaților occidentali și trimis pe teritoriul României cu misiuni speciale. În noaptea de 1 spre 2 octombrie 1952, a fost parașutat în zona Târgu Cărbunești, misiune în care fusese angrenat și Ion Golea. Tănase este arestat la 31 mai 1953 de către organele de Securitate. Condamnat la moarte pentru spionaj, la 12 octombrie 1953, este executat în aceeași lună, la Jilava (*ibidem*, pp. 270-271).

²⁶ Sublinierea cu pix roșu este dublată cu chenar și semn de întrebare (cu creion).

greșeală a fost băgat pe ușă Golea, ce era însoțit de un plutonier de la arest. Imediat ce s-a constatat că Golea l-a recunoscut pe Tănase Alexandru, i s-a spus plutonierului ce-l însoțea că a greșit camera, deoarece nu aici trebuia adus. Golea a fost retras și dus în camera de aici trebuia să se afla alături, unde să se continue interogatoriul său. Golea însă a cerut să i se spună cine era cetățeanul ce stătea în fotoliu în camera în care din greșeală a fost stădus. I s-a cerut să răspundă la întrebările ce i se puneau, deoarece ancheta nu este obligată să-i răspundă la întrebările sale. Atunci Golea a căzut pe gânduri și la un moment dat a reacționat oarecum violent spunând: „Dacă așa stau lucrurile – eu sunt chinuit în anchetă iar el stă în fotoliu, bând cafea și fumând țigări – vă declar că el, Tănase Alexandru, este șeful grupului de parașutiști. Lucru care ulterior a fost confirmat în mod cert.

O altă problemă cu caracter mai deosebit pe linia Direcției de anchete și care a apărut la un moment dat, a fost aceea a polițiștilor și a foștilor demnitari burghezi, care pe baza unor ordine anterioare ale M.A.I. fuseseră arestați în anul 1948-1949 și încarcerați primii la penitenciarul Făgăraș iar ceilalți la penitenciarul Sighet. Acești deținuți în număr destul de mare erau ținuti în penitenciare nejudicate și necondamnați.

În primăvara anului 1954, am fost sesizat că unii dintre acești deținuți, majoritatea bătrâni și bolnavi, mor în aceste penitenciare și sunt înhumați – fără forme legale care să ateste decesul – pe unde se găsea, ceea ce constituia o situație foarte complicată. Am raportat ministrului această stare de lucruri propunându-i să luăm cât mai curând în anchetă acești deținuți, deoarece deținerii lor de atâția ani de zile [era] ilegală (mai ales că unii nici nu erau vinovați), iar pe de altă parte să fie luate măsuri de a se intra în legalitate cu decesele ce se produceau aici.

Ministrul a aprobat propunerile, ordonând să se înceapă ancheta.

Vinovația principală a multora dintre cei deținuți în aceste condiții o constituia „Activitatea represivă împotriva mișcării revoluționare și a clasei muncitoare din România”. Studiindu-se posibilitatea judecării celor ce se făceau vinovați de asemenea fapte s-a constatat că articolele existente la acea oră în Codul Penal nu incriminau o asemenea activitate, deci se impunea crearea unui text de lege adecvat.

De aceea s-a format o comisie compusă din procurorul general, ministrul justiției, președintele Tribunalului Suprem și eu, care comisie a elaborat un text de lege corespunzător acestei necesități și care, prin Decretul 358 din august 1954, s-a introdus în Codul Penal ca articolul 193¹.

Anchetarea și judecarea acestor deținuți, pe baza articolului amintit, au confirmat faptul că unii dintre ei, prin activitatea lor trecută, nu se făceau pasibili de pedeapsă, fiind puși în libertate după o deținere ilegală de 4-5 ani.

Așa s-a reușit a se pune capăt unei situații cu totul anormale.

Tot legat de munca de anchetă aș vrea să vorbesc puțin despre crearea, activitatea și desființarea Procuraturii M.A.I. și a Tribunalelelor M.A.I.

Argumentându-se necesitatea unei mai mari activități precum și a unei conspirativități mai sigure asupra anchetelor, precum și a proceselor acelor cetățeni ce se făceau vinovați de infracțiuni cu caracter contrarevoluționar la ...²⁷ s-au creat Procuratura M.A.I. precum și Tribunalelele M.A.I.

Elementul principal al argumentării a fost acela că atât în procuratură, cât și în justiție activau, chipurile, la ora

²⁷ Text lipsă în original.

aceea, unele cadre cu o insuficientă conștiință de clasă, iar altele insuficient atașate regimului și care datorită acestor lacune nu erau capabile să asigure operativitatea acestor activități anchetelor și a proceselor, dar mai ales existau neîncrederea că aceștia vor doza în mod corespunzător pedeptele ce se aplicau celor vinovați. Pentru încadrarea acestor procuraturi și tribunale, s-a[u] selecționat din aceste două instituții cadrele ce erau apreciate că corespund unor asemenea cerințe.

Datorită faptului că purtau titulatura M.A.I., apărea în mod evident dubla lor subordonare; pe de o parte față de instituția pe care o reprezentau, iar pe de altă parte față de M.A.I., pe lângă care erau detașați.

Realitatea însă era aceea că acești procurori și judecători nu prea simțeau răspunderea față de instituția pe care o reprezentau, deoarece mai puțin erau controlați și trași la răspundere de către șefii acestor instituții.

În același timp ei se străduiau să execute în așa fel sarcinile ce le reveneau astfel încât M.A.I. să nu aibă obiecții.

Această stare de lucruri a dus la aceea că procurorii M.A.I. manifestau foarte adesea multă „înțelegere” în ceea ce privește unele încălcări ale procedurii penale, produse uneori din cauze obiective, dar cel mai adesea, din cauze subiective, în decursul anchetei (fie că era vorba de temeinicia materialului pe baza căruia se făcea reținerea, fie că era vorba de prelungirea legală și la timp a mandatului de reținere, fie că era vorba de obiectivitatea probelor administrate în acuzare, fie că era vorba de supravegherea condițiilor de deținere și de tratament ce se aplica[u] arestaților, fie că era vorba de întocmirea și conținutul rechizitoriului, [pe] care, de regulă, îl întocmea organul de anchetă, procurorul susținându-l în instanță pe baza unei largi încrederi ce o avea în anchetă)²⁸.

²⁸ Adnotare: „aspecte mai concrete?”.

La rândul lor, judecătorii tribunalelor M.A.I. mergeau și ei pe aceeași linie de „încredere” în organul de anchetă al Securității. Astfel, ei își consumau foarte puțin timp cu studiul dosarelor ce le primeau spre rezolvare. De regulă, în instanță interogau pe acuzat după un chestionar întocmit de organul de anchetă, unde foarte adesea apărea pe lângă întrebări și răspunsul ce va fi dat sau care va trebui obținut. De asemenea, încadrarea vinovăției în textele Codului Penal, precum și dozarea cuantumului de pedeapsă, de cele mai multe ori era[u] recomandate de către organul de anchetă. Completul de judecată, în decursul activității sale, îndeplinea deci o simplă formalitate.

Astăzi, făcând o analiză critică cât de sumară asupra acestor practici, duce fără putință de tăgadă la concluzia evidentă că „argumentele” în temeiul cărora s-au creat aceste procuraturi și tribunale M.A.I. erau de natură a susține munca de anchetă a Securității de sub controlul real al organelor însărcinate în stat cu aceasta și a facilita în mod evident climatul unor acte abuzive. Acesta a fost, de altfel, și elementul principal care la...²⁹ s-a apreciat oportunitatea ca aceste „anexe” ale Securității să fie desființate, începând să se intre în sfârșit pe făgașul normal, reglementat de legile statului.

O altă problemă – legată de munca Securității – și peste care nu pot trece cu vederea deoarece și ea a constituit o perioadă de timp un aspect destul de negativ a reprezentat-o crearea la...³⁰ în cadrul M.A.I. a comisiei de fixare a domiciliului obligatoriu și a internării în colonii de muncă, comisie ce era direct subordonată primului adjuncț al ministrului Pintilie Gheorghe.

Rolul atribuit acestei comisii era acela ca, în cazurile în care nu existau sau nu se putea[u] administra suficiente

²⁹ Lipsă în original.

³⁰ Lipsă în original.

probe de vinovăție, pentru ca un cetățean să fie trimis în justiție, sau când un condamnat contrarevoluționar eliberat din detenție la termen nu inspira garanția că a renunțat la convingerile sale și deci în libertate putea constitui în continuare un anumit pericol social, se recurgea fie la fixarea de domiciliu obligatoriu, fie la internarea fie la tr-una din coloniile de muncă. Această soartă era însă rezervată și unor cetățeni pe care organele de Securitate încercau să-i recruteze ca informatori pe baza așa-zisului material compromițător și aceștia refuzau să accepte, precum și acelor informatori care pe parcursul colaborării cu organele de Securitate se dovedeau a fi nesinceri sau treceau în slujba dușmanului³¹.

Numărul acelor cetățeni asupra cărora în decursul anilor s-a luat măsura fixării de domiciliu obligatoriu sau a internării în colonii de muncă a fost deosebit de mare.

Aceste măsuri, cu caracter privativ de libertate, care în unele cazuri au ajuns la 3-4 ani, au fost aplicate unor cetățeni ce în mai multe cazuri o meritau poate cu prisosință, însă ele au fost aplicate uneori și pentru a escamota neputința sau comoditatea unor organe de Securitate în a stabili adevărul material asupra vinovăției unui anumit cetățean.³² Astfel că domiciliul obligatoriu sau colonia de muncă dădea posibilitatea majorării sau prelungirii camuflate a măsurilor privative de libertate, atunci când Codul Penal nu dădea în mod legal această posibilitate.

Un alt aspect legat de activitatea acestei comisii, care poate scoate mai pregnant în evidență caracterul insuficient de analitic al hotărârilor luate, este și acela că, în decursul celor 1-2 ore cât comisia lucra, se lua[u] în discuție zeci de referate în care se prezenta în mod sumar situația persoanelor asupra cărora se propunea aplicarea unor asemenea măsuri. Din această cauză obiectivitatea

³¹ Adnotare: „cazuri”.

³² Adnotare: „argumentat”.

și justetea pe care trebuia să o îmbrace, în multe cazuri, aplicarea acestor măsuri avea un caracter cu totul relativ, ca să nu spun de-a dreptul subiectiv. În mod auto-critic trebuie să spun că în câteva cazuri în lipsa lui Pintilie Gheorghe și eu am aprobat asemenea referate.

Abia în...³³ după masivele grațieri de pedepse, s-a apreciat inoportunitatea existenței în continuare a acestei comisii și ca atare desființarea ei.

Tot la acest capitol al muncii de anchete consider necesar a arăta o situație care exista la un moment dat și care genera o serie de neajunsuri. Astfel la venirea mea în Securitate am găsit pe lângă Direcția de anchete, profilată special pe această problemă, mai exista[u] alte două servicii de anchetă, independente de ea. Unul funcționa la Direcția de contrainformații militare, iar celălalt la Direcția securității transporturilor, care anchetau probleme ce apăreau pe linia acestor direcții. Pe parcursul activității mele am sesizat existența unor anomalii între activitatea Direcției de anchete pe de o parte și aceea a celor două servicii, pe de altă parte. Arestații celor două servicii erau introduși în arest, care se afla în subordinea Direcției de anchete (neexistând alt arest).

În decursul anchetei apărea necesitatea încadrării unui arestat cu agentură de cameră sau un alt arestat să fie băgat într-o cameră cu tehnică.

De aici începeau nenumărate discuții, deoarece Direcția de anchete motiva că nu are această posibilitate și de fiecare dată trebuia să intervin ca mediator³⁴.

Apoi apăreau și alte neajunsuri și anume coordonarea cât mai calificată a activității acestor două servicii era deficitară, deoarece șefii direcțiilor respective aveau o competență relativă în acest domeniu, la care se adăuga

³³ Lipsă în text.

³⁴ Adnotare: „de sus”. Adnotarea marchează ultimele două paragrafe.

și volumul mare de sarcini ce exista pe linia muncii informative, ceea ce îi pune în situația că dacă se ocupa[u] mai atent de una din ele să negligeze oarecum pe cealaltă.

Și, în sfârșit, datorită existenței acestor trei organe anchetă în aparatul central de Securitate, posibilitatea studierii în mod unitar de către un singur organ a situațiilor operative existente, la un moment dat, a stării infracțiunilor precum și a generalizării unitare a metodelor folosite de elementele infractoare precum și în munca de anchetă era mult îngreunată. În ideea remedierii acestor aspecte ce se repercutau în mod negativ în muncă, am propus ministrului trecerea acestor două servicii în cadrul Direcției de anchete. Datorită poziției de respințim-adjunct al ministrului, precum și de consilierii sovietici, care împreună susțineau „profilul special” al direcțiilor cărora aparțineau aceste servicii, ministrul a hotărât să mai fie studiată problema.

Din această cauză, problema s-a târăgănat până la 1 februarie 1956, când, în sfârșit, s-a[u] aprobat propunerile făcute, iar evoluția ulterioară a muncii a dovedit cu prisosință justetea măsurii luate.

Un alt aspect tot de natură organizatorică a fost și acela al trecerii la 1 iulie 1956 a serviciului operativ (care execută arestările) de la Direcția de filaj și investigații – în cadrul căreia funcționa – la Direcția de anchete. Această cerință s-a impus prin aceea că lucrătorii acestui serviciu acționau la arestări și ridicări de corpuri delictive în necunoștință de cauză. Ei executau operația de arestare și de percheziție domiciliară ca un fapt în sine, din această cauză multe amănunte, strict necesare organului de anchetă, nu erau reținute și consemnate în mod corespunzător, ceea ce de multe ori îngreuna mersul anchetei.

Măsura luată s-a dovedit după aceea fiind cu totul corespunzătoare.

Pentru a încheia cu acest capitol al Direcției de anchete consider neapărat necesar să mă refer și la munca mai concretă, la lucrătorii ce o încadrau, precum și la metodele și stilul de muncă ce se imprima acestui organ. N-am să spun nici un lucru nou când voi afirma că această unitate – ca de altfel toate unitățile Securității Statului, de la cea mai mare până la cea mai mică funcție – la înființarea ei a fost încălătrată cu oameni ai muncii care aveau un grad de pregătire și cunoștințe generale destul de reduse. Un fapt a fost și rămâne pentru mine neîndoielnic și anume, că toți acești oameni, devotați cauzei partidului, animați de un puternic entuziasm revoluționar, veniseră în Securitate cu un fond sănătos, punându-și toată puterea lor de muncă în slujba revoluției proletare. La aceasta se mai adaugă dictonul atât de des folosit – în cuvântările lor – de către unii conducători, cum că „Securitatea Statului constituie sabia ascuțită a dictaturii proletariatului”, ceea ce le dădea și mai mult sentimentul unei activități deosebite.

Trăsăturile de caracter și puritatea morală ce caracteriza pe marea lor majoritate i-a făcut ca tot timpul să fie convinși că tot ceea ce fac slujește intereselor și cauzei partidului. Se mândreau că instituția în care ei munceau era condusă de un membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., aceasta contribuind o dată în plus la formarea convingerii și încrederii că munca lor și a instituției se va desfășura sub una dintre cele mai competente și sigure conduceri.

Cine oare poate fi acela care să pună – măcar pentru o clipă – sub semnul îndoielii părținitatea, obiectivitatea și legalitatea acțiunilor șefului acestei instituții, precum și a ordinelor date de el. Căci, n-am să spun nici un lucru nou, afirmând că ministrul nu pierdea nici o ocazie pentru a nu scoate în evidență necesitatea existenței acestor virtuți la fiecare ofițer de Securitate. Astăzi, toți acești oameni constată – cu justificat regret – că s-au înșelat în

mod amarnic. De asemenea, caracterul militar al instituției constituia un element în plus, care îi obliga pe lucrătorii de Securitate să execute ordinele așa cum erau ele date.

De aceea spun că, dacă pe parcurs la unii dintre ei au apărut sau s-a[u] manifestat anumite lipsuri – pe care astăzi, cu profundă părere de rău le constatăm cu toții – suntem sincer convinși de existența lor – acestora cred că nu li se poate reproșa că i-a[u] caracterizat întotdeauna.

Toate aceste elemente, cultivate pe un fond propice – ce-l constituia slabul nivel de cultură generală ce îngredina discernământul – a făcut cu timpul și pe nesimțite, din acești oameni niște executanți docili ai ordinelor primite, făcându-i astfel, în mod inconștient părtași la toate cele petrecute.³⁵ Pentru a dovedi cele afirmate mai sus, mă văd obligat a explica cum se materializau toate acestea.

Acești anchetatori, cu o inexistentă pregătire juridică, erau puși să interogheze – pentru a stabili adevărul material al vinovăției – arestați cu o bogată cultură generală și experiență a vieții, iar în foarte multe cazuri și cu o bogată experiență a activității clandestine. Astfel că, de la bun început, anchetatorul era puternic handicapat. Pentru a anihila acest handicap – șefii lor ce erau acreditați cu o oarecare experiență și mai ales consilierii sovietici – întocmeau un chestionar ce cuprindea întrebările ce trebuiau puse, precum și răspunsul ce trebuia obținut și care trebuia să se coroboreze cu datele obținute pe linie informativă, pe linia supravegherii operative sau pe linia T.O.

Din acest moment – cu o asemenea înarmare – anchetatorul începea lupta cu arestatul, pentru a obține răspunsurile anticipat stabilite. Acei lucrători care după un timp oarecare nu reușeau să determine pe arestat să-și recunoască vinovăția, adesea erau etichetați – și n-au fost pu-

³⁵ Paragraful este însoțit de adnotarea: „de analizat?”

unii dintre aceștia – ca lipsiți de capacitate, de combativitate și uneori chiar de spirit de clasă. Postura aceasta – cu totul neplăcută – la care se adăuga și dorința de a lovi în dușman, a determinat pe mulți lucrători să recurgă în anchetă la constrângeri psihice (ca promisiunea de a-i ușura situația în proces) și chiar la constrângeri fizice (de la interzicerea de a sta pe pat în tot timpul zilei, interzicerea tigărilor, reducerea mâncării și până la maltratarea arestatului). În ceea ce mă privește o spun cu toată răspunderea că niciodată nu am indicat și nu am practicat asemenea metode.

Prin toamna anului 1954, prin ordinul ministrului, s-a interzis aplicarea unor asemenea constrângeri – din inițiativa anchetatorilor – ele fiind totuși permise în anumite cazuri, numai din dispoziția sau cu aprobarea sa, atunci când Direcția de anchete solicita acest lucru. În aparatul central acest ordin a stăvilat mult[e] din aceste practici, cei prinși fiind aspru sancționați și prelucrați atât în ședințele de partid cât și în cele profesionale, cum a fost de exemplu cazul cpt. Lupan.

Îmi aduc aminte un caz – deși au fost mai multe – acela al lui Petrișor Marcel, legionar arestat în 1956 care în anchetă nu voia să recunoască activitatea desfășurată și dovedită cu prisosință și care din ordinul ministrului a fost puternic maltratată în nenumărate rânduri. Aceste dispoziții ale ministrului au creat în concepția unor anchetatori – mai ales în aparatul direcțiilor regionale de Securitate ce erau mai puțin controlate – mentalitatea că bătaia arestaților nu este cu desăvârșire interzisă și ca atare au mai practicat-o – bineînțeles cât mai pe ascuns – multă vreme.

O altă unitate centrală de coordonarea căreia răspundeam era aceea a Direcției securității transporturilor, din

activitatea căreia vreau să scot în evidență unele aspecte ce consider că ar putea interesa.

Problema securității transporturilor era privită ca având un specific cu totul aparte și, ca atare, direcția centrală avea, pe lângă serviciul de anchete despre care am vorbit anterior, tot în directă subordonare și indrumare în teritoriu, un număr de șase servicii de securitate transporturi feroviare și rutiere (Craiova, Timișoara, Cluj, Brașov, București, Iași) care aveau competență pe teritoriul a 3-4 regiuni administrative. În aceeași situație mai existau și 5 secții de securitate transporturi navale (Constanța, Turnu-Severin, Orșova, Giurgiu și Galați). Dacă pe plan central situația acestei direcții era clară – din punctul de vedere al atribuțiilor precum și al raportului cu celelalte direcții – pe plan teritorial, situația aceasta era destul de complicată. Exclusivitatea dependentei față de direcția centrală interzicea vreun control al regiunilor de Securitate în activitatea acestor servicii.

Pentru nevoile muncii lor, ca de exemplu căutarea la evidența suspectilor și a acțiunilor, solicitarea controlului secret al corespondenței, a supravegherii operative și a lucrărilor de T.O., ele erau puse în situația de a le solicita direcțiilor regionale de Securitate în subordinea cărora se aflau aceste compartimente. Direcțiile regionale de Securitate deserveau cu destulă greutate aceste servicii și secții în problemele solicitate, creându-le destule greutăți. Șeful direcției regionale, prevalându-se de funcția ce o avea, cerea acestor compartimente ca problemele cu un conținut mai important ce rezulta[u] din deservirea serviciilor sau secțiilor de securitate transporturi să-i fie prezentate. Cele apreciate ca mai deosebite nu le mai trimitea solicitanților, ci le dădea lucrătorilor din subordinea sa pentru a le lucra în continuare sau pentru finalizare. Așa se întâmpla cu casele de întâlniri, cu candidații la recrutare și chiar cu luarea în lucru a unor elemente

suspecte. Datorită acestor suprapuneri și imixțiuni generate de starea de lucruri mai sus arătată, permanent apăreau neînțelegeri ce trebuiau aplanate. Pe de altă parte, activitatea acestor servicii și secții de securitate transporturi mai era afectată și de sporadicul control și o coordonare a activității insuficient de competente din partea unor lucrători ai direcției centrale.

Deși încă din cursul anului 1955 începusem să-mi formez părerea că această stare de lucruri este dăunătoare muncii, totuși mă lăsam convins cu oarecare ușurință de argumentele aduse de factori de conducere ai direcției centrale, că existența acestor servicii și secții chiar în această situație este utilă. Abia în vara anului 1956, cu ocazia reducerii schemei aparatului de Securitate, am propus desființarea acestor secții și servicii și crearea în cadrul serviciului de contrasabotaj al fiecărei regiuni de Securitate a câte unui birou sau grupe care să se ocupe de problemele securității transporturilor. Abia în toamna anului 1959 s-a apreciat oportunitatea desființării nu numai a acestor servicii și secții, ci chiar a direcției centrale.

Problemele securității transporturilor feroviare, rutiere și telecomunicații fiind repartizate direcției de contrasabotaj, cele ale securității navale și aeriene – pentru faptul că aveau frecvente legături cu străinătatea – au fost repartizate la direcția de contraspionaj.

La regiuni, în cadrul secției sau serviciului de contrasabotaj s-a creat – în funcție de volumul problemelor – câte o grupă sau numai un ofițer care se ocupa de acest sector.

• • •

Din activitatea direcției ce se ocupa cu asigurarea securității personale și a locuințelor tovarășilor din conducerea de partid, precum și a sediilor C.C. al P.C.R. și Consiliului de Miniștri – de a cărei coordonare, de

asemenea, răspundeam – aş vrea să prezint unele aspecte ce mi se par ca fiind mai importante. Direcția sus-aminată se crease de curând, prin venirea acestui aparat de la C.C. al P.C.R., pe lângă care funcționase. Pe lângă atribuțiunile de bază mai sus arătate, direcția se ocupa – în virtutea unor vechi practici – și cu problemele de aprovizionare alimentară a locuințelor tovarășilor din conducere. Această activitate în felul cum era înțeleasă și executată crea nenumărate neajunsuri în munca direcției și anume:

– răpea ofițerilor o mare parte din timpul afectat muncii de Securitate;

– mulți ofițeri, în frunte cu conducerea direcției (col. Mladin și Bucicov), se complăceau în asemenea sarcini deoarece le era mai comod – și cu care se scuzau când erau trași la răspundere pentru unele lipsuri din munca de Securitate – și, în plus, le dădea posibilitatea de a se înfrupta din alimentele cu care se aprovizionau locuințele tovarășilor (am avut câțiva ofițeri sever sancționați pentru asemenea fapte)³⁶.

– Trimiterea unor ofițeri în oraș după anumite cumpărături – să găsească elastic de culoare roz pentru chiloși de damă – dusesse la scăderea considerabilă a personalității acestora.

Raportând ministrului această situație, imediat a fost de acord ca direcția să fie scutită de asemenea sarcini, trecându-se aceste probleme în exclusivă preocupare a Secției gospodăriei de partid a C.C. al P.C.R. În practica direcției intra de multă vreme și aceea ca, cu ocazia demonstrațiilor oamenilor muncii ce aveau loc pe B-dul Aviatorilor, cetățenii ce locuiau pe cele două laturi și care apăreau în evidența organelor de Securitate ca suspecti, să fie evaluați din locuință cu o zi înainte de demonstrație, permițându-li-se înapoierea după terminarea demonstrației.

³⁶ Adnotare: „amplificat”.

Considerându-se ca o măsură cu totul depășită și care crea o serie de justificate nemulțumiri, s-a renunțat la ea. O situație necorespunzătoare ce exista în această direcție era și aceea a stării disciplinare, apreciată pe atunci ca cea mai scăzută din aparatul central de Securitate.

Cauza ce o genera rezida, în principal, din atitudinea incorectă a unor ofițeri care comițând o anumită abatere pentru care era[u] sancționa[ți], se plângea[u] tovarășului din conducere pe lângă care lucra[u], în ideea de a-l determina să intervină pentru a fi absolviți de executarea pedepsei (asemenea intervenții erau destul de frecvente). Această situație constituia pentru conducerea direcției – și așa destul de tolerantă față de abaterile unor ofițeri – un subterfugiu în motivarea nesancționării unor fapte care uneori erau destul de grave. Pentru a exemplifica, îmi amintesc un astfel de caz: pe șoseaua Câmpina-Ploiești, un camion n-a lăsat pe mai mulți km mașina în care se afla tov. Borilă Petre³⁷ să-l depășească, unul din ofițerii ce-l însoțea[u], enervat, a tras câteva focuri de pistol în cauciucurile camionului. Ofițerul respectiv a fost sancționat cu zile de arest la garnizoană, dar la intervenția tov. Borilă Petre – căruia i s-a plâns – nu a executat pedeapsa, trecându-i-se doar în dosarul de cadre și fiind prelucrat cu întregul efectiv. A trebuit să treacă multă vreme și multe rapoarte [să fie] prezentate ministrului, până ce acest sistem „protecționist” să fie considerabil redus. Spun redus pentru că a mai continuat să fie practicat de unii tovarăși.

³⁷ Petre Borilă (1906-1973, nume real Iordan Dragan Rusev), membru al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1948-1969), dar și al Biroului Politic al C.C. (1952-1965), respectiv al Comitetului Executiv al C.C. (1965-1969). Membru al P.C.d.R. încă din 1924, a participat atât la războiul civil spaniol, cât și la formarea, în U.R.S.S., a Diviziei „Tudor Vladimirescu” Florica Dobre și colab., *Membrii C.C. al P.C.R.*, ed.cit., pp. 108-109).

Legat de misiunile mai deosebite executate de efectivul acestei direcții aș vrea să evidențiez următoarele două: Calmanovici³⁸ – ce fusese condamnat în procesul Emil Iu Pătrășcanu – să fie adus de la penitenciarul Lucrețiu unde își executa pedeapsa, la o vilă a Gospodăriei Aiud, tid a C.C. al P.C.R., situată pe șoseaua București-Ploiești, în scopul de a se discuta cu el unele probleme legate de procesul respectiv. Cu prima cursă penitenciar, Emil Calmanovici a fost adus la București și instalat în vila mai sus arătată. Paza acestei vile și implicit a lui Emil Calmanovici a fost încredințată unui colectiv de ofițeri ai partid și de stat și se afla sub comanda col. Bucicov Valeriu. La numai câteva zile de la venirea sa aici, Emil Calmanovici a început să explice ofițerului care stătea cu el în vilă situația sa, cum că nu este vinovat și că aducerea lui într-o asemenea vilă constituie dovada că în curând va fi pus în libertate. La un moment dat, el a solicitat ofițerului respectiv să-i facă un mic serviciu, în sensul de a duce fiului său un mic bilet. Ofițerul a raportat despre această propunere, raport pe care eu l-am adus la cunoștința ministrului, care a ordonat ca ofițerul – după oarecare ezitări – să primească biletul și să-l aducă la conducere. Când ofițerul a acceptat propunerea lui Emil Calmanovici, acesta i-a făcut o descriere amănunțită asupra locuinței sale și a felului cum arăta fiul său, aceasta pentru ca nu cumva biletul să ajungă în alte mâini. Conform ordinului dat, biletul a ajuns la ministru. Conținutul biletului era foarte sumar, în sensul că anunța familia că este sănătos, că este adus într-o vilă elegantă de lângă București și că, probabil, în curând va fi pus în libertate, cerân-

³⁸ În întregul text original, Colmonovici.

du-le ca prin aducătorul biletului să-i trimită câteva rânduri referitoare la situația lor³⁹.

Ministrul mi-a ordonat să transmit Serviciului tehnic operativ sarcina de a contraface scrisul fiului lui Emil Calmanovici, întocmind ca din partea acestuia un bilet de răspuns, cu un conținut la fel de sumar, limitat la bucuria primirii veștilor de la el și comunicându-i că sunt sănătoși, care apoi să fie predat de ofițerul în cauză lui Emil Calmanovici. Eu am transmis lt. col. Socico Al., care conducea Serviciul T.O., ordinul primit, acesta a doua zi mi-a adus biletul contrafăcut, ce l-am prezentat ministrului care l-a aprobat și a fost trimis ofițerului respectiv pentru a-l transmite lui Emil Calmanovici.

Tangența mea cu această problemă a lui Emil Calmanovici o consider ca singurul meu punct mai întunecat din activitatea desfășurată în Securitate, dar pe care, cu toate eforturile ce le fac, nici astăzi nu văd cum aș fi putut să-l evit. Peste două zile de la primirea biletului „fiutut să-l evit”, Emil Calmanovici – care avea hârtie și cerneală la dispoziție – a scris o scrisoare cu un conținut mai mare, pe care a închis-o în plicul cu care primise biletul și a rugat pe același ofițer să o transmită familiei sale. Și această scrisoare a parvenit ministrului, care deschizând plicul și citind conținutul s-a manifestat revoltat, deoarece Emil Calmanovici cerea rudelor sale să multiplice această scrisoare și să o expedieze membrilor Biroului Politic al C.C. al P.C.R., cu excepția lui Gheorghiu-Dej și a încă uneia sau două persoane pe care le considera vinovate de condamnarea sa.

În final, el recomanda rudelor ca în cazul când această scrisoare nu va avea efectul scontat, să trimită câte un exemplar partidelor comuniste și social-democrate din

³⁹ Sfârșitul frazei, marcat în original cu linii verticale (fără adnotare).

Europa apuseană, cu rugămintea ca acestea să intervină pentru rezolvarea situației lui.

Consecința acestei scrisori, care a fost apreciată ca fiind dușmănoasă, a fost aceea că mi s-a ordonat să-l trimit pe Emil Calmanovici înapoi la penitenciarul Aiud pentru a-și executa pedeapsa. Deși aducerea sa la București și crearea acelor condiții deosebit de civilizate erau menite a-i da încredere că în ceea ce privește situația lui lucrurile evoluează înspre bine, el aflându-se încă sub groaznicul imperiu al samavolniciei anchetei și al sublacului de proces, la care s-a adăugat și un sistem simputernic zdruncinat, i-a redus considerabil discernământul necesar în sesizarea acestei noi situații, lăsându-se pradă și justificatei sale neîncrederi în unii tovarăși din conducerea de partid, exprimată prin conținutul scrisorilor. Trimiterea sa înapoi la penitenciar a fost pentru el o confirmare a faptului că și-a văzut definitiv pierdută ultima șansă de a[-și] mai vedea recăpătată libertatea – înaintea de ispășirea integrală a pedepsei pe care o avea – ceea ce, într-un moment de disperare l-a determinat să ia hotărârea de a declara greva foamei în urma căreia s-a îmbolnăvit grav și a murit.

Într-o zi pe la prânz – la sfârșitul lunii octombrie 1956⁴⁰ – ministrul îmi ordonă ca până seara, împreună cu Sec-

⁴⁰ Este interesantă localizarea în timp a acestui episod pe care o face generalul Evghenie. De fapt, ofensiva decisivă a armatei sovietice asupra Budapestei răscolite are loc abia pe 4 noiembrie 1956. Ca urmare a acesteia, Imre Nagy și apropiații săi se refugiază la Ambasada Iugoslaviei din Ungaria, pe care o părăsesc abia la 23 noiembrie, ca urmare a unor promisiuni neonorate ale noului guvern maghiar (prosovietic). Imediat după aceea, grupul este expedit, într-adevăr, în România, însă contrar voinței acestuia. Scenariul fusese într-adevăr elaborat din timp, conducerea P.M.R. declanșând, încă din 12-13 noiembrie, operațiunea de cazare a unui grup (nenominalizat). Nu este exclus ca încă de la finele lunii octombrie să se fi luat în calcul această posibilitate. Totuși, la 22 noiembrie (în ajunul ademenirii grupului Nagy în afara ambasadei iugoslave), o delegație română de înalt

ția gospodăriei de partid a C.C. al P.C.R. să luăm măsuri de a asigura cazarea pentru o durată mai lungă de timp a unui număr de 25 de persoane care pot să stea în aceeași clădire precum și trei vile separate în care va locui câte o familie, atrăgându-mi în același timp atenția asupra necesității luării unor măsuri riguroase de pază, executată cu efective ale acestei direcții pentru a nu permite contactul acestor oameni cu exteriorul. Pe seară am raportat că s-a amenajat Palatul de la Snagov precum și trei vile separate din imediata lui apropiere. La lăsarea nopții mi s-a ordonat să merg la aeroportul Otopeni cu un autobuz pentru a prelua și transporta la Snagov persoanele în cauză. Târziu noaptea a sosit pe aeroport tov. Moghioroș Al.⁴¹ care mi-a spus că este vorba de un grup de

nivel (în frunte cu Gheorghiu-Dej însuși) manifesta reținere față de primirea în România, în condițiile date, a foștilor lideri maghiari („Dej și delegația română se grăbeau la Kádár și pe motiv că, înaintea răpirii ce se pregătea, voiau să obțină „garanții legale”, să fie acoperiți. Înainte de intervenția sovietică de la 4 noiembrie erau gata să trimită armata română în Ungaria, iar din această atitudine sperau să tragă un profit politic serios. Dar, cu toate că au colaborat din plin la înăbușirea Revoluției, nu au fost prea entuziasmați de ideea ca grupul lui Nagy să fie deportat de sovietici și de Kádár tocmai în România” (Tibor Méray, *Budapesta 1956. Atunci și după 44 de ani*, traducere de Marilena Alexandrescu, Vlad Renetescu și Tibor Szabo Zoltán, Ed. Compania, București, 2000, p. 343).

⁴¹ Alexandru Moghioroș (1911-1969, nume real Magyarasi Sándor), membru al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1945-1968), al Biroului Politic (1948-1965) și al Comitetului Executiv (1965-1968). În momentul acțiunii descrise de generalul Evghenie, Moghioroș era deputat, ales în circumscripția Târgu Secuiesc, din Regiunea Autonomă Maghiară (Florica Dobre și colab., *op.cit.*, pp. 402-403). În legătură cu aranjamentele de sedere ale grupului Nagy în România, a fost solicitat cu precădere activul superior de partid de origine maghiară. Astfel, P.M.R. a în-sărcinat-o pe Vass Gizella, responsabilă cu relațiile externe, să caute „un loc de cazare corespunzător pentru un grup mai mare (expresie asemănătoare cu cea folosită de Evghenie, vezi *supra*)” (Tibor Méray, *op.cit.*, p. 343).

cetățeni ai R.P.U., avându-l în frunte pe Nagy Imre⁴², care vor sta la noi o perioadă de timp, până ce în țara lor se va restabili ordinea. După aterizarea avionului – condus de piloți militari sovietici – tovarășul Moghioroș Al. l-a întâmpinat pe Nagy Imre, invitându-l ca împreună cu soția să ia loc în mașină și a plecat cu ei la Snagov, la una din cele trei vile special pregătite.

Restul grupului [l-am] invitat în autobuz și [l-am] condus la Snagov.

În afara lui Nagy Imre, conform indicației primite de la tovarășul Moghioroș Al., în celelalte două vile special pregătite au fost cazați Losonczy⁴³ cu soția și doi copii și Donáth⁴⁴ cu soția. [Celorlalti], printre care și văduva lui Rajk, împreună cu fiica, le-au fost repartizate camere în palat. La un moment dat, spiritele – până atunci relativ calme – s-a[u] agitat puternic, apărând manifestări vehemente de protest, amenințându-mă că – întrucât se consideră arestați – vor fugi în masă. Conform indicațiilor ce le primisem le-am spus că îi considerăm ca mușafiri, dovada fiind condițiile deosebit de optime pe care le oferim și ca atare este recomandabil să se calmeze, în final invitându-i la cină. În noaptea aceea, majoritatea dintre ei n-au dormit, discutând și făcând planuri cum să reacționeze. Pe măsură ce timpul trecea, spiritele se calmau, afară de văduva lui Rajk, care întreținea o permanentă atmosferă de proteste și agitație. Într-una din zile, unul din cei de la palat, îndepărtându-se peste limita permisă – și comunicată lor – a dat peste un ofițer ce se afla în post la limita maximă a perimetrului și care l-a invitat să se reîntoarcă. Acesta însă l-a bruscăt pe ofițer, scuipându-l în obraz.

⁴² În original, Naghi Imbre.

⁴³ În original, Losonti.

⁴⁴ În original, Donat. Atentul lector al Securității nu a corectat numele scrise greșit.

Ofițerul și-a păstrat calmul, ceea ce l-a determinat pe recalcitrant să se reîntoarcă la palat, jenat de fapta sa. Raționând această stare de lucruri, s-a constituit o comisie de partid, compusă din tov. Valter Roman, Vass Ladislau și Ardeleanu ...⁴⁵, care au început să vină la Snagov pentru a sta de vorbă cu o parte din grup, ceea ce i-a mai liniștit. După circa o lună au venit de la Budapesta doi tovarăși care au analizat condițiile în care trăiesc membrii acestui grup și au apreciat că ele sunt mai mult decât excepționale.

Mai mult, văzând că la plecarea de la masă aceștia luau cu ei în camere sticle de băuturi, pe care le puneau ca miză la jocul de cărți ce-l practicau în mod frecvent, abuzând în acest fel de ospitalitatea gazdelor, au cerut să se reducă din alimente și în special din cantitățile de băutură ce li se puneau la dispoziție. Măsura aceasta a agitat din nou spiritele membrilor grupului, care au început să se dedea la o serie de injurii și calomnii la adresa gazdelor.

Peste câteva luni a sosit la București o comisie condusă de Tempe, adjunct M.A.I. maghiar, care mi-a cerut să le amenajăm un local unde să poată începe ancheta – reea unor membri din grup – cu Nagy Imre, Losonczy și Donáth au discutat în vilele în care aceștia locuiau. Oferindu-le localul care le-a convenit, latura [de pe] str. Mirindului a arestului Uranus, au început ancheta. Când ancheta a fost terminată, comisia maghiară a solicitat să-i ajutăm în transportarea arestaților la Budapesta, însă în așa fel încât să nu se poată vedea între ei.

Am organizat acest transport care s-a efectuat într-o duminică după-amiază, deoarece în acest timp – considerau ei – pe aeroportul din R.P.U., unde trebuia să aterizeze avionul, nu exista riscul ca arestații să poată fi văzuți de cineva. După plecarea arestaților, care erau numai

⁴⁵ Lipsă în original.

bărbați, la Snagov au rămas femeile și copiii. Întrucât efectul se redusese mult și în plus apăruseră date din care de găsierea locului unde membrii grupului se preocupau s-a impus mutarea celor ce rămăseseră într-un alt loc. Astfel că, după multe căutări, am transportat – în prima Micești, de lângă Pitești⁴⁶.

*
*
*

Cam aceste probleme – din activitatea celor trei direcții ce le promisem spre coordonare – mi se pare că merită a fi scoase în evidență.

Cât despre problemele din activitatea serviciilor independente de care mă ocupam, una singură aş vrea să o prezint aici.

Pe linia Serviciului „B” (contrainformații radio) a venit în anul 1955 o invitație de a participa la Praga la o ședință de analiză a posibilității unei cooperări între toate țările lagărului socialist, în direcția ușurării descoperirii agenților spionajului care folosea[u] ca mijloace de legătură aparatură radio. Întrucât în invitație se propunea ca delegația să fie condusă de un adjunct al ministrului ce se ocupă de acest sector, eu am primit această însărcinare. La Praga, obiectul principal al discuțiilor l-a constituit necesitatea creării unui centru de coordonare al acestei activități și care să aibă sediul la Varșovia, iar în secundar, necesitatea achiziționării – în vederea unei uni-

⁴⁶ Întregul fragment al Notei cu memorii referitor la episodul Imre Nagy (începând cu ordinul de la sfârșitul lunii octombrie 1956), care corespunde în original conținutului a trei file (42-44), este marcat cu acolade, fără adnotări. Pe primele două file (42 și 43), în colțul din dreapta sus, apare câte un „x” cu pix roșu. Poate fi vorba despre o indicație discretă ca întregul fragment să fie eliminat.

formizării a dotării – de aparatură specială, produsă de birourile lagărului socialist.

Dacă asupra primei probleme, în principiu – sub rezerva confirmării sau infirmării din partea guvernului – am căzut de acord, în cea de a doua problemă, nu s-a putut realiza nici un acord. Aceasta datorită în special performanțelor incomplete și nesatisfăcătoare ce le putea realiza aparatura oferită de țările producătoare și apoi a prețurilor deosebit de ridicate.

Ulterior, în vara lui 1956, după confirmarea dată de guvern pentru participarea la acest „Grup de coordonare a activității de contrainformații radio”, la Varșovia a avut loc ședința de constituire, la care, de asemenea, am participat împreună cu col. Golumbovici Cornel și lt. col. Haiducu Ludovic.

La această ședință – ca și la cea de la Praga – rolul principal îl avea delegația U.R.S.S., ea fiind aceea care a venit cu planul concret de organizare și al contribuției cu cadre specializate pe care trebuia să o aducă fiecare țară participantă. Din discutarea acestor probleme rezulta pentru fiecare țară participantă o cotă-parte de contribuție – mai ales cea bănească – destul de exagerată. De exemplu, gazdele sediului (polonezi) ofereau automobilele lor Varșava la un preț cu circa 50% mai mare decât cel cu care statul nostru importa din U.R.S.S. automobile Pobeda sau cereau ca salariile specialiștilor noștri detașați la acest centru să fie transmise de statul nostru în ruble, însă plata li se făcea în zloti la [paritatea]⁴⁷ de un zlot la o rublă și tot în aceste condiții speculative se pune problema plății chiriei localului, a mobilierului și a aparaturii. Aspectele mai sus arătate a[u] determinat delegația română – spre deosebire de toate celelalte – să ridice obiecții, care,

⁴⁷ Cuvânt lipsă în dactilogramă, identificat în textul olograf (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosarul 107, f. 111).

nefiind acceptate, am cerut răgazul necesar pentru a putea să le prezentăm guvernului țării noastre, care va hotărî asupra lor, după care vom comunica răspunsul.

Ulterior, după organizarea și dotarea centrului a urmat o altă ședință tot la Varșovia și la care, de asemenea, am participat, în care s-a discutat planul și sistemul de lucru al centrului, din care rezulta[u] zonele ce erau repartizate fiecărei țări participante, spre acoperire goniometrică. Pe baza acestui plan, României i-au fost repartizate printre alte zone și aceea a Albaniei și a unei părți din Ungaria, care, prin neparticiparea Iugoslaviei la această acțiune, rămâneau descoperite. Pentru aceasta țării noastre i se impunea crearea la Timișoara a unui puternic centru goniometric, a cărui construcție solicita o investiție de circa cinci milioane lei. Celorlalte țări participante, datorită poziției lor geografice și a dotărilor existente, dădeau le reveneau asemenea cheltuieli. Cum suma era destul de mare, am arătat că eu nu am mandat pentru a angaja finanțele țării, cerând ca problema să fie lăsată în suspensie până ce voi raporta ministrului, iar hotărârea guvernului o vom face cunoscută într-un termen cât mai scurt.

În fața acestei poziții, adjunctul delegației sovietice - gen. Kuznețov - a avut o ieșire destul de violentă, pronunțându-se că delegația română - ca și la prima ședință - este singura care face notă discordantă, creând greutate activității grupului de coordonare. El cerea cu insistență să ne precizăm poziția și pe loc să hotărâm dacă vom construi ori nu centrul de la Timișoara. Am răspuns că rămânem la poziția anterior exprimată, făcând apel la spiritul de înțelegere al tuturor delegațiilor. După ședință, generalul Kuznețov manifesta față de delegația noastră o vădită atitudine de nemulțumire, reproșându-ne că avem o slabă educație internaționalistă, ceea ce ne-a de-

terminat ca în cele două zile cât am mai stat la Varșovia să evităm orice contacte cu el.

Activitatea ulterioară a acestui Centru de coordonare, mai ales după ce serviciile de spionaj au început să folosească transmițerile ultrarapide, precum și aparatura radio, pe ultracurte - care la ora aceea era imposibil de depistat - s-a dovedit infructuoasă, deși era destul de costisitoare, ceea ce a determinat țara noastră să renunțe a mai face parte din acest grup.

Pentru că sunt la capitolul legat de activitatea acestui serviciu de contrainformații radio, mă văd dator să dau un exemplu cu aspect negativ. Pe linie informativă apăruseră prin 1955 semnalări cum că în orașul București s-ar afla un agent al unei puteri străine, ce ține legătura cu centrala de spionaj prin stație de radio emisie-recepție. Am atras atenția șefului serviciului, col. Golumbovici Cornel, asupra acestor semnalări, cerându-i să ia cele mai energice măsuri de depistare a acestor emisiuni, de înregistrare a lor și de stabilire a locului unde se află găzduit acest agent. S-a întocmit un plan cu care am fost de acord. Cu toate acestea, peste un număr de zile, când agentul străin a fost arestat pe baza datelor informative, s-a stabilit că între timp el transmisese centralei date de spionaj, iar serviciul nostru de contrainformații radio raportase că în eter nu apăruse nici o emisiune suspectă. Acest grav eșec m-a determinat - ceea ce până atunci în mod autocritic trebuie să mărturisesc că nu făcusem și pentru care am fost aspru criticat de către ministru - să mă duc la unitate și să analizez cum a fost posibil să scape această emisiune. Știind din anchetă ora la care agentul luase legătura cu centrala, am stabilit că - din cauza unei organizări a muncii cu totul defectuoase - la acea oră, femeia de serviciu a venit în camera unde lucrau filorii radio să facă curățenie. În aceste camere, lucrându-se încontinuu zi și noapte, curățenia se făcea deci în timp

ce ofițerii erau în cameră, la aparatele lor. Datorită pră-
fului pe care îl stârnea mătura ce era folosită, în timpul
curățeniei, ofițerii părăseau aparatele, revenind după cir-
ca zece minute. Coincidența nefericită a făcut ca, chiar
în timp ce agentul străin a transmis, să aibă loc și cură-
țenia și astfel posibilitatea descoperirii lui a fost în mod
condamnabil ratată. Pe lângă măsurile organizatorice ce
s-au luat după acest eșec (col. Golumbovici C., care era
un excelent tehnician, dar foarte slab din punct de ve-
dere organizatoric, a fost schimbat), mătura a fost înlo-
cuită cu aspiratoare de praf, astfel că ofițerii filori nu mai
aveau motiv să părăsească postul în timpul curățeniei.

* * *

Din activitatea celorlalte servicii independente de care
mă ocupam, n-aș avea de spus lucruri mai deosebite, poa-
te totuși ceva despre serviciul „C”, unde abia apăruse Di-
rectiva muncii cu evidență⁴⁸, deci era perioada însușirii și
aplicării ei pe lângă care un efort mai deosebit se depu-
nea pentru prelucrarea și exploatarea unei enorme can-
tități de arhivă preluată din diverse depozite existente în
țară.

Legat de problemele acestui serviciu, cred că ar me-
rita totuși să scot în evidență aspectul – după mine – cu
totul negativ, ce-l îmbrăca soarta bunurilor confiscate pe
baza hotărârii judecătorești de la cei condamnați. Aceste
bunuri, în marea lor majoritate, au constituit multă vre-
me, în funcție de calitatea și valoarea pe care o reprezen-
tau, obiect de înfruptare a unor oameni cu funcții mai
mari sau mai mici, atât din M.A.I., cât și din afara lui. Pen-
tru început fiind luate în „custodie” și uitate a mai fi îna-

⁴⁸ Referire la Directiva asupra organizării evidenței operative de către
organele Securității Statului, a elementelor dușmănoase din Republica Popu-
lară Română (emisă în 1951).

parte de valoarea lor reală.
Aceiași soartă o aveau și locuințele ce aparțineau ce-
lor condamnați, ele fiind ocupate de diverși tovarăși, în
funcție de gradul de confort ce-l reprezentau.

Consecințele luării de atitudine
față de lipsurile ministrului.
Ce am pățit atunci când am criticat
munca ministrului

Anii 1954 și 1955 au însemnat pentru mine – în func-
ția de adjunct al ministrului – pentru început, perioada
de aclimatizare cu problemele concrete ale unităților pe
care le primisem spre coordonare, și apoi perioada de în-
ceput a randamentului în funcție de răspunderea ce-mi
revenea.

În această perioadă nu pot afirma că, pe lângă lucru-
rile bine făcute, n-am avut desigur și lipsuri sau greșeli
în muncă pentru care am fost pe bună dreptate criticat
la timpul respectiv de către ministru, dar cu toate ace-
tea, părerea lui despre mine și despre munca mea era din-
tre cele mai pozitive. Aprecia faptul că eram adjunctul
său care inițiam și executam împreună cu un colectiv de
ofițeri bine pregătiți, uneori fiind însoțit și de locțiitorul
primului consilier sovietic, cele mai multe deplasări în
regiunile de Securitate – în acești doi ani mi-am consu-
mat circa 40% din timp – unde mergeam nu numai să
controlăm munca, ci să muncim timp de 10-15 zile și deci
să ajutăm concret pe tovarăși în problemele mai grele pe
care le aveau, ajutor confirmat ministrului de către șefii
direcțiilor regionale respective. Astfel de deplasări am
executat în regiunile Bacău, Argeș, Craiova, Hunedoara,
Mureș. Ceea ce aprecia în mod deosebit era faptul că la
înapoierea în București întocmeam un scurt raport cu ceea

ce am găsit ca lipsuri, cu ceea ce am făcut și ce indicații s-au dat, precum și unele concluzii ce se desprindeau, raport ce i-l prezentam și pe baza căruia dădea fie inspecției, fie unei direcții centrale interesate, indicații de urmărire anumite probleme.

Nu o dată și-a manifestat nemulțumirea că ceilalți adjuncți se deplasează foarte rar în regiuni, iar atunci când o fac la înapoiere îl informează doar verbal, în fugă, nedându-i posibilitatea să reflecteze asupra problemelor sau să le poată urmări.

Aprecia, de asemenea, faptul că la ședințele de colegiu – atunci când primeam din timp materialul care trebuia să se discute – mă străduiam să-l studiez și în debateri să-mi aduc contribuția pe măsura posibilităților mele.

Și, de asemenea, își manifesta nemulțumirea că majoritatea celorlalți adjuncți în aceste ședințe, când se discutau probleme de care nu se ocupau, adoptau o atitudine pasivă. Interesant era faptul că niciodată nu-și exprima aceste nemulțumiri față de cei vizați. De ce, nu mi-am putut explica. Dar toate aceste păreri pozitive – ale ministrului – despre munca mea s-au schimbat – într-o bună zi – în mod brusc, la 90 de grade.

Ce se întâmplase de fapt?

În după-amiaza unei zile din luna ianuarie 1956, colectivul de conducere a M.A.I. a fost convocat într-o ședință la C.C. al P.C.R. La această ședință participa tov. Nicolae Ceaușescu, Gheorghiu-Dej și Iosif Chișinevschi. Gheorghiu-Dej deschide ședința spunând: „V-am convocat pentru a discuta despre atmosfera încărcată ce există în cadrul colectivului de conducere a M.A.I., cunoscută de noi și reclamată de Tănase Evghenie printr-un memoriu ce l-a adresat C.C. al P.C.R.”

Auzind cele spuse în legătură cu mine am răspuns complet surprins, dar suprinderea cea mai mare și mai

replăcută – exprimată în mod foarte vizibil pe chipul său – a avut-o ministrul, care mi-a aruncat o privire ce v[oaia] parcă să spun[ă]: „Ne răfuim noi”. După un timp de câteva minute – consumat cu unele glume făcute pe seama atmosferei din colectivul nostru – Gheorghiu-Dej întreabă cine vrea să ia cuvântul. Întrucât tăcerea se menținea și întrucât fusesem direct vizat, am cerut primul cuvântul. În cuvântul meu am început prin a preciza că eu n-am făcut nici un memoriu la C.C. al P.C.R. – nici astăzi nu-mi pot explica de ce a trebuit ca Gheorghiu-Dej să spună așa, când în aceeași ședință a reieșit destul de clar că tovarășul Alexandru Ion făcuse un asemenea memoriu – spunând în continuare că aceasta nu înseamnă că nu am probleme, legate de atmosfera din colectivul de conducere, pe care să le aduc în discuția acestei ședințe. Astfel, am arătat că, în general luată, atmosfera este nefavorabilă muncii și aceasta se datorește în primul rând șefului instituției.

Pentru a susține această afirmație am continuat a spune că:

– atunci când ceri ministrului să te primească – pentru a discuta probleme ale muncii – foarte adesea te amână de nenumărate ori, motivând că nu are timp;

– iar atunci când totuși ești primit și deși ai probleme importante, ministrul nu își face timp să te asculte căci ori se grăbește, ori tu vorbești, iar el citește anumite materiale;

– ministrul nu convoacă din când în când pe adjuncții săi în ședințe de lucru pentru a analiza cum se desfășoară activitatea, pentru a se face un schimb de păreri și de experiență asupra unor probleme mai importante, fie care fiind lăsat să procedeze cum se pricepe, iar atunci când o problemă iese prost se fac critici foarte aspre;

– ședințele de colegiu se țin destul de rar și neregulat și au un caracter anost, iar noi, adjuncții, adesea nu știm

din timp ce obiect va avea, din care cauză uneori sunt puși în fața unor probleme, hotărâri și câteodată chiar în fața unor ordine asupra cărora în prealabil nu am fost consultați;

– ministrul ia unele hotărâri sau dă anumite ordine în diverse probleme, consultându-se nu cu adjunctul care îi aparține problema respectivă, ci cu *tov. Pintilie Gh.* și cu primul consilier sovietic.

A urmat la cuvânt g-ral mr. Alexandru Ion, adjunct ajutat în muncă, iar când o face, o face jignindu-l, consideră că nu este indicat pentru această muncă care îi depășește posibilitățile, mai ales că subordonații principali, Drăgan și Moldoveanu, în loc să-l ajute, îl sabotează și ca atare cere să fie trecut în altă muncă în afara M.A.I.

Generalul lt. Pintilie Gh., următorul care a luat cuvântul, a spus că în muncă mai sunt și unele greutăți, însă unii dintre adjuncți nu țin seamă că ministrul este foarte ocupat și nu are timp să stea cu fiecare de vorbă atât cât am vrea, adăugând că ministrul, fiind șeful instituției, are dreptul să ia anumite hotărâri fără a ne consulta. A încheiat prin a spune că *tov. Alexandru Ion* este prea sensibil, aceasta datorându-se faptului că nu a învățat cum trebuie munca.

Generalul mr. Mureșanu Alexandru – ultimul dintre noi care a luat cuvântul – a spus că el nu are probleme de ridicat, că este surprins de cele ce s-a[u] spus în această ședință, deoarece el este primit și ascultat de către ministru ori de câte ori cere, concluzionând că, probabil, tovarășii care se plâng nu merg la ministru cu probleme care să merite a fi primiți ori de câte ori cer.

Întrucât lista celor înscrși la discuții se terminase – ministrul neluând cuvântul – a luat cuvântul tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a spus:

La M.A.I. în conducere sunt neajunsuri serioase în sistemul de muncă.

Este clar că la miliție sunt foarte multe lipsuri și tovarășii ce muncesc acolo nu au fost ajutați suficient. De ce a fost lăsat *tov. Alexandru Ion* să persiste în greșeli, căci la miliție se continuă și acum cu bătaia, omorându-se oameni.

Cu actuala conducere a Direcției Generale a Miliției nu se poate munci, căci nici Drăgan, nici Moldoveanu, nici Ioanid nu au ce căuta acolo.

La Miliție nu se simte caracterul militar al instituției, iar aparatul politic nu își justifică existența, nu are un șef serios, iar *tov. Alexandru* nu s-a ocupat de munca aparatului politic.

Tov. Alexandru, a[i]ci nu a reușit să arate lipsurile foarte serioase care frânează munca la Miliție.

Tov. Șerb s-a văzut comandant al trupelor M.A.I. și adjunct al ministrului și s-a îngâmfat, dând o scrisoare către [ostași]⁴⁹ fără să întrebe pe cineva.

De altfel ușurința cu care se semnează unele documente la M.A.I. se manifestă nu numai la el, ci și la alți tovarășii, în frunte cu ministrul.

Tovarășul Mureșanu are lipsuri serioase, el s-a înconjurat de elemente lingușitoare, în frunte cu Bogdan Hari, care, simțindu-i slaba competență, cultivă dezordinea, la adăpostul căreia se comit furturi și abateri grave.

În M.A.I. se face o mare fluctuație de cadre, ceea ce este foarte dăunător muncii și, deși s-a atras atenția, se continuă.

La M.A.I. trebuie să se intensifice munca și principiile de partid în cadrul colectivului de conducere, căci Tănaș are dreptate când arată cum muncește ministrul, trebuie mai multă răbdare și grijă față de adjuncți, mai

⁴⁹ Cuvânt lipsă în original, identificat în textul olograf (loc. cit., f. 116).

multă preocupare pentru creșterea și educarea lor, care se poate face cel mai bine printr-o muncă mai colectivă.

A urmat la cuvânt Iosif Chișinevschi, care a spus: „În munca voastră lipsește spiritul de partid, în conducere există relații neprincipiale, nu numai ședințele de colegiu să fie o școală, ci și relațiile dintre tovarășii de colectivitate pe principialitate. Dacă un om nu corespunde să fie bătut, să i se arate documentat, nu numai să fie bruftuluit și jignit, folosindu-se expresii tari. Are dreptate tov. Ceaușescu când spune că Drăgan, Moldoveanu și Ioanid n-au ce căuta în Miliție.

În încheierea ședinței a luat cuvântul Gheorghiu-Dej care a spus că este de acord cu cele spuse de tov. Ceaușescu și Chișinevschi subliniind că la M.A.I. nu există sumă de muncă. Are dreptate Pintilie că ministrul are probleme destule, deci nu poate să mângâie pe fiecare, ci fiecare să-și bată capul să descurce problemele ce le are. Totuși, șeful instituției este obligat să asculte cu răbdare pe fiecare, care în parte atunci când are probleme mai deosebite, să se documenteze bine pentru a putea da ajutorul cuvenit. Să se stabilească ca regulă în conducere relațiile principiale, metode de muncă partinice, să se promoveze critica justă, iar recunoașterea lipsurilor să nu fie considerată ca o slăbire a autorității, ci ca o datorie a fiecăruia. Fiecare membru al colegiului trebuie să contribuie la lucrările lui, cei pasivi să fie antrenați să participe activ, propunerile făcute și neînsușite trebuie explicate celui ce le-a făcut, motivele pentru care nu au fost însușite. În afara colegiului, ministrul poate și trebuie să convoace periodic ședințe numai cu adjuncții pentru a dezbate cu ei anumite probleme care îi preocupă. Când gândesc mai mulți, iese o treabă mai bună. Și adjuncții este bine să se întâlnească între ei, pentru a se consulta și a face schimb de experiență. După această ședință, timp de circa două săptămâni, ministrul nu mă primește – deși cerusem în

mod insistent, deoarece aveam lucrări asupra cărora nu-mai el avea dreptul a hotărî – motivând că este foarte ocupat.

Eram conștient de cauzele ce determinau această poziție a sa.

În a treia săptămână, fără a mai întreba dacă mă primește, mă prezint la el cu lucrările ce se adunaseră în acest timp. După o prealabilă referire a sa la atitudinea mea lipsită de politețe militară, legată de faptul că am venit neanunțat, la care am răspuns că lucrările mă preasează, neputând să mai aștepte, am început a-i prezenta spre rezolvare problemă cu problemă.

Odată rezolvate lucrările pentru care venisem, am cerut permisiunea [de] a pleca, însă ministrul îmi cere – dacă tot am venit – să rămân și să lămurim atitudinea mea adoptată la ședința de la C.C. Întrebându-mă de ce am reclamat la partid acele lucruri, i-am răspuns că eu am precizat acolo că n-am făcut nici un fel de reclamație. El însă ripostează: „Atunci de ce ai spus ceea ce ai spus?”

Am răspuns că acestea au fost stări de lucruri reale pe care nu aveam dreptul să le ascund în fața conducerii de partid, adăugând și faptul că dânsul, neluând cuvântul să le combată, înseamnă că nu am spus neadevăruri. A încheiat prin a spune doar atât: „Bine, Tânase, vom mai vedea”, după care am plecat din birou.

Perioada care a urmat, respectiv întregul an 1956, a fost pentru mine o perioadă deosebit de grea, deoarece în acest an, mai ales în a doua parte, am fost foarte multă vreme însărcinat să execut diferite misiuni ce mă străgea[u] de la îndeplinirea sarcinilor curente ce îmi reveneau în legătură cu unitățile pe care le aveam spre îndrumare și coordonare și în activitatea cărora apăreau inerent și lipuri, pentru care lipuri eram deosebit de aspru criticat, fiind adesea etichetat ca un om comod care își neglijează munca.

Pentru a ilustra volumul mare de asemenea misiuni, am să enunț doar câteva pe care mi le mai aduc aminte, și anume:

Luna august, în concediu, luna septembrie la Sofia, Varna, Minsk și Varșovia în problema Serviciului de contrainformații radio, tot în luna septembrie la Budapesta pentru o problemă a Direcției de contraspionaj, în luna octombrie în R.S. Iugoslavia cu vizita delegației de partid și de stat, după care imediat a urmat o deplasare la Regiunea de Securitate Iași și apoi, ultimele luni ale anului până în primăvara lui 1957 la Snagov în problema grupului de cetățeni maghiari.

O ultimă misiune executată în funcția de adjunct al ministrului a fost următoarea:

În seara zilei de sâmbătă, 2 martie 1957, ministrul îmi spune că în R.P. Ungară se ventilează [vehiculează] că în luna martie va [vor] reîncepe evenimentele din toamna anului 1956, ceea ce îi dă serioase motive de îngrijorare, mai ales pentru regiunea Mureș, ordonându-mi să plec imediat la această regiune. Ajuns la Tg. Mureș, duminică în jurul orei 4,45, am găsit doar ofițerul de serviciu, deși era ordonată consemnarea tuturor ofițerilor în unitate. Cauza încălcării consemnului era aceea că, chipurile, pentru ca ofițerii să nu se plictisească în unitate, conducerea organizase la cantină o reuniune, iar la acea oră matinală toți erau acasă să se odihnească. Am chemat conducerea direcției comunicându-i ordinul ministrului de a se lua urgent acele măsuri care să nu permită elementelor șovine maghiare să acționeze în vreun fel.

Col. Kovacs răspunde că aceste elemente nu reprezintă un pericol, ci [că] dacă există un pericol acesta vine din partea elementelor șovine românești (aceasta era o veche și bine-cunoscută concepție a sa, care de altfel a și constituit baza îngrijorării ministrului și deci a trimiterii mele la Tg. Mureș). Am cerut să mă pună la curent cu situa-

ția operativă, cu acțiunile mai importante pe care le aveau în lucru și cu conținutul materialelor informative primite în ultimele 15 zile. Dintre acțiunile mai importante, existente în lucru am găsit pe aceea a unui grup de elemente șovine maghiare conduse de Moser [...] muncitor la Coop[erativa] „Ciocanul”, care, în timpul evenimentelor din R.P.U. din toamna anului 1956, difuzase pe străzile orașului Tg. Mureș manifeste de instigare, în continuăre având în plan introducerea unui complice al lor ca sergent în aparatul regional de Securitate, cu gândul că va ajunge la magazia de armament și muniție, de unde să sustragă cele necesare asasinării conducerii locale de partid, de asemenea, contau să procure explozibilul cu care să arunce în aer sediul Comitetului regional de partid.

În fața acestei situații, tovarășii noștri puseseră la punct cu regiunea de Securitate Brașov o combinație prin care se urmărea a-l pune pe Moser în legătură cu un inginer de la Combinatul Chimic Făgăraș, prin care să obțină explozibilul dorit de el și în această împrejurare să-l aresteze. Lucrurile însă se precipitau și se impunea luarea unor măsuri urgente de finalizare a acestei acțiuni, prin arestarea celor în cauză. Am mers la tov. prim-secretar al Comitetului Regional de partid pe care l-am informat asupra acestei acțiuni și a planului nostru de a trece la arestarea acestor elemente cu care a fost întru totul de acord. Primul pe care ne-am gândit să-l arestăm era Moser, dar aceasta voiam să se facă fără să se știe în Tg. Mureș. De aceea prin tov. prim-secretar am stat de vorbă cu președintele Cooperativei „Ciocanul”, vechi membru de partid, cu care am stabilit să-l trimită pentru 3-4 zile pe Moser la Cluj, la Carbochim, unde cooperativa avea comandă de pietre de polizor, pentru a urgenta și recepționa comanda (Moser, fiind muncitor șlefuitor, se pricepea foarte bine la calitatea pietrelor de polizor). Pe drum spre Cluj, Moser a fost arestat în secret și adus la Direcția Regională de Securitate.

În anchetă refuza cu încăpățănare să vorbească, ceea ce a impus arestarea de urgență a dactilografei (o nepoată a fostului conte Teleky) care bătuse la mașina Sfatului Popular Regional unde lucra manifestele difuzate în toamna anului 1956. La început și aceasta a refuzat să vorbească, [însă fiind] pusă în fața unor amănunte săvârșite din acțiune și lăsându-i să înțeleagă că nu este cunoscută a fost arestată, a recunoscut că a bătut la mașină marnică s-a trecut la confruntarea ei cu Moser, pe care sovăiel-arestat și din întrebările ce li se pun și-a dat seama că organul de Securitate cunoaște bine întreaga problemă și în consecință a început a declara tot ceea ce ea știa. A urmat arestarea și a celorlalți membri ai grupului, care în anchetă au declarat întregul plan pe care îl puseseră la cale. Măsurile luate pentru curmarea activității acestui grup și probabil faptul că în R.P.U. nu s-a produs ceea ce se ventila [vehicula] a[u] avut ca efect resemnarea multor elemente șovine maghiare, ceea ce a făcut ca după o ședere de 17 zile să fiu rechemat la București.

La criticile pe care mi le făcea în legătură cu lipsurile ce apăreau în unitățile de care răspundeam se adăuga și nenumăratele procese de intenție pe care mi le făcea la enunțarea oricărei păreri pe care mi-o exprimam în legătură cu vreun aspect al muncii. În aceste împrejurări – cu totul nefericite pentru mine – am putut să-mi dau seama de adevăratele trăsături de caracter ale șefului meu, care până atunci, când se manifestau, eram convins că se datorează firii sale glaciale, necomunicative.

De această dată însă au ieșit în evidență foarte pregnant, în primul rând, caracterul ranchiunos (neputând nicicum uita faptul că ai îndrăznit să-l critici) și apoi intervenea duritatea excesivă (etichetarea jignitoare cu puternic iz de umilire), cu totul contrar indicațiilor date la ședința de la C.C. al P.C.R., din ianuarie 1956. În repe-

rate rânduri am vrut să merg la C.C. al P.C.R. și să arăt această insuportabilă stare de lucruri, însă de fiecare dată renunțam, gândindu-mă că poate totuși, într-o zi, își va da seama că greșeste și că va renunța la aceste metode nepartinice.

Într-o asemenea atmosferă am continuat să funcționez ca adjunct de ministru – până la sfârșitul lunii martie 1957, când ministrul a convocat la el pe toți adjuncții săi. În această „ședință” el ne aduce la cunoștință că Biroul Politic al C.C. al P.C.R., apreciind că la M.A.I. sunt prea mulți adjuncți a indicat să se mai reducă din aceste funcții.

Întrebați ce avem de spus și văzând că ceilalți nu se grăbeau să ia cuvântul, am cerut să vorbesc eu întâi, spunând că dacă aceasta este indicația Biroului Politic nu încape tocmeală și întrucât pentru problemele de securitate există doi adjuncți, respectiv Pintilie Gh. și eu – la care se mai adăuga și gen. mr. Nicolschi Alex.⁵⁰, care era un fel de secretar general – cred că funcția mea poate fi redusă, fiind suficienți ceilalți.

⁵⁰ Alexandru Nicolschi (Boris Grünberg, 1915-1992). Militant comunist încă din 1932, este racolat în 1940 (după instaurarea ocupației sovietice în Basarabia) de serviciile secrete ale U.R.S.S. Este infiltrat anul următor în România, fiind însă capturat foarte repede și deținut, până în august 1944, în penitenciarul Aiud. După instalarea guvernului Petru Groza, este numit șef al Corpului Detectivilor din cadrul Direcției Generale a Securității, organism din care face embrionul viitoarei Securități. În 1947 devine inspector general al Poliției de Siguranță, în anul următor, subdirector în Direcția Generală a Securității Poporului, iar în 1953, secretar general al M.A.I. Pensionat în 1961, la numai 46 de ani, acesta este audiat în 1968, ancheta comisiei de partid dezvăluind fapte de-a dreptul incredibile, precum instalarea, din ordinul lui Nicolschi, de microfoane chiar în locuința și biroul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, se pare la dispoziția organelor informative sovietice, în serviciul cărora Nicolschi rămăsese neîntrerupt. „Beneficiarul” până la capăt al unui destin spectaculos, Nicolschi decedează cu o zi înaintea audierii sale la Procuratură, în legătură cu crimele comise de aparatul represiv comunist (Marius Oprea, *op.cit.*, pp. 562-564).

După mine a vorbit Mureșanu Al., care a spus că nu crede că este oportună desființarea funcției sale deoarece în sectorul său sunt foarte multe probleme la care s-ar putea adăuga și o parte din cele ce ar rămâne prin desființarea funcției mele. Ceilalți adjuncți neavând nimic de spus, ministrul îmi ordonă ca eu să întocmesc o militie pentru a comunica hotărârea luată, ordin pe care l-am executat. După câteva zile îmi comunică ordinul de numire în funcția de șef al Direcției Securității Capitalei, unde m-am prezentat pentru a începe munca.

Deși la ședința de mai sus se spusese că este o indicație de a se reduce din funcțiile de conducere, ceea ce s-a și făcut, după câteva săptămâni, tovarășul Negrea Vasile, șeful Direcției Regionale de Securitate Banat, este adus în centrala ministerului în funcția de secretar general. Atunci mi-a devenit și mai clar că reducerea funcției mele nu fusese dictată de considerentele expuse, ci o soluție „diplomatică” de a se descotorosi de un om ce devenise indezirabil. De aceea, cu prima ocazie ce mi s-a oferit, i-am spus ministrului deschis părerea mea, la care a ripostat: „Dacă ești nemulțumit, vino la colegiul ministrului să discutăm problema”. Am răspuns că n-am ce să discut în colegiu, deoarece eu nu țin neapărat să fiu adjunct de ministru, că dacă i-am spus părerea mea, am făcut-o doar pentru că eram convins că în alt fel trebuia rezolvată situația mea.

În acest fel s-a încheiat activitatea mea în funcția de adjunct al ministrului.

O nouă etapă în activitatea mea

Direcția Securității Capitalei am găsit-o bine organizată și încadrată în general cu ofițeri capabili și bine pregătiți,

problema mai deosebită o constituia starea disciplinară nu prea bună.

Existența, la acea vreme, a raioanelor de securitate constituia subunități deosebit de eficiente, fiecare dintre ele reușind în bună măsură să stăpânească situația operativă de pe teritoriul respectiv. Controlul organelor raionale de partid asupra activității lor se exercita la un nivel corespunzător, în general aceste organe de partid fiind multumite de activitatea de securitate.

Un alt element care dădea muncii raioanelor de securitate eficiență era și strânsa colaborare pe care o aveau cu raioanele de miliție, cu care de regulă stăteau în același local, de asemenea, cunoașterea existenței acestor subunități în raionul respectiv și a sediului lor, ușura în mod considerabil prezentarea unor cetățeni care informau despre existența unor fapte sau acțiuni suspecte la unele persoane, ceea ce constituia în mod indiscutabil un sprijin real pentru munca de Securitate.

Dar ceea ce impieta însă într-o oarecare măsură activitatea Direcției Securității Capitalei era supralicitarea manifestată de direcțiile centrale, care interpretând greșit drepturile lor, preluau de aici cazurile mai evolute și dădeau în schimb probleme cu mai puțină perspectivă. Această situație m-a făcut ca la una din ședințele avute la minister să afirm că Direcția Securității Capitalei este considerată și tratată ca o cenușăreasă a direcțiilor centrale.

*La Direcția Securității Capitalei am lucrat circa unsprezece luni deoarece, în martie 1958, sunt chemat la ministru și în-
trebat ce părere am dacă s-ar desființa această unitate.*

I-am răspuns că – nu pentru a-mi păstra funcția, dar pentru că văd existența acestei unități ca indispensabilă și aceasta datorându-se nu atât mie cât și celor care au muncit acolo de ani și ani de zile – această măsură va afecta în mod serios potențialul contrainformativ din orașul

București. Zâmbind cu o nuanță de ironie îmi spune că ar putea fi juste considerentele mele, dar desființarea acestor unități este deja hotărâtă, ordonându-mi să încep pregătirea problemelor și a materialelor către direcțiile centrale care preiau atribuțiunile ei.

La terminarea predării sunt chemat de Pintilie Gh. care îmi comunică ordinul ministrului ca să mă prezint la Școala de ofițeri de la Băneasa pentru a învăța limba rusă, deoarece voi merge la Moscova cu un lot de ofițeri pentru a urma cursul de perfecționare.

Inițial am refuzat, la care Pintilie Gh. îmi spune: „De-aici din nou vrei să-l superi?”

Întrebându-l cu ce l-am supărat pe ministru, Pintilie Gh. îmi răspunde: „Cu gura ta prea mare, care dacă nu o vei stăpâni, îți va mânca capul.”

Dându-mi seama că n-am altă ieșire, în cele din urmă am acceptat, ducându-mă la Moscova pentru un an de zile, unde sincer mărturisesc am considerat că am pierdut timpul deoarece lucruri deosebite nu am învățat.

* * *

La întoarcerea în țară – august 1959 – ministrul mi-a comunicat că sunt numit în funcția de șef al Direcției de contrasabotaj, întrucât șeful ei, col. Stoica Nicolae pleca cu lotul ce urma la Moscova pentru perfecționare.

Preluând conducerea acestei direcții am găsit un nomenclator ce conținea obiectivele economice mai importante pe care direcția le avea în principal în centrul atenției și aceasta pentru a nu-și împrăștiia forțele și așa destul de mici. Ulterior, acest nomenclator a fost anulat și s-a ordonat să ne ocupăm de tot ceea ce reprezintă unitate economică, inclusiv micile ateliere ale cooperăției meșteșugărești, mai bine zis să urmărim activitatea tuturor suspectilor ce lucrau în aceste unități economice. În acest

tot baza de lucru a ofițerilor din direcție a devenit foarte mare și uneori cu nimic justificat, deoarece, pe de o parte, foarte mulți din acești suspecti figurau în evidență pentru motive sau situații ce nu constituia[u] un anumit grad de pericolozitate socială (am în vedere marea masă a membrilor de rând ai P.N.T. și P.N.L., masa membrilor unor secte ilegale și chiar legale ș.a.m.d.) și de care, în cazul când își relatau activitatea politică, ne concuram cu Direcția contrainformații interne, al cărei obiect de muncă îl constituia, iar pe de altă parte, posibilitatea comiterii de către acești suspecti a unor acte de sabotaj, diversiune sau de subminare a economiei naționale era infinit redusă. Această creștere masivă a obiectivelor precum și a bazei de suspecti ce trebuia[u] avute în atenția ofițerilor a impus în condițiunile existenței ordinului ce obliga pe fiecare ofițer să aibă în legătura sa minimum 15 informatori – o creștere tot atât de masivă a acestor colaboratori, mulți dintre ofițeri ajungând la 30-35 [de] informatori. Adăugând și o altă prevedere a ordinului – ca ofițerii să se întâlnească de cel puțin două ori pe lună cu fiecare informator – s-au născut o serie de dificultăți care nu au întârziat să se repercuteze negativ asupra muncii.

În primul rând, suspectii din obiectivele economice mai importante scăpau uneori de sub o supraveghere continuă, deoarece ofițerul cerea informatorilor să aducă material despre toți suspectii pe care acesta îi cunoștea sau avea legătură cu ei – chiar și atunci când despre unii dintre aceștia ne convinsesem pe parcurs că nu este cazul să ne ocupăm de ei în mod activ – deoarece, pe de o parte, inspecția când venea în control găsea mapa suspectului respectiv fără material recent și atunci ofițerul era aspru criticat, iar pe de altă parte, datorită factorilor de conducere din direcție și în primul rând mie personal, care nu întotdeauna am intervenit cu suficientă fermitate

pentru a-i determina să lichideze cu această stare de lucruri.

În al doilea rând, primindu-se de la informatori un număr mare de materiale informative, posibilitatea studierii de către ofițer a acestor materiale și a verificării celor ce aveau un conținut ce trezea oarecare interes era mult îngreunată, astfel că unii suspecți și uneori chiar mâneau pentru un timp cu un stigmat compromițător, până ce se reușea cândva a se face verificarea necesară. Acest stigmat se repercuta asupra celui în cauză fie atunci când se cerea avizarea lui pentru acces la documente strict secrete, fie atunci când se cerea avizul pentru plecare în străinătate.

În sfârșit, din cauza acestor suprasolicitări a informatorilor, unii dintre ei ajunseseră să refuze a mai colabora cu organele noastre deoarece această colaborare le consuma o mare cantitate din timpul lor liber, ceea ce făcea ca unii dintre ei să-și neglijeze unele obligații familiale sau sociale. La aceste aspecte negative se mai adăuga și unele greutăți generate de forma și ideea organizării muncii direcției.

Astfel, pentru a ușura ofițerilor familiarizarea cu specificul și obiectul activității unor obiective – pentru a-l putea face să discute cu informatorii în cunoștință de cauză asupra unor evenimente și deci pentru a putea analiza cu discernământ informațiile primite, s-a impus repartizarea fiecărui ofițer a unui număr de obiective din aceeași ramură de activitate care însă se aflau amplasate la distanțe mari unul de altul, câteodată la extremități opuse ale orașului, ceea ce necesita deplasări de la un obiectiv la altul, care consuma ofițerilor timp foarte prețios. În plus, direcțiile regionale de Securitate trimiteau direcției noastre diverse materiale prin care semnalau complicitatea unor cadre ce funcționau în unele minis-

tere sau anumite unități industriale economice cu unele elemente urmărite de organul teritorial respectiv, cerându-ne să încadrăm informativ pe aceștia și să le trimitem cât mai urgent materialele obținute. Alteori ne semnalau anumite anomalii produse de indicațiile dubioase trimise de un cadru din minister la una din unitățile din regiunea respectivă și care, în cazul când ar fi fost aplicată așa cum se indica, ar fi produs daune serioase.

Ca direcție centrală trebuia să facem deplasări regulate în regiuni pentru a sprijini la rezolvarea unor sarcini ori pentru a analiza stadiul unor lucrări ce se executau în comun. Rezolvarea acestor probleme – enunțate sumare – consuma timp, pe care ofițerii direcției noastre trebuia să-l rupă din cel afectat lucrărilor și sarcinilor lor directe. Multiplele sarcini pe care direcția noastră le avea de rezolvat în București – în special ca urmare a desființării în anul 1958 a Direcției Securității Capitalei – făcea ca atribuțiunile de îndrumare și coordonare a muncii direcțiilor regionale de Securitate să fie mult îngreunate. Executând pe una din ele în bune condițiuni suferea cealaltă.

Am semnalat pe parcurs, de nenumărate ori, necesitatea reînființării Direcției Securității Capitalei sau crearea în cadrul direcției a unui serviciu de îndrumare și control al regiunilor.

Nici una, nici alta nu s-a aprobat.

* * *

O altă problemă care a grevat foarte serios munca și, în plus, a aruncat o lumină deosebit de proastă asupra activității direcției a constituit-o lunecarea de la obiectul principal al muncii de securitate și implicit imixtiunea în probleme care nu ne priveau, respectiv întocmirea și prezentarea a atât de mult discutate și criticate „informări”.

Datoria mă obligă să lămuresc această problemă. Când și cum, în mod precis au apărut primele „informări”, cu toate eforturile de memorie pe care le-am făcut, nu îmi pot reaminti cât de cât precis. Totuși, îmi reamintesc că la ședința de colegiu din vara anului 1962, în care s-a analizat activitatea Direcției de contrasabotaj, în care cluzie ministrul, apreciind că ofițerii direcției consumă timp prețios cu culegerea de materiale necesare întocmirea unor asemenea „informări”, ceea ce se făcea în detrimentul muncii informative – luând în considerație efectul veneau organului de Securitate – a spus:

„A existat Comisia Controlului de Stat, ce avea asemenea sarcini, care apreciindu-se că nu mai este necesară s-a desființat. Ce, voi vreți să-i luați locul? Trebuie să înțelegeți că fiecare minister răspunde de felul cum muncesc oamenii săi, dacă își îndeplinesc ori nu sarcinile. Dacă totuși prin natura muncii vor apărea unele materiale ce exprimă o stare proastă de lucruri, într-un anumit sector de activitate, le vom trimite spre informare ministrului respectiv și cu aceasta considerăm că ne-am făcut datoria. În cazul când o anumită situație este ieșită cu totul din comun și o voi aprecia ca atare, vom informa conducerea de partid.”

În urma acestei ședințe de colegiu, am comunicat direcțiilor regionale de Securitate indicațiile primite. Cu toate acestea, unele direcții regionale continuau să ne trimită note prin care ne cereau să intervenim la unele ministere pentru a se lua măsuri de remediere a unor stări de lucruri negative, ca de exemplu: „Să se repartizeze bumbac la filatura cutare deoarece este amenințată să intre în gol de producție, fiind pe punctul de a termina rezerva de materie primă pe care o avea”; „Să se trimită urgent procură la fabrica cutare, căci nu are rezervă și este amenințată să oprească producția”; „Să se repartizeze

cantitatea de benzină necesară, deoarece unitățile P.E.C.O. din regiune nu vor avea cu ce să alimenteze automobilele turiștilor străini”.

Toate aceste aspecte contrare indicațiilor primite în ședința de colegiu le-am ridicat în ședința de analiză anuală de la sfârșitul anului 1962, ședință la care erau prezente cadrele de conducere ale regiunilor de Securitate, arătând că aceștia ne tatonează, parcă am fi dispeceri ai economiei naționale. La această ședință ministrul a precizat din nou linia dată, ordonând să se pună capăt cât mai urgent acestor practici. În urma indicațiilor primite în ședința de colegiu mai sus amintită, când ulterior au apărut unele materiale, mă trimitea la tovarășii miniștri interesați pentru a le transmite informațiile respective. Așa s-a întâmplat, după cât îmi pot aduce aminte, cu materialele pe care le-am transmis tovarășilor Florescu Mihai⁵¹ la Ministerul Chimiei și Petrolului, tovarășului Suder Mihai⁵² la Ministerul Economiei Forestiere, tovarășului Fazekás János⁵³ la Ministerul Industriei Alimentare. De asemenea, la apariția unor materiale cu conținut mai deosebit, mi

⁵¹ Florescu Mihail (Iancu Iacobi, 1912-2000), fost voluntar republican, dar și comisar politic în timpul războiului civil spaniol, și apoi membru al rezistenței antigermene din Franța ocupată, a deținut numeroase funcții, în special în domeniul chimiei: ministru al Industriei Chimice (1952-1957), al Industriei Petrolului și Chimiei (1957-1965), al Industriei Chimice (1965 și 1970-1980) – Florica Dobre și colab., *op.cit.*, pp. 266-267.

⁵² Mihai Suder (n. 1914), a ocupat mai multe portofolii guvernamentale: ministru al Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei (1952-1956), ministru al Industriei Lemnului (1956-1957 și 1969-1972), ministru al Construcțiilor și Materialelor de Construcție (1958-1959), ministru al Economiei Forestiere (1959-1969) – *ibidem*, p. 552. În acest ultim interval este datat și episodul descris de generalul Evghenie.

⁵³ Fazekás János (1926-2004), ministru al Industriei Alimentare (1961-1965), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965-1975), ministru al Comerțului Interior (1974-1980), viceprim-ministru (1975-1982) (*ibidem*, p. 256).

s-a ordonat să întocmim o informare, ce era trimisă la conducerea de partid.

De foarte multe ori, după trimiterea unei asemenea informări, mi se ordona să mai facem câte un exemplar care să fie trimis fiecărui membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R. După exploatarea acestor informări ne veneau înapoi, majoritatea cu adnotări ale tovarășilor care le cite[ră], care uneori sunau și așa: „Să se urmărească dacă se iau măsuri de remediere”.

Începând cu vara anului 1965, tovarășul Onescu Cornel, care preluase conducerea ministerului, a readus în actualitate, cu multă insistență, problema întocmirii de informări. Astfel, în repetate ședințe cu lucrătorii din sectorul de contrasabotaj ne critica puternic atunci când nu-măru sau conținutul acestor „informări” scădea, insistând prin a scoate în evidență faptul că unul dintre cele mai importante criterii de apreciere a muncii acestor ofițeri îl constituie numărul și conținutul acestor „informări”. Însă aceste „informări” nu mai erau trimise ca până atunci tovarășilor miniștri, ale căror sectoare de activitate erau vizate de conținutul lor, ci în totalitate erau duse la conducerea de partid.

Pentru un început, trebuie să spun că lucrătorii direcției se antrenau în întocmirea de asemenea informări, cu oarecare dezinvoltură, deoarece, ca și mine, considerau că se face o treabă utilă și apoi acestea constituiau un mijloc relativ mai ușor de materializare a activității. Cred că merită a fi scos în evidență faptul că văzându-se aprecierile ce se acordau acestor informări și mai ales acelor cu caracter economic și alte direcții, ca D.G.I.E. și cea de contraspionaj, s-au lăsat ispitite și au întocmit asemenea materiale.

Mai târziu, când tovarășul ministru a început să insiste mai mult asupra aprofundării problemelor ce le conțineau aceste informări, interesul lucrătorilor din direcția

de contrasabotaj pentru întocmirea lor a mai scăzut, deoarece verificarea, precum și documentarea aspectelor tratate de foarte multe ori depășea capacitatea noastră.

Personal, în ceea ce mă privește, așa cum am mai spus, dacă pentru început am fost convins că facem o treabă utilă, ulterior când mi-am dat seama că ne angajăm într-o acțiune ce nu făcea obiectul muncii de Securitate și mai ales care ne sustrăgea de la executarea sarcinilor noastre specifice, nu am reacționat cu suficientă fermitate, de aceea astăzi îmi dau seama încă o dată în plus că în acest fel am greșit destul de serios, ceea ce îmi dă sentimentul unui profund regret.

* *

Mergându-se pe vechea linie de a se lua hotărâri asupra activității unei anumite direcții, fără a se consulta și colectivul de conducere al acestora, în vara anului 1963, pe baza unui ordin al ministrului, Direcția de contrasabotaj s-a contopit cu cea de contrainformații interne. Întrebând care a fost raționamentul acestui ordin mi s-a răspuns: „necesitatea eliminării paralelismului ce se manifesta în activitatea acestor două direcții”. Mi-am permis a raporta că o asemenea măsură nu va avea darul de a lichida paralelismul ce exista și că pentru eliminarea lui se impuneau unele măsuri structurale de concepție în ceea ce privește obiectul muncii fiecărei direcții. Tov. prim-adjunct Negrea Vasile mi-a răspuns „se pare că ai dreptate, dar nu mai avem ce face, la o nouă reorganizare vom remedia această situație”.

Activitatea ulterioară a dovedit cu prisosință că, dacă nu a mai fost cazul a se vorbi de paralelism între două direcții, apărarea însă foarte evident paralelism[ul] între serviciile aceleiași direcții. Singurul efect ce l-a avut această contopire de direcții a fost acela al reducerii câtorva funcții de conducere (director și locuitori directori) realizându-se astfel numai unele economii bugetare.

Însă efectivul direcției deosebit de mare (460 cadre), împărțit pe 12 servicii, cu o mare varietate de probleme și profile și cu o mare multitudinea de sarcini, puneau ceea ce exista anterior – în situația de a cuprinde întreaga muncă în condiții puțin corespunzătoare.

Cum era tratată problema cadrelor

A vorbi despre activitatea organelor de Securitate, fără a mă referi și la politica de cadre ce s-a dus în această instituție, consider că ar fi o greșală, mai ales că și în acest domeniu au existat, după părerea mea, foarte multe lacune care s-au repercutat destul de negativ în munca lor. Cred că însăși alegerea g-ral mr. Demeter Al.⁵⁴ și apoi a col. Pateșan⁵⁵, ca șefi ai Direcției de cadre, nu a fost cea

⁵⁴ Alexandru Demeter a fost component al grupului de deținuți comuniști de la Caransebeș, îmbrățișând, după instaurarea regimului comunist, cariera de ofițer de Securitate. În 1952, este numit șef al Direcției Cadre din M.A.I. Suspectat de lipsă de combativitate în afacerea „devierii de dreapta”, apare, totuși, ca asesor popular în procesul Pătrășcanu (1954), calitate în care cere condamnarea la moarte a tuturor inculpaților. La două săptămâni după Plenara C.C. din aprilie 1968, este convocat la Comitetul Central, unde este chestionat tot în legătură cu abuzurile petrecute în cazul Pătrășcanu. Cu această ocazie, oferă o explicație personală a participării la înscenarea împotriva lui Pătrășcanu: „Detest faptul că prin participarea mea la aceste procese am servit ca unealtă în organizarea și desfășurarea unor asemenea înscenări. Personal, am remușcări pentru sentințele nedrepte pentru care mi-am pus semnătura. Nu o să mi le pot ierta niciodată. Am fost educat de partid să lupt pentru adevăr împotriva nedreptății și am fost profund zguduit de cele ce s-au prezentat în documentele de partid. Am crezut în bunele intenții ale lui Drăghici, că servesc interesele partidului. Îl știam pătimaș, dur, încăpățânat, dar nu mi-am putut închipui că poate fi în stare să folosească falsuri, să prezinte la conducerea de partid referate mincinoase, să dezinformeze partidul pentru a comite crime. Nu mi-am dat seama că în spatele acestor înscenări se ascunde, de fapt, nedreptatea și crima. Mi-a fost înșelată buna-credință, s-a servit în mod josnic de devotamentul meu și al

mai indicată, deoarece ambii erau oameni cărora le lipsea [u] aptitudinile caracteristice unui șef de cadre. Pe amândoi îi caracteriza, în schimb, rigiditatea cadrilor cu vederi înguste, lipsiți de discernământul necesar în cumpănirea în mod just a raportului dintre părțile pozitive și cele negative ale unui cadru⁵⁶.

O anumită greșală comisă sau o anumită situație de cadre relativ minoră ce era apreciată ca necorespunzătoare cântărea pentru ei infinit mai mult decât o îndelungată activitate pozitivă și câteodată presărată chiar cu acte de eroism, propunând de multe ori măsuri radicale care mergeau până la scoaterea din muncă, acordarea posibilității unei reabilitări era aproape cu desăvârșire exclusă. În același timp, de multe ori pentru ei, faptul că un anumit cadru nu muncea corespunzător funcției ce o avea, era cu mult mai puțin important decât comiterea unei anumite greșeli sau abateri.

Existența unei atmosfere de neîncredere și de permanentă suspiciune a cadrelor se materializa prin aceea că la primirea unei sesizări – ce de multe ori avea nuanțe evidente de

altor ofițeri față de partid. Am învățat și voi avea de învățat de pe urma celor întâmplate.” Interesant este că generalul Tănase Evghenie este menționat de către Demeter în legătură cu aceste probleme. Acesta susține că, în momentul desemnării sale ca asesor popular la procesul din 1954, a opinat că „nu este just [...] ca să apărăm noi cei de la M.A.I. în completul de judecată”, părând să-l identifice (nu în mod cert) pe Evghenie ca interlocutor al său. Cu certitudine însă, același Tănase Evghenie i-a reproșat, în 1967, că „m-am ridicat în funcție pe cadavrul lui Pătrășcanu” (Marius Oprea, *op.cit.*, pp. 546-548).
⁵⁵ Fișele de cadre elaborate în anii '60, sub direcția lui Ioan Pateșan, de pildă, conțin recomandări pozitive chiar în cazul ofițerilor cu anumite „pete” la dosar (vezi *Securitatea. Structuri/cadre. Obiective și metode*, vol. I, 1948-1967, documente editate de Florica Dobrescu, coordonator, Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, Ed. Enciclopedică, București, 2006, *passim*).

⁵⁶ Ultimele două paragrafe, cu adnotarea: „Consecințele pe diverse planuri”.

subiectivitate – în legătură cu un anumit cadru, se începea audierea unor subordonați ai celui vizat, în legătură cu ceea ce cunoșteau ei negativ despre el, în felul acesta dând frâu liber răfuiei lor.

Nu puține au fost cazurile când, pe baza unor asemenea sesizări, cadrul respectiv era pus în lucru cu toate mijloacele muncii de securitate: agentură, tehnică operativă, supraveghere operativă, control secret al corespondenței, investigații, care se executau de așa manieră încât cel vizat putea afla, ceea ce avea un efect cu totul demobilizator. Un asemenea caz s-a întâmplat și cu mine.

În vara anului 1959, unii dintre muncitorii cu care am lucrat în uzină precum și unii vecini din cartierul în care am locuit mi-au spus că au fost chestionați de către Securitate asupra faptului dacă ei știu că am fost legionar.

Exprimându-mi față de ministru nedumerirea și părerea de rău că, după atâtea verificări ce mi s-au făcut pe parcurs, se poate da crezare unor asemenea calomnii, acesta mi-a spus că primind o anonimă prin care se semnalează acest lucru este obligat să mă verifice încă o dată. Rezultatul verificărilor bineînțeles că nu putea fi altul decât cel de neconfirmare. Târziu însă, abia în luna august 1966, când am fost avansat la gradul de general-locotenent am aflat despre ce fusese vorba. În această lună, în Spitalul „Babeș” al M.A.I. se afla internată o cetățeană pe nume Mihăilescu, soră cu soția lui Drăghici Al., care auzind despre avansarea mea, față de câțiva medici ce erau prezenți, a spus foarte revoltată că dacă Drăghici Al. mai stătea în M.A.I., nu mai vedeam eu avansare până muream, deoarece sunt un bandit de legionar. La reacția celor prezenți cum că nu pot crede așa ceva, ea le-a spus că, cu câțiva ani în urmă, împreună cu sora ei Marta Drăghici au trimis la M.A.I. o anonimă prin care semnalau faptul că am fost legionar și că numai datorită inca-

pacității celor de la cadre, care n-au știut să mă demașeze, am rămas în Securitate.

De ce a trebuit ca Marta Drăghici să se preteze la un asemenea act nu știu precis, știu însă că ea – care exercita o puternică influență asupra soțului său – agreea în mod deosebit, ca de altfel și soțul ei, acele persoane care știu să o lingusească și să se ploconească în fața ei. Cum eu nu eram unul dintre aceștia, probabil că s-a gândit ca în acest mod să se răzbune.

În propunerile de sancționare pe care șefii Direcției de cadre le prezentau ministrului și pe care acesta le semnau cu ușurință, deoarece aproape niciodată nu avea timp să stea și el de vorbă cu cel imprișinat, indiferent de funcția pe care acesta o avea, ei se „orientau” după duritatea acestuia care era afișată ca intransigentă față de abateri și greșeli. Consecința un[ei] asemenea stări de lucruri a fost aceea că într-un relativ mic număr de ani au fost scoase din muncă foarte multe cadre, producându-se o mare fluctuație și instabilitate mai ales la funcții de conducere. Legat de această atitudine față de cadre, apare interesant de reținut faptul că până și din cele 25 de cadre aduse în anul 1952-1953 din activul de partid, nu după mulți ani, mai mult de jumătate erau scoase din diferite motive.

Nici Școala de ofițeri de la Băneasa, care trebuia să constituie sursa principală de îmborsărire a cadrelor, nu a fost scutită de efectul unei asemenea politici de cadre impuse de g-ral mr. Demeter și col. Pateșan. Începând cu instabilitatea în funcție a comandanților ei – în câțiva ani s-au perindat la comandă cinci tovarăși – ceea ce nu se poate spune că nu a influențat într-un fel sau altul negativ procesul de formare a noilor cadre și până la admiterea în școală și școlarizarea acestor viitori ofițeri. La admiterea în școală singurul criteriu ce era luat în considerație – care, bineînțeles, nu era greșit – era acela al notei obținută la bacalaureat și la examenul de admi-

tere. În același timp însă se ignora aspectul fizionomic, calitățile fizice, dar mai ales vocația și aptitudinile acestor tineri pentru munca de Securitate.

Pentru a se realiza planul de absolvenți ai școlii de ofițeri, pe parcursul anilor de învățământ se trecea[u] cu vederea manifestările negative ale unora dintre elevi, care priveau mai atent în fața incompatibilității cu calitatea de viitor ofițer de Securitate.

În pregătirea acestor viitori ofițeri unicul accent se pusese pe latura teoretică, celelalte aspecte ca: formarea unor calități fizice necesare, modelarea caracterului și impunerea unui comportament cât mai corespunzător în viață, rămânând pe plan cu totul secundar. Așa s-a putut întâmpla că mulți tineri ofițeri după 2-3 ani de școală, se prezentau la unitățile unde erau repartizați de-a dreptul necorespunzători pentru munca informativă sau cu multe minusuri, care în iureșul activității din direcții cu foarte multă greutate mai puteau fi retușate.

Activitatea consilierilor sovietici

Pe parcursul celor scrise de mine am pomenit în treacăt de câteva ori despre persoana unor consilieri sovietici. Consider însă că asupra activității acestor consilieri sovietici merită să mă opresc ceva mai mult deoarece prezintă o anumită importanță. Masiva înlocuire a cadrelor de conducere din aparatul central de Securitate ce a avut loc în perioada 1952-1953 cu activiști din aparatul de partid care nu cunoșteau această muncă, impunea acordarea unui sprijin masiv pentru o cât mai rapidă identificare a acestora cu noile sarcini primite. Această misiune – de loc ușoară – a revenit în cea mai mare măsură consilierilor sovietici care au fost atașați pe lângă fiecare din noii directori. Pentru a putea realiza în cât mai bune condițiuni această sarcină, consilierii sovietici au cerut și li s-a aprobat să cu-

moșcol întreaga activitate a unității pe lângă care funcționa[u], constituind de fapt o dublură a șefului direcției⁵⁷. În aceste condițiuni ei puteau interveni cu sfatul sau părerea lor care să-l orienteze pe director în adoptarea hotărârii și să-l pună în situația de a învăța cât mai repede munca.

Consider, după părerea mea, că majoritatea consilierilor sovietici s-au dovedit – prin atitudinea tovarășească manifestată, prin metodele folosite, precum și prin sfaturile date – deosebit de utili, aducând o substanțială contribuție la pregătirea celor nou-veniți.

Cu toate acestea, printre consilierii sovietici au fost și unii care au manifestat tendințe de subordonare și uneori chiar de jignire a unor cadre, căutând să-și impună punctul lor de vedere deși acesta nu corespundea cu specificul sau convingerile din țara noastră. Unii dintre ei mergând până la impunerea practicării unor metode provocatoare ilegale sau inumane atât în procesul muncii informative, dar mai ales în procesul anchetelor. În fruntea unor asemenea elemente se afla însăși primul consilier sovietic care era o fire deosebit de dură și arogantă și pe care – lucrând în conducere – am avut posibilitatea de a o cunoaște foarte bine.

Anii care au trecut mă împiedică să îmi aduc aminte și să dau mai multe exemple, totuși am să dau câteva care mi-au rămas în memorie probabil pentru că m-am aflat în centrul lor, astfel:

În anul 1955, munca Direcției Regionale de Securitate Oradea, inclusiv a șefului ei, col. Kiss, a fost aspru criticată de către ministru. Un aspect mai deosebit îl reprezenta „interpretarea” ce se dădea prevederilor ordinelor ministrului, ce atrăgea după sine o executare greșită, ajungând până la denaturare. În cuvântul său, col. Kiss își făcea autocritica pentru că a înțeles greșit conținutul

⁵⁷ Pe lângă sublinieri, primele cinci paragrafe ale capitolului referitor la Activitatea consilierilor sovietici sunt marcate cu o acoladă (fără adnotări).

ordinelor, angajându-se că nu [se] va mai repeta, dar situația aceasta continua. În fața acestei situații, ministrul mi-a ordonat ca împreună cu adjunctul primului consilier să merg la Oradea și să vedem de ce starea proastă de lucruri continuă. La Oradea am găsit că ordinele ministrului nu erau transmise în jos așa cum ele erau, ci se făcea o prelucrare și mai ales o interpretare ce denatura conținutul lor. Întrebând pe col. Kiss de ce procedea așa, mi-a răspuns – oarecum încurcat – că așa a crezut că este bine. Abia după două zile, insistând mai mult – deoarece îmi dădeam seama că această „prelucrare” trebuie să fie opera consilierului sovietic ce-l avea pe lângă el – col. Kiss mi-a spus că, într-adevăr, consilierul făcea acest lucru. Pentru a mă convinge am stat de vorbă cu dactilografa care bătea aceste „prelucrări” la mașină și ea mi-a confirmat că translatorul vine și îi dictează după ciorna textului stabilit de consilierul sovietic. Am adus la cunoștință adjunctului primului consilier cele aflate, dar acesta refuza să creadă că poate fi adevărat. Abia după discuția lui cu col. Kiss și apoi cu consilierul regiunii s-a convins de adevăr.

Consilierul regiunii susținea că ordinele ministrului constituie elemente orientative și ca atare ele trebuie să fie prelucrate, interpretate și adaptate la specificul fiecărei regiuni de Securitate. Raportându-se ministrului și primului consilier sovietic cele constatate au fost trimiși la Oradea subdirectorii și consilierii sovietici de la direcțiile de contraspionaj, contrainformații interne și contra-sabotaj, cu care să se analizeze până unde și cum s-a[u] denaturat ordinele ministrului și să se ia măsuri de remediere. Pentru executarea acestei misiuni a trebuit o săptămână de zile. Consilierul – care de acum era compromis – a fost retras de la regiune.

După acest caz am propus ministrului să vedem și în alte regiuni dacă nu cumva s-a procedat asemănător, la

care primul consilier a cerut să nu se facă vâlvă în jurul acestui caz, considerând că în acest fel vom compromite pe consilieri, promițând că va chema la el pe toți consilieri din regiuni și va prelucra cazul de la Oradea pentru a nu se mai repeta.

Un alt caz pe care mi-l aduc aminte a fost următorul: Cu ocazia deplasării la Tg. Mureș din martie 1957, despre care am vorbit anterior, fiind întrebat prin telefon spre care ministru care este atmosfera în rândul populației maghiare și cum reușesc organele raionale să stăpânească situația, am raportat că: la raioane situația este destul de critică, reușindu-se cu mare întârziere să se cunoască starea de spirit, aceasta datorându-se faptului că la reducerea de efective din vara anului 1956 – la insistența primului consilier sovietic – s-a renunțat la organizarea muncii pe principiul sectoarelor de comune, adoptându-se principiul muncii pe linii.

În aceste situații, contactarea informatorilor aparținând unei anumite linii dura circa o săptămână, în condițiile în care ofițerul respectiv se folosea de mașina raionului, în acest timp celălalt ofițer, care deservea o altă linie, aștepta la raion mașina pentru a putea pleca și el pe teren în vederea contactării informatorilor săi.

Ca urmare a celor raportate ministrului, am fost chemat la telefon de către primul consilier sovietic – cu care ministrul discutasese – care m-a admonestat că fac afirmații gratuite deduse din concluzii eronate.

I-am replicat că eu răspund în fața ministrului de ceea ce am raportat.

Consecința acestei discuții a fost că a doua zi – cu un avion special – a sosit la Tg. Mureș un consilier sovietic trimis pentru a verifica afirmațiile mele (Regiunea Mureș la acea oră nu avea consilier sovietic). Acesta a discutat cu conducerea regiunii, a raioanelor și cu ofițeri de la raioane și s-a convins că cele raportate de mine corespund

realității plecând imediat la București. Întorcându-mă din această misiune am fost convocat la o ședință la care au participat: ministrul, Pintilie Gh., primul consilier sovietic și adjunctul său. Ministrul mi-a cerut să raportez sovietic pe larg, cu exemple concrete, situația găsită pe teren, primul consilier sovietic a intervenit o altercație, acesta acuzându-mă de incompetență, precum și de inducerea în eroare a ministrului, iar eu spunându-i că nu primesc critica și în plus manifestă o duritate ce merge până la jignire. În fața acestei situații am rugat pe ministru să-l ia pe primul consilier și să meargă în oricare raion va dori și se va convinge personal de justetea celor raportate de către mine. La numai câteva zile de la această discuție – așa cum am arătat mai înainte la un alt capitol – a avut loc ședința prin care funcția mea a fost redusă, eu fiind trecut ca șef al Direcției Securității Capitalei.

În această funcție nouă, am primit în luna aprilie sau mai 1957 un ordin al ministrului care indica reorganizarea muncii de securitate de la raioane pe principiul „grupele de comune” (adică o revenire la vechea formă, nemai-spunându-i-se sectoare ci grupe de comune, ceea ce era de fapt același lucru).

Mergând cu lucrări la Pintilie Gh., i-am spus că sunt bucuros că conducerea ministerului s-a convins că am avut dreptate când am raportat situația găsită la Tg. Mușeș, adăugând că, probabil, primul consilier sovietic a avut prilejul să-și facă autocritica. Într-un exces de sinceritate, Pintilie Gh. mi-a spus că este surprins că nici după cele ce am pățit (se referea la retrogradarea mea) nu am tras învățăminte în ceea ce privește atitudinea mea față de consilieri, deoarece consilierul de la Direcția Securității Capitalei s-a plâns la primul consilier că eu îl izolez de munca unității și după mine s-au luat și subordonații care nu-i mai dau toate materialele să le vadă. Încheind

prin a-mi atrage atenția că dacă nu renunț la asemenea atitudini și dacă asemenea situații se mai repetă s-ar putea să fie interpretată ca atitudine antisovietică. I-am răspuns că mă surprinde sinceritatea cu care îmi vorbește despre retrogradarea mea, căreia pentru prima dată i se spunea pe nume, însă în ceea ce privește plângerea consilierului de la Direcția Securității Capitalei, l-am asigurată că nu pot fi acuzat de atitudine antisovietică. Adăugând că eu consider că între perioada de început a activității consilierilor sovietici și cea din momentul când discutăm problema exista o profundă deosebire.

Dacă la început, când cadrele noi aduse în Securitate nu cunoșteau munca, era justificat faptul că consilierii sovietici constituiau o dublură a șefului de direcție, trebuind deci să cunoască totul, în anul 1957 însă rolul consilierului sovietic eu îl văd mult redus. El poate și trebuie să fie consultat ori de câte ori un cadru al direcției simte această nevoie, însă în nici un caz nu cred că consilierul sovietic trebuie să mai fie un verificator care să cenzureze toate aspectele muncii unității, căci aceasta duce, pe de o parte, la plafonarea șefului de direcție, iar pe de altă parte, la scăderea autorității lui în fața subordonaților, care spun că nu el conduce, ci consilierul.

Nu a mai trecut decât un an de la această discuție și s-a renunțat la serviciile consilierilor sovietici, plecarea lor neafectând cu nimic munca de securitate, ceea ce indirect a constituit o confirmare a punctului meu de vedere exprimat în anul 1957.

În loc de încheiere

După depănarea acestor sumare amintiri, după descrierea și comentarea unora din[tre] cele mai importante momente din viața trăită de mine în Securitate, în care, așa cum m-am angajat la începutul acestei scrieri, m-am străduit să le privesc în mod critic și cu totul obiectiv, deși

poate că în unele locuri va apărea vreo nuanță de subiectivism, asigur cu toată răspunderea că cele ce am scris corespund adevărului absolut.

Poate că de la unul ca mine, care timp de trei ani și jumătate (martie 1950 – octombrie 1953) am muncit în cadrul Secției administrativ-politice a C.C. al P.C.R.⁵⁸, ocupându-mă de munca aparatului M.A.I., apoi alți trei ani și jumătate (octombrie 1953 – martie 1957) am făcut parte din colectivul de conducere a M.A.I. și, în sfârșit, am muncit ca șef de direcție în aparatul de Securitate s-ar fi cerut să scriu mai mult și poate ceva mai important.

Eu, însă, animat de cea mai puternică convingere de necesitate scrierii acestor memorii, cu toate eforturile depuse – și care asigur că nu au fost puține și nici ușoare – nu am reușit a realiza mai mult decât se vede. Marele număr de ani ce s-au scurs, multitudinea și varietatea problemelor prin care am trecut și faptul că niciodată pe parcurs nu m-am gândit că vreodată voi fi în situația de a-mi scrie memoriile, mi-au îngreunat considerabil reamintirea și a altor momente, evenimente sau situații care, desigur, că au existat și care sunt convins că meritau să-și găsească locul alături de cele ce am reușit a prezenta în această scriere.

O importanță covârșitor de mare în sprijinul minorei mele analize, pe care am reușit să o prezint în rândurile de față, o constituie rezoluțiile celor două plenary ale C.C. al P.C.R. din primăvara anilor 1967 și 1968, referitoare la dezvăluirea partinică a lipsurilor grave ce s-au manifestat în munca de Securitate, dar mai ales expunerea tov. Nicolae Ceaușescu ținută la adunarea activului de partid din Municipiul București din 26 aprilie 1968.

⁵⁸ Corect, P.M.R.

Adevărul incontestabil cuprins în aceste documente m-a obligat, așa cum cred că trebuie să oblige pe orice membru de partid lucrător în aparatul de Securitate, la o profundă reflectare retrospectivă asupra lucrurilor bune, dar mai ales asupra aspectelor negative ce s-a[u] manifestat în activitatea acestui aparat, animați de ideea că dezvăluirea cu curaj a tuturor acestor aspecte va contribui la curmarea lor din rădăcini, în așa fel încât niciodată să nu se mai repete.

După părerea mea, cauza cauzelor care a generat aspectele deosebit de grave ce s-au manifestat în munca de Securitate a constituit-o punerea pe rând în fruntea acestei instituții a doi membri ai Biroului Politic al C.C. al P.C.R.⁵⁹, Teohari Georgescu și Drăghici Alexandru. Atât primul dar mai ales ultimul (care prin trăsăturile sale de caracter cu totul negative), confundând persoana lor cu partidul, au făcut aproape imposibil controlul de partid asupra muncii aparatului de Securitate și deci implicit a[l] activității lor, transformând această instituție într-o feudă în care a acționat după bunul plac, fără a da socoteală în fața conducerii de partid așa cum făceau ceilalți miniștri ce nu erau membri ai Biroului Politic [al] C.C. al P.C.R.

Dacă la aceasta se mai adaugă și faptul că Drăghici Al. se descotorosea cu multă ușurință de acei ce îndrăzneau să ia – într-un fel sau altul – poziție, spunând lucrurilor pe nume (vezi cazul g-ral mr. Alexandru Ion și g-ral mr. Stancu Aurel, ca să dau numai două exemple, din cele care au fost) apare și mai evidentă atmosfera ce a domnit în acest minister și care nu putea să nu ducă la situații ca cele la care s-a ajuns.

De aceea, pentru mine, apare [apar] deosebit de edificatoare cele spuse de tov. Nicolae Ceaușescu la adunarea cu activul de partid din municipiul București, ținută

⁵⁹ P.M.R.

la 26 aprilie 1968: „În ședința Biroului Politic din aprilie 1956 s-a hotărât ca ministrul de Interne să nu mai fie membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., ceea ce implică schimbarea lui Drăghici Al.” Dacă o asemenea întâmplare – a cărei justete mai ales astăzi, când după cele executate la timpul respectiv, toate aceste fapte grave ce s-au produs în activitatea aparatului de Securitate și care au cauzat unor cadre atâta rușine și amărăciune, sunt profund convins că ar fi fost cu totul evitate.

Astfel, din păcate, a trebuit să treacă destul de mulți ani până când în 1967 – cu ocazia creării Consiliului Securității Statului – toate aceste vechi și deosebit de grave stări de lucruri, toate aceste firești deziderate, atât în materie de organizare, dar mai ales în materie de orientare, care au afectat atât de negativ munca de orientare, și-au găsit, în sfârșit, cea mai firească și mai logică soluționare, punând cu adevărat munca acestei instituții pe făgașul ei normal, așa cum de altfel trebuia să fie încă de la înființarea ei, în conformitate cu principiile reale stabilite de partid.

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 107, ff. 2-85

1959 iunie 16. Propunere a ministrului Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, pentru numirea generalului Tănase Evghenie la conducerea Direcției a IV-a a M.A.I.

Ministerul Afacerilor Interne
Nr. 204967
din 25.06.1959

Către
Secretariatul C.C. al P.M.R.,

Supun Secretariatului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român spre aprobare numirea în funcția de șef al Direcției a IV-a M.A.I. pe tov. gl. maior Tănase Evghenie.

Menționez că tov. gl. maior Tănase Evghenie, înainte de a urma cursurile Facultății Speciale a Școlii Superioare de pe lângă Comitetul Securității Statului al Ministerului Afacerilor Interne al U.R.S.S., a făcut parte din nomenclatura C.C. al P.M.R.

Ministerul Afacerilor Interne
General colonel,
Ss. Alexandru Drăghici

PI/OC
16.06.1959
2 ex.

A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-425, cadrul 357

1959 iulie 6. Referat de cadre privind pe generalul maior
Tănase Evghenie.

C.C. al P.M.R.
Direcția Organizatorică
Secția cadre

Evghenie Atanase
Membru de partid din martie 1945

- Născut la 3 martie 1923 în București;
- Ocupația părinților: tatăl a fost distribuitor de pâine;
- Naționalitatea: română;
- Profesia de bază: cazangiu;
- Studii: 7 clase primare, 3 clase de ucenici;
- Căsătorit, are 2 copii;
- În prezent este elev la Facultatea specială de pe lângă Școala Superioară a Comitetului Securității de Stat al U.R.S.S.

Evghenie Atanase, în septembrie 1935, s-a angajat ucenic la atelierul de cazangerie al Școlii de arte și meserii „Polizu” din București. În același timp a urmat și trei clase de ucenici.

În 1938, după ce a terminat ucenicia s-a angajat la uzinele „Malaxa”, azi „23 August”. Aici a lucrat șapte ani la instalațiile de încălzire centrală și la cazangerie. A fost un muncitor priceput și de multe ori își manifesta nemulțumirea față de felul cum erau tratați atunci muncitorii. Fiind sub influența tatălui său, care era un om cinstit și nu se împăca cu actele huliganice ale legionarilor, Evghenie Atanase nu s-a alăturat acestora, chiar îi privea cu ură.

În uzină a lucrat cu unii simpatizanți ai mișcării muncitorești, a primit de la ei material ilegal de citit, iar în toamna anului 1941 a fost atras în U.T.C. A organizat în U.T.C. un grup de tineri din uzină care au luat parte, împreună cu el, la împrăștierea manifestelor partidului, a făcut propagandă printre muncitori împotriva războiului antisovietic, a întreprins unele acțiuni de sabotaj în uzină.

În 1943, după ce unii din membri[i] de partid din uzină au fost arestați, a menținut legătura numai cu unii muncitori pe care-i cunoștea că erau simpatizanți ai partidului și a strâns bani pentru ajutorarea deținuților politici antifasciști.

În iunie 1944, împreună cu 60-70 [de] muncitori a fost evacuat la Făget. Acolo a antrenat pe acești muncitori la acțiuni de revendicări.

După ce s-a întors din evacuare, în decembrie 1944, a fost promovat instructor al Comitetului județean Ilfov al U.T.C., funcție pe care a avut-o până în februarie 1945, când împreună cu alți tovarăși a fost trimis la Uzinele „Malaxa” pentru a întări acolo munca politică. În martie 1945, i s-a confirmat primirea în P.C.R. A fost numit secretar al organizației U.T.C., apoi al Tineretului Progresist pe uzină, această funcție a îndeplinit-o până la alegerile din 1946, când a fost trimis secretar al Sectorului III Albastru A al Tineretului Progresist. În această perioadă a muncit bine, s-a dovedit un tovarăș energic și a reușit să mobilizeze tineretul în acțiunile partidului nostru.

În februarie 1947 a fost încorporat la legiunea de jandarmi București, apoi transferat la Regimentul 2, Pionieri gardă. În această unitate a fost secretarul unei celule de partid.

La sfârșitul anului 1947 s-a eliberat din armată. Cu aprobarea partidului s-a întors în uzină pentru că între timp se îmbolnăvisese de plămâni. A lucrat la centrala hidraulică

și a fost secretarul U.T.M.-ului și membru în comitetul de partid din secție.

În iunie 1948 a fost scos din producție și repartizat în secția de cadre a Sectorului „23 August” al P.M.R.-A, la anchete și verificări, apoi a fost numit responsabilul secției. Din iunie până în septembrie 1949 a urmat școala de cadre a Comitetului Organizației București al P.M.R. Terminând școala, a fost repartizat în secția de cadre a Comitetului orașenesc București al P.M.R.

Din noiembrie 1949 a fost secretar adjunct al Comitetului de partid, Sectorul III, Albastru, sarcină de care s-a achitat în bune condițiuni.

În mai 1950 a fost adus în Secția Administrativ-politică a C.C. al P.M.R. A fost mai întâi promovat șeful sectorului M.A.I., apoi din septembrie 1952 a fost șef adjunct, iar din ianuarie 1953 a fost numit șef al secției administrativ-politice a C.C. al P.M.R. Din aprecierea tovarășilor care au cunoscut munca sa în secția administrativă, rezultă că a muncit mult și a depus eforturi pentru a însuși specificul muncii. A fost perseverent și conștiincios. Uneori nu a manifestat suficientă hotărâre și nu controla munca tovarășilor din secție, tolerând unele acte de indisciplină din partea unor instructori.

În octombrie 1953 a fost numit locțiitor al Ministerului Afacerilor Interne (i s-a acordat gradul de general maior), funcție ce a îndeplinit-o până în mai 1957. A fost apreciat că a depus eforturi în cunoașterea specificului de muncă, conducând cu competență direcțiile de care răspundea. Conducerea ministerului l-a criticat că a dat mai multă atenție compartimentelor tehnice și mai puțin s-a ocupat de direcțiile operative și în special a controlului pe teren asupra felului cum se îndeplinesc sarcinile.

În urma reducerii funcțiilor de locțiitori de miniștri, în mai 1957 a fost numit șef al Direcției Securității ora-

sului București. În această perioadă a fost apreciat că a muncit cu simț de răspundere, exigent și cu inițiativă în muncă. În această perioadă a fost cooptat și membru supleant al biroului Comitetului orașenesc P.M.R. București și ales deputat în sfatul popular al Capitalei.

Prin desființarea Direcției Securității orașului București, tovarășul general maior Evghenie Atanase a fost pus la dispoziția Direcției de Cadre M.A.I. și a fost trimis de conducerea Ministrului Afacerilor Interne în diferite misiuni.

Din septembrie 1958 este elev la facultatea specială de pe lângă Școala Superioară a comitetului Securității de Stat al U.R.S.S. Depune eforturi pentru pregătirea sa de specialitate, iar ca șef al lotului se achită în bune condițiuni de sarcinile încredințate.

Pentru meritele sale în muncă a fost decorat cu „Steaua R.P.R.”, clasa a III-a și a IV-a și 3 medalii ale R.P.R.

General maior Evghenie Atanase a fost trimis în diferite misiuni în țările de democrație populară din Europa și în Republica Federativă Iugoslavia.

Ca avere posedă un autoturism.

Despre familia tovarășului Evghenie Atanase cunoaștem: tatăl său a venit din Macedonia împreună cu părinții săi în urmă cu 60 de ani. A lucrat ca distribuitor de pâine și apoi ca portar. Nu a fost înscris în nici o organizație politică. Este decedat din 1956. Mama este casnică, nu este înscrisă în nici o organizație politică. Are un frate și o soră. Fratele este strungar, acesta a dezertat de pe frontul antisovietic, a fost condamnat la moarte apoi i s-a comutat pedeapsa la muncă silnică pe viață. După eliberarea țării noastre a luptat pe frontul antihitlerist. Ulterior, a intrat în anturajul unor elemente decăzute și fiind prins că a furat două biciclete, a fost condamnat la trei ani închisoare. În prezent lucrează ca normator la Uzinele „23 August”. Muncește bine în producție și are activitate în

cadrul sindicatului pe tărâm cultural. În ultimii ani este cunoscut ca un element corect. Sora a fost muncitoare la navă, este casnică.

Soția lui Evghenie Atanase este casnică, n-a făcut și nu face parte din vreo organizație politică. Tatăl ei a lucrat ca dulgher fără salariați. Acum nu mai lucrează în profesie, se ocupă cu munca câmpului, are 2 ha pământ. Nu este încadrat politic. Soția are 1 frate și 3 surori. Frațele este membru de partid, ofițer de miliție, surorile sunt casnice, nu sunt încadrate politic. Soțul unei surori a fost exclus din partid pentru că a delapidat o sumă de bani și a fost condamnat la 3 ani închisoare.

Cu rudele sale, generalul maior Evghenie Atanase întreține legături.

Evghenie Atanase spune că are o verișoară în Macedonia Grecească, plecată acolo din 1914, nu știe de ea nimic de mai mulți ani.

Este propus de Ministerul Afacerilor Interne în funcția de șef al Direcției a IV-a M.A.I.

Secția de Cadre a C.C. al P.M.R. este de părere că tov. general maior Evghenie Atanase corespunde din punct de vedere al încrederii politice.

6.VII. 1959

MG/6 ex.

Silaghi Ion,
Șef de sector în Secția de Cadre
a C.C. al P.M.R.

Secția de Cadre
Ss. Gh. Ionescu

Dincă Ion,
Șef sector în Secția Organizații
de Partid a C.C. al P.M.R.

A.M.R., fond Microfilme, rola AS 1-425, cadrele 358-360.

4

1959 iulie 23. Notă a Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. cu propunerea numirii generalului Tănase Evghenie la conducerea Direcției a IV-a din M.A.I.

C.C. al P.M.R.
Direcția Organizatorică
Secția de Cadre

Notă⁶⁰

Suntem de acord cu propunerea Ministerului Afacerilor Interne ca tovarășul general maior Evghenie Atanase să fie numit în funcția de șef al Direcției a IV-a din M.A.I.

Supunem spre aprobarea Secretariatului C.C. al P.M.R. cele de mai sus.

Ss. Gh. Ionescu

23.VII. 1959

MG/2 ex.

A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-425, cadrul 393.

⁶⁰ Document înregistrat la Direcția Organizatorică sub nr. 4585/23.VII.1959.

[1964 noiembrie 17]. Extras din stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964, ținută la Ministerul Afacerilor Interne cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Secretariat

Stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964, ținută la minister cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional MAI

[Extras]

Tov. gen. maior Tănase Ev.:

Tovarășe vicepreședinte⁶¹, vă rog să-mi permiteți să raporteze câteva probleme asupra activității Direcției [a] III-a.

Tovarășe vicepreședinte, câteva probleme care au stat în atenția ordinului dv. și asupra cărora vreau să raportez în mod deosebit sunt:

În ceea ce privește stilul de muncă al direcției, vă raportează că noi am avut în vedere și reducerea la maximum a timpului de muncă plus activitatea ofițerilor noștri legat de tendința de muncă funcționarească a ofițerilor noștri.

În această perioadă am analizat mai mult activitatea desfășurată de ofițeri, prin analizele pe care le-am făcut cu șefii de servicii și șefii de birouri, aceasta făcându-se în mod periodic, pot spune, ședințe în care am analizat o serie de probleme importante.

- Problema felului cum se muncește cu agentura acum creată întrucât avem semnalări că nu este folosită.

⁶¹ Generalul Evghenie i se adresa lui Alexandru Drăghici, vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne.

- Felul cum sunt lucrate dosarele de verificare și de grup.

- Problema îmbunătățirii calității muncii în vederea creșterea trebuie să se ia măsuri⁶².

Problema ordonată de dvs. în anul trecut a fost reconstituirea schemei și identificarea.

Dintr-un număr de 22 300 de elemente avem luate în evidență aproape 4 000 de elemente necunoscute de noi până acum⁶³.

În legătură cu reconstituirea. Am întâmpinat și încă mai întâmpinăm greutate în ceea ce privește reconstituirea pe formațiuni mari legionare. Au fost constituiți pe întreprinderi, pe instituții, fabrici, uzine, în multe alte locuri, în formații ca: Corpul răzleților, Frățiile de cruce, în cadrul cărora erau membri ai formațiunilor legionare.

Aici mai întâmpinăm greutate. Cu toate acestea, am reușit să rezolvăm multe probleme.

Disproporția între 22 000 și cele 4 000 de elemente luate în evidență, multe din aceste elemente le-am găsit în evidența unor organe ale noastre, pentru unii dintre

⁶² Cu o altă ocazie asemănătoare (ședința din 15 aprilie 1955, ținută la Ministerul Afacerilor Interne cu „toți directorii și șefii serviciilor independente din centrala ministerului”), Tănase Evghenie „ridică”, de asemenea, probleme deosebite privind calitatea muncii: „Există lipsă de preocupare din partea directorilor. Este adevărat că lucrătorii operativi sunt slabi, însă trebuie spus că nici directorii nu verifică și nu controlează lucrările. La Direcția [a] VIII-a se trimit lucrări cu date neîntemeiate, se semnează lucrările fără ca să se cerceteze ce scrie în materiale și la fel același lucru se întâmplă și la Direcția [a] IX-a. [...] Transmiterea lucrărilor se face prin șefii de servicii fără să existe însă preocupare din partea directorilor. În legătură cu bolile, foarte mulți dintre bolnavii de sifilis sunt din cadrul M.A.I.-ului” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 201, f. 9). Este singura intervenție a lui Evghenie consemnată în procesul-verbal al ședinței din 1955, condusă, ca și cea din 1964, de Alexandru Drăghici.

⁶³ Prin „elemente” se înțelegea „persoane urmărite sau verificate informativ”.

ele am trimis materiale la organele respective pentru a le lua în evidență și cert este că noi avem aproape 900 de elemente la Serviciul „C” pentru înregistrare, ceea ce înseamnă că numărul lor a crescut în mod real.

Tovarășe vicepreședinte, referitor la problema lămuririi situației acțiunilor avute în lucru. Noi am închis 600 [de] acțiuni din care 220 erau deschise înainte de 1961⁶⁴, apoi. Am avut o recrutare de 800 [de] elemente și am abandonat 500.

În perioada aceasta cu toate lipsurile am avut și unele rezultate bune. Mă refer în problema sesizării la timp a unor probleme legate de sectorul industrial și aceasta în legătură cu secretele. În acest sens, au existat la timp unele informații că au venit unele elemente în țară și am putut acționa în cel mai scurt timp și în cele mai bune condițiuni.

În ceea ce privește manifestările, am reușit să rezolvăm multe din cazurile direcției – 78-80 [de] cazuri.

Negativ este faptul că nu am reușit să rezolvăm cazurile vechi.

Vreau să mai ridic o problemă în legătură cu lipsurile din munca noastră și anume, vreau să vă raportez că lacuna principală în munca noastră a fost aceea că într-o perioadă de timp – martie-aprilie – a.c., planul de muncă al direcției s-a îndeplinit, iar noi ne-am creat o imagine falsă care ne-a dat un sentiment de autoliniștire.

Vă raportez că începând cu luna aprilie-mai a.c. am intensificat munca de calitate.

La analizarea activității agenților noștri, prin controalele făcute, prin verificarea și atenția studierii materialului prezentat pentru abandonare, am constatat că 574 din [tre] agenții noștri erau necorespunzători.

⁶⁴ Toate informațiile de tip cantitativ oferite de generalul Evghenie sunt subliniate pe stenogramă cu stilou albastru.

Ceea ce este important, este că am avut 84 de agenți care au fost recrutați în perioada 1963-1964. Dacă însă am crede că aceasta ar fi totul, am greși, pentru că reanalizând această situație, vedem că este un proces continuu și am găsi aproape 12% care nu dau rezultate, care deconspiră munca și noi aici trebuie să ne îndreptăm atenția. Din această situație se desprinde faptul că avem lipsuri grave în ceea ce privește munca cu agenții.

Tovarășul Dumitrescu a ridicat unele probleme în legătură cu această situație. Este vorba de un simptom⁶⁵ care a apărut în ultimul timp, este vorba de atitudinea pe care o au în ultimul timp o serie de agenți care sunt recrutați de 3-4 ani și care încep să dea înapoi, să spună că nu mai are [au] timp și cu alte cuvinte să-l [să-i] lăsăm în pace.

Cu acești agenți noi nu am abandonat, ci am trimis pe șeful biroului să stea de vorbă cu el. În cazul acesta el a început să recunoască că a greșit, ca apoi, după puțin timp să înceapă din nou. De data aceasta am trimis șeful serviciului să vorbească cu el și ne-a răspuns să-l lăsăm în pace că el vrea să fie liniștit și că nu mai poate lucra cu noi.

Tov. vicepreședinte: Câți aveți din aceștia?

Tov. gl. mr. Tănase Ev.: În ultimul timp avem destule elemente.

Tov. vicepreședinte: Crezi că sunt aceleași criterii care-i leagă pe toți aceștia?

Tov. gl. mr. Tănase Ev.: Nu. Sunt agenți vechi care ar putea să lucreze cu noi în cele mai bune condițiuni, dar noi suntem vinovați. Vina noastră constă în aceea că i-am plimbat din om în om.

Tovarășe vicepreședinte, avem un caz cu un element care a făcut memoriu la dv., prin care cerea să fie scos din

⁶⁵ În original: „o simptomă”.

rețea pentru că în anul 1960 când a fost recrutat, a fost bătut. Acesta lucrează în concentrări.

Am spus aceasta pentru a scoate în evidență lipsurile⁶⁶ noastre.

Astfel de cazuri se manifestă la agenții recrutați în anul 1962 când noi am acționat la grămadă.

O problemă foarte importantă care nouă ne-a dat mult de lucru este cea a eliberărilor din penitenciar.

Eliberarea acestora în cantități destul de masive a făcut să ne crească brusc baza de lucru. Avem 5 000 de elemente care au venit din penitenciar în București. Cea mai mare parte sunt în producție. Avem însă neajunsuri cu țărăniștii și liberalii care au fost juriști și acum fac scandal pentru că vor posturi de jurisconsult și refuză scaturile [pe] care le oferim noi. Am avut cazuri când ne-am dus și le-am bătut [în] ușa pentru a se prezenta la serviciu și au refuzat. Noi avem multe scandaluri cu ei în această situație și întâmpinăm greutăți în plasarea lor în câmpul muncii.

Avem un contabil care s-a pregătit foarte mult și s-a pus la punct cu toate noutățile în ceea ce privește pregătirea lui profesională. S-a prezentat la un examen și tovarășii de acolo când au văzut cine este a[u] spus că nu este suficient pregătit. Atunci, elementul în cauză a cerut să fie angajat portar, dar nici așa nu au fost de acord să-l primească.

Avem multe cazuri când întreprinderile refuză să-i primească în câmpul muncii. De cele mai multe ori, vinovați se fac ofițerii noștri care fac atmosferă la întreprinderea respectivă, punându-i în gardă pe tovarășii din conducere.

⁶⁶ Evident, cuvântul „lipsuri”, folosit repetitiv de Tănase Evghenie, face parte din recuzita de termeni eufemistici adoptat de establishment-ul comunist. „Lipsurile” desemnau „greșeli” sau, în cazul de mai sus, grave abuzuri, după cum expresia „abuzuri” masca de fapt crimele comise, cele mai multe dintre ele, cu sânge rece.

Datorită faptului că avem această aglomerare, serviciile 1, 2 și 5 fac și ele această treabă de a identifica elementele care au ieșit din penitenciar. Avem 137 de cazuri ieșite din penitenciar.

Tovarășe ministru, am mai avut cazuri când nu au vrut să semneze la ieșirea din penitenciar și am mai avut alții care au mâncat jărat, iar când au ieșit afară au spus că aceasta a fost tactica lor. Cu toate acestea, noi am reușit să combatem și să rezolvăm multe din aceste situații.

Unele elemente manifestă prudență. De asemenea, cum s-a mai arătat de altfel, ei pun problema că de ce s-a făcut grațiere și de ce nu amnistie. În cazul grațierii, dacă mai este prins cu ceva, este condamnat din nou, plus pedeapsa de care a fost grațiat, ori prin amnistie se șterge cu buretele tot ce a fost înainte.

Tovarășe vicepreședinte, vă raportează că noi suntem conștienți de aceste probleme și încercăm să ne străduim să le cuprindem în acest an.

Acum, aș vrea să vă raportează în legătură cu problema secretului de stat și găsirea documentelor pierdute.

Au rămas 17 documente dispărute. Eu vă raportează că această problemă nu a fost abandonată, ci am continuat să vedem unde se găsesc totuși aceste documente. Și acestea au apărut la tovarășii miniștri. Unul din aceste documente a fost găsit la tov. ministru de la petrol și chimie, Florescu. Cu toate acestea nu a[u] fost găsite în majoritate.

Tovarășe vicepreședinte, problema pasivului și activului ne dă încă destul de lucru. La noi această problemă a evoluat foarte greu, constatându-se chiar lipsă de curaj, de a trece un element din evidența activă la pasiv.

10% avem trecuți la pasiv, din care mai mult de 1/2 sunt agenți ai noștri. Și vreau să vă raportează în legătură cu această temă. Avem cazuri când individul este lucrat foarte bine și se ajunge la concluzia că omul își vede de treabă, nu mai are nici o manifestare dușmănoasă și

totuși este trecut la Serviciul „C” la capitolul activ. Nici în asemenea cazuri nu este curaj suficient pentru a-i trece la pasiv.

În acest sens, am avut ședințe cu șefii de servicii în care tovarășul Popescu Gheorghe, șeful Serviciului I a spus că nu este de părere să treacă elementele la pasiv.

Noi, tovarășe vicepreședinte, nu colaborăm suficient cu Direcția [a] II-a, ca de exemplu, în problema C.A.E.R.-ului.

Vă pot relata o problemă pe care am avut-o de rezolvat împreună cu Direcția a II-a, în legătură cu „Danubiana”. Am discutat cu tovarășul Vasilescu și Stamatoiu și am luat de la dânsii un material care mi-a fost luat imediat și nu l-a mai adus. După vreo două zile am dat telefon tovarășului Vasilescu care m-a întrebat cum stau cu lucrarea. Ori, aceasta trebuia făcută împreună așa după cum ordonase tovarășul secretar general. O situație asemănătoare a fost și cu pieile.

Noi puteam face mai mult în problema acestor străini însă, era prin luna ianuarie a acestui an și am discutat cu tovarășii de la Direcția [a] II-a din nou. Dânsii și de data aceasta m-au întrebat dacă am ceva concret. Din această cauză am lăsat problema baltă. Treaba aceasta, tovarășe vicepreședinte, este o chestiune prost înțeleasă, însă vă raportează că așa stau lucrurile.

Tovarășe vicepreședinte, o ultimă problemă este felul cum am muncit noi cu regiunile.

Și aici noi am păcătuț pentru că ne-am propus să lucrăm cu tovarășii din regiuni, dar nu am mai găsit timpul pentru această problemă.

De altfel, referindu-vă la această problemă, dvs. ați arătat foarte bine și până nu m-a chemat tovarășul adjunct Negrea⁶⁷, nu am rezolvat-o. După aceasta, am fost preo-

⁶⁷ General-locotenent Vasile Negrea, adjunctul ministrului Afacerilor Interne.

cupați de problema naționalităților germane și maghiare, direcție în care am făcut o treabă bună, totuși vă raportează că noi nu cunoaștem în întregime munca din regiuni.

Noi nu am consumat multe zile de muncă la regiuni, să vedem cum se muncește acolo. Aș vrea să vă raportează că avem și din partea unor regiuni unele rețineri în ceea ce privește legătura cu direcția. Pot cita în acest sens, Serviciul 3 din Cluj, Dobrogea, Ploiești, Crișana și alte regiuni], care iau legătura cu noi foarte rar, numai atunci când au probleme.

Aici, tovarășul col. Dumitrescu de la Ploiești, arăta că primește foarte mare ajutor de la Direcția [a] II-[a] și că vin aproape în fiecare sâmbătă la București, dar mă întreb, la noi de ce nu vine?

La ședința pe care am avut-o cu Direcția [a] III-a, tovarășul a spus că vine și nu a mai venit. Nu pot contesta faptul că și noi avem lipsurile noastre în această privință.

Tovarășul secretar general Dumitru ne-a spus să nu stăm prea mult pe capul unor regiuni.

Vă raportează că noi mai avem lipsuri și împreună cu Direcția Cadre am luat unele măsuri de sancționare și cu toate măsurile luate, munca nu s-a ridicat la un nivel corespunzător și șefii de birouri nu au prea ținut cont de aceste măsuri. Este un fel de „o apă și-un pământ”. Nu am reușit ca toți să lucreze bine. Avem și ofițeri care sunt greu adaptabili – aceștia sunt noi în muncă.

Ce este mai negativ este că unii șefi de servicii nu se ridică la nivelul corespunzător. Unii ofițeri fac abateri grave în legăturile lor cu agenții.

În ceea ce mă privește, am contribuit din plin la aceste lipsuri și am reflectat asupra acestor probleme însă nu m-a preocupat efortul. Totuși, direcția aceasta cu atâtea și atâtea probleme pe care le are, a rămas în urmă cu unele

probleme, dar cu posibilitățile pe care le avem și ținând cont de ordinul pe care dvs. îl veți da, vom putea veni la anul cu multe realizări.

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 102, ff. 45-51.

6

1956 iunie 12. Adresă prin care condamnatul politic Ion Vulcănescu este înaintat, pentru încarcerare, Penitenciarului Jilava.

Ministerul Afacerilor Interne
U.M. 0123/H
Nr. 00841888
12 iunie 1956

Către,
Penitenciarul Jilava

În conformitate cu aprobarea tov. locțiitor al Ministerului Afacerilor Interne, general maior Evghenie Tănase, pusă pe adresa U.M. 0123/0, cu nr. 00107.935/1956, vă trimitem prin delegații noștri pe numitul Vulcănescu Ion, pentru a fi încarcerat pentru executarea condamnării ce are de executat.

Sus-numitul va fi însoțit de dosarul personal și obiectele ce le are asupra sa.

Rugăm confirmați primirea.

Șeful unității
Ss. indescifrabil

Secretar,
Ss. indescifrabil

A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 70, vol. 13, f. 314.

7

1957 septembrie 3. Adresă de înaintare a unor documente de urmărire informativă referitoare la Valeriu Anania.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Securității București
Nr. 341/136960/3 sep[tembrie] 1957

Către,
Ministerul Afacerilor Interne
Dir[ecția] [a] III-[a]

Vă înaintăm alăturat – spre exploatare – un proces-verbal, privind pe preotul Anania Valeriu, zis Vartolomeu, element ce este lucrat de către dvs. în dosarul de problemă nr. 261⁶⁸.

Șeful direcției,
General-maior,
T. Evghenie⁶⁹

Șeful serviciului,
lt. col. Gh. Aurel

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 1450, vol. 1, f. 24.

⁶⁸ Acest dosar de problemă avea în vedere mișcarea studențească de la Cluj, din 1946, având, așadar, o legătură indirectă cu Lucrețiu Pătrășcanu.

⁶⁹ Documentul este semnat cu bară de locțiitorul generalului Evghenie la conducerea direcției. Am decis includerea documentului în volum, deoarece este relevant pentru activitatea proprie șefului Direcției Securității București, chiar dacă uneori acesta era înlocuit temporar.

1961 februarie 11. Adresă către Direcția controlului străinilor și pașapoarte, referitoare la Nicolae Ionescu.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția a IV-a
Nr. 421 /IG/ 431893
11 februarie 1961

Strict secret
S.C. 17

Către,
Direcția controlului străinilor și pașapoarte

La adresa dvs. cu nr. 4/90706/38349 din 4 febr[uarie] 1961, referitor la Ionescu Nic., născut la 27 aug[ust] 1921 în Ploiești, fiul lui Nicolae și Luiza, de profesie inginer, în prezent salariat al I.P.R.O.M.E.T.-ului, vă comunicăm următoarele:

Sus-numitul a mai fost plecat în U.R.S.S. împreună cu un grup de ingineri din I.P.R.O.M.E.T. La reîntoarcere a făcut o serie de aprecieri negative referitoare la tehnica sovietică, fapt pentru care nu suntem de acord de a i se da aviz de plecare în R.F.G.

Odată cu aceasta vă trimitem alăturat și o notă informativă din care rezultă poziția sus-numitului⁷⁰.

⁷⁰ Nota informativă menționată datează din 25 noiembrie 1960 și este foarte relevantă pentru mecanismele poliției politice. Sursa „Bălănică” semnală aspecte referitoare la delegația plecată în U.R.S.S. în legătură cu problema combinatului siderurgic de la Galați: „În timpul delegației în U.R.S.S. a grupului de ingineri de la I.P.R.O.M.E.T., ing. Ionescu Nicolae și-a exprimat în nenumărate rânduri față de o serie de colegi aprecieri negative asupra produselor tehnice sovietice. Astfel, asupra magnetofonelor sovietice „Melodia” a spus că sunt o copie nereușită a magnetofonelor germane „Grundig”, dovadă a faptului că industria sovietică electrotehnică este încă departe de cea germană. În aceiași termeni ing. Ionescu N. s-a exprimat asupra aparatelor de fotografiat și de radio sovietice. Tot ing. Ionescu N. și-a exprimat părerea că producția de aparate electrotehnice în U.R.S.S.

Șeful serviciului
Maior, Marin Const.

Șeful direcției
General[ist] maior,
Evghenie T.⁷¹

Ex. 2
IG/A.F.

A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar 414, f. 41.

1964 mai 26. Adresă a Direcției Generale a Penitenciarelor, referitoare la manuscrisele redactate în detenție de Petre Pandrea.

Republica Populară Română
Direcția Generală a Penitenciarelor
și Coloniilor de Muncă
Nr. 05043 din 26 mai 1964

Secret
s.c.100

Către M.A.I. – Direcția a III-a
Tovarășului general Evghenie Tănase

Vă trimitem alăturat cererea fostului deținut c.r. Pandrea Petre, spre soluționare, care solicită manuscrisele unor lucrări realizate în timpul detenției.

este încă foarte departe de stadiul de a asigura necesitățile pieții, atât cantitativ cât și calitativ și că el consideră că în U.R.S.S. va mai trece mult timp până când se va ajunge la nivelul de trai existent în apus” (A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 414, f. 40). Prin urmare, agentul a fost instruit, pe de o parte, „să vadă dacă după reîntoarcerea din U.R.S.S. [inginerul Ionescu] s-a dedat la acțiuni de ponegrire a Uniunii Sovietice și în rândul altor salariați”, iar pe de altă parte să indice „elementele față de care ing. Ionescu Nicolae a avut astfel de manifestări în U.R.S.S.” (ibidem).

⁷¹ Documentul nu are semnăturile olografe ale celor doi șefi. Acestea se regăsesc, cu siguranță, în exemplarul 1 al adresei de mai sus.

Tov. colonel Crăciun Gheorghe⁷², comandantul penitenciarului Aiud, raportează că v-a înaintat aceste manuscrise anterior.

Locțiitor director general,
Constantinescu Marin

Șeful serviciului,
Locot. col Spirescu Pavel

[Adnotare]: *Serv. 1, ce-i cu aceste manuscrise?*
Ss. Tănase Evghenie

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 1.525, vol. 1, f. 28.

10⁷³

1964 octombrie 8. Adresă cu rezultatele analizei efectuate la Direcția a III-a a Securității asupra manuscriselor redactate în detenție de Petre Pandrea.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția [a] III-a – Serviciul 1
301/5/B.I./407837/8.X.1964

Strict secret
Ex. nr. 1
S.C. 16

Către
Direcția [a] III-a – Serviciul 7

Conform dispozițiilor verbale date de conducerea direcției, tov. general Tănase Evghenie, alăturat vă trimitem

⁷² Celebrul Gheorghe Crăciun, directorul Penitenciarului Aiud la începutul deceniului la șaptelea al secolului trecut și principalul „strateg” al reeducării deținuților legionari, figurează la poziția a treia în Nota cu ofițerii din rezerva Consiliului Securității Statului propuși să fie solicitați să scrie memorii despre activitatea pe care au desfășurat-o în aparatul de Securitate (vezi doc. nr. 1).

⁷³ Acest document ne-a fost semnalat de doamna Ioana Diaconescu.

dosarul individual nr. 65, deschis de Grupul Operativ Aiud asupra numitului Marcu Pandrea Petre, pus în libertate prin grațiere și stabilit cu domiciliul în București.

De asemenea, anexăm și unele lucrări „literare” care au fost scrise de acesta în perioada de detenție și care au fost predate organelor noastre prin Grupul Operativ Aiud.

Din sondajul făcut asupra acestor lucrări, rezultă că unele din ele se referă la organizația legionară și viața de detenție, din care motiv opinăm să nu fie restituite celui în cauză.

Conform ordinului verbal al conducerii direcției, este necesar ca aceste materiale să fie studiate de către dv. și să faceți propuneri în legătură cu oportunitatea restituirii lor sus-numitului.

Întrucât Marcu Pandrea Petre nu are antecedente legionare⁷⁴, iar în prezent este angrenat pe linia activității literare, în cadrul Uniunii Scriitorilor din R.P.R., urmează ca dv. să continuați urmărirea lui informativă.

Șeful Serviciului,
Lt. colonel
Popescu George⁷⁵

⁷⁴ Era un fel evaziv, tipic pentru documentele Securității, de a spune că Petre Pandrea fusese, în epoca interbelică, un notoriu simpatizant comunist (din motive etice, însă), avocat al comuniștilor implicați în procese politice. Aceste aspecte reies cu multă claritate din manuscrisele la care se referă doc. nr. 9-11. În privința legionarilor, aceste manuscrise serveau ideii reeducării, deoarece, deși în privința persoanelor implicate în Mișcarea Legionară formulează foarte des aprecieri pozitive, față de Mișcare, global, limbajul folosit de Pandrea este de o violență care rivalizează cu rechizitoriile elaborate de Securitate (vezi în acest sens Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud*, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, București, Ed. Vremea, 2000, p. 576; *idem*, *Gar-da de Fier. Jurnal de filosofie politică (Memorii penitenciare)*, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, Ed. Vremea, București, 2001, p. 640). Prin urmare, credem că ar fi fost utilă publicarea acestora în epocă.

⁷⁵ Semnat cu bară de locțiitorul colonelului Popescu.

Conceptat: B.I.

Dactilă: B.O.

Nr. exemplare: 2

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 1525, vol. 2, f. 390

11

1964 noiembrie 9. Adresă a Direcției a III-a cu propunerea secretizării manuscriselor redactate în detenție de Petre Pandrea.

Republica Populară Română

Direcția a III-a

307/ A.M./ 406404 din 9 noiembrie 1964

Strict secret

Ex. nr. 2

S.C. 16

Către Direcția Secretariat

La adresa dv. nr. 87365 din 29 octombrie 1964, privind pe numitul Pandrea Petre, vă comunicăm următoarele:

De către noi au fost analizate manuscrisele⁷⁶ celui de mai sus, lucrate în timpul detenției și am stabilit că acestea conțin afirmații dușmănoase și care nu pot fi publicate și nici încredințate autorului.

Pe raportul întocmit cu ocazia analizării manuscriselor, tov. secretar general Dumitru a pus următorul ordin

⁷⁶ Manuscrisele solicitate de Petre Pandrea conducerii Ministerului Afacerilor Interne se intitulau: „Universitatea din Aiud”, „Urmășii lui Radu Șapcă” și „Memorii universitare” – vezi A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 1525, vol. 1, f. 389 în Adresa Direcției Secretariat, Biroul reclamații și sesizări a M.A.I. din 29 octombrie 1964 către Direcția a III-a și *ibidem*, ff. 377-382, în Nota privind pe Pandrea Marcu Petre – avocat și scriitor, din 26 ianuarie 1965.

evolutiv: „Lui Pandrea Petre nu i se restituie nici un manuscris”.

Seful Direcției,

General maior T. Evghenie⁷⁷

Seful Serviciului,

Maior D. Popa

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 1525, vol. 2, f. 388.

12

1964 august 1. Referat al Direcției a III-a a Securității, privitor la Constantin Noica.

301/5/1 august 1964

Strict secret

Ex. Nr. 1

Referat

În anul 1960, numitul Noica Constantin, zis Dinu, născut la 24 iulie 1909 în comuna Grosu – Vlașca, fiul lui Grigore și Clementa, profesor universitar, cu ultimul domiciliu în Câmpulung Muscel, str. I.C. Frimu nr. 6, a fost condamnat la 25 [de] ani muncă silnică pentru uneltire contra ordinii sociale⁷⁸.

⁷⁷ Documentul nu conține semnătura olografă a generalului Tănase.

⁷⁸ Vezi sentința nr. 24 din 1 martie 1960 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară, în *Prigona. Documente ale procesului C. Noica*, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Puleologu, A. Acterian, S. Al-Gorge, Al. O. Teodoreanu etc., redactor coordonator Mihai Giugariu, Ed. Vremea, București, 1996, pp. 432-519.

Noica Constantin încă din timpul studenției a manifestat simpatie față de organizația legionară, manifestându-se deschis în acest sens, activitatea desfășurând-o în special pe linia de ziaristică, publicând o serie de articole prin care îi elogia. După anul 1940, când și-a luat doctoratul în filozofie, a publicat mai multe lucrări de ideologie legionară. Prin aceasta s-a făcut cunoscut în rândul conducătorilor legionari, precum și a [1] intelectualilor.

După 23 august 1944 și-a continuat activitatea literară de pe aceeași poziție dușmănoasă idealistă, întreținând legături cu elemente legionare, cărora le dădea informații asupra activității literare prin care aceștia să țină trează ideea legionară.

În anul 1949 i s-a fixat d[omiciliu] o[bligatori] la Câmpulung Muscel, unde a locuit până în anul 1960⁷⁹ la arestare. Deși cu d.o., a continuat să mențină legături cu elemente legionare din București ce activau pe tărâm literar, cărora le difuza materiale dușmănoase strecurate în țară pe căi ilegale, aparținând fugarilor Mircea Eliade și Cioran Emil, fost atașat cultural la Berlin în perioada guvernării legionare, filozof burghez.

În scopul scoaterii lui Noica Constantin de sub influența ideologiei burgheze și atragerii sale la o activitate utilă statului nostru, începând din luna mai 1962, cu aprobarea conducerii M.A.I. a fost supus unui program special, creându-i-se condiții optime de detenție și de studiu, punându-i-se la dispoziție diferite materiale de ideologie marxist-leninistă și literatură beletristică cu conținut socialist. În același timp a fost contactat periodic de către colonel Rusu Emanoil, locțiitor șef direcție și cpt. Ghiță Ion, care au purtat discuții pe diverse teme cu el, pentru clarificarea unor probleme ideologice din concepția sa.

⁷⁹ Constantin Noica a fost arestat în 1958 și a stat în arest aproape doi ani, înainte să fie judecat.

Cu umare, s-a reușit ca Noica Constantin să-și recunoască vinovăția, să considere justă pedeapsa primită, să-și însușească într-o oarecare măsură concepțiile ideologiei marxist-leniniste și să aprecieze mai realist politica partidului nostru. De asemenea, a produs unele lucrări cu caracter filozofic care prezintă importanță.

Conform Decretului nr. 411 din 26 iulie 1964 al Consiliului de Stat al R.P.R., Noica Constantin a fost grațiat de restul pedepsei.

Cu prilejul punerii sale în libertate, în ziua de 31 iulie a.c., tov. lt. colonel Constandache Paul, șeful Direcției Regionale M.A.I. Argeș (unde Noica a domiciliat până la arestare) și maior Culcea Cornel, locțiitor șef serviciu din cadrul Direcției a III-a, au purtat o nouă discuție cu Noica Constantin în arestul M.A.I., în scopul stabilirii poziției sale prezente, intențiile de viitor și locul unde își va stabili domiciliul.

Din discuții a rezultat că Noica Constantin intenționează ca după eliberare să-și ofere serviciile pentru cercetări în domeniul filozofic, la un institut din țară, de preferat din orașele Iași sau Cluj.

Discutând cu el referitor la necesitatea slujirii patriei, s-a situat pe o poziție idealist-reacționară, afirmând că el nu are patrie, că pentru el patria este o noțiune abstractă și ireală și făcând aluzie la un dicton latin că „Ubi bene ubi patria”, a arătat că pentru el patria este acolo unde poate munci, crea și câștiga existența⁸⁰.

Deși nu i s-a pus problema colaborării cu organele M.A.I. pe linie informativă, el a arătat că desconsideră o

⁸⁰ Având în vedere atât opera, cât și atitudinea constantă a lui Constantin Noica, invocarea dictonului latin nu era decât o formă de a capta bunăvoința instituției represive, prin ideea metatextuală că, dacă va fi tolerat, poate „crea”. Erau anii în care regimul începuse să devină sensibil la importanța creației naționale.

astfel de activitate de delațiune, care n-ar face din el decât un „călău al semenilor lui”.

A arătat însă că el recunoaște viabilitatea teoriei marxist-leniniste, care plecând de la o idee abstractă, socotită la apariție drept irealizabilă, în prezent și-a găsit justetea în formarea sistemului mondial socialist.

A precizat că mai are mult de muncit cu el însuși și de studiat, pentru a-și însuși filozofia marxist-leninistă. În final, tov. lt. colonel Constandache Paul a ajuns în principiu la înțelegere ca Noica să rămână cu domiciliul pe raza regiunii Argeș, în afara orașului Câmpulung.

Până se va concretiza de către organele Regiunii M.A.I. Argeș posibilitatea fixării localității, obținerea unei locuințe și serviciu, Noica Constantin va rămâne provizoriu în București la o cunoștință și va ține legătura cu lt. colonel Constandache Paul, prin cpt. Ghiță Ion din Direcția [a] III-a.

Având în vedere necesitatea continuării și în libertate a muncii de apropiere a profesorului Noica Constantin, în scopul folosirii pe linia pregătirii sale de specialitate în favoarea regimului nostru și faptul că nu are nici un fel de îmbrăcăminte,

Propunem:

- Să i se aprobe un costum de haine, două cămăși, indispensabile, una pereche pantofi și două perechi de ciorapi⁸¹.

Șeful Direcției a III-a
General Maior,
Tănase Evghenie⁸²

Șeful Serviciului I,
Lt. colonel, Popescu George

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 3.718, vol. 1, ff. 369-37.

⁸¹ Adnotare: „Da”.

⁸² Semnat cu bară, indescifrabil, de locțiitorul lui Evghenie.

13

1965 iunie 10. Referat cu propuneri de interceptare a convorbirilor de la domiciliul lui Tudor Bugnariu.⁸³

Se aprobă, pentru o lună
Ss. C. Onescu

306/1/A.V./10 iunie 1965
Strict secret
Ex. nr. 1

Referat

cu propunerea de instalare a măsurilor „I.T.X.”
la domiciliul numitului Bugnariu Teodor

Profesorul Bugnariu Teodor este născut la 30.VI.1909 în Budapesta, fiul lui Andrei și Lucreția, membru P.M.R., decan al Facultății de Filozofie din cadrul Universității București.

Sus-numitul a fost semnalat în repetate rânduri de agentura organelor noastre că în contactele profesionale avute de agenți cu el, în discuțiile ce le poartă se situează pe poziții potrivnice liniei partidului nostru.

Astfel, discutând despre problema minorității maghiare în R.P.R. își exprima teama că în unele cazuri s-ar putea să se sară peste cal. El arăta că era considerat în anii 1945-1949 un adversar al libertăților și drepturilor prea mari care au fost acordate populației maghiare, căutând să demonstreze că în prezent se trece prea brutal la limitarea lor.

Această politică din anii în care s-au acordat drepturi minorității maghiare ulterior a produs dificultăți în acțiunea de integrare în viața nouă a României, a unor forțe cinstite din rândul populației românești din regiunile

⁸³ În acest document, prenumele profesorului Bugnariu este Teodor.

respective. În comparație cu situația din trecut, politica actuală a partidului pare să lezeze populația maghiară, anulând privilegiile acordate în trecut, numai că fundamentele acestei revizuirii este foarte agitat, măsurile ce se iau par intolerante, uneori prea vizibile și drastice.

Referindu-se la problema discuțiilor sovieto-chineze, Teodor Bugnariu apreciază că politica hrușciovistă este cea justă deoarece se bucură de adeziunea mișcării comuniste internaționale, fiind o politică realistă.

În ceea ce privește poziția Partidului Muncitoresc Român în această problemă, sus-numitul consideră că nu are elemente care să-l ajute să înțeleagă orientarea noastră.

Și cu ocazia altor discuții el își exprima îngrijorarea față de „o izbucnire a naționalismului și șovinismului”, considerând că există o tendință de a reduce toate problemele de cadre la problema „e român din naștere sau nu?”.

Pentru a întări cele afirmate a dat exemple de diferite frământări ale minorității maghiare din regiunea respectivă, care în realitate nu au existat, ele fiind inventate de elementele dușmănoase din rândul minorității maghiare, prof. Bugnariu T. făcându-se colportorul unor astfel de zvonuri.

În prezent organele noastre documentează activitatea dușmănoasă a unor elemente din rândul studenților Facultății de Filozofie. O parte din aceste elemente au mers la profesorul Bugnariu căruia i-au explicat motivele pentru care au fost audiați de organele de securitate și și-au exprimat îngrijorarea lor privind consecințele ce le vor avea de suportat.

Față de acești studenți și-a exprimat surprinderea că „poliția” se ocupă de rezolvarea problemelor politice din facultatea lui și i-a asigurat că va lua toate măsurile să nu li se întâmple nimic.

Tot cu acest prilej i-a pus să scrie sub forma unei declarații aspectele pentru care sunt trași la răspundere și

și-a sfătuit să meargă la anchetator și să ceară schimbarea declarației date anterior sub pretextul că cele afirmate atunci nu corespund realității.

În acest fel s-a comportat studentul Vasar Traian, unul din elementele urmărite de organele noastre.

În discuțiile avute cu agentul „Șerban”, profesorul Bugnariu Teodor își exprima indignarea pentru faptul că organele de securitate au început iar să creeze cazuri pe probleme care nu sunt adevărate. Organele noastre au aprobat Comitetului de Partid al Centrului Universitar București, pentru a fi lucrat informativ.

Din necesitatea verificării aspectelor semnalate și pentru a putea clarifica activitatea și scopurile urmărite de profesorul Bugnariu Teodor, considerăm utilă instalarea măsurilor „I.T.X.” la domiciliul său. Față de cele de mai sus,

Propunem

A se aproba instalarea măsurilor „I.T.X.” la domiciliul sus-numitului.

De acord
Șeful Direcției,
General-maior
Tănase Evghenie

Șeful Serviciului
Maior Anculia Mioc

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 124, vol 1, ff. 18-19.

1965 august 18. Notă extras referitoare la interceptarea convorbirilor de la domiciliul lui Tudor Bugnariu.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția [a] III-a

306/1/18 august 1965
Strict secret
Ex. nr. 1

Nota extras
din materialele „I.T.X.” de la domiciliul
numitului Bugnariu Tudor

În ziua de 2 august a.c., numitul Bugnariu Tudor, profesor la Facultatea de Filozofie din cadrul Universității București, este vizitat la domiciliu de un individ al cărui nume nu a putut fi stabilit și discută împreună despre lucrările celui de-al IX-lea Congres al P.C.R. După ce el întreabă pe obiectiv câte zile a participat la lucrările congresului, se poartă discuții despre cuvântările rostite. Individul în cauză afirmă că toate cuvântările conducătorilor noștri de partid au fost făcute după același calapod cu excepția cuvântării tov. Alexandru Bârlădeanu care a cuprins câteva idei personale. Despre cuvântarea tov. Titus Popovici afirmă că a fost bombastică, supărătoare și nu a cuprins în ea nimic.

Bugnariu Tudor spune că francezii au vorbit frumos, chiar și reprezentantul Guianei a vorbit mai frumos decât ai noștri.

Individul respectiv îi spune obiectivului că a constatat că în cadrul Congresului problemele au fost simple, deși el credea că se vor ridica probleme mai importante. Totodată, el a constatat că unele probleme nu au mai fost așa de subliniate ca înainte. Tot el arată că înființarea funcției de secretar general și adoptarea principiului

conducerii colective au fost motivate ca fiind corespunzătoare noilor condiții de dezvoltare economică a țării. Consideră că a avut loc un „șoc puternic” în urma căruia conducătorii de partid au hotărât să se înființeze funcția de secretar general și să se formeze Comitetul Executiv al locului Biroului Politic.

Ambii ajung la concluzia că adoptarea principiului conducerii colective prin înființarea Comitetului Executiv a fost făcută pentru ca toți conducătorii noștri de partid să fie împăcați.

Bugnariu Tudor îi spune că delegații noștri care au participat la Congres aveau un nivel politic scăzut fiindcă n-au știut să discearnă problemele ce au fost ridicate în discuții, n-au știut când trebuie să aplaude și când nu. Astfel, albanezii au spus niște enormități și cu toate acestea au fost aplaudați. În continuare spune că albanezii au început să dea lecții tuturor partidelor comuniste prin cuvântarea rostită la Congres și consideră aceasta o mascaradă.

Despre tovarășul Leonid Brejnev afirmă că i-a făcut cea mai bună impresie și în cuvântarea rostită a fost „un domn”, ridicând problemele într-un mod foarte abil, foarte larg, frumos și pe un ton care i-a plăcut. Interlocutorul obiectivului îi spune că printre delegații la congres au fost și o serie de intelectuali care puteau să ia cuvântul pentru a lămurii unele probleme.

Obiectivul consideră că prin schimbările ce s-au făcut în C.C. tovarășul N. Ceaușescu și-a câștigat câțiva buni prieteni. Fiind informat de interlocutorul său că ministrul afacerilor interne este tovarășul Cornel Onescu – numitul Bugnariu Tudor a [a]firmat că tovarășul Onescu este „un dobitoc sinistru” pentru munca de securitate.

Individul respectiv arată că ar fi vrut ca atmosfera ideologică actuală să se mai păstreze încă câțiva ani pentru că pe urmă e greu să se revină înapoi. El dorește să se

mai mențină această atmosferă pentru ca să se mai poată spune câte ceva, însă are impresia că nu se mai poate.

Bugnariu Tudor îi spune că în cadrul Congresului se simțea parcă lipsa tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej și își exprimă regretul că nu mai trăiește, întrucât prezența lui însemna ceva. La aceasta, interlocutorul său arată că pe timpul când trăia tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej se păstra o anumită măsură în ideologie. Pe atunci s-a făcut ceva în legătură cu lupta de clasă și deși nu s-a mers până la capăt, totuși s-a încercat ceva posibil să se înscrie în istoria partidului. Partea de istorie de la 1921 până în prezent a devenit foarte clară.

Tot el spune că tovarășul N. Ceaușescu este sfătuit de oameni din grupul său, iar Bugnariu Teodor confirmând acest lucru arată că din grupul tov. N. Ceaușescu fac parte tov. Ilie Verdeț, Paul Niculescu Mizil și Alexandru Drăghici.

Discutând despre intelectualii din partid, Bugnariu Tudor afirmă că „fiecare-i acolo ca să mintă nu ca să deschidă ochii”. Așa sunt acad. Horia Hulubei și Ilie Murgulescu.

Întrucât soția numitului Bugnariu Teodor urma să sosească de la Moscova, unde s-a bucurat de o îngrijire bună, a menționat că nu știe ce-au „ăștia” cu sovieticii și de unde apar mereu atitudini ostile rușilor. La aceasta, interlocutorul îi spune că în loc să se lupte împotriva acestor atitudini se menține o anumită atmosferă naționalistă.

În continuare, discută despre relațiile noastre cu americanii despre care Bugnariu Tudor spune că s-au înrăutățit și noi trebuie să facem comerț cu alți dobitoci.

Tot el arată că are un coleg – economist – care lucrează în mediul rural, se ciocnește în fiecare zi de greutăți și vede care este situația în agricultură. Din cele relatate de acesta a constatat că deocamdată noi nu avem o economie socialistă unitară, ci doar una formal unitară. El arată că cu toată propaganda socialistă, socialismul a de-

venit o frână în dezvoltarea societății și regresează. Este un caraghioslăc să spui că Uniunea Sovietică construiește comunismul. Până nu rezolvă problema oamenilor nu se poate construi comunismul. Va urma o situație foarte grea datorită faptului că concurența mondială între țări crește mereu.

Șeful Serviciului
Major, Anculia Mioc

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 124, vol 1, ff. 172-174.

15

1965 octombrie 5. Notă-raport privind pe Tudor Bugnariu.

306/1/5 oct[ombrie] 1965
Strict secret
Ex. nr. 1

Notă-raport
privind pe profesorul Bugnariu Tudor – decan
al Facultății de Filozofie din Universitatea București

După discuția ce a avut loc în ziua de 28.09 a.c. cu tov. prim-secretar al Comitetului Orășenesc P.C.R. București, Florian Dănălache, prof. Bugnariu Tudor – în zilele de 28, 29 și 30 IX, 1, 2, 3 X a.c., a purtat discuții referitoare la problemele ce au format obiectul invitației sale la Comitetul orășenesc P.C.R.

Astfel, în ziua de 29.IX a.c., prof. Bugnariu Tudor, primind vizita a două persoane neidentificate, printre alte probleme discutate cu acestea, referindu-se la modul cum

trebuie întocmite lucrările teoretice de filozofie, afirmă că lui i s-a spus (fără a preciza unde și de către cine) că: „În loc să discute în contradictoriu și uneori chiar să injure situația, ar fi mai bine să meargă la organele superioare pentru a fi îndreptați.”

În continuare, prof. Bugnariu Tudor arăta că un tovarăș i-a spus:

„Să nu fie neliniștiți pentru că Centrul de cercetări sociologice se va face și, în al doilea rând, acum au posibilitatea să ceară ajutor să meargă «acolo» numai cu probleme care îi frământă, care sunt necesare în domeniul lor, sociologie.”

Referindu-se la modul de redactare a lucrărilor, prof. Bugnariu Tudor afirmă:

„În lucrări nu trebuie să se mai facă teorie generală, ci trebuie să se vină cu probleme concrete, deoarece numai în acest fel, plecând de la acestea se poate ajunge la abstract. Linia aceasta trebuie s-o urmeze fiecare atunci când se apucă să scrie o lucrare.”

În ziua de 30.IX. a.c., sus-numitul primește vizita prof. Apostol Pavel de la catedra de filozofie a Institutului Politehnic „Gheorghe Gheorghiu-Dej” cu care poartă discuții pe marginea redactării unei lucrări privind obiectul materialismului⁸⁴ istoric, lucrare prin care prof. Bugnariu Tudor trebuie să explice de ce materialismul dialectic și istoric este o știință filozofică unitară.

Cu acest prilej, prof. Apostol Pavel își exprimă o serie de idei proprii în legătură cu această temă pe care prof. Bugnariu Tudor le comentează și caută să le clarifice.

Tot în ziua de 30.IX. a.c., vine în vizită o persoană neidentificată cu care prof. Bugnariu Tudor discută în legătură cu cursul ce urmează a fi predat studenților din

⁸⁴ Cu majusculă în original.

anul II de la Fac[ultatea] de Filozofie pentru care trebuie să obțină aprobare.

Asupra acestui curs, ambii sunt de părere că nu este necesar studenților, dar, după cum afirmă prof. Bugnariu Tudor, el nu poate să-și exprime părerea personală, deoarece într-o situație în care el și-a spus părerea, cineva (fără să indice numele) s-a dus și l-a „turnat” la partid.

Explicând persoanei cu care discuta, arată că această problemă a ajuns până la forurile superioare de partid, unde i s-a reproșat:

„Că eu mă exprim ireverențios și am păreri proaste despre politica de cadre administrative ale... (nu termină ideea)”

Persoana respectivă îl întreabă:

„Și ce vă e rușine să afirmați?”

La această întrebare prof. Bugnariu Tudor răspunde: „În asta cred că nu sunt singurul care a afirmat în public și care afirmă în public”.

După discutarea acestor probleme, prof. Apostol Pavel a plecat, rămânând în continuare prof. Bugnariu Tudor și persoana venită în vizită.

În legătură cu cele discutate mai sus, prof. Bugnariu Tudor afirmă următoarele:

„Probabil că mă acuză de subiectivism și cred că sunt omul care are cele mai multe note informative.”

În continuare, căutând să identifice persoana care a dat notele informative, ei analizează o serie de profesori de la Fac[ultatea] de Filozofie, iar la un moment dat persoana cu care discuta afirmă:

„Eu v-am mai arătat să nu vorbiți cu toată lumea de chestiile astea”.

La care prof. Bugnariu Tudor răspunde:

„Lasă dracului, ce se întâmplă? Mă duc... și ce o să-mi facă? Mă scot din decanat. Atât! Mai mult nu pot să-mi

facă. Dacă aş fi în situaţia lui Beniuc, nu? Care e așa cum e, vorba aia..." (este întrerupt).

După această discuție au analizat din nou care ar putea fi persoana care informează și scopul ce-l urmărește, ajungând la concluzia că ar fi prof. [...] ⁸⁵.

Fără alte comentarii, prof. Bugnariu Tudor îl consultă pe interlocutorul său dacă:

"Se poate interpreta faptul că se critică chiar și unii șefi de partid și reprezentanți administrativi puși de partid ca o acțiune antipartinică?"

Fiind întrebat dacă pentru acest lucru a fost chemat, prof. Bugnariu Tudor răspunde afirmativ.

Apoi, prof. Bugnariu Tudor îi spune persoanei cu care discuta:

"Am nevoie să fac un material cu ideea emisă de mine, că la noi în facultate nu mai e nevoie să se meargă după sistemul de desemnare de la partid când avem alegerile de partid."

Comentând în continuare pe aceeași temă, ei sunt de părere că în momentul actual, având în vedere prevederile noului Statut P.C.R. în ce privește largirea democrației interne de partid, nu ar mai fi necesare comisiile de propuneri a candidaților ce urmează a fi aleși în adunările generale de alegeri și în acest sens ei spun că este bine ca propunerile să fie făcute în cadrul adunării de către masa de membrii de partid.

Persoana venită în vizită își exprimă părerea că cel ce a cerut materialul scris, prof. Bugnariu Tudor să nu fie rău intenționat pentru a folosi acest document ca o nouă probă împotriva sa.

⁸⁵ Numele persoanei suspectate de colaborare cu Securitatea apare în original.

la același timp, el recomandă multă prudență și-l sfătuiește că dacă se va hotărî să întocmească acest material să pledeze pentru ideea dezvoltată mai sus.

În prealabil este bine să se întocmească un conspect pe care să-l vadă împreună, după care tot împreună să redacteze materialul ce urmează să-l prezinte marți 5. X. a.c.

Alte probleme nu au rezultat în zilele raportate mai sus.

Șeful Direcției,
General-maior,
Tănase Evghenie

Șeful Serviciului,
Lt. col. Anculia Mioc

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 124, vol. 1, ff. 165 - 168.

16

1965 octombrie 11. Notă-raport privind interceptarea convorbirilor lui Tudor Bugnariu.

306/1/ 11 oct. 1965
Strict secret
Ex. nr. 1

Notă-raport
privind discuțiile purtate
de prof. Bugnariu Tudor în ziua de 5.X.1965

În primele ore ale acestei zile, prof. Bugnariu Tudor a început să lucreze la materialul ce i s-a cerut de tov. Florian Dănilache, prim-secretar al Comitetului Orășenesc P.C.R.

La ora 10,00 a primit vizita lectorului Radu Florian de la Facultatea de Filozofie căruia prof. Bugnariu Tudor îi citește din materialul ce-l scrisese până atunci în legătură cu părerea sa referitoare la inoportunitatea constituirii comisiilor de propuneri la alegerile în biroul de partid. Profesorul Bugnariu Tudor îi explică interlocutorului său:

„Problema pe care aş dori s-o ridic este aceea a alegerii birourilor organizaţiilor de bază şi a comitetelor de partid, având în acest sens de prezentat un material.”

Fiind întrebat de lectorul Radu Florian dacă a fost „turnat” de cineva, sus-numitul răspunde că:

„Păi pe baza anumitor «turnări» care s-au adunat, rezultă că eu discut diferite probleme şi mi s-a cerut părerea despre problemele care mi s-au ridicat. Şi mi-au ridicat multe, dar unele din ele erau aşa de stupide.

Întâi s-a readus chestiunea cu frecvenţa – ca o introducere. După aceea a mai venit şi altă stupiditate, că uite sunt o serie de informări, unele semnate, altele anonime, care spun, printre altele cum că socialismul constituie o frână din partea conducerii. La aceasta am spus că nici nu răspund.

Eu am avut impresia că nu vor să mă plesnească deşi nu ştiu ce va fi mai încolo, dar că sunt puţin neliniştiţi. Pentru că probabil că sunt multe chestii din astea. Apoi, pe urmă în legătură cu agricultura. Şi-am spus: da, e adevărat. Nu se poate, trebuie studiată problema plăţii. Cu plata zilei de muncă, în felul în care s-a făcut, nu se poate încuraja agricultura.

Cu foarte multe probleme cu profil critic au fost de acord.”

Fiind întrebat de către lectorul Radu Florian dacă a renunţat la ideea cu frecvenţa, prof. Bugnariu Tudor a răspuns:

Nu. Am spus aşa: întâi că au fost fals informaţi. Eu n-am vorbit despre frecvenţă, am vorbit că nu este fac-torul principal al îmbunătăţirii activităţii! Şi aşa mi-au dat dreptate. Am spus; am cerut atunci să se facă cursuri bune, ca studenţii să vină la cursuri, seminarii bune, ca studenţii să înveţe. Prin urmare nu a fost demobilizatoare intervenţia mea, ci dimpotrivă, mobilizatoare.”

În continuare lectorul Radu Florian l-a întrebat: „Dar aţi renunţat la ideea că am putea în fond, la anii superiori să nu avem frecvenţă obligatorie?”

La care profesorul Bugnariu Tudor arată: „Eu sunt de părere, dar vezi că nu se poate face. Eu am spus la şedinţă atunci că frecvenţa nu trebuie făcută administrativ, frecvenţa trebuie făcută prin... (nu termină ideea).

Am spus că mie, personal, puţin îmi pasă dacă un student vine la cursul meu, la care se plictiseşte şi dacă el citeşte mai bine acasă, eu îi apreciez activitatea lui la examen. Dacă ştie, nu mă interesează că el m-a ascultat sau nu m-a ascultat.

Ei, pe urmă, mi-au arătat că vorbesc de rău pe şefii din conducerea ministerului, că nu-mi place nici conducerea Universităţii.

Eu am răspuns că atunci când nu merg lucrurile e normal ca omul să-şi exprime părerea. Dar, din păcate ei au pus şi probleme idioate. De pildă, în legătură cu Livescu J. Despre Livescu eu n-am spus niciodată nici un cuvânt rău. Şi atunci am spus: ei, în rest se generalizează şi se falsifică. Aşa că am spus că delegaţii noştri la Congres nu au nivel politic.

Şi am spus da, mi-am exprimat nedumerirea.”

În continuarea discuţiilor, profesorul Bugnariu Tudor şi lectorul Radu Florian analizează cine ar fi putut informa despre aceste probleme, enumerând în acest sens o serie de cadre didactice.

Discuția revine din nou la problemele pentru care a fost chemat profesorul Bugnariu Tudor, relatând că, în afară de tov. Florian Dănălache mai erau de față și tovarășii Traian Dudaș și Gh. Rădoi. Lectorul Radu Florian îl întreabă cum s-a purtat tovarășul Traian Dudaș pentru că el știe că este cam „apucat”, la care prof. Bugnariu Tudor răspunde că acesta s-a purtat foarte calm.

Profesorul Bugnariu arată că toți tovarășii s-au purtat bine cu el și din aceste motive nici nu a întrebat cine au fost cei care au făcut informările.

Apoi el arată lui Radu Florian că i s-ar fi spus:

„Noi nu vrem să cercetăm, dacă e adevărat sau nu e adevărat, nu vrem nici să confruntăm.”

În continuare el adaugă:

„Am văzut că ei ar vrea ca eu să-mi spun toate frământările.”

Lectorul Radu Florian l-a întrebat dacă lua cineva notițe, sau discuția era imprimată pe bandă. De asemenea arată că:

„Din toată povestea asta cel mai mult mă îngrijorează povestea cu Congresul și cu partidul. De pildă ultima, povestea aceea cu consiliul științific n-a ajuns la ei? Nu v-au întrebat nimic în legătură cu educația comunistă?”

Întrebări la care profesorul Bugnariu Tudor răspunde negativ.

În continuarea discuțiilor, prof[esorul] Bugnariu Tudor revine la problemele de care a fost întrebat și arată:

„Ei nu s-au referit la nimicuri, s-au referit la probleme mari. Ce părere am despre industrializare, despre problema națională. M-au întrebat: «am auzit că ești nemulțumit cu rezolvarea problemei naționale?» Și am spus: «Teoretic, de ce să fiu nemulțumit?» În principiu linia partidului e justă. Sigur că, probabil, am discutat nemulțumiri ale profesorilor de la Cluj. Despre asta am discutat. Și atunci le-am dat câteva exemple și în special ce am cre-

zut eu că poate să se discute cu ei. Și acum în materialul pe care mi l-au cerut, eu vreau să spun că într-adevăr am și nemulțumiri. Și am spus câteva nemulțumiri așa, din 1944 începând.

Mi s-a cerut să pun pe hârtie toate discuțiile ce le-am avut, arătându-mi-se că poate am avut dreptate, că le-am spus bine, dar de ce n-ai venit la noi?

Totdeauna se spune așa: «Dacă ai nemulțumiri, frământări, de ce nu vii la noi că-ți stăm la dispoziție?» Și eu am răspuns că am să vin până nu mă dați afară.

Și mi-a spus Rădoi: «Și adică ce-ai vrut să faci?»

După aceste relatări, lectorul Radu Florian îi spune: «Ei, acum e limpede că au o anumită poziție, din cauza poziției generale, c-ați fost ilegalist. Dacă mă întreabă, eu nu le dau nici un argument. Le spun că ați fost tot timpul în cea mai perfectă ordine.”

Profesorul Bugnariu Tudor reia din nou mărturisirile arătând că:

„Nu mă pot prinde cu chestiuni antipartinice. Ceea ce îmi pare rău este că de pildă discuția mea cu conducerea de partid, în legătură cu Universitatea n-am consemnat-o undeva.

Mi-au pus în spate că au așa fi spus că trebuie să introducem sistemul de schimbare a Comitetului Central la 5 ani, la care le-am răspuns că nu-mi aduc aminte să mă fi gândit la acest lucru, dar se pare că se practică acest sistem în alte țări, la alte partide și nu văd nimic rău în asta.”

Profesorul Bugnariu Tudor și lectorul Radu Florian analizează din nou cine a putut informa cu toate aceste probleme conducerea de partid.

În continuare profesorul Bugnariu Tudor spune: „Uite, voiam să descriu ca să se știe că pentru a ușura desfășurarea alegerilor se practică sistemul propunerilor de către o comisie de propuneri. Această comisie este la

rândul ei propusă de un tovarăș desemnat dinainte de Biroul organizației de bază, care, referindu-se la un număr de tovarăși, pe care de fapt i-a consultat de cele mai multe ori, fiindcă îi alege de pe o listă întocmită, de asemenea, de Biroul organizației de bază în numele tovarășilor. Această comisie este la rândul ei propusă, așa cum știam din experiență proprie (discută asupra modului de a formula această frază), de un tovarăș desemnat de unul dintre organele care citește o listă întocmită, de asemenea, de Biroul organizației.

Biroul organizației prezintă comisiei propunerile cerând oamenilor să facă propuneri pentru completarea ei. Comisia de propuneri aprobă lista fără modificări.

Sistemul alegerilor cu ajutorul comisiilor de propuneri, în sine, nu constituie nici o atingere a democrației de partid. Mai mult, cred că este necesară în organizațiile mari prin care se poate reflecta compoziția organizației și împiedica manifestările de subiectivism.

La sfârșitul materialului am să pun și nemulțumirile mele. Adică, vreau să știe că sunt nemulțumit pentru o mulțime de lucruri.

Prima nemulțumire este cu modul în care am fost scos de la primărie. A doua nemulțumire este în legătură cu modul în care s-a rezolvat ancheta din 5-6 august 1945, în legătură cu armata română.

După aceea, nemulțumirea de faptul că partidul din Cluj n-a permis Partidului Național Popular să mă aleagă președinte.

Sunt nemulțumit pentru că atunci când m-au dat afară din Primărie m-au numit asistent, adică în același post în care fusesem cu douăzeci de ani în urmă.

Nu m-au trimis la Budapesta, considerându-mă șovin.

Vreau să scriu încă ceva: indicații în legătură cu faptul că numele meu, în primele zile, să nu figureze între antifasciști. Și faptul că Institutul de Istorie a Partidului,

când e vorba de intelectualii comuniști sau antifasciști nu apar decât foarte rar.
Când s-au dat decorații pentru antifasciști, eu n-am figurat pe listă."

Lectorul Radu Florian îi sugerează ideea ca în material să cuprindă și următoarele propuneri:
"Să se asigure un astfel de sistem, de procedeu prin care organizația de bază poate să simtă răspunderea pentru discutarea propunerilor și să simtă că are dreptul să facă propuneri în plus față de cele prezentate în comisii. Organizația să simtă răspunderea pentru alegerea noului birou, să simtă că au dreptul să completeze, eventual, cu noi propuneri lista care este venită.

Să-și exercite dreptul statutar de a alege nu numai de a aproba.

Noul birou să fie expresia gândirii colective a organizației de bază.

Comisia de propuneri să fie astfel constituită încât să reflecte voința adunării și să fie capabilă să discute în mod real toate propunerile."

Tot cu acest prilej, lectorul Radu Florian îi atrage atenția prof. Bugnariu Tudor ca materialul să se refere și la alegerea membrilor comisiei, modul în care se fac propuneri de comisie, modul cum se discută aceste propuneri în comisie, modul cum propunerile sunt ulterior discutate în organizația de bază.

În zilele de 6 și 7.X. a.c. nu au rezultat probleme deosebite. În seara zilei de 6.X. a.c., prof. Bugnariu Tudor, împreună cu prof. Ionescu Gulian au plecat în R.S.F. Iugoslavia pentru a participa la un schimb de experiență.

Șeful Direcției a III-a
General-maior,
Tănase Evghenie

Șeful Serviciului
Lt. colonel, Anculia Mioc

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 124, vol 1, ff. 160-164.

1967 octombrie 22. Adresă de înaintare a unor note informative referitoare la Ion Vulcănescu.

Consiliul Securității Statului
Direcția Securității Orașului București
Nr. 211/M.I./422708/22 oct[ombrie] 1967

Către
Direcția Generală de Informații Interne
Direcția I

Alăturat vă înaintăm un număr de 3 (trei) note informative furnizate de agentul nostru „Stenescu⁸⁶ Ion”, referitoare la numitul Vulcănescu Ion, fost condamnat contrarevoluționar⁸⁷.

Vulcănescu Ion este lucrat prin acțiune de tov. colonel Lupu Vasile de la indicativ 122.

Șeful direcției,
General lt. Tănase Evghenie⁸⁸

Șeful serviciului,
Colonel Crăciunoiu Vasile

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 772, vol. 1, f. 153.

⁸⁶ Corect, „Stoenescu”.

⁸⁷ Notele informative furnizate de „Stoenescu”, în A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 772, vol. 1, ff. 154-160 (toate trei datează din 1965). Misiunea acestui agent consta, în primul rând, din a constata relațiile lui Ion Vulcănescu cu alți foști deținuți politici.

⁸⁸ Semnat, cu bară, de locțiitorul lui Evghenie.

Facsimile

10709 2
M (2228)

STRICT SECRET

M 63

NOTA
cu

MEMORII DE LA GRAL Lt
EUGHENIE TÎMBSE

SECRET SECUR
Nr. 17. 1

N O T A

cu ofițerii din rezerva Comandamentului Securității
Statului propuși să fie salinizați să surse se-
crete din activitatea pe care sa desfășurează
în serviciul de securitate.

1. gl. lt. în rez. Pușcăriuș Tănase	- București
2. gl. lt. în rez. Nădăreț Mihail	- București
3. col. în rez. Colăciș Nicolae	- București
4. col. în rez. Guriș Aurel	- București
5. col. în rez. Dinulescu Vasile	- București
6. col. în rez. Săbăuș Hristache	- București
7. col. în rez. Popescu Nicolae	- București
8. col. în rez. Ciobanu Ion	- București
9. lt. col. în rez. Popovici Ioan	- Timișoara
10. nr. în rez. Teodoranu C-tin.	- Pitești
11. col. în rez. Schellbach Martin	- Timișoara
12. col. în rez. Năg Aurel	- București
13. col. în rez. Ionescu Mihail	- Bg. Mureș
14. lt. col. în rez. Pleșuș Ion	- București
15. colonel în rez. Soliș Ionel	- București

1969

N O T A

În memoriile sale, amiralul general Iordache,
amiralul nostru prezintă unele aspecte pe care le apreciază
ca fiind cele mai importante din activitatea desfășurată în cadrul
serviciului de securitate. Pe alături înfățișării și sume
amare din activitatea aparatului și din activitatea lui în cadrul
a.S.S.S.

În cuprinsul memoriilor amiralul prezintă pe rând
activitatea serviciilor securității pentru activitatea re-
servatelor statului nostru, pentru instruirea cadrelor.

Amiralul cu remarcă că înfățișarea în mod obiectiv
unele mai caracteristice aspecte ale activității aparatului din
serviciul securității, și de regulă, amiralul prezintă pe rând
amiralul. Sub acest aspect instruirea are un caracter negativ și
amiralul pe un caracter pozitiv în domeniul instruirii și
amiralul asupra luptei desfășurate de aparatul statului în
domeniul siguranței. Din păcate, în domeniul instruirii
și amiralul deficiente.

În amiralul memoriilor, amiralul spune că unul per-
sonal de foarte bună calitate a.S.S.S. pentru activitatea sa com-
pletă față de lupta pe care se desfășură, cu o mare
faptă și pregătire din timp a serie de alături pe care sunt în
pe la vremea respectivă de către cel în drept, dar care alți-
mădă a-și dovedit a fi justă.

Tendința generală de a justifica o serie de fapte
pentru care a fost criticat, de a se dezvoltă, activitatea
a altă caracteristică a serviciilor.

Amiralul în vederea căre de amiral, de care se alătură
și unele surse din cadrul serviciului securității amiralul
prezintă activitatea amiralului, amiralul în domeniul
faptă cu ajutorul de instruire și educare a cadrelor și cu alți
pe care oportunitățile salinizației și amiralul. Amiralul, unul
aspecte pot fi găsite în revista "Securitatea".

In viața unui om apar momente cruciale, momente ce pot marca uneori un început iar alteori un sfârșit, al unei anumite activități sau al unei anumite pasiuni.

Pentru mine finele lunii februarie 1968 a reprezentat tocmai un asemenea moment crucial: despărțirea după peste 17 ani de muncă în aparatul de securitate, de această activitate, de oameni cu care am trăit și am luptat împreună.

O asemenea perioadă de timp care reprezintă foarte mult în viața unui om, oare aș putea spune că conturează personalitatea acestuia, aportul său social, constituie - retrospectiv privind lucrurile - o sursă inepuizabilă de amintiri.

Analizând lucrurile acum, când nu mai sînt în viața evenimentelor, cînd fiecare din momentele trăite în acești ani și-au adus contribuția la crearea experienței pe care astăzi o am, indiscutabil că pot privi fiecare moment la producerea căruia am contribuit sau în evoluția căruia m-am aflat, mult mai obiectiv decît am putut să o fac atunci cînd ele s-au produs.

Un cunoscut dicton spune că: pentru om nici o experiență nu-i prea scump plătită.

Nu mă pronunț încă asupra adevărului prins în acest dicton.

Un lucru este clar: experiența unui om servește celor ce urmează.

Cu toată modestia aș vrea ca și experiența mea să servească.

Voi începe cu sfîrșitul.

Pe latura teoretică, celelalte aspecte ca formarea unor imagini fizice necesare, modelarea caracterului și imprimarea comportament cît mai corespunzător în viață erau lăsate pe seama total secundar.

Așa s-a putut întîmpla că mulți tineri ofițeri după studiile de școală, se prezentau la unitățile unde erau repartizați de-a dreptul necorespunzători pentru munca informativă sau multe minusuri, care în iureșul activității din direcții cu multă greutate mai puteau fi retușate.

ACTIVITATEA CONSILIERILOR SOVIETICI

Pe parcursul celor scrise de mine am pomenit în treacăt de cîteva ori despre persoana unor consilieri sovietici.

Consider însă că asupra activității acestor consilieri sovietici merită să mă opresc ceva mai mult deoarece prezintă o importanță.

Masiva înlocuire a cadrelor de conducere din aparatul de securitate ce a avut loc în perioada 1952-1953 cu activiști din aparatul de partid care nu cunoșteau această muncă, impunea acordarea unui sprijin masiv pentru o cît mai rapidă identificare a acestora cu noile sarcini primite.

Această misiune - deosebit de ușoară - a revenit în cea mai mare măsură consilierilor sovietici care au fost atașați pe lîngă fiecare din noii directori.

Pentru a putea realiza în cît mai bune condițiuni această sarcină, consilierii sovietici au cerut și li s-a aprobat să desfășoare întreaga activitate a unității pe lîngă care funcționează, constituind de fapt o dublură a șefului direcției.

Pentru unități pe care nu există nici un fel de asigurare în caz de incendiu
 trebuie să se facă o analiză, deosebit de atentă, de cauzele și de o soluție
 tehnică, pentru a se evita orice pericol de incendiu și de a se evita
 pierderile materiale și umane. În acest scop, trebuie să se facă o analiză
 a tuturor activităților și a tuturor activităților regionale, care pot să
 cauzeze incendii și să cauzeze pierderi materiale și umane.
 Pentru a se evita orice pericol de incendiu, trebuie să se facă o analiză
 a tuturor activităților și a tuturor activităților regionale, care pot să
 cauzeze incendii și să cauzeze pierderi materiale și umane.
 Pentru a se evita orice pericol de incendiu, trebuie să se facă o analiză
 a tuturor activităților și a tuturor activităților regionale, care pot să
 cauzeze incendii și să cauzeze pierderi materiale și umane.

... a M. A. I. o modificarea considerabilă a termenilor respectivi în
față de lixozonite și tot atât de mult

După se creea M. A. I. și M. M. S. Statului
 Moșneanu luată cu o dată de o schimbare în
 minister de un vechi la o mână și o parte
 parte de o reată din oarecând stă de oarecând și
 en jurată o elementelor contorului de oarecând
 propeller se cu oarecând le primeau.

~~Acordată pentru o organizație nouă. Eluat în se mână
diverse lucrări. M. insistă să vină în cantonul ^{acel canton} și să
de milite și să permită ore, sustinând că numai
securitate și fraga organică a acestei protileme.~~

De fapt, considerăm că, la motivul că s-a determinat că
asumăm porții, creșterea din...

~~Asi antis tendiente de grandominis ce. 1. correctura~~
~~et a fi celul amni me nestos et me in me~~

Seco ~~democrazia~~ democrazia è ora considerata un principio
e una diversa politica economica.

~~in exterioribus, in interioribus et~~

~~After the first of the above mentioned persons, the following persons were also present at the meeting:~~

Apoi mai intravenea o casca mare si durabila cu oarecare
soliditate permienele pater date 1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.30.31.32.33.34.35.36.37.38.39.40.41.42.43.44.45.46.47.48.49.50.51.52.53.54.55.56.57.58.59.60.61.62.63.64.65.66.67.68.69.70.71.72.73.74.75.76.77.78.79.80.81.82.83.84.85.86.87.88.89.90.91.92.93.94.95.96.97.98.99.100.101.102.103.104.105.106.107.108.109.110.111.112.113.114.115.116.117.118.119.120.121.122.123.124.125.126.127.128.129.130.131.132.133.134.135.136.137.138.139.140.141.142.143.144.145.146.147.148.149.150.151.152.153.154.155.156.157.158.159.160.161.162.163.164.165.166.167.168.169.170.171.172.173.174.175.176.177.178.179.180.181.182.183.184.185.186.187.188.189.190.191.192.193.194.195.196.197.198.199.200.201.202.203.204.205.206.207.208.209.210.211.212.213.214.215.216.217.218.219.220.221.222.223.224.225.226.227.228.229.230.231.232.233.234.235.236.237.238.239.240.241.242.243.244.245.246.247.248.249.250.251.252.253.254.255.256.257.258.259.260.261.262.263.264.265.266.267.268.269.270.271.272.273.274.275.276.277.278.279.280.281.282.283.284.285.286.287.288.289.290.291.292.293.294.295.296.297.298.299.300.301.302.303.304.305.306.307.308.309.310.311.312.313.314.315.316.317.318.319.320.321.322.323.324.325.326.327.328.329.330.331.332.333.334.335.336.337.338.339.340.341.342.343.344.345.346.347.348.349.350.351.352.353.354.355.356.357.358.359.360.361.362.363.364.365.366.367.368.369.370.371.372.373.374.375.376.377.378.379.380.381.382.383.384.385.386.387.388.389.390.391.392.393.394.395.396.397.398.399.400.401.402.403.404.405.406.407.408.409.410.411.412.413.414.415.416.417.418.419.420.421.422.423.424.425.426.427.428.429.430.431.432.433.434.435.436.437.438.439.440.441.442.443.444.445.446.447.448.449.450.451.452.453.454.455.456.457.458.459.460.461.462.463.464.465.466.467.468.469.470.471.472.473.474.475.476.477.478.479.480.481.482.483.484.485.486.487.488.489.490.491.492.493.494.495.496.497.498.499.500.501.502.503.504.505.506.507.508.509.510.511.512.513.514.515.516.517.518.519.520.521.522.523.524.525.526.527.528.529.530.531.532.533.534.535.536.537.538.539.540.541.542.543.544.545.546.547.548.549.550.551.552.553.554.555.556.557.558.559.560.561.562.563.564.565.566.567.568.569.570.571.572.573.574.575.576.577.578.579.580.581.582.583.584.585.586.587.588.589.590.591.592.593.594.595.596.597.598.599.600.601.602.603.604.605.606.607.608.609.610.611.612.613.614.615.616.617.618.619.620.621.622.623.624.625.626.627.628.629.630.631.632.633.634.635.636.637.638.639.640.641.642.643.644.645.646.647.648.649.650.651.652.653.654.655.656.657.658.659.660.661.662.663.664.665.666.667.668.669.670.671.672.673.674.675.676.677.678.679.680.681.682.683.684.685.686.687.688.689.690.691.692.693.694.695.696.697.698.699.700.701.702.703.704.705.706.707.708.709.710.711.712.713.714.715.716.717.718.719.720.721.722.723.724.725.726.727.728.729.730.731.732.733.734.735.736.737.738.739.740.741.742.743.744.745.746.747.748.749.750.751.752.753.754.755.756.757.758.759.760.761.762.763.764.765.766.767.768.769.770.771.772.773.774.775.776.777.778.779.780.781.782.783.784.785.786.787.788.789.790.791.792.793.794.795.796.797.798.799.800.801.802.803.804.805.806.807.808.809.810.811.812.813.814.815.816.817.818.819.820.821.822.823.824.825.826.827.828.829.830.831.832.833.834.835.836.837.838.839.840.841.842.843.844.845.846.847.848.849.850.851.852.853.854.855.856.857.858.859.860.861.862.863.864.865.866.867.868.869.870.871.872.873.874.875.876.877.878.879.880.881.882.883.884.885.886.887.888.889.890.891.892.893.894.895.896.897.898.899.900.901.902.903.904.905.906.907.908.909.910.911.912.913.914.915.916.917.918.919.920.921.922.923.924.925.926.927.928.929.930.931.932.933.934.935.936.937.938.939.940.941.942.943.944.945.946.947.948.949.950.951.952.953.954.955.956.957.958.959.960.961.962.963.964.965.966.967.968.969.970.971.972.973.974.975.976.977.978.979.980.981.982.983.984.985.986.987.988.989.990.991.992.993.994.995.996.997.998.999.1000.1001.1002.1003.1004.1005.1006.1007.1008.1009.1010.1011.1012.1013.1014.1015.1016.1017.1018.1019.1020.1021.1022.1023.1024.1025.1026.1027.1028.1029.1030.1031.1032.1033.1034.1

combinando as reações químicas com princípios de economia e expressão artística.

[illegible]

Pro. lucratorii care dupa un timp ancora nu reusesc sa determine pe
canta sa recunoasca numerotii, adesea recun clicheati - si mai put
to - finit de enscritato de combinatele scriitur

puteri obține accepta - ca lipsește de expozitii • de furnicușele arse
de aserit de clari

Postura recostă - cu totul neplăcută de către mine, permitându-mi
un acces, în ochet, la constanța psihică (și promisiunea
- în proces)

~~de asemenea,~~
de asemenea restructurarea în proces
~~(în funcție de)~~ și chiar la constrângeri fizice (dilema interviului

de c-ata pe put in tot timpul zilei, inlocuindu-le (cand este necesar) cu
si pe care la matinala (cand este necesar) cu un gust de cafea sau
si pe care la matinala (cand este necesar) cu un gust de cafea sau

Le 2000 ans de nos coutumes - les institutions sociales -
F. de la Haye, 1900. 1 vol. in-8. 100 p. 10 fr.

aplicarea unor
de faza totala pentru
mobilierul

~~in qualche caso~~

[illegible][illegible]

este dispoziția de a înțelege și a crea în concepție și în
în operațiunile discrete raionale și în creația
în operațiunile discrete raionale și în creația

onechitatari-mai eler un apun-
tarea mai putin controlata - esentialitatea sa ca
intereseaza, si in acest sens practica - line indreptate

en desirant les instruire
mais par amour - multiplie les

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~

(Faint handwritten notes at the bottom of the page)

...prezentat în fața
A doua - altele multe vorbesc de multe rapoarte prezentate
ministrului, prin ce acest sistem „protectionist” se va conserva și
...realizată a mai continuat să fie practicat de un timp.

2- Bănuț nu s-a putut prezenta - la ședință fiindcă nu avea permis de conducere a mașinii
 (înregistrată) și nu avea permis de conducere a mașinii
 datorită faptului că nu avea permis de conducere a mașinii
 pentru a conduce mașina în țară
 și nu avea permis de conducere a mașinii
 și nu avea permis de conducere a mașinii

Pe scara am raportat ca s-a amenajat Holul de Seara precum si

...pentin e probat si raspunde pe scut in car...

pe tergoșii rușinului - conduc de pelati militari sovietici - Terasul
pune pe la interogatori pe NAGHI IMARE inuiteru la expresia sa.

C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 107, f. 108

Cuprins

Studii introductive	5
I. Interpretarea unui text-document din perspectiva psihanalizei aplicate (Cristina Anisescu)	7
II. România între tentația titoismului și reflexul restaurării (Silviu B. Moldovan)	67
Notă asupra ediției	143
Lista de abrevieri	145
Lista documentelor	147
Documente	149
Facsimile	277